TÜRK EDEBİYATI KLASİKLERİ - 39

GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİYLE

MEHMET RAUF

HALAS

KURTULUŞ

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

TÜRK EDEBİYATI

MEHMET RAUF
HALAS –KURTULUŞ–

UYARLAMAYA KAYNAK ALINAN ÖZGÜN ESER
M. A. HALİT KİTAPHANESİ, 1929

Sertifika No: 40077

EDİTÖR
ALİ ALKAN İNAL

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

DÜZELTİ
ESER DEMİRKAN

GRAFİK TASARIM UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

I. BASIM: NİSAN 2020, İSTANBUL

ISBN 978-625-7070-37-9

BASKI
UMUT KAĞITÇILIK SANAYİ VE TİCARET LTD. ŞTİ.
KERESTECİLER SİTESİ FATİH CADDESİ YÜKSEK SOKAK NO: 11/1 MERTER
GÜNGÖREN İSTANBUL
Tel: (0212) 637 04 11 Faks: (0212) 637 37 03
Sertifika No: 45162

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İSTİKLAL CADDESİ, MEŞELİK SOKAK NO: 2/4 BEYOĞLU 34433 İSTANBUL
Tel. (0212) 252 39 91
Faks (0212) 252 39 95
www.iskultur.com.tr

GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİNE UYARLAYAN: EMİN NEDRET İŞLİ

1959'da İstanbul Cerrahpaşa semtinde doğdu. Pertevniyal Lisesi'nden mezun oldu. İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünü bitirdi. Aynı bölümün Eski Türk Edebiyatı Anabilim dalında, "İstanbul'da Gömülü Şairlerin Mezartaşları" konusunda yüksek lisans yaptı. Librairie de Pera'da ve Yapı Kredi Yayınları ve Sermet Çifter Kütüphanesinde eski kitaplar ve kütüphane danışmanı olarak görev yaptı. 2001 yılında Püzant Akbaş'la birlikte kurduğu Sahaf Turkuaz'da halen çalışmaktadır. *Cumhuriyet* gazetesi kitap ekinde iki buçuk yıldan fazla sahaflık, kitap tarihi ve kültür hayatıyla ilgili "Kirli Çıkı" adlı köşede yazılar yazdı. *Sahafname, Adab-ı Taam* yayımlanan son çalışmalarıdır. Halen Sahaflar Birliği Derneği başkanıdır.

TÜRK EDEBİYATI KLASİKLERİ - 39

Roman

halas –kurtuluş–

MEHMET RAUF

Günümüz Türkçesine Uyarlayan: Emin Nedret İşli

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

Mehmet Rauf ve Halas Hakkında

Türk edebiyatında psikolojik roman türünün önemli ve ilk örneklerinden biri olarak kabul edilen *Eylül* romanının yazarı Mehmet Rauf'un bu eseriyle yakaladığı başarıyı daha sonraki eserlerinde gösteremediği söylenir. *Halas* Mehmet Rauf'un kaleme aldığı son romanıdır. Yazar hayatının son döneminde vücudunun sağ tarafına inen felç nedeniyle *Halas*'ı zaman zaman eşine dikte ettirmek suretiyle tamamlayabilmiştir. 1926 yılında felç geçirdikten sonra Hüseyin Rahmi Gürpınar'a yazdığı mektupta[1] şöyle der:

> Aziz ve muhterem meslektaşım,
>
> Dün Asaf Muammer'den öğrendiğime göre son aylarda siz de benim gibi sıhhi bir arızaya yakalanmışsınız. Bugün yetmiş üç gündür ki geçici olarak oturduğum Kınalı'daki evimde kısmi bir paralizi isabet ederek beni odama hapsetti ve umumi hayattan tecrit etti. Asaf Muammer'den sizin de böyle bir kaza geçirdiğinizi öğrenince aynı hal ve aynı dertte bir dost sıfatıyla sizi sormak bir ihtiyaç oldu. Son haftalarda iki defa İstanbul'a inebildiğim için, havalar iyi devam etseydi ziyaretinize gelmek isterdim. Fakat bugünlerde havaların biçimsizliği bu ziyareti tehir ederek yazıyla sormaya beni mecbur bıraktı. Aldığım hayırlı habere göre arızayı bertaraf ederek Allah'a şükür sağlığınıza tekrar kavuşmuşsunuz.

---

1 Mektup Prof. Dr. Haluk Oral koleksiyonundadır.

Hastalık benim kısmen dilime ve cüzi olarak sağ ayağıma isabet ettiği gibi, sağ kolumu da hareketten tatil etmişti. Ayağım az zamanda kuvvetini kazanarak, dilim ise bazen işleyip bazen fenalaşarak devam ettiği gibi, kolum hâlâ o ataleti muhafaza etmektedir. Doktorlar emsal göstererek muhakkak bu arazların bertaraf olacağını temin ediyorlar ve bilhassa Kadri Raşit Paşa son had olarak altı ay müddet tayin ediyor. Bugün yüz seksen günün şöyle böyle sekseni geçti. Bakalım halim ne olacak? Siz nasılsınız? Hastalığınız nasıl başladı ve ne gibi bir yol izledi? Hekimlerin rivayetleri ne merkezde diye bu meseleler beni çok ilgilendirdiğinden lütfen tafsilat verirseniz minnettar olurum.

Tasavvur ediniz ki tam hasta olduğum gün *Vakit* gazetesinde bir tefrikam başlamıştı ve hazır olarak ancak birinci bölüm yazılmıştı. On gün kadar süreceğini hesap ettiğim bu bölümden sonra roman ne olacaktı? Yüreğime iniyordu. Hekim yazı yazmaktan değil, düşünmekten bile korkunç surette men ediyordu. Gerçi hekim men etmese bile kolum yazmaktan âciz olduğu için yazamadımsa da beynimi düşünmekten tatil-i men edemedim.

Gerçi ara sıra eşime dikte suretiyle makaleler yazıvermek alışkanlığında isem de adi makaleleri ve hikâyeleri üslubumun rengiyle çıkarmak için kendim yazmak lazım olduğunu tecrübe etmiştim. Fakat ister istemez henüz açılmaya başlamayan dilimin gücü nedeniyle dikte etmeye mecbur oldum ve zannederim bu yolla yazılarımda daha başarılı oluyorum. Öyle ki şimdi artık her gün iki saat sabah, iki saat akşam bizde dikte faaliyeti hüküm sürüyor. Hatta şu satırları da aynı şekilde yazdırdım. Bâki cevabınıza intizaren[2] arz-ı samimiyet ve meveddet[3] eylerim.

Mektuptaki bu iyimser ifadelere rağmen Mehmet Rauf'un hastalığı giderek artar ve evde bakılamaz duruma gelir. Bunun üzerine Cerrahpaşa Hastanesi'ne kaldırılan yazar 23 Aralık 1931 günü ölür ve İstanbul'da Maçka Mezarlığı'na gömülür.

---

2 Bekleyerek.

3 Sevgi.

Halas'ın 1929 yılında yapılan ilk basımı Osmanlıcadan Latin alfabesine geçişin hemen sonrasına denk geldiği için olsa gerek, oldukça özensiz bir biçimde yayımlanmıştır.

Konusunu İstiklal Savaşı'ndan alan romanında Mehmet Rauf alabildiğine duygusal, heyecanlı ve bazen de öfke dolu bir üslup kullanmış, özellikle imparatorlukta bir arada yaşayan gayrimüslim unsurlar için olumsuz bir tavır sergilemiştir. Kuşkusuz bunda o dönemin koşullarının, özellikle de milliyetçilik rüzgârının büyük etkisi olmalıdır.

Vatan sevgisinin her şeyden üstün bir tema olarak işlendiği *Halas*'ın unutulup gitmesi edebiyat dünyamız için bir kayıp olurdu. Çünkü *Halas* özellikle İzmir'in o yıllardaki sosyal yaşamından kesitler taşıyan bölümleri ve Yunanlılar tarafından işgalinin anlatıldığı satırlarla ilginç bir roman.

Halas 1929 yılında Maarif Vekâleti Talim ve Terbiye Dairesi'nce okullara tavsiye edilmiş ve yazarına "nakdi mükâfat" verilmiştir.

Emin Nedret İşli

Büyüklerin En Büyüğü Gazi M. Kemal'e

Asırlarca müddet zavallı Türk, gaddar sultanların ökçeleri altında ezilmiş, galip geldiği zamanlarda fethettiği beldelerde bile kötü idare perişanlığından ve aciz ve gafletten mağlup zilleti çekmeye mahkûm bırakılmıştı. Bütün hayatında bir kürek mahkûmu sefaletiyle beli bükülmüş, uğursuz istibdat zinciriyle sürüklenerek tek bir nefes alamamış, tek bir gün görememişti.

Nihayet son savaşın feci hezimeti onu bütün bütün kırdı, bütün bütün yıktı. Hiçbir milletin görmediği kahredici medetsizlikler, yırtıcı çaresizlikler göğsüne yığıldı. Öyle musibetler ki en metin, en dayanıklı milletleri hemen yıkarlar ve mutlaka ezerlerdi. Türk'ü de pençeleri altında baş aşağı ve hayatsız bıraktılar, harap ve kahrolmuş yere serdiler. Artık çöküş ve dağılma mutlak ve muhakkaktı...

İşte doğar doğmaz etrafına harikalar ve mucizeler saçan güneş gibi sen o zaman bu karanlık içinde doğdun ve ancak o zamandır ki başında bir kahraman görünce tarihin kaydetmediği büyüklükleri meydana getirecek bir tabiatta yaratılmış Türk kendini sana kavuşunca buldu. En kuvvetli milletleri yıkmış, harap etmiş bir savaş ve mağlubiyetten sonra bir işaretinle tekrar canlandı, bir emrinle tekrar dikildi ve nefes alamayacak zannolunurken tekrar savaşa başlayarak muzaffer oldu.

Yokluktan varlıklar çıkardın. Dâhiyane tertiplerinle düşmanı avucunun içinde kıstırarak ezdin ve mahvettin.

İşte Türk bu ilahi zaferinle vücut buldu ve senin sayende yaşıyor. Bizi kurtaran sensin ve bugünkü Türk'ü tam olarak sen yarattın.

En hakiki ve en sade manasıyla bir mucize şaheseri olan bu halas ve zaferi ileriki nesillerin hafızasına nakş ve tespit arzusuyla hazırladığım bu romanın ilk sahifesine perestişkârın[4] ve minnettarın bir yazar sıfatıyla takdis makamında senin yüce ismini yazmaklığıma müsaade et sevgili Gazi!

Beyoğlu, 24 Mart 1928
Mehmet Rauf

4 Taparcasına seven.

İçindekiler

BİRİNCİ KISIM: MÜTAREKE KÖTÜLÜKLERİ – ÇÖKÜŞ UÇURUMUNDA

İKİNCİ KISIM: İZMİR'DEN İNÖNÜ'YE

BİRİNCİ KISIM

MÜTAREKE KÖTÜLÜKLERİ – ÇÖKÜŞ UÇURUMUNDA

1

6 Kasım 1918 Çarşamba Günü İzmir'de

Pansiyonun ihtiyar hizmetçisi iri kalçalarını sallaya sallaya merdivenleri çıkarak hemen oradaki kapalı kapının önünde durdu, eliyle kapıya birkaç kez vurup:

— Nihat Bey, Nihat Bey! diye seslendi.

İçerden uykulu bir ses bu davete karışık bir cevapla karşılık verdi.

Kadın tekrar Rumca olarak:

— Haydi yavrum kalk! diye haykırdı, kalk bak herkes Kordon'a taşınıyor, limana iki gemi geliyormuş.

İçeriden heyecanlı ve telaşlı sesler işitildi.

Nihat Bey diye çağırılan adam gene Rumca olarak:

— Aman ne söylüyorsun Marika sahi mi? diye coştu. Kadın bu telaşlı çığlığa memnuniyetle cevap verdi.

— Elbette sahi... Haydi kalk... Git bakalım ne gemileriymiş bunlar? Mahallede gitmeyen kalmadı.

Mütareke ilan edileli daha ancak beş gün olmuştu. Savaşın devam ettiği dört senedir seyrüsefere kapalı kalan İzmir Limanı esasen gelen giden gemilerle yaşayan bütün şehir halkını gemi dumanına bile hasret bırakmıştı. Bunun için sabah limanın ağzında uzaktan iki gemi dumanı göründüğü vakit bu müjde hemen şehrin her köşesine süratle yayılmış ve her bucaktan meraklılar kadın erkek koşmaya ve rıhtıma üşüşmeye başlamışlardı. Herkes gemilerin hangi memlekete ait

olduğunu ve limana ne gibi eşya getirdiğini merak ediyor, birbiriyle hararetli hararetli bahis tutuşanlar oluyordu.

İşte Mülazım Nihat da Frenk Mahallesi'nde[1] pansiyoner olduğu evde bu haberle aynı şekilde rüzgârlanarak yatağından fırladı. Başucunda komodinin üzerinde işleyen saate bakarak daha dokuz olduğunu gördü.

Pencerelerde kapalı panjurların arasından süzülen, İzmir'e mahsus parlak ve güzel güneş odayı beyaz bir gündüzle nurlandırıyordu.

Bir hamlede kendini pencerede bularak camı kaldırdı ve panjurları itip açarak odayı bol bir ışık tufanına boğdu.

Kendisi bu nurlu güneşe değil, evin biraz yukarı tarafında ve karşısında olan bir komşu penceresine daha ilgili görünüyordu. Fakat orada her günkü gibi hayat ve hareket göremeyerek evvela şaşırdıysa da sonra vaktin daha erken olduğunu düşündü ve içi rahat olarak lavabonun başına geldi, tıraş olmaya başladı.

Nihat uzunca boylu, biraz etli vücutlu, kırmızı yanaklı, gür ve kestane saçlı bir delikanlıydı. Yirmi dört, yirmi beş yaşlarında olmalıydı. Bu evde iki aydır pansiyonerdi. İzmir'e üç ay evvel babasından miras kalmış iki dükkânla bir evi satmak için gelmiş, fakat müşteriyle uyuşamadığından ve babası buralıysa da kendisi İstanbul'da doğmuş, İstanbul'da büyümüş bir çocuk olduğu için hiç bilmediği bu şehirden pek hoşlandığından başka bir alıcı bulurum fikriyle ikametini uzatmıştı.

Nihat beş sene evvel Harbiye Mektebi'nden subay çıkmış ve savaş esnasında evvela iki sene İstanbul'da kaldıktan sonra son senelerde Suriye cephesine gönderilmişti. Beş ay kadar evvel oradan yaralı olarak tedavi ve hava değişimi için tekrar İstanbul'a gelmişti. İzninin bitmesine daha vakit olduğundan bunu İzmir'de geçirmeye karar vermiş, fakat cuma günü mütareke ilan olununca ne yapacağını şaşırarak o za-

---

1 Basmane ile deniz arasındaki hattın kuzeyinde kalan ve o zamanlar "Gâvur İzmir" denilen mahalle.

mandan beri dört beş gündür kararsızlık içinde sürünmekte bulunmuştu.

Üç ay evvel İzmir'e geldiği vakit evvela kendini yabancı bulduğu şehirde beş on gün karmakarışık otellerde vakit geçirmiş, fakat kendisi pek sevimli, pek canlı bir delikanlı olduğundan çabucak İzmir muhitinde kıymetli dostlar peyda etmişti. Bunların yardımıyla Frenk Mahallesi'nde evvela başka bir pansiyonda oturmuştu.

İşte bu ilk pansiyondan şimdiki eve naklinin sebebi o kadar istekle baktığı karşı penceredeki genç kızdı.

Şimdi tıraş olurken gene bu emelle yarım dakikada bir eğilip panjurun arasından aynı pencereye bakıyor ve dudaklarında hoş bir tebessüm parlıyordu.

Tıraş olmuş ve giyinmişti. Onu böyle görenler kendisine karşı mutlak bir sevgi duyarlardı. İnce ve zarif bir İstanbul çocuğuydu. Sivil olsun, asker olsun giyindiği vakit bütün dikkat ve itinasıyla giyinir, yaptığı her şeyi kusursuz yapmaya son derece önem verirdi.

İzmirli bir babadan, İstanbullu bir anadan Ayaspaşa'da doğmuş ve tahsilini evlerine pek yakın bulunan Kabataş Lisesi'nde tamamlayarak daha sonra Harbiye'ye geçmişti. Her hususta faal ve mahir olduğundan teşebbüs ettiği bütün işleri başarır ve bir kere bu güven kendisine sinmiş bulunduğundan bakışında, adım atışında dünyanın her köşesinde başarıya aday olduğu anlaşılırdı.

Şimdi gene bu güvenle merdivenden indi. Kapının önünde rast geldiği hizmetçi kadınla iki üç Rumca söz ettikten sonra sokak kapısına atıldı, kapıyı açıp da dışarı çıktığı vakit ilk bakışı gene karşıki pencereye dikildi. Açık olan pencerede kimse görünmüyordu. Kendi kendine, "Yataktan kalkmış, ya giyiniyor ya kahvaltı ediyor!" diyerek ciddi ve vakur yürüyüşle geçti gitti.

Nihat sıcakkanlı, ateşli bir aşk genciydi. Ona göre her şeyin başı ve sonu aşktı. Her neşe ve saadet yalnız aşktan çıkar

ve bütün sıkıntılar, marazlar ancak aşkın büyüsüyle uçar, dağılırdı. Doğanın bolluğu nasıl en çok mehtaplı gecelerde ortaya çıkarsa her şey de aşkın sinesinde öyle doğardı.

İşte bu etki ve etkilenmenin altında bulunan Nihat komşusu olan ve Dante'nin ölümsüz kahramanının ismini alan Beatrice'ye sıcak bir yakınlık duyuyordu. Beatrice İtalyan bir ananın ve İngiliz olduğu söylenen ve çok zengin görünen Daster adlı bir tüccarın kızıydı.

Savaş esnasında İzmir'deki Rumlar ve her milletten yabancılar Türklerle gayet iyi geçindiklerinden Mister Daster delikanlıyı evine samimiyetle kabul ediyor ve genç kız bu yakınlığa hiç kayıtsız görünmüyordu.

Her sabah Nihat onun coşkun piyano ahenkleriyle uyanır ve saatlerce bu piyano sesiyle sarhoş olarak evden ancak öğleden sonra lokantaya gitmek için çıkabilirdi.

Nihat sabahleyin genç kızın bütün mahalleyi dolduran ahenk tufanlarıyla, bilhassa Daster'in evine çay içmeye gittiği günler görüşme heyecanlarıyla mesut, bu sokakta ve bu evde sürdüğü hayat içinde pek bahtiyardı. Şimdi bir asker yürüyüşüyle hızlı hızlı ilerlerken bu yakınlıktan umduğu yararları düşünüyor ve son günlerde Beatrice'den gördüğü iltifatlardan kendini tebrik ediyordu.

Nihayet Kordon'a gelmiş, postane sokağından Pasaport'un karşısına çıkmıştı.

Rıhtım hayli kalabalıktı. Kadın erkek İzmir'in meraklıları Kordon'u doldurmuşlar ve bir taraftan yan sokaklardan daha başkaları gelmekte bulunmuşlardı.

Burada gemileri görmesine Pasaport binaları engel olduğundan Nihat postanenin önünden duman filan bir şey görmüyordu. İlerleyerek deniz kenarına yaklaştı. Gene bir şey göremeyince Kramer'e[1] doğru ilerleyerek herkesin baktığı yöne bakmaya başladı.

Birdenbire, gelen gemilerin Kale'yi geçmiş ve limana iyice yaklaşmış olduklarını gördü. Fakat bunlar zannolunduğu

---

1 Kordon'da Pathé Freres veya Kramer Sinematografhanesi diye bilinen sinema.

gibi yolcu veya yük gemisi değil, koyu renkli, alçak ve küçük teknelerdi. Savaş gemisi olmalıydılar.

Bandıraları filan daha görünmüyordu. Beş on dakika sonra iyice yaklaştıkları vakit bayraklarını görmek ve hangi devlete mensup olduklarını anlamak kolaydı.

O zamana kadar kendi kendine kalıp boş vakit geçirmemek için ticarethanesi rıhtım üzerinde bulunan arkadaşlarından Rüsuhi Bey'e gitmek istedi.

Kalabalık arasından yürürken bu saatte Rüsuhi'yi ihtimal yazıhanesinde bulamayacağını düşünüyordu. Çünkü saat daha ona gelmemişti. Kendisi her gün bu saatte yatakta bulunduğundan dostunun yazıhanesine kaçta geldiğini bilmiyordu. Biraz daha yürüyüp yüksek bir binanın kapısından girerek sol tarafta bir daireye yaklaştı. Ticarethanenin kâtibi gelmişse de Rüsuhi Bey'in henüz gelmemiş olduğunu ve Karşıyaka'da oturduğundan erken erken evinden gemilerin geldiğini görmüşse şimdi gelecek vapurdan çıkacağını öğrendi.

Tekrar rıhtıma çıkarak kalabalığa karıştı.

Dört seneden beri bin türlü eziyet, bin türlü yokluk içinde türlü kaza, türlü belalarla kavrulmuş, harap ve helak olmuş olan zevkine düşkün İzmir ahalisi geçen cuma günü nihayet mütareke ilan olunup savaş bittiği vakit oh çekmiş ve uzun sefaletlerin, dayanılmaz sıkıntıların artık bittiğini zannederek kendilerine bol yiyecek ve giyecek getirecek olan vapurları beklemeye başlamıştı. Sonunda hayatları gene kolaylığa ve refaha kavuşacaktı.

Fakat tüccar vapuru yerine iki kuru savaş gemisi gelince herkes kırgınlık duyuyor ve tek tük gidenler bile oluyordu.

Şimdi gemiler iyice yaklaşmış, mendireğe girmek üzere bulunduklarından kıç gönderlerindeki bayraklardan İngiliz torpidogeçerleri[1] oldukları anlaşılmıştı.

Tam bu esnada Karşıyaka'dan gelen vapur iskeleye yanaşmış, yolcularını boşaltıyordu.

---

1 Görevi büyük gemileri torpido saldırılarına karşı savunmak ve bir harekât sırasında fırsat buldukça torpido saldırısı yapmak olan eski tip küçük savaş gemisi.

Nihat iskeleye doğru yürümeye başlamış, vapurdan çıkan insanlar arasında Rüsuhi olmazsa bile tanıdık başka bir çehre görmek ümidiyle aranıyor, bakınıyordu.

Gerçekten de işte Rüsuhi harekete gelmiş bir fener direği gibi ince ve uzun boyuyla sallana sallana geliyordu. Yanında iki kişi daha vardı ki bunlar Nihat'ın da gayet seviştiği gençlerden Fazıl Şükrü'yle Kemal Mümtaz'dı.

Kemal Mümtaz Karantina Mektebi müdürü ve aynı zamanda bir sabah gazetesinin başyazarıydı. Fazıl Şükrü ise Bulvar şirketinde müdür muaviniydi. İkisi de şen, sıcak ve hoş arkadaşlardı.

Dönüp dönüp İngiliz gemilerini seyrederek ve birbirileriyle münakaşaya benzer yolda konuşarak yaklaşıyorlardı.

Nihat'ı evvela kalabalık arasında Rüsuhi gördü, kendisine mahsus geniş işaretli tavırlar ve gürültülü bir kahkahayla:

— E, buna vallahi bayıldım Nihat, diye haykırdı, haydi biz gözümüzün önünde deniz, daha yataktayken boğazdan dumanları gördük, divanelik ettik, bu işsiz günde erkenden kalktık, bir şey varmış gibi geldik diyelim, fakat sen ki öğle yemeği için lokantaya ancak ikiye doğru çıkarsın, bu saatte burada işin ne?

Nihat dostlarının uzattığı elleri sıkarak:

— Siz gözünüzle gördünüzse, bize de haber getirdiler, dedi.

— Demek bu habere aldandın, güya gemilerde Karun malı geliyormuş gibi yağmaya mı geldin? Hah ha ha hay... eh buna bayılırım.

Fazıl Şükrü orada, Pasaport'un önünde hükümet yönüne gitmek üzere olan tramvaya atladı, şirkete gitti. Kemal Mümtaz şimdi mendireğe palamar vermekle meşgul "geçerler"i seyrederek yürüyor, Nihat'la Rüsuhi İngilizlerin bağlayacakları noktaya meraklı Rumların ve yumurcaklarının toplandıklarına bakıyordu.

Gemiler nihayet rıhtıma tamamıyla bağlandılar ve İzmirli Rumlara artık çekilip gitmek kaldı. Fakat kalabalık eksil-

miyor, bir taraftan artıyordu. Herkes gemilerin bağlandıkları yere bakmaya ve topları, gemi ayrıntılarını seyretmeye çok önem veriyor görünüyordu.

Nihat dedi ki:

— Biz de bu budalalar gibi hayran hayran saatlerce bakıp kalacak mıyız?

Kemal Mümtaz bir omuz kaldırarak Nihat'ın koluna girdi. Üç dost beraber Rüsuhi'nin yazıhanesine gittiler.

Bir iki sahife söz konuştular konuşmadılar Kemal Mümtaz ayrıldı gitti. Hemen öğle olmuştu. Nihat bu sabah kahvaltı da etmemiş olup erken yemek yemek ihtiyacında bulunduğundan Rüsuhi'yle beraber lokantaya gittiler. Orada bir saat kadar kaldıktan sonra şimdi ağır ağır dönüyorlardı.

Postanenin sokağına geldikleri vakit rıhtımdaki kalabalığı daha fazla buldular.

Güzel ve nurlu bir güneş sağda, solda ve arkada üç tarafı kuşatan dağların arasındaki alana serilmiş, yaslanmış güzel ve dilber İzmir'e yaldızlı ve lütufkâr sıcaklığını döküyor, etrafı hemen bir yaz günü gibi ısıtmış bulunuyordu.

Rüsuhi birdenbire durarak:

— Yahu bu ne kalabalık? dedi, bütün bu adamlar bu sac tekneleri görmek için mi geliyorlar?

Nihat cevap verdi:

— E, dört sene aç durdular, şimdi bu iştahı çok mu görüyorsun?

Ağır ağır ilerlediler.

Gerçekten rıhtım bazı pazar günleri ve özel akşamlar eğlence gezintisine çıkan halkla dolduğu gibi bu çarşamba öğlesinde de hıncahınç bir halde bulunuyordu.

Nihat birdenbire:

— O... o... baksana Rüsuhi... dedi, şu heriflerin elinde Yunan bayrağı var... O nasıl şey öyle?

Pasaport'tan doğru etrafını meraklıların sardığı, ilerleyen bir kafile gördüler. Kalabalık bunlara hürmetle yol veriyor

ve kafile bu hayvan halkın arasından bir zafer alayı gibi şan ve haşmetle ilerliyordu. En önde bir Girit eşkıyasına benzer, kara sakallı, kara bıyıklı, uzun boylu, pehlivan vücutlu bir herif sağlam bir şekilde tuttuğu uzun bir gönderde büyük bir Yunan bayrağı taşıyor ve gayet kıymetli bir yadigâr götürüyormuş gibi azametle yürüyordu. Arkasından gelen kafile öğretmen, doktor, esnaf, vesaire, vesaire oldukları anlaşılan karmakarışık bir halktan oluşuyordu.

İki dost da herkes gibi bunların ne olduğunu anlamak merakıyla binaların önünde durmuşlar hayretle bakıyorlardı.

Sürü tam postane sokağının hizasına geldiği vakit bayraklı herif delice bir hareket ve küstah bir cesaretle sıçrayarak avazı çıktığı kadar haykırdı:

— Zito Venizelos... zito...

Ve arkasındaki güruh, hepsi aynı bağırışla:

— Zito... zito... diye haykırıştılar.

Nihat sapsarı, şaşırmış kalmıştı:

— Bu ne Allah aşkına? Bunlar ne halt ediyorlar?

Rüsuhi delikanlının heriflerin üzerine atılacağından korkarak kolundan tuttu, çekti.

— Canım dur bakalım, bir kere anlayalım da... telaş etme... bu ne asabiyet yahu? Baksana zangır zangır titriyorsun.

Arkadaşının elinden kurtulmaya çabalayarak Nihat:

— Ne demek, görmüyor musun? diye haykırdı, baksana "Yaşasın Venizelos!" diyorlar. Yunanistan'da mıyız Allah'ını seversen?

— Canım dur bakalım, sana sabret diyorum, bir kere anlayalım!

Rıhtımı işgal eden kalabalık arasında bu haykırış dükkânlardan, otellerden, mağazalardan kahvelerden herkesi sokağa fırlatmış, kalabalık daha çoğalmıştı. Hepsinin yüzünde hayret görülüyordu, ne oluyordu, bu herifler çıldırmış mıydılar?

Güruh aynı şekilde biraz daha yürüyüp Kramer'in önüne geldiği vakit ilk defasında işitmemiş olanlara da işittirmek azmiyle bir daha bağrışma oldu: "Zito Venizelos, zito..."

Fakat demin bağıranlar yirmi beş otuz kişiyken bu sefer yüzü yüz elliyi buldu. Herkes söz birliği etmiş gibi çılgın bir hevesle:

— Zito... zito... zito Venizelos, zito! diye katılıyordu. Şimdi ilk küstah cesaretin verdiği sevinçle her Rum sıçrıyor, koşuyor, oynuyor ve haykırıyordu:

— Zito Venizelos... zito!

Nihat mosmor olmuş bütün vücuduyla sarsılarak boğuk bir sesle:

— Baksana Rüsuhi, diyordu, görmüyor musun? Herifler İzmir'de, bizim rıhtımda "Yaşasın Venizelos!" diye bağırıyorlar... bu adeta bir gösteri... hem maksatlı düzenlenmiş... bu ne cesaret, ne küstahlık...

Postaneden memurlar çıkmışlar, Pasaport'tan polisler fırlamışlar, fakat bu kadar kalabalık içinde göstericilere karşı etkili bir güç kullanmanın imkânsız olduğunu görerek âciz, şaşkın bakışıyorlardı.

Rüsuhi, Nihat'ı kendi haline bırakacak olursa atılıp birkaç kişiye çatarak başına bela getireceğini anlamış ve kükreyen delikanlıyı böyle tehlikeli bir işten alıkoymak için koluna girmiş, yazıhanesine gidiyordu.

— Bu herifler mutlak çıldırmışlar... Tabii şimdi hükümet onlara haddini bildirir ve onları havlamaktan alıkoyar. Sen gel yazıhaneye gidelim, çocuk olma... başına bela getirirsin, dedi.

Nihat kıpırdamak istemiyor, direniyor, dişleri birbirine kilitlenmiş, gözlerinde yaşlarla haykırıp bağıranlara bakıyordu. Neden sonra Rüsuhi'nin ısrarıyla kımıldadı ve canı rıhtımda kalmış gibi istemeye istemeye yazıhaneye girdi.

Şimdi artık Kordon boyu gürleyen, oynayan ve sıçrayan Rumlarla bir şelale gibi akıyordu. Sıra sıra kafileler geçiyor, hepsinin elinde Yunan bayrağı, gidip bir kere gemilerin kıçında İngiliz bayrağını selamladıktan ve gösterişli, feryatlı bir nutuk böğürdükten sonra "Zito... zito!" diye haykırışarak rıhtımda ilerliyorlardı. Kadın, erkek, çocuk, ihtiyar herkes dirsek dirseğe denilecek kadar sık bir kitle halinde

rıhtımdan taşıyorlardı. Bayraklı güruhlar heybetli gösterilmek istenen bir yürüyüşüyle rıhtımı geçit töreni halinde kat ediyor ve durmaksızın nara atarak evlerden, dükkânlardan, gazinolardan ve rıhtımda birikmiş ve kudurmuş halktan aynı narayla bir yankı gibi karşılık görüyorlardı. Yavaş yavaş her ağız haykırıp bağırmaya, herkes kendini kaybederek sıçrayıp oynamaya başlamıştı.

Bir an oldu ki rıhtımda sıralanan binaların hepsi uzunlu kısalı, küçüklü büyüklü Yunan bayraklarıyla süslenmişlerdi. Kapı önlerinde ve pencerelerde küme küme kalabalık görülüyor, bağırmaktan boyunlarının damarları şişmiş ve boğazları kurumuş oldukları halde hâlâ bağıran bu adamlar artık zapt olunmaz bir şekilde coşmuş bulunuyorlardı.

Bu esnada Rüsuhi Bey'in yazıhanesi şehrin aydın Türkleriyle dolmuş gibiydi. Olaydan haberi olmaksızın oradan geçen veyahut işiterek gelen Türkler derin bir hayretle bu çılgınlığa bakıp yazıhaneye giriyor, her birisi yeni bir haber getiriyor, kimisi bu azgın herifleri dağıtmak ve ezmek için asker gelmekte olduğunu, kimisi vali paşanın İstanbul'dan telgrafla haber beklediğini söylüyor ve gelen haberlerin kesin bir sonucunu göremeyen yazıhanedekiler derin bir üzüntüyle harap oluyordu.

Birdenbire kapıda Kemal Mümtaz göründü. Pek coşkun ve telaşlıydı, gösteriyi Karantina'da, mektepte haber almış, çocukları evlerine dağıtarak tramvaya atlamış, hükümete gelmişti. Hükümet Caddesi buradaki gürültüden hiç haberdar görünmüyordu. Orası her zamanki gibi sakin ve rahat uykusuna devam ediyordu.

Kemal Mümtaz bizim halkın tembelliğine, uyuşukluğuna ve kayıtsızlığına karşı her vakit, her yerde köpürür, her fırsatta, hatta çoğunlukla fırsat aramaksızın rasgele taşar ve coşardı:

— Kahveler, diye devam etti, kahveler her zamanki nargile fokurtuları, tavla gürültüleri, gazetelerin arkasında uyuklayan müşterilerle alışılmış manzarayı göstermekte ku-

sur etmiyorlar. Fakat hükümeti geçip de azıcık Rumluk olan yerlere yaklaşınca iş çabucak kepazeliğe dönüyor. Bütün Frenk mahallesi, bütün Rum çarşısı baştan başa Yunan bayraklarıyla görünmez hale gelmiş, ufak büyük sokaklar hep birden ayaklanmış, hepsi "Zito Venizelos, zito..." narasıyla coşmuşlar.

Kemal Mümtaz ateşli bir vatansever tanınırdı. Gazetede yazdığı makaleler hep vatan aşkıyla, milli duyguyla taşmış bulunurdu, hatta birkaç gün evvel Enver, Talat ve arkadaşları hükümeti bırakıp kaçtıkları vakit "Uğurlar olsun paşalar, fakat nereye?" diye yazdığı makale İzmir'de pek zevkle okunmuş ve büyük bir yankıya neden olmuştu.

Onun bilgisinden, fikrinden yararlanmak amacıyla hep birden yer açtılar ve oturttular.

Ancak beş kişi alan yazıhaneden başka avluda da adamlar vardı. Kapının önünde bazıları boyunları bükük, isyanla dolu, bir şey yapamamaktan üzgün ve perişan susuyorlardı.

Mektepten gelinceye kadar içini dolduran zehirleri dökmek için Kemal Mümtaz hemen gürledi.

— Nasıl, dedi, size her gün söylemez miydim, mütareke olacağını duyduğunuz vakit hepiniz sıkıntıdan kurtuluyoruz, artık normal ve kolay hayat başlıyor diye sevincinizden zıp zıp sıçrıyordunuz. Başımıza nasıl bir belanın geldiğini hiç düşünmüyor, bilmiyordunuz. Halbuki mütareke... Mütareke bizim için nedir, bunu hiç gözünüzün önüne getirebiliyor musunuz? Bilhassa bu mütareke, böyle bir mütareke... Bizimle beraber savaşmış, bizim gibi mağlup olarak düşmanlardan aman dilemiş müttefiklerimizin hiçbirisi için bizim için olduğu kadar tehlikeli, zararlı ve amansız değildir.

Çünkü Almanya, Bulgaristan, hatta ne de Avusturya bizim gibi canının, kanının düşmanlarıyla karmakarışık ve iç içe yaşamıyor. Onlarda birbiriyle geçinemeyen ve çekişen yalnız partilerdir. Fakat parti ne olursa gene Alman, gene Bulgar'dır ve hiçbir vakit birbirlerinin hayatıyla oynayamazlar. Hatta Avusturya'da başka ırktan muhtelif insanlar

arasında bile böyle bizdeki bu herifler gibi ahlaksız, alçak ve canavar yoktur. Biz hiç onlar gibi miyiz? Bir kere memleketimiz memleket değil ki... Sanki bir türlü tenceresi, bizimle beraber, bizim mahallemizde, bizim sokağımızda, bizim hayatımız içinde ırkları, cinsleri, dinleri, âdetleri ayrı olarak ömür süren düşmanları göz önüne getiriniz. Haydi Arapları, Arnavutları ve Çerkesleri din kardeşi diye bir tarafa bırakalım, ya o din yönünden de, menfaat yönünden de hasmımız olan Rumlara, Ermenilere, Bulgarlara, hatta Yahudilere ne diyeceksiniz? Bunlar en önemsiz bahanelerle sokaklarımızı her gün bombalarla ateşe boğan haydutlar... Şimdi mütareke şartları gereğince galiplerin stratejik noktaları yahut güvenliklerini tehlikede gördükleri yerleri işgal etmek hakkını düşününüz... Şu iki gemi parçasının rıhtımda yalnız demir atmasıyla bu kadar azan, böyle kuduran bu melunlar yarın bu şehri şayet İtalyan, Fransız, İngiliz askeri işgal ederse ne olacak ve ne yapacaklar? Her Rum, her Ermeni evlerinden araba araba silah, bomba çıkararak mahallelerimizi ölüm yerlerine döndürmezler mi? Bu Rumlar ta Mora İsyanı'ndan beri emellerini derece derece uzatmışlar, evvela Tesalya'ya sonra Girit'e, daha sonra Selanik'e, Midilli'ye ve bunları bir kere ele geçirdikten sonra şimdi İzmir'e ve hatta İstanbul'a göz koymuşlardır. Eğer İzmir'i elde etmek ümitleri olmasa kudurmuş köpekler gibi uluyarak, havlayarak rıhtımda dolaşan bu herifler ne cesaretle bu küstahlığı yapsınlar? Sorarım size bu azgınlığa ne lüzum var? Sonra Ermenilerin çokluk bulunduğu şehirler var, onlar da fırsat bulurlarsa hiç dururlar mı? Hâsılı bugün burada olduğu gibi bu heriflerin bolca bulundukları bütün şehirlerde böyle içimizde yaşayan düşmanlar hep ayaklanacaklar ve bombaları kaparak sokaklara fırlayacaklardır.

Kemal Mümtaz sustu. Hararetten, heyecandan boğazı kurumuştu. Etrafında oturanlar hep sessizlik içinde, hiç kimse itiraz etmeksizin derin bir üzüntüyle onu dinliyorlardı. Yalnız Rüsuhi Bey karşılık verdi:

— Haydi bu silahlı düşmanlıkları bir yana bırakınız, ya iktisadi savaşlarımıza ne diyeceksiniz? Memleketimizde iktisadi durumları sayesinde bizim varlığımıza her vakit suikast etmiyorlar mı? Biz senelerden beri bereketi memuriyet hayatında görmeye alışmış, tembellik zindanına gömülmüş, uyuşmuş, geviş getiriyoruz. Onlar hayat mücadelesinde geçimlerini kazanmak mecburiyetiyle ticaret ve iktisat âleminde, acentelik, komisyonculuk işlerinde şeytanca bir faaliyete dalmışlar, dükkânlarda, şirketlerde, bankalarda ne işler görmeye alışmışlar ki hep dehşet. Biz bugün kendimizi büyük bir faaliyetle bu hayata sevk etsek bile bu ince işlerde onlar gibi becerikli bir iş sahibi olabilmek için en aşağı elli sene çalışmak lazımdır. Demek mütarekenin yalnız askerî ve silahlı tehdidi altında değiliz. Bu yönden de iktisaden ezilmeye mahkûmuz değil mi?

Kemal Mümtaz uşağın getirdiği kahveyi içmiş bitirmişti. Fincanı Rüsuhi'nin masasına koyarak:

— Sonra gene o İttihatçı olacak heriflere nasıl söylemeyeyim, diye başladı ve ateşle devam etti:

— Bir kere sen âciz, fakir ve demin söylediğim gibi içten karışık bir hükümetsin, nene lazım savaşa girmek ve vuruşmaya kalkmak! İnsan bir savaşa girer, fakat galibiyet ve mağlubiyet şartlarını iyice tartar, ölçer ve hangi tarafın şansı daha çoksa o tarafa yönelir.

Bizim savaşa girişimiz ise sadece maskaralıktır. Bir kere, hatta müttefikimiz Almanya kazansaydı bile biz bir şey kazanacak mıydık dersiniz? En evvel o Almanların ne avurtlu zavurtlu zorba herifler olduğunu buraya, savaşta içimize gelip müttefik sıfatıyla hayatımıza karışmış ve herhangi bir noktadan üstünlük göstermiş olanların ne kadar küstah bir tahakküm eğiliminde olduklarını siz bilir misiniz ve gördünüz mü? Şimdi farz ediyorum ki Almanlar geçen savaşlarında olduğu gibi Fransızlara karşı ezici bir zaferle bu sefer de kazandılar, yani İngilizleri, Fransızları ezdiler. Zanneder misiniz ki o zaman bu herifler bizim Enver Paşa, Cemal Paşa efendilerimizin arzusunu tanıyacaklar, sözünü dinleyecekler-

di? İngiliz'i, Fransız'ı susturmuş, Rusya'yı, İtalya'yı çizmesinin altına almış baskıcı, inatçı, vahşi Almanlar hiç şüphe yok Türkiye'yi adi bir sömürge yapıp çıkacaklardı. Kime şikâyet edebilecektik?

Kapının yanında oturan Fazıl Şükrü kendisi İttihatçı olduğu için İttihatçılığa bu kadar saldırıyı çekemedi ve başını kaldırıp karşılık verdi:

— Amma yapıyorsun azizim, dedi. Bu adamlar bu kadar şeyi düşünemediler mi? Öyle ise niçin savaşa girdiler?

Kemal Mümtaz bir bomba patlayışıyla atıldı:

— Niçin mi? Bunu anlayamıyor musun? diye haykırdı. Savaş olduğu vakit ortalık karışır, sular bulanır da onun için. Barış zamanında melun düşüncelerini uygulamak için imkân mı var? Savaş olsun da rahat rahat balık avlasınlar arzusuyla... Düzenli bir hayat içinde savaşta gördüğümüz bu kadar düzensizlik, bu kadar dalavere, bu kadar hırsızlık yapılabilir mi? Seferberlik ilan olunup da bütün askerlik çağındakiler ve bütün subaylar silahaltına alındığı vakit herkesin ağzına bir gem vurulmuş değil miydi? Canım ne hacet, levazım reisi olarak Topal İsmail Hakkı gibi bir çete reisini bulan, getiren bir harbiye nazırı bir haydut başı değil de nedir? İşte şimdi onlar çapullarını koltuklarının altına aldılar, kaçtılar gittiler. İşin korkunçluğu orada ki hesabı şimdi biz vereceğiz ve belayı biz çekeceğiz, biz ezileceğiz, biz mahvolacağız. Fakat onlar gittikleri yerde ömür sürecekler.

Kemal Mümtaz burada Fazıl Şükrü'nün yüzüne bakarak ahenkli bir sesle meydan okurcasına sordu:

— Nasıl, buna ne buyurursunuz?

Fazıl Şükrü İttihatçı olmakla beraber savaş zamanının kötülüklerini herkesten çok nefretle görmüş ve lanetlemişti:

— Canım ben de aksini söylemiyorum, diye cevap verdi. Benim itirazım savaş ilanı içindi. Fakat ben senin gibi hiç düşünmemiştim. Ben yalnız bu İngiliz, Fransızların vaatlerine aldanıp alarga durmayı[1] fena görüyordum. Çünkü onlar

---

1 (Argo) Çekingen davranmak, uzak durmak, sokulmamak.

da biz savaşa girmeseydik bile şimdi kazanıp düşmanları ezdikleri vakit karşımızda elbette dişlerini göstereceklerdi. Yani savaşa girmek bizim için fena oldu, girmemek de fena olacaktı.

Kemal Mümtaz gene atıldı:

— Ee! Silahlı tarafsızlık ne güne duruyor? Seferberlik ilan edip askerimizi toplar, sadece beklerdik. Düşmanlar savaştan yorulup bittikleri vakit zinde ordumuzla, tam silahlarımızla onlara karşı koyardık.

Fazıl Şükrü şimdi kendi kendine gibi söyleniyordu:

— Yoksa o savaşta yapılan suiistimalleri ben de senin gibi lanetledim ve lanetliyorum. Neydi o üç yüz kuruşa şeker, yüz elli kuruşa et... Memleketin altını üstüne getirdiler... Ne can tanıdılar, ne namus düşündüler, ne de hayâ bildiler. Sadece bu İzmir'de olanları göz önüne getiriniz... Kolayını bularak herkes vagon, koli maskaralığına daldı. Yeni yetişmiş birtakım açgözlüler kendi midesinin melun çıkarı için eşyanın fiyatına zam üstüne zam yapmaktan çekinmiyorlardı. Herkes her hafta birkaç koli veya bir iki vagon almadan durmuyordu.

Kemal Mümtaz bir kere hız aldığı için artık duramıyordu.

— İşte iyi ya, iyi söylüyorsun ya, dedi, bütün bu yağmaya neden müsaade ediyorlar biliyor musun? Kendi yaptıkları göze batmasın diye. Fakat bütün bunlar artık bizi bitirdi, artık bu her şeyin sonudur. Kırım Savaşı'nda İngiltere, Fransa bizi himaye etti. Geçen büyük savaşta Berlin Kongresi'nde gerçi budandık, kırpıldık ama vücudumuzda yaşamak için gene yeterli damar bıraktılar. Fakat bu sefer hiç ümit yoktur. Yarın İzmir, hatta İstanbul'u bu heriflerin Yunanistan'a vermeyecekleri ne malum? Bugün bizi bir yüzyıldır koruyan o eski siyaset artık değişmiştir. Kendimizi savunacak kabiliyetimiz ve kudretimiz yoksa buyurun cenaze namazına... İzmir, İstanbul Yunanlıların; Suriye, Irak İngilizlerle Fransızların... Konya, Antalya İtalyanların... Daha Karadeniz'de Trabzon, Samsun Pontusçuların; Van, Erzurum Ermenilerin; Musul, Diyarbakır ihtimal İngilizle-

rin himayesi altında Kürtlerin... Edirne, Trakya tabii gene Yunanlılara verilecek... hatta Bursa'yı bile sahile yakındır diye gene bu herifler alırsa koca Anadolu'da bize neresi kalıyor, sorarım size? O vakit biz ağzı, burnu, kulağı tıkanıp nefesini almaktan men edilen çaresizler gibi olmaz mıyız? Bir Kastamonu, bir Ankara sahilde nefes alacak bir liman olmazsa bir milleti yaşatır mı? Artık bu tam bir çöküştür. Şunun bunun akılsızlıkları yüzünden zavallı Türk bugün artık uçurumdadır. Bana bu şartlar içerisinde artık kurtuluş ümidi yoktur. Kurtulmak için artık diplomatlık filan değil, ancak silah lazımdır. Halbuki bugün askerimiz yenilmiş, bitik, perişan ve silahlarımız mütareke gereğince düşmanlarımıza teslim edilmektedir. Kim, hangi kahraman çıkacak da bu askere ümit ve kuvvet verecek ve silahları düşmanların elinden alıp bu askerle savaş edecek? Ve hepsinden ağır şart olmak üzere dört tarafımızı sarmış bütün bu kat kat düşmanlara galip gelecek? Bunu mümkün görüyor musunuz? Mütareke şartını biliyorsunuz ya, şimdi bu şartları göz önünde olarak bir de barış yapmayı düşününüz. Bakalım bize nasıl barış verecekler? Hâsılı halimiz yamandır. Bence zerre kadar ümit yoktur. Bittik, bittik...

Bu sözler üzerine birdenbire yanı başında oturan Nihat'ın koluna girip:

— Kalk Allah aşkına, dedi, kalk biraz gezelim, çünkü boğulacağım.

Ve onu çekerek dışarı, rıhtıma, kalabalık içine çıkardı.

Kendilerini Kordon'da buldukları vakit Kemal Mümtaz derin bir nefes aldı:

— Bereket versin herifler, tecavüz filanda bulunmuyorlar, fakat bugün daha bu ilk cesaretleri. Küstahlığı birdenbire daha bu kadar ilerletemezler değil mi?

Bu esnada rıhtım azami yükünü almış; kapasitesini, kaldıracağı sınırı aşan bu insan seli çatışarak, dürtüşerek, itişerek, kakışarak ilerlemeye çalışıyor, arabaların kenarlarında beygirlerin ayakları altında yürüyorlardı.

Artık elinde Rum bayrağı olmayan kimse yoktu. Her ağız sürekli olarak uluyordu. Bir arabaya binmiş altı kişinin altısının da elinde Yunan bayrağı vardı. Beygirlerin de başlarına küçük bayraklar takmışlar ve seyyar bir bayrak sergisi halinde kalabalığın arasında ilerlemeye çalışıyorlardı.

Genç kadınlar ve bazı hafifmeşrep kızlar erkeklerin kollarında sarhoş ve rezil, şarkı söyleyerek, sallana sallana gidiyorlardı.

Kolonaridis,[1] biraz ötede Paris Gazinosu hıncahınç dolmuş, masalarda oturanlardan başka sandalye bulamayıp ayakta içenler hep oynuyorlar ve haykırıyorlardı. Daha yukarıda Sporting'in[2] bahçesi ve taraçası halkla taşmış denilecek kadar kalabalıktı.

İki genç bu rezalete bir göz atıp döndüler:

— Haydi gidelim. Bir de hükümet tarafını görelim, dedi Mümtaz.

Ve orada, kalabalık içinde ilerlemek için çalışan bir tramvaya atladılar, bu hali görmemek için deniz tarafına dönerek oturdular, dişlerini sıkarak dayanmaya çalıştılar.

Tramvay şimdi vapur iskelesini geçmiş, gümrüğe yaklaşıyordu. Bu süre içinde çenesini sıkmış, hiçbir şey söylememiş olan Kemal Mümtaz birdenbire dostuna sokularak dedi ki:

— Ama biz bu sonuca layık mı değiliz? Elbette layığız... Canım, Allah aşkına bir kere şu hali gözünün önüne getir, o neydi ve o halin bir eşi başka bir memlekette görülmüş müdür? Kara cahil bir herifi bir iktisat allahı yaptılar, başımıza çıkardılar. Zaten bu bizde her zaman böyledir. Hangi kuruma, hangi adama kuvvet verirseniz mutlaka bu suiistimale çevrilir ve tahakküm olur. İaşe, men-i ihtikâr[3] kepazelikleri

---

1 Hıristiyanların yaşadığı bölgedeki gazinolardan biri.

2 1893'te İzmir'de kurulmuş bir kulüptür. 1913 yılında kundaklanmış, 1914 yılında yeniden yapılmıştır. Yönetim kurulunu genellikle Rumların oluşturduğu kulüp Milli Mücadele sonrasında kapanmıştır.

3 İaşe ve Men-i İhtikâr geçici kanunları: Birinci Dünya Savaşı sırasında ortaya çıkan iaşe (gıda, giyim ve barınma) sıkıntısının giderilebilmesi için 23 Temmuz 1916'da geçici İaşe Kanunu ve yine savaş ortamında oluşan ihtikârın (istifçiliğin, vurgunculuğun, karaborsacılığın) önünü almak için 24 Mayıs 1917 tarihinde geçici Men-i İhtikâr Kanunu çıkarılmıştır.

hep göz önünde olmadı mı? Hele o ihracat işleri... Bunlara kim çıktı da "Elverir artık!" diyebildi? Çünkü bizde herkes açtır, herkes yardıma muhtaçtır. Avrupa'da herkesin bir işi, bir ihtisası, bir varlığı vardır. Bizde ise hepimiz kuvvet sahiplerinden yardım dilenmeye mecburuz. Herkes yaşamak için bir lütfa, bir yardıma muhtaçtır.

Nihat omzunun üstünde yana yakıla bu sözleri söyleyen Kemal Mümtaz'ın ta ruhuna kadar giren acı bir nüfuzla bütün benliğini zapt ettiğini görüyor ve en derin bir kederle boynunu büküp ona hep hak veriyordu.

Kendisi de bu aynı şeyleri düşünmüş ve bunlara hep bu aynı sebepleri bulmuştu. Birdenbire çekilerek ne zamandan beri ruhunu inciten geçmişin bu kirli hesaplarını kapamak arzusuyla konuyu değiştirdi:

— Merak ediyorum, dedi, acaba hükümet niçin bu rezaleti önlemeye çalışmadı?

Kemal Mümtaz alaylı bir omuz hareketiyle:

— Neden olacak, diye cevap verdi, anlamıyor musun? Hükümet bugün her şeyden ziyade herhangi bir sızıltıya meydan vermemek, her olayı taşırmadan kapatmak mecburiyetindedir. Abdülhamid zamanının o meşhur işi oluruna bırakma politikasına bugün hâlâ yer veriliyor. Gösteri yapıldığı vakit vali paşa ilk iş olarak İstanbul'a bir telgraf çekerek talimat istemiştir. İstanbul ise zaten kendi başından âciz, ne yapacağını bilmez bir sürü sersem, bunak adamların elinde olduğundan ya "İşi oluruna bırakınız..." demiş yahut hiç cevap vermemiştir. Vali ne yapabilir? Herkesin binbir ihtirasla kaynaştığı böyle bir şehirde ve böyle bir zamanda güç göstereceğim diye başına iş mi açsın? Keskin, becerikli ve yırtıcı bir adam olmalı ki her şeyi göze alsın da bir şey yapabilsin... Zaten yapıp da ne olacak? Bugün değilse yarın yahut öbür gün bu mutlak ve muhakkaktır. Bu zengin şehri bize hiç bırakırlar mı?

Nihat şimdiye kadar harbin bu feci ve mutlak sonucunu hiçbir zaman şimdi olduğu gibi ciddiyetle kavrayamamıştı.

Nasıl? Kemal Mümtaz'ın söylediği doğru muydu? Bu yapılır bir şey miydi?

— Demek sen hiçbir ümit yoktur mu diyorsun?

— Elbette, ümit ihtimalini nereden buluyorsun? Demin yazıhanede söylediğim gibi düşmanlarımızı bugün insafa ve hakka davet için ancak ve yalnız silah ve asker lazımdır. Siyasette cömertlik olmaz derler ya... Askerin, silahın var mı? Kuvvetli misin, çarptığını kırabiliyor musun? Esas burada! Halbuki bizde bunlar nerede? Silah mı? Kullanacak silahımız kalmışsa bu herifler onları da elimizden alacaklar... Zaten bir kere mağlup olmuş askerimize gelince bunların da maneviyatları dört senedir sefalet içinde çalışmaktan, mağlubiyetten, esirlikten bozulmuştur. Hepsi, "Aman kurtulalım da memleketimize gidelim," diye çırpınıyor. Bugün hiçbir kuvvet düşünebilir misin ki bu emelde bulunan bu dağınık askerleri ve subayları toplayabilsin, düşman elinde olan silahları alsın, sonra bunlara yeni bir kahraman ruhu vererek savaşa girsin ve hepsine gücü üstün gelsin, bu herifleri ezsin, bıraksın... Bu doğrusu mümkün değildir, öyle ise ümidi nerede buluyorsun zavallı dostum?

Mütareke olduğundan beri öteden beriden işittiği fikirleri hatırlayan Nihat:

— Wilson prensipleri yok mu? dedi, sonra mesela büyük bir devletin himayesi altında pekâlâ kendimizi toplayabiliriz.

Kemal Mümtaz bir fişek gibi patladı:

— Tamam, dedi, işte bu fikrini pek beğendim. Yani şu manda dedikleri saçmalık... Ben kendimi idare edemiyorum gel, kullan değil mi? Fakat şu noktada yanılıyorsun ki bu büyük devletler kendi memleketlerinde başkadırlar, himaye ettikleri memleketlerde büsbütün başka... Hem o kadar başka ki hiç tanımazsın... Wilson meselesine gelince: O bir avanak tuzağıydı.

Bu esnada tramvay durmuş olduğundan delikanlılar indiler, kol kola bahçeyi geçerek hükümetin kapısına yürüdüler.

Kemal Mümtaz devam etti:

— Hem bunlar mümkün olsa bile bizim kolumuzu, budumuzu budadıktan sonra belki mümkündür. Şimdi ayranı kabarmış İngiltere, aklı zaten terelelli Fransa, aç gözü Anadolu'nun verimli ovalarına girmiş İtalya... Bunlar sana hiç zarar vermeden, almak istediklerini almadan galip haklarından vazgeçerler mi?

Hükümetin kapısından çıkıp merdivenlerden inerek gelmekte olan bir genci gördüler.

Nihat:

— O, bak Cevat geliyor, dedi.

Bu sultani[1] öğretmenlerinden bir delikanlıydı. Sıçraya sıçraya, koşarcasına geliyordu. Onları görünce aceleyle atıldı:

— Bonjur beyler, dedi, tabii uğursuz havadisten haberiniz yoktur?

Kemal Mümtaz ve Nihat irkilerek durdular. Havadis mi? Yeni bir şey mi olmuştu?

— Ne o, gösteriden başka bir şey mi?

Genç öğretmen gösterişli bir edayla bilgisini dökmekte zevk buldu:

— İzmir Yunanistan'a ilhak olundu.

— Ne söylüyorsun, ne?

Nihat göğsünden vurulmuş gibi sendeledi, Kemal Mümtaz sarsılarak, köpürerek haykırdı:

— Ne vakit, kim ilhak etmiş?

Cevat Bey durmadan, çabuk çabuk anlattı: Sabahleyin gemiler geldiği vakit Rumlar evvela kiliseden bir heyet gönderip hoş geldin merasimi yapmışlar... Gemi süvarisi bunları güzel kabul etmiş ve kim bilir neler konuşmuşlar ki herifler gemiden çıkınca kendilerini kaybetmişler, "Yaşasın Venizelos" diye bağırmaya başlamışlar. O zaman bunlar hemen engellenseler ilk adımda kepazelik ihtimal bu kadar büyümeyecekti. Cevat devam etti:

— Meseleyi vali paşa duyup da İstanbul'a yazıyla bildirme ve danışma filan, filan... Bilirsiniz ya bizim kırtasiye işleri olup bitinceye kadar gecikmiş ve herifler almışlar yürümüş-

---

1 1908'den sonra kurulan lise dengi okullar.

ler... Nihayet iş son şekline gelince Rumların ileri gelenleri bu galeyandan yararlanarak başarılı bir darbe indirmek için ilhakın ilanını uygun görüp çabuklaştırmışlar.

Cevat Bey dudakları köpük içinde, gözleri ateşli bu sözleri söylerken Kemal Mümtaz karşısında kaldı. Bu havadis önemli olmakla beraber beklenmez bir şey değildi, sabahki kepazeliği yapan herifler tabii bunu da yapacaklardı.

— Bir kere, dedi Kemal Mümtaz, bir kere bütün İzmir'i ayaklandırıp o rezaleti yaptıktan sonra bunda olağanüstü bir şey yok, fakat daha ilk günden... demek bunlar çoktan hazırlıklıymışlar.

Nihat, Kemal Mümtaz gibi düşünmüyordu. O gösteriye resmi olmayan bir arsızlık diyordu. Halk tarafından yapılmış bir edepsizlik, bir cüretkârlık... Fakat böyle bir kilise heyeti yahut cemaatin kendi kendilerine kalkıp böyle bir küstahlığa cesaret etmeleri... Sabahtan beri gördüğü işittiği şeylerden bütün varlığı sarsılmış, en derin noktalarına kadar incinmişti. Bunun üstüne bir de bu darbe ona pek insafsız geldi. Demek Kemal Mümtaz'ın bir gazeteci ağzıyla safra dökmek türünden söylediği şeyler doğru muydu? Biz o kadar bitmiş, o kadar ümitsiz bir halde kırılmış, dökülmüş müydük?

Alnını karartmış olan bulut kümeleri içinde başını kaldırarak:

— Bu havadisi kimden işittin? diye sordu.

Cevat kendinden emin bir davranışla vilayet konağını göstererek:

— Şimdi vali paşanın kâtibinin yanındaydım, havadis oraya geldi, Kâtip Fahri Bey bu haberi hemen vali paşaya götürdü. Valinin dairesi bu havadisle karmakarışık oldu. Herkes şaşırdı kaldı.

Oradan hareket etmek üzere olan tramvaya yetişmek için Cevat dostlarının ellerini acele sıkarak koşup gitti. Kemal Mümtaz ne olsa sersem olduğu bu havadisin altında belini doğrultmaya çalışarak:

— Haydi, gidelim de Fahri'yi görelim, ondan ayrıntılı bilgi alırız, dedi.

2

Çeşit Çeşit

Kâtip Fahri odasında yalnızdı. Orayı Cevat'ın söylediği gibi karışık ve kalabalık bulacaklarını ümit ederken böyle tenha ve sakin bulduklarından şaşırdılar. Fahri'nin yanına girer girmez ilk söz olarak Nihat ilhak meselesini sordu:

Fahri Bey umursamaz bir edayla cevap verdi:

— Öyle bir şey işittik... Fakat bilmiyoruz aslı var mı? Güya Rumların kodamanları kilisede toplanıp İzmir'in Yunanistan'a ilhakını ilan etmişler. Fakat hiç zannetmiyorum. Hani bir öğretmen vardır ya, Cevat diyorlar, biraz evvel o geldi söyledi, resmi bilgimiz yok.

Nasıl, Öğretmen Cevat mı? Bu aynı adam şimdi kendilerine de bu havadisi vali paşanın kâtibi Fahri Bey'den duyduğunu söylememiş miydi? Hem de ne dağdağalı, tantanalı surette.

Kemal Mümtaz'la Nihat hayret ve tebessümle birbirlerine baktılar.

Meseleyi öğrenince Kâtip Fahri küçük bir kahkahayla:

— İşte böyle beyler, dedi, herkes her işte kendi çıkarını aradığı gibi yalancılar da havadis icat ediyorlar ve eklemeler yapıyorlar, ne dersiniz, dünya ve insanlık...

Kemal Mümtaz isyanla gürledi:

— Dünya ve insanlık değil, rezalet beyefendi, rezalet... Hepimizin bugünkü olaylardan içi kan ağlıyor, teselli beklerken gelip yaralarımıza tuz ekmekte ne zevk var?

İki dost ilhak meselesinin bir palavra olduğunu anlayarak Fahri Bey'in yanından çıktılar, Kemal Mümtaz tekrar Nihat'ın koluna girdi:

— Haydi gel, dedi, seninle yavaş yavaş Başoturak'tan Frenk Çarşısı[1] diyelim, yürüyerek gidelim, benim gazete zamanım geliyor, sen de idarehanede bir kahve içer, dinlenirsin.

---

1 Alsancak ile Pasaport semtleri arasında bulunan Frenk Mahallesi'ndeki çarşı.

Nihat ilhak haberinin yalan çıkmasına rağmen hâlâ altüst ve haraptı. Bir teselli ihtiyacı bütün varlığını yakıyordu. Yolda yürürlerken dedi ki:

— Ben bu meselelerle şimdiye kadar çok meşgul olmadım. Zaten palavra düzeni siyaset hiç hoşlanmadığım bir şeydir. Fakat ne olursa olsun hâlâ senin gibi ümitsiz olamıyorum. Evet mağlup olduk, evet fena mütareke yaptık, çok fena şartlar içinde bulunuyoruz. Fakat bu millet birçok badirelerden kurtulup ayağa kalktığı gibi bu sefer de gene kurtulacak ve esenliğe erişecektir, ben eminim.

Kemal Mümtaz dostunun kulağına daha sokulup adeta fısıldar gibi yavaş sesle:

— Zavallı Nihat, dedi, zavallı dostum, sen çocuksun, gel bir kere kısacık tartışalım... Şimdi kabul ediyorsun değil mi? Fena mağlup olduk ve fena mütareke yaptık, öyle değil mi? Bu mütareke o kadar fenayken bile bu herifler acaba onunla kalacaklar mı? Çıkar buldukça ve icap ettikçe onun maddelerini ihlal etmeyecekler mi? Şimdi donanmalar Çanakkale'de boğazın torpillerden temizlenmesini bekliyorlar. Söylendiğine göre İstanbul'a gidecek gemiler arasında Averof filan da bulunacakmış... Bir kere bu gemiler limana demirleyip İstanbul fiili olarak düşmanların işgaline geçince orada neler olacak bunu düşünüyor musun?

Bu sözleri can kulağıyla dinleyen Nihat kendi kendine hiç böyle şeyler düşünmediğini tasdike mecbur kaldı.

— Ne olacak? diye sordu.

— Şu olacak ki ne Wilson prensibi kalacak ne mütareke şartı. O senin Wilson prensipleri diye boğulmakta olduğun denizde kurtulmak için sarıldığın yılan kollarının arasından sıyrılıp çekilecek ve sen hocanın dediği gibi "Dibe... dibe! den başka bir şey yapamayacaksın. Zaten o prensipler düşman devletleri tarafından bizi aldatmak için düzenlenmiş bir oyun değilse bile elbette Avrupalılardan daha çok insanlık sever görünmek isteyen bir Amerikalı kafasından çıkmış, yani Avrupa'da uygulanması mümkün olmayan bir gariplik-tir. Bu savaşı üç kafa idare etti ve sonuçlandırdı. Clemence-

au, Lloyd George, Wilson... Wilson prensipleri eğer samimi söylenmişlerse bile söyleyeni bu heyette tek bir oy sahibidir. Acaba ihtiyar kaplanla İngiliz tilkisi, Wilson'un fikirlerini kabul ve tatbik ederler mi? Demek bence bu prensipler bir blöften başka bir şey değildir, bir blöf, bir aldatmaca, bir her şey... Fakat samimi uyulması lazım bir kural, hiçbir vakit...

Nihat yüklü başını kaldırarak itiraz etti.

— Fakat Clemenceau ile Lloyd George'un kazandıkları zafer Wilson'un sayesinde kazanılmıştır değil mi? Bunu da unutmamalı.

— Elbette, fakat şimdi zafer kazanıldı, pay zamanı geldi. Yapıcılar masa başına geçtiler. Artık misyoner kafalı Amerikalı iş göremez ve sözü dinlenmez, burada kırk yıllık tilkiler var... Hem sen biliyor musun? O İngilizler ne heriflerdir ve sıvışık canavarlardır... Bir karış toprak için dünyayı ateşe vermekten çekinmezler ve bir kere ayak bastıkları bir yerden ezelden beri çıktıkları görülmemiştir.

Şimdi Kemal Mümtaz coşmuş, hızlı adımlarla yürüyor, bu sözlerin etkisi altında ezik, halsiz ve harap, ilerlemek istemeyen Nihat'ı da hararetiyle, kuvvetiyle sürüklüyordu:

— Hindistan'ı evvelki yüzyılda nasıl zapt ettiler bilir misin? Bu koca Hindistan mamuresini İngilizlere sömürge yapan küçük bir ticaret kumpanyasıdır, başka bir şey değil... O zamana kadar İngilizler karabiberi Felemenklilerden alırlardı. Bir gün Felemenk tüccarları biberin fiyatını çoğalttılar, İngilizlere bu ağır geldi. "Neden Felemenkliler Hindistan'dan getirdikleri biberleri bize böyle pahalı versinler?.. Biz de gidelim, lazım olan biberi Hindistan'dan alalım," dediler ve Hindistan'a bir ticaret heyeti gitti. İşte Hindistan'a ilk ayak basan bu İngiliz ticaret heyeti İngilizleri o kıtaya adeta kökledi. Bu heyettir ki ülkenin zenginliğini görüp ağızları sulanarak orada yerleşti ve kazancını artıra artıra sonunda hükümetin de Hindistan'a ilgisini çekti. Böylece bir gün Hintliler tarafından saldırıya uğramış olan İngilizleri himaye için İngilizler kıtaya asker gönderdi ve bu asker adım adım ilerleyerek az bir zamanda koca Hindistan'ı İngiliz işgali

atında bırakmıştır. Canım, Mısır da böyle olmadı mı? Girdiği vakit geçici diye girdi, sonra kaç defa çıkacağım diye vaat etti, fakat her geçen gün onu orada perçinledi. Bugün İngiliz'i Mısır'dan çıkaracak kuvvet düşünebiliyor musun? Kıbrıs da bunun aynıdır. O bir kere bir yere adım attı mı yapışır kalır...

Sustu. İki üç saniye durarak tekrar Nihat'ın yüzüne baktı:

— Şimdi bir kere İstanbul'a da girip yerleştiklerini düşün. İstanbul... Yani en aşağı bir yüzyıldan beri bütün Avrupa devletlerinin hırsla baktıkları, hasretiyle tutuştukları koskoca başkent... Şimdiye kadar Rusya, Almanya Avusturya, binbir rekabet oyunuyla Batı'nın hilelerine direnerek İstanbul'umuz bu oyunların saldırısı sonucunda bize kaldı. Şimdi Rus Çarlığı dağıldı, Alman İmparatorluğu yerdedir ve Avusturya İmparatorluğu'na olan oldu... İngiliz'in, Fransız'ın hırsına kim karşı gelecek? Sonra İstanbul'da bugün bir sultan var, bu ne olacak? Ve bu katmerli işgal altında acaba ne yapacak? Bunlara nasıl yüz gösterecek? Görüyorsun ya mesele çok karışıktır.

Nihat bu düşüncelerin ezici darbesi altında çökmüş, artık yürüyemiyor, adeta sürükleniyordu.

— Sen ne olacak dersin? dedi.

Kemal Mümtaz irice göbeğini rahatlaştırmak için olacak alışılmış bir davranışla pantolonunu çekip karnını düzelterek:

— Sabahtan beri söylüyorum, dedi, bence geleceğimiz bir kelimeyle ifade olunabilir: Çöküş ve dağılma... Artık Osmanlı İmparatorluğu çökmüştür ve millet dağılmaya mahkûmdur. Yani devlet, millet bitiktir.

Nihat başı göğsüne düşmüş, hazin bir yüz buruşturmayla susuyor, verecek cevap bulamıyordu.

Evet bu başka hiçbir mağlubiyete benzemez feci bir bozgundu. Kemal Mümtaz'ın hakkı vardı, artık Osmanlı İmparatorluğu bu darbenin altından kalkamayacak, bütün üyeleri çatır çatır sökülüp harap bir halde dökülerek yerlere serilecekti. Zaten bugün ayakta duran heyula esasen hiçbir

vakitte birbirlerine akla uygun bağlarla bağlanmamış, ayrı, hasım ve karışık parçalardan oluşuyordu.

Evvelki mağlubiyetlerimizde gerçi Kırım, Eflak, Boğdan, Mora, sonra Tesalya, sonra Girit, Bosna-Hersek, Bulgaristan, Trablus, Makedonya, Karadağ, Arnavutluk daha birçok böyle çeşitli kıtalar verilmişti. Şimdi de haydi Arabistan, Suriye ve Irak gitsin diyelim, fakat taksim asıl hayat merkezine gelmişti. Bu sefer sevgili Anadolu, gözbebeği İstanbul düşman çizmelerine açılıyordu.

Yüzyıllardan beri düşman askerinin ayak basamadığı bu kıymetli topraklar, Türk'ün mayası olan öz vatan, ana toprağı artık İngilizlerin, Fransız'ın, İtalyan'ın, hatta Yunan'ın ayakları altında çiğnenecekti.

Buna karşı yapılacak hiçbir şey yoktu, başımızı alıp her şeye razı olacaktık!

Nihat'ın kulağında Kemal Mümtaz'ın uğursuz keder çığlığı uğulduyordu: "Bittik, bittik!"

— Bittik mi?

Nihat içerisinde gevrek gevrek korların yandığını hissederek derin bir ah çekti:

— Ah, demek hiçbir ümit yok... Her şey bitti. Ne yapsak boş... Öyle mi?

Savaş alanlarında her günkü büyük başarılarıyla adım adım askerlerimizi ezerek ilerlemiş ve ordumuzu düzeni, idaresiyle perişan ederek memleketimizin can evine kadar yürümüş korkunç ve ezici düşman kuvvetlerini göz önüne getirerek bunlara karşı yapılacak hiçbir şey olmadığını anlıyor ve harap, bitkin, ezilmiş, hatta soluk alamıyordu.

Güya bir canavarın kanlar içinde ciğerine dalmış pençesi altında yırtılıyor, boğuluyor, eziliyor gibiydi. Kurtulmak için ne kadar çalışsa her an kuvvetinin damla damla çekildiğini, dağıldığını ve ezildiğini görmekten hâsıl olan âcizlik ve güçsüzlük içinde gibiydi.

Birdenbire Kemal Mümtaz:

— O, dedi, Saffet'e bak... Pasajın ağzında bekliyor, mutlaka gene bir kadın dalaveresidir.

Ve kolundan çekip onu yolun kenarına götürüyordu.

O zaman Nihat yürüye yürüye Frenk Çarşısı'na kadar geldiklerini gördü ve ilk defa etrafına baktı. Sağda, solda bütün dükkânlar kapalıydı. Hepsinin üzerinde kocaman Yunan bayrakları sarkıyordu.

Saffet Bey İtalyan bonmarşesinin[1] yanındaki pasajda, bir mağazada ticaret yapardı. Nihat bunun yalnız ad olarak ticaret olduğunu zannediyordu. Karanlık, rutubetli duvarları örümcek ağlı bir ticarethane ki içerisinde üç dört çuval palamut mu, yoksa incir mi durur ve hiç kımıldamadan yatarlardı. İşte iki aydır Nihat onları aynı vaziyette görüyordu.

Fakat ticaretin bu hareketsizliğine karşılık her gün mağazaya türlü türlü hanımlar, çeşit çeşit matmazeller gelir gider ve Saffet Bey bunları şen, neşeli kabul eder, böylece mağazada ticaret değilse bile aşk yapardı.

Kemal Mümtaz kapının önünde onunla konuşurken Nihat kendi kendine bu adamın böyle bir günde gene kadın dalaveresiyle uğraşmasını kederle görüyordu. İnsan ne olsa, ne kadar hissiz olsa, kollarımızın arasından sökülüp çekilerek koparılmak üzere bulunan bu güzel şehir için biraz olsun üzgün olmaz mı?

Saffet Bey hissiz ve şen bir kahkahayla kıvrılıyor ve Kemal Mümtaz'a:

— İki saattir bekliyorum, diyordu, eğer gelmesinler bak... Canım bir kere söz verdin, şimdi gelmemekte mana var mı ya? Ama neymiş, gösteri varmış... Gösteriden sana ne? Sen gel, keyfimizi yapalım, sonra gene gidersin... ama değil mi? diyordu.

Nihat boğulur gibi bir hiddet içinde Kemal Mümtaz'ın kolundan çekerek onu sürükler gibi götürdü:

— Canım bırak şu pis herifi Allah'ı seversen, dedi.

Beş on adım daha ilerlediler, bonmarşenin pasajına girip İkinci Kordon'a geçmek üzereyken arkalarından telaşlı telaşlı isimlerinin haykırıldığını işittiler, dönüp baktılar. Sa-

---

1 İçinde her türlü giyim, süs eşyası, oyuncak vb. satılan büyük mağaza.

vaşın nasılsa Türklerin lehine tecelli eden bir mazhariyeti olmak üzere Başoturak'tan orada, Frenk Çarşısı'nın ortasında geniş bir mağazaya yerleşmiş olan Hasan Cemil'i gördüler. Mağazasının kapısına çıkmış, kendilerini çağırıyordu. Camın arkasından yazıhanesinde bir iki kişi daha görünüyorsa da kim olduklarını tanıyamadılar. Hasan Cemil binbir ısrar, binbir ricayla:

— Allah aşkına buraya geliniz, diyordu, bir dakika ne olur? Vallahi hatırım kalır, geliniz bir kahvemi olsun içiniz.

Nihat bu adamı hiç sevmezdi. Fakat Kemal Mümtaz'ın kabulü üzerine o da çirkin bir davranış olmasın diye dükkâna kadar gitti.

Yazıhanedeki adamlar o yaz başında ailesiyle birlikte İzmir'e gelerek yerleşmiş, gerek kendisinin israfından gerek karısının hafifliğinden ve hercailiğinden kendine oldukça bir çirkin şöhret edinmiş Sadi adlı bir delikanlıyla iki Rum'du.

Hasan Cemil onları oturturken:

— Sizi hakem yapacağız, beyefendiyle aramızda bir anlaşmazlık var da, kabul edersiniz değil mi? dedi.

Nihat'ın hele bu Sadi büsbütün nefret ettiği bir adamdı. Onu ara sıra Kordon'da bir arabada karısıyla beraber hayvanı kendi sürerek geçtiklerini görmüştü.

Fakat kadın öyle bir acayip kıyafetli, o kadar çirkin bir açıklıkta, boyalar, gazlar, sürmelerle o kadar iğrenç bir halde olmaktan başka, kocası elinde sarı eldivenler ve kamçı, yanında oturan bu fahişe kılıklı kadınla nasıl sokağa çıktığını anlamak mümkün olmaksızın o kadar gururla gidiyordu ki Nihat birdenbire nefretin her hissi, şaşkınlığı, hayreti filan aşarak en derin bir tiksintiye çıktığını duymuştu.

Şimdi bu adamla da mı tanışacaktı?

Kemal Mümtaz hakemliği kabul etmiş, meselenin açıklanmasını bekliyordu.

Birden Sadi Bey ilerleyerek:

— Ama meseleyi ben arz edeceğim, dedi.

Hasan Cemil lütfen müsaade ediyormuş gibi iyiliksever bir tavırla:

— Peki canım sen söyle, dedi.

Nihat oturmayarak gitmeye hazır ve ayakta duruyordu.

Sadi işi şöyle açıkladı:

— Benim Ödemiş'ten gelecek dört tütün vagonum vardı, bir ay kadar evvel bunun birisinin sevk olunduğunu Punta'da[1] cetvelde gördük, hemen Cemil Bey'e geldim, "Benim vagonun birisi sevk olunmuş," diye haber verdim. Bu kendisine bir kolayını bul da şu vagonu satıver demekti. Zaten hep şimdiye kadar böyle yapardık. Cemil Bey bana üç gün sonra vagon satıldı diye çıkardı yüz lira verdi. Ben vagonların bir on tonluk, bir de yirmi tonluk olduğunu bildiğimden bu parayı az görerek kendine sordum: "Ne o, vagon on tonluk muymuş?" Çünkü ancak on tonluk vagonlardan yüz lira alınıyordu. O zaman Cemil Bey bana, "Evet," dedi "on tonluk bir vagonmuş." Fakat bu açıklamaya rağmen durumu araştırmaya karar verdim. Çeşitli yerlere başvurdum. Ödemiş'e yazdım, Punta'dan sordum. Sonunda vagonu satın alan taciri bile buldum, onlar bana dosyalarını açıp defterlerini gösterdiler. Cemil Bey'in imzasıyla makbuz kâğıdını bile gördüm. Vagon on tonluk değil, yirmi tonlukmuş ve Cemil Bey yüz değil, iki yüz lira almış!

Sadi Bey söz buraya gelince ortaya çıkan bu gerçeğe karşı kimsenin söz söyleyemeyeceğini gösterir bir davranışla:

— Şimdi gördünüz ya, tabii ilk işim hemen buraya gelip protesto etmek oldu. Halbuki Cemil Bey...

Cemil Bey burada eliyle onun sözünü kesti ve susturmak ister gibi ağzını kapayarak:

— Ben beyefendinin işlerinin müdürü müyüm ki mağaza mağaza dolaşayım, alıcı bularak vagonunu satayım, beş para almayarak, "Afiyetler olsun beyefendi yiyiniz, keyfediniz," diye liraları elceğizimle sayayım. Elbet ben de kâr edeceğim değil mi?

Sadi gürültülü bir taşkınlıkla:

— Yok, pardon beyim, pardon, dedi. Haydi şimdiye kadar yaptığın gibi bir dostluk olsun diye yapma ve para iste,

1 Alsancak semtinin eski adı.

hakkındır diyelim. Ben de vallahi veririm. Fakat nerede görülmüş ki bir mal sahibi sattığı malın yüzde ellisini komisyon versin. Sonra sen bana o vakit samimiyetle, "Azizim, gelen vagon yirmi tondur, iki yüz lira aldık, fakat bunun yarısını ben alacağım, şimdiye kadar senden hiçbir kâr etmedim, bu sefer acısını çıkarmak için yüz lirasını ben alıyorum," demiş olsaydın gene belki haklı olurdun. Fakat sen böyle yapmadın, gizledin, vagon yirmi ton değil, on tonluktur dedin. Adeta hırsızlık eder gibi yalanla, düzenle iş gördün.

Hasan Cemil bu hırsızlık sözüne kabardı ve hakaret edilmiş bir tavır alarak:

— Edepsizlik etme, sözünü bil de söyle, diye haykırdı.

Ay, iş kavgaya biniyordu. Nihat hiç sevmediği bu adamları, hiç hoşlanmadığı bu işleri, nefret ettiği bu muameleleri bugün, bu saatte dinlemeye dayanamayacağını görerek Kemal Mümtaz'ı kolundan çekiyor, götürmek istiyordu:

Fakat Kemal Mümtaz:

— Rica ederim biraz dur, dedi, az sabret, şimdi gideriz.

Ve Nihat dişlerini sıkarak, binbir öfke içinde boğularak hâlâ oturmadan dükkânın vitrininden bakmakla vakit geçirdi.

Şimdi vagoncular en kötü küfürlerle birbirlerine hakaret ediyorlar, kırk yıllık eski hikâyeleri açmışlar, o ona "Hırsız!" diyor, o ona "Dolandırıcı!" diye hitap ediyordu.

Sonunda Sadi:

— Bana bak herif, dedi, yarın öğleye kadar sana müsaade ediyorum, eğer yarın öğleyin getirip yüz lirayı vermezsen dolandırıcının kim olduğunu sana gösteririm. Ve yanındaki iki Rum delikanlısını alarak çıktı gitti.

Bu çirkin meclisten tabii acınacak bir üzüntü kaldı. Şimdi Hasan Cemil kendini temize çıkarmak ister gibi Sadi aleyhinde atıp tutuyordu:

— Bırak şu edepsiz herifi, bütün yaz benim sayemde o kadar vagon aldı sattı, o kadar iyiliğim dokundu. Geldiği vakit ev bulacağım diye o kadar uğraştım, sonra kış geldi,

burada pansiyon buldum, eh, elimden geldiği kadar her işine yaradım ve yardım ettim, ben onun uşağı mıyım be?.. Elbette alacağım.

Birdenbire yüzünde çirkin bir tebessüm sırıttı:

— O vagonları nasıl aldığını da öğrendik ya... Beyefendinin karısı... hepiniz de bilirsiniz ya... güzelce, işe yarar bir şeydir. İşte bütün o vagonları onun sayesinde alıyor. İki günde bir ne o, bakarsın evde bir ziyafet... Kim geliyor?

Sonra birdenbire daha sunturlu bir şey hatırına gelmiş gibi:

— Haydi vagon almak için kimi çağırırsa çağırsın, ne yaparsa yapsın diyelim. Fakat hiç çıkarı olmadığı halde o yanındakiler yok mu? Onları evinde karısıyla kucak kucağa oynatan adama ne dersiniz?

Kemal Mümtaz pek iştahlı bir haber işitmiş gibi sırıtarak:

— Amma ediyorsun ha... ne söylüyorsun yahu, sahi mi? diye soruyordu.

Kapının dibinde ayakta, hemen fırlayıp kendi kendine gitmeye hazırlanan Nihat son bir defa Kemal Mümtaz'a baktı ve "Ben gidiyorum artık..." dedi.

Kemal Mümtaz o kadar gevşemiş, o kadar yılışıyor, o kadar Hasan Cemil'e yanaşıyordu ki... Böyle dedikodulara bayıldığı anlaşılıyordu.

Onun ne olursa olsun Cemil'den bu konuya dair en koyu ayrıntılarıyla en çirkin haberleri alıncaya kadar oradan bir adım atmayacağını anlayan Nihat derin bir tiksinti içinde veda etti, çıktı yürüdü.

Saffet sonsuz kadın meselesi arasında yuvarlanıyor, Hasan Cemil on lira fazla çarpmak için dünyayı dolaba koyduğunu aynen ifşa ediyor, Sadi hırsızlığından bahseden mert çingene gibi şehirde sürdüğü israf ve eğlence hayatını, o arabalar, o tantanaları hep o gayrimeşru vagon alım satımı sayesinde yaptığını itiraf ediyor ve bu tarafta İzmir elden gidiyordu. Yarın belki onlara orada ticaret yaptırmak, para kazandırmak değil, hatta hava aldırmayacaklar, su içirmeyeceklerdi.

Derin bir kederle etrafına bakarak:

— Ah yok mu acaba? diye inliyordu.

Bu olan bitenlerden sahiden her şeyi, kendi çıkarlarını, kendi ihtiraslarını unutacak kadar üzüntü duymuş kimse yok muydu acaba?

Şimdi Haylayf Pasajı'ndan geçiyordu. İçeride masalarda tıklım tıklım oturmuş, içlerinden bazılarını iyi tanıdığı Türkler rakı içiyorlar, yemek yiyorlardı.

"İşte bunlar da rakı keyfi âleminde," diyordu. Sakın bu rakı, bu kadın, bu para dalavereleri için bu adamlar nasıl kendilerini unutuyorlar, nasıl memleketi ihmal ediyorlar, mesela bugünkü hadiseden nasıl üzgün olmuyorlardı?

Hiç kanları mı yoktu? Damarlarında kan yerine su mu akıyordu? Vücutlarında sinir yerine sadece kas mı vardı?

Artık böyle yürürken ne yaptığını bilmeksizin, dalgın, ümitsiz, kalabalığı dağılmış rıhtımdan şimdi Sporting'e doğru ilerliyordu. Sporting'i geçti, tiyatroya kadar yükseldi, hep bu fikirlerle meşgul, yürümekten ziyade sürükleniyormuş denilecek bir yenilgiyle oradan da döndü.

Hava kararmış, saat beşe gelmişti. Yapacak hiçbir şey düşünemiyor, başka günler yaptığı şeylerin hiçbirine karşı bugün bir arzu duymuyordu.

3

Vay Mağluplara![1]

Sporting'de oturmak... Şimdi bir Türk sıfatıyla bundan iğreniyor, hatta bir utanç bile duyuyordu. Rıhtımda gezmekten bile sakınıyordu. Bu gazinolarda oturan Rumlar, yabancılar o başındaki festen kendisinin bir Türk olduğunu anlayıp şimdi kim bilir ne acı alaylarda bulunuyorlardı.

---

1 MÖ IV. yüzyılda (390 veya 387) Roma'yı işgal eden Galyalı komutan Brennus'un varılan anlaşmaya uymayıp şehri terk etmek için daha fazla altın talep ettiğinde söylediği "yenilenlerin vay haline" anlamında bir söz: Vae victis!

Onun ne fikirde, ne yaradılışta olduğunu bilseler belki biraz insaf gösterirlerdi. Bilselerdi ki onu da bugün gördüğü Cemil beyler, Saffet beyler ve Sadi beylere benzeten bu fese rağmen o ne kadar başka emellerde, ne kadar başka arzularda bir adamdır.

O zaman birdenbire Beatrice'yi ve babasını düşündü ve büyük bir ferahlık hissetti.

İşte bunlar kendisini hakkıyla tanırlardı. Birçok defalar saatlerce karşılıklı görüşmelerinde onlarla fikir alışverişinde bulunmuş, takdirlerini kazanmış, iltifatlarını görmüştü.

Kaç defa Beatrice ona:

— Pek tuhaf şey bu Nihat Bey... demişti, o kadar çok Türk tanırım, siz hiçbirisine benzemiyorsunuz, adeta başka bir adamsınız.

Bu sözlerle ve her davranışıyla Beatrice onu ayrı ve üstün tutardı.

O zaman fikri bu uygun alanda biraz ferahlığa meylederek genç kızı düşünmeye ve iltifatı bu kadar etkili ve ferah verici olursa aşkı ve muhabbeti ne ilahi güzellikler yaratacağını hayal etti.

Ve gözlerini kısarak genç kızla ilişkisinin safhalarını hafızasında canlandırdı.

İşte iki aydan fazlaydı ki Beatrice'yle meşguldü. Onu bir gece Buca'da İngiliz Kulübü'nde verilen bir baloda görmüştü. İşte o andan beri onunla meşgul oluyordu.

Balo pek kalabalıktı. Bu kalabalık içinde bir iki saat dans ettikten ve birçok güzellere hayran olduktan sonraydı ki Beatrice gözüne ilişti.

İşte bu tam manasıyla bir çarpılma oldu, genç kız boyuyla, endamıyla, şekliyle, gösterişiyle ve bilhassa kadınlığının bütün saltanatını ilan eden bakışı, gülüşü ve söz söyleyişiyle Nihat'ın o kadar hayaline uyuyordu ve rüzgâr gibi canlılığı, alev gibi uçuşu, sonra birdenbire durularak mahzun denecek surette kibar ve vakur ciddiyeti, hâsılı her şeyiyle, her hali ve her rengiyle delikanlı için öyle bir sihir oldu ki bütün eğlenceleri bırakarak meşguliyetini ona hasretti.

Artık kız ne yaparsa onu görüyor, nereye giderse onu takip ediyor ve kimle oynarsa ona en derin bir hasretle gıpta ediyordu.

O zaman savaş içinde İzmir Rumları ve yabancılar Türklerle pek iyi bir ilişki içindeydiler. Genç kızlar ve genç kadınlar Türklerin tertip ettikleri yarışlara, eğlencelere katılıyor, onlara karşı alışılmış çekinmeyi terk etmiş bulunuyorlardı.

Nihat bu bağları, bu ilgileri hep biliyor ve bu sayede birçok genç Rum kızları ve birçok yabancı matmazellerle tanışarak evlerine gidip geliyordu.

Şimdiye kadar bu matmazeli nasıl görmemiş, niçin fark edememişti? Kendisine takdim olunup tanışıklık peyda etmek bütün varlığında kaynamaya başlamıştı.

Bir aralık dostlarından bir İtalyan tacirini geç kızla konuşurken görünce hemen acele etti ve matmazele takdim olunmak arzusunu söyleyerek yardım etmesini rica etti.

İtalyan:

— Beatrice'den... yeğenimden mi bahsediyorsunuz? diye neşelendi.

Nihat bu neşeye daha geniş bir açıklıkla karşılık vererek:

— Vay, yeğeniniz mi? Öyle ise tebrik ederim, kendisi hakikaten bütün İzmir'de her yönden birinci mükâfatı almaya cidden layık...

İtalyan kurnaz bir gözle delikanlıya baktı ve bir küçük kahkahayla:

— Ya öyle mi buluyorsunuz? dedi. Öyle ise takdime hak kazanmışsınız. Geliniz bakalım...

Ve Nihat'ı elinden tutarak Beatrice'nin bulunduğu yere doğru getirdi.

Nihat şimdi Sporting'le Paris Kahvesi arasına sapmış, İkinci Kordon'a doğrulmuştu. Hem yürüyor, hem zihninden hareketleri, tavırları canlandırarak Beatrice'yle olan macerayı gözünden geçiriyordu.

Beatrice dayısıyla gelen Nihat'ı gayet sevinçle kabul ederek Nihat'a küçük elini tam bir dostlukla teslim etti.

Hemen ilk dans için söz alan delikanlı mızıkanın faaliyete geçmesini bekledi.

Fakat ne yazık ki vakit epeyce geciktiğinden birer birer herkes çekiliyor ve bilhassa balo için ayrılmış trene yetişememek korkusuyla herkes acele ediyordu. Nihat gözleri mızıkacılarda beklerken bir garson gelip onlara bir şeyler söyledi ve adamlar çalgılarını torbalarına koymaya başladılar.

Ay!.. Gidiyorlar mıydı?

Artık yalnız mızıkacılar değil, herkes toplanıp yürümeye başlamıştı. Orada, ortada, kalbi üzüntü kasırgalarında dururken birdenbire bir ses işitti.

Beatrice yanında kadınlar, erkekler, oraya yakın geçiyordu. Şen şen kendisine dedi ki:

— Size bir dans borcum var değil mi? Alacağınız olsun... başka bir yerde, başka bir defa öderim.

Nihat üzgün, takip etti.

Vaat vaattir ve borçtur, bunu biliyordu. Fakat acaba genç kızı bir daha bir yerde görebilecek miydi? Yalnız dans için değil, onun varlığının havası ve kokusu için de ruhu derin bir ihtiyaç hissediyordu.

Ah ne yapmalıydı da bu havayı ve kokuyu bir daha bulabilmeliydi...

Bu kaygıyla kalbi şişkin onların arkalarından yürüyor, istasyona yaklaşıp onların da trene bindiklerini görünce aynı kompartımana binmekte bir saadet buluyordu. Oturduğu yerden, uzaktan geç kızı inceliyordu.

Yanında iki kızla bir delikanlı vardı. Her birisi bir şey söylüyordu, Beatrice bunların hepsine çabucak cevap yetiştiriyor ve bu cevapları öyle zarif yüz hatları, öyle latif gamzeler, o kadar göz alıcı gölgelerle birleştiriyordu ki büyülenmiş gibi kalmamak mümkün değildi.

Sonunda tren İzmir'e geldi, Basmane'de indiler. Genç kız şimdi ağırbaşlı bir erkekle şişman ve sevimli bir kadının refakatinde bir arabaya bindi, Nihat da başka bir arabaya atlayarak arkalarından çekmesini söyledi.

Sonunda bu şimdi oturduğu evin karşısındaki eve geldiler, orada arabadan indiler, delikanlı matmazelin yahut mademki annesi İtalyan'dı, sinyoritanın oturduğu evi öğrendiğinden memnun, gönül rahatlığıyla döndü.

Öbür günden itibaren Nihat o civarda bir pansiyon aramaya koyuldu ve üçüncü gün bu şimdi oturduğu evi bularak taşınmıştı.

Beatrice her gün sabahları öğleye kadar piyano etüdüyle meşgul olurdu. O piyano çalarken Nihat penceresinin arkasına oturmuş, genç kızın kalbinin ilhamlarını kendinden geçmiş bir halde dinler ve evden bire, ikiye doğru ancak çıkabilirdi.

Fakat birbirlerine o kadar yakındılar ki taşındığının beşinci günü genç kıza sokakta rast geldi ve selam olarak bir tebessüme nail oldu. İki gün sonra ikinci tesadüfte kendinin de aynı sokakta oturduğu anlaşılmış bulundu ve Sporting'e beraber gittiler. Genç kız delikanlıyı babasına, anasına takdim etti ve o günden itibaren samimiyet başladı.

Nihat Kabataş Sultanisi'nde İngilizce okumuş ve sonra Suriye'de tekrar çalışmış ve dili oldukça öğrenmiş bulunuyordu. Beatrice'nin babası Mister Daster savaştan evvel büyük bir İngiliz ticarethanesinin İzmir temsilcisiydi. Savaş birdenbire patladığı vakit bu adam İzmir'de bulunduğundan savaş devam ettiği kadar hiçbir şey yapmamış ve boş vakit geçirmişti.

Mister Daster hakiki bir İngiliz görünmek ister, hayatını ve evini İngilizlere mahsus kurallarla idare ederdi.

Tabii bir İngiliz kızı olmak itibariyle Beatrice genellikle İngilizce konuşur ve İngiliz olmayı İtalyan olmaya tercih eder görünürdü.

İşte Nihat'ın kırık dökük İngilizcesi, baloda Fransızca başlayan tanışma genç kıza bir de bir türlü hocalık tavrı vererek ilişkilerini güçlendirmişti...

İki aydır delikanlıyla genç kız ekseriya Sporting'de bulundukları vakit büyük bir memnuniyetle konuşuyorlar ve bazı

bazı Nihat onlara akşamüstü gidiyordu. Kalpler dökülmüş, emeller paylaşılmış ve ruhlar birbirine ısınmıştı. Fakat Nihat bu uzun zaman zarfında çok özel bir ilgi göstermemiş, kendini mümkün olduğu kadar çekingenliğe mahkûm bırakarak genç kıza karşı ancak açıklanmamış bir ilgi sezdirmişti.

Öyle ki Beatrice delikanlının kendisine karşı hassasiyetini anlamış olmakla beraber ağzından bu konuya dair tek bir kelime işitmemiş olduğundan onun hislerine dair hiçbir karar veremeyecek bir haldeydi.

Bu ilişki bir Fransız şairinin inlediği gibi dudaklara kadar gelmemiş, yalnız birbirlerinin karşısında bakışlara dayanamayıp gözlerin yerlere düştüğü devrede kalmıştı.

Fakat samimiyet en sıcak bir nüfuz edişle aralarında hâkimdi.

İşte bu samimiyetti ki rıhtımda en üzüntülü, en acı düşüncelere boğulmuşken hatırlar hatırlamaz delikanlıya bir ferahlık vermiş ve hayat bulunacak bir kaynağa koşuyormuş gibi yolunu kırıp oraya gitmeye sevk etmişti.

Eğer Mister Daster oradaysa onunla bu konuları konuşur ve ondan yardım türünden bir kuvvet bulabilirdi. Eğer Bea yalnızsa o şimdi kendisine en şefkatli tesellilerle sıcak ümitler verirdi.

Eve girdiği vakit Mister Daster'i sigara salonunda buldu. İngiliz'in kendisini kabulde beklediği sıcaklığı göstermediğini zannetti. Başka vakitler hemen koşup gelen Bea bu sefer görünmedi. Fakat bu hale rağmen eve girmiş bulunduğundan Nihat metanetle İngiliz'in gösterdiği yere oturarak ilk merasim kelimelerinden sonra artık genç kızla her günkü konuşmalar sayesinde kolay bir akış kazanmış olan İngilizcesiyle:

— Canım bu hal ne Mister Daster? diye sordu.

Daster kendine mahsus mana dolu bir gülüş ve Nihat'a adeta bir intikamcı karşısında bulunduğu hissini veren bir donuklukla:

— E, dedi, e... cepheler değişti, artık her şeyi mazur görünüz ve görmelisiniz...

Nihat hayretle:

— Cepheler mi değişti? diye sordu, ne cepheleri?

İngiliz soğuk soğuk, bir sigara yakarak:

— Dört senedir bu adamların burunlarının üstünde gezdiniz durdunuz. Şimdi intikam alıyorlar, hakları yok mu? diye cevap verdi.

Nihat cephe ve intikam kelimelerinden ne kast olunduğunu şimdi anlayarak:

— Affedersiniz Mister Daster, dedi, ben burada intikam alacak vaziyette yalnız Türkleri görüyorum, hem yalnız şimdi değil, hatta savaştan evvel bile...

Daster omuzlarını silkerek ve ağır ağır sigarasının külünü tablaya dökerek soğuk bir tavırla:

— Bu ancak bir görüştür, dedi, işin hakikatini taraflara değil, tarafsızlara sormalıdır, siz bunu iddia edersiniz, onların başka iddiaları var. Ben ki sizi de onları da pek iyi bilirim, fikrime göre bugünkü mevkilerinde, yani arkalarında müttefik devletler donanma ve orduları bulunduğu vaziyette bu yaptıkları azdır bile...

Nihat alnından bir kurşun yemiş gibi irkildi ve silkindi.

Daster devam ediyordu:

— İnsan ne vakit olursa olsun olayları yalnız kendi gözüyle görmemelidir. Siz savaş içinde bütün müsaadelere mazhar, bütün haklara sahip, senelerden beri memleketinizi işleriyle, ticaretleriyle ihya etmiş bu adamları hiç düşündünüz mü? İçlerinde öyleleri vardır ki kazandıkları parayla lord gibi ömür sürüyorlardı. Bunlar liman kapanıp da işler bozulduğu vakit aç kaldılar. Yakacak mum bulamayanlar çok oldu. Siz bu esnada vagonlar, koliler alıp satmakla, şekeri, pirinci yağma etmekle meşguldünüz. Rica ederim insaflı olunuz, haklı olunuz, bugün sevinmesinler, gösteri yapmasınlar mı?

Nihat vurulmuş, yaralanmış, harap olmuştu. Karşısında gördüğü adam birçok defa konuştuğu vakit bu meseleler hakkında hep kendi gibi düşünen adam değil miydi? Neden şimdi böyle dönmüştü, ne çabuk onların tarafına geçmişti.

Daster onun hayretle donup kaldığını tabii anlıyor ve kendisini onun karşısında haklı göstermek için sebep, ma-

zeret arıyordu. Onun suskunluğundan yararlanarak söylemekte devam etti:

— Bugün gelen gemilerin süvarileriyle görüştüm. Onlar bütün bu halkın o kadar coşkun coşkun bağrışmalarına bakarak, "Zavallılar ne kadar azap çekmişler ki böyle seviniyorlar..." diyorlar. Bakınız tarafsızlar durumu nasıl görüyorlar ve ne düşünüyorlar?

Artık Nihat cevap vermekten vazgeçmişti, hatta dinlemiyordu. Bu kabul, bu muamele, mesela Beatrice'nin daha henüz görünmemesi, bu adamın böyle cephe ve çehre değiştirmesi hep mağlubiyetin sonucu değil miydi? Daha bu sabaha kadar her şey başka, herkes başkayken ne olmuştu da şimdi bu kadar değişmişlerdi?

Bu esnada kapıdan Bea göründü. Fakat Nihat'a tavrı o kadar soğuk geldi ki hayretinden dondu. Pek meşgulmüş de ancak iki söz için vakit bulmuş gibi:

"*Good evening, have do you do*?"[1] iltifatını esirgemedi. Ve sonra onun verdiği cevaba ve söylediği söze pek önem vermeyerek babasıyla beş on satır konuştu ve yine çıktı.

Onlar bu odada konuşurlarken dışarıki salonda hizmetçiyle meşgul oldu. Şöyle yan gözle Nihat'ın görebileceği kadar, bir sandalye getirtip üstüne çıktı, bir şeyler yapıyor, duvarda çerçevelerle uğraşıyordu.

Daster şimdi gemilerin süvarileriyle neler konuştuklarını anlatıyordu:

— Bu adamların Türklere karşı öyle bir kini, öyle bir nefreti var ki tasavvur edemezsiniz. Bir tanesi, "Mümkün olsa, tek bir Türk'e dünyada yaşama hakkı vermem," diyor.

Nihat başını kaldırıp gücenmiş bir bakışla:

— Acayip, dedi, bu efendiye acaba biz ne yapmışız da bizi böyle yok etmek istiyor?

Daster içini dolduran cevapları büyük bir canlılıkla boşalttı:

---

1 İngilizce: Bonsuvar, nasılsınız? (M. Rauf'un notu).

— Daha ne yapabilirdiniz? Sizin savaşa gitmeniz çarpışmaları en aşağı iki yıl uzattı ve onları çok güçlüklere uğrattı, bu sebepten kaybettikleri askeri, çektikleri afetleri ve döktükleri paraları düşününüz. İşte bugün kendilerini köpürten bu hınçların intikamıdır, kendilerinden anladığıma göre bilhassa Türklerin hali barışta pek yaman olacak... Şimdi yarın öbür gün boğazlar temizlenip donanmalar İstanbul'a girerse korkarım ne sultan kalacak ne de tek bir cami. Sonra o idarenizde bulunan Ermeniler, Rumlar, Kürtler, Araplar, hâsılı her millet bağımsız bir hükümet olacak, İzmir Rumlara verilecek, Suriye, Adana Fransızlara. İngilizler Irak'ı alacaklar, İstanbul için pek bilinmez ama zannederim orası uluslararası bir şehir olacak.

Nihat oturduğu yerden böyle sağına soluna bedava ülke dağıtan diplomat cenaplarına içinden isyanla köpürerek tekrar başını kaldırdı:

— Memleketimizi ne hakla böyle ötekine berikine dağıtıyorlar? diye haykırdı.

Daster soğuk bir tebessüm ve sözün yalnız kendisinde olup cevap vermenin mümkün olmadığını bilmekten hâsıl olan bir zaferle keskin bir ıslık halinde:

— Çünkü mağlupsunuz, dedi. Biliyorsunuz ya. Vaktiyle savaş ederek ezdiği bir kavme "Vay mağluplara!" diye haykıran bir Romalı serdar vardı. O zaman mağlup olanlar kesilir, biçilir, boğazlanırdı. Bugün kesmiyor biçmiyorlar, boğazlamıyorlar. Fakat bugün yine o zamanki gibi "vay mağluplara"dır... Niçin mağlup oldunuz?

Sanki Nihat'ın alnına kızgın bir şiş sokulmuş, beynini yakıyor, parçalıyordu.

Vay mağluplara!.. Öyle mi?

Ah evet, hakları, hakları vardı, ne yapsalar, ne söyleseler haklıdırlar.

Vay mağluplara!

Bu siyaset sahasında sahiplerini ezdik diye bu şehri Rumlara, ötekini Bulgarlara, berikini Araplara vermek ve dostluk, komşuluk sahasında bir gün evvel samimiyetle eli-

ni sıktığın, sevgiyle evine kabul ettiğin dostlara bozuk çehre göstermek ve o zamana kadar göründüğün hararetli adam yerine yalancı maskeden sıyrılarak gerçek çehreni açmak, düşman tarafında görünmek değil miydi?

Yalnız bu kadar mıydı? İki aydan fazla yakınlıkla, hatta sevgiyle kabul edilen delikanlıyı bugünkü gibi kepaze bir gösteriden cüret alarak teselli ve himaye beklediği eve kabul etmemek, yanına gelmemek ve geldiğinde sadece bir *good evening* diye yüz vermemek değil miydi?

Evet, vay mağluplara!.. Vay, vay onlara!.

Göğsünde coşkun şelaleler gürlüyordu, rast geldiği dağları, ormanları söküp yıkarak önünde sürüklemek isteyen bir köpürüşle sıçradı kalktı:

— Teşekkür ederim Mister Daster, dedi, haklısınız, mağlup olduk, fakat "vay mağluplara" diye şehirleri yakıp yıkan, kırıp ezen, vahşi sürülerinin tarihlerde kaldığını zannediyoruz. Bugün insanlık savaşı lanetleyerek düşman askerlerini hatta yok etmeyip yalnız atıl bırakmaya önem veren bir dereceye gelmiştir, özelikle savaşın dışında savaş ve mağlubiyet sözleri dostlar arasında ilişkinin değişmesine sebep olmamalıdır. *Good by*,[1] diyerek kendini dışarı attı.

Sigara salonundan çıkıp sokak kapısına gitmek için salondan geçmek lazımdı. Orada demin genç kızın uğraştığı köşede piyano duruyordu, piyanonun üstünde yanmış bir mum bırakılmıştı. Artık bir daha ayak basmayacağı bu evden çıkarken iki ayı aşkın bir zaman ruhunu tatlandırmış olan Beatrice'yi görmemek ne olsa ağır geliyordu. Bu etkiyle piyanonun önünden geçerken başını çevirip Bea'nin demin ne yaptığını görmek istedi.

Orada, piyanonun üstünde evvelce asılı olan bir tablo kaldırılarak onun yerine Venizelos'un büyük bir resmi asılmıştı.

Sokağa deli gibi, başı ateşli, bilinci buhranlı, kalbi üzüntü pençelerinde ezilerek çıktı.

---

1 İngilizce: Allah'a ısmarladık (M. Rauf'un notu).

Bilmeyerek, düşünemeyerek bir alev içinde yürümeye başladı.

O kadar harap ve perişandı ki üzüntüsünü hiçbir şeyin gideremeyeceğini görüyordu. Bir saat evvel şu sokağı ne ümitlerle geçmiş ve şu eve ne emellerle girmişti. Zannediyordu ki her vakit olduğu gibi orada hüsnükabul ve tebessüm görecek, zannediyordu ki her defasında olduğu gibi oradan neşe ve sevinç toplayacak, bunlar olmasa bile kederlerine, üzüntülerine teselli ve huzur bulacak, isyanlarına ve taşkınlıklarına merhem ve şifa alacaktı.

Halbuki her zaman kendine tebessüm ederek ve tebessüm vererek koşup gelen ve onun söylediği sözleri ruhunun bütün arzusuyla içen, kendinin söylediği sözleri kalbinin bütün coşkunluğuyla içiren genç kız yerine bugün boş bir salon, süratli ve intikama istekli bir düşman... Evet düşman değil de nedir? Bir kere İngiliz yahut Yunanlı... Yani kendi de söylüyordu ya savaşta işi bozulup mustarip olmuş bir adam... ve soğuk bir kabul, zehirli bir kin ve hepsinden sonra Venizelos'un resmini bulmuştu.

Genç kız mı? Onu görmüş müydü? Eğer umduğu gibi gelse ve iki üç satır konuşsaydı belki onun sözlerinden, gözlerinden ruhunun acılığına bir damla tatlılık, bir damla sıcaklık dökülür, onu iyileştirirdi. Evet, gerçi bir hayal gibi ona benzer bir şekil belirmişti, fakat o kadar hayal ki ona benzemiyordu. Hiç şimdiye kadar aldığı etkileri vermeyen taşlaşmış bir hayalet görmüştü.

Çünkü mağluptuk, çünkü "vay mağluplara"dır. O kadar hızlı yürüyordu ki birkaç dakika sonra Sporting'in sokağına yetişmiş ve tekrar rıhtıma çıkmıştı.

Gökyüzü İzmir'e mahsus taze ve bakir bir guruptan sonra inci gibi parlak, firuze gibi renkli ve şeffaf ve ipek denizin üstünde sonsuz yıldızları ve bilhassa kalenin üstünde yansıması denizde mini mini bir güneş gibi izler bırakan Zühre'siyle[1] parlıyordu.

---

1 Zühre: Çoban Yıldızı, Venüs.

Ufuklar batan güneşin bıraktığı baygın ışık dalgalarıyla henüz parıldıyordu. Deniz sakin yumuşak ve ılık sinesiyle İzmir'in önüne yatmıştı.

Arkada Kadifekale'nin üstünde bir tül gibi berrak, bir pırlanta gibi temiz göğün üstünde ince ince, o kadar ince ki hafif bir rüzgâr esse buruşup kırılacak, parçalanıp düşecek zannolunur, öyle ince, altın bir hilal ketum ketum, nazlı nazlı bakıyor, insanların vahşetlerine, zulümlerine kederle ah çekiyor gibiydi.

Karşıyaka, Göztepe binbir ışıkla yanıyor bu tarafta göz kenarda dolaşarak gerileyip Bayraklı'ya, sonra Mersinli'ye doğru geldikçe arkadaki dağlar koyu gölgelerle kararıyor ve sahiller derin bir karanlığa boğuluyordu.

Rıhtım her zamanki parlaklığıyla, zevk ve neşesiyle doluydu. Sporting kış etkisi hiç hissolunmayacak bu açık havada terası alışılmış olduğu üzere dolmuş, yanında Café de Paris mızıkasının çektiği müşterilerle hınca hınç taşmış bulunuyordu.

Ve bu güzel şehri biz Yunanlılara mı verecektik?

İzmir, yani bütün Anadolu'nun tek geçidi, bağlarımızın, bahçelerimizin, tarlalarımızın, bütün ürünlerimizin bir tek çıkış kapısı, o kadar güzel, o kadar şık ve o kadar zengin şehir... Yaşaması ve seyri o kadar ruh açıcı ve bütün İç Anadolu'yu ihracatıyla besleyen, gıda sağlayan, zenginleştiren belde...

Ve derin bir acıyla gözlerini yumup daha güzel ve daha zengin, o kadar güzel, o kadar zengin ki yüzyıllardan beri dünyanın bütün fatihlerinin derin gıptalarla heves ettikleri, hırslandıkları, hazin hasretlerle ah çektikleri, imrendikleri nur ve safa şehri İstanbul, güzellik ve müstesnalık mabedi İstanbul... Boğaziçi gerdanlığıyla bütün dünyanın çıldırdığı muhteşem zafer ve saltanat tacı İstanbul da uluslararası bir şehir mi olacaktı?

Ah, ona hiç kimse Türkler gibi layık değildi. Türkler ki kan dökerek orayı zapt etmişler ve orada yüzyıllarca kanlar ve gözyaşları dökerek yaşamışlar ve bütün düşman hücum-

larına, ta Ayastefanos'a[1] kadar gelen Ruslara, Çatalca'ya dayanmış Bulgarlara, Çanakkale'ye kadar çıkmış İngilizlere, Fransızlara karşı kıyıla kıyıla orayı savunmuşlardı.

Bir an oldu ki Nihat'ın bütün varlığı keskin ve zehirli bir ümitsizliğin dişlerinde kemirildi ve eridi, ölmüş yavrusunu çatır çatır çekerek kucağından alıp mezara götüren adamın arkasından sızlayan, feryat eden bir ana gibi derin bir acıyla başını sallayarak gözlerini kapadı:

— Eyvah! hiç ümit yok, mahvolduk... diye inledi.

Birdenbire derin bir öfkeyle gürleyerek:

— Hepsi düşman, diye haykırdı.

Zavallı Türklük içeriden, dışarıdan hep vahşi, yırtıcı düşmanlar arasında kalmıştı. Düşmanlarımız yalnız İngilizler, Ermeniler, Rumlar değildi. Her şeyden evvel düşmanlığı kendimiz kendimize yapıyorduk.

Mesela bugün binbir belagat çiçeğiyle süsleyerek bir nakarat gibi dakikada bir, ümit kalmadığını, mahvolduğumuzu öten Kemal Mümtaz bir düşman... Milleti çöküş uçurumlarına sürükleyecek gündüzki gösterilerden yararlanıp yalancılık meylini memnun etmek için ilhak oyununu uyduran Cevat bir düşman... Bütün şehir halkı binbir ihtiras kasırgası içinde ya sevinir sıçrar, ya yerinir ağlarken kendi melun nefsinin zevki için dünyaya kayıtsız, dükkânın önünde kadın bekleyen Saffet bir düşman... Sonra dünyada paradan başka tanrı tanımayan ve bu uğurda milletini, vatanını satmaya hazır bulunan Hasan Cemil ve Sadi bir düşman... Bu kadar gürültü arasında sakin ve mütebessim durabilen Fahri bir düşman... Hâsılı herkes, sen, ben, o, hepimiz bir düşmandık. Hepimiz her vakit, her devirde, istibdatta olduğu gibi meşrutiyette de yalnız melun nefsimizi düşünerek, yalnız şahsi güvenliğimizi göz önünde tutarak etrafımızda yapılan kötülükleri ve rezaletleri kabul eder ve "Aman bize bir şey olmasın!" diye istibdatın alçaklığına ve kötülüğüne sessiz kaldığımız ve tahammül ettiğimiz gibi Enver Paşa'nın

1 Yeşilköy.

hırsızlıklarına ve yolsuzluklarına da göz yumardık. Evet hepimiz bu zavallı vatanın bir düşmanı değil miydik?

Şimdi bugün bu genel çöküntüde kimse evine girmemeli, kimse bir yerde oturmamalıydı. Hatta kimsenin zevk ve keyif düşünmek değil, sakin ve rahat durmaya bile hakkı yoktu. Herkes feryat ve acıyla fırlamalı, toplanmalı, başarılı olmayarak ezilmek muhakkak olsa, binde bir ümitle bile kükremeli, ezici ve güçlü bir toplum olarak düşmana hücum etmeli, çarpışmalı, vuruşmalı, boğuşmalı, bu bizi ezen mağlubiyeti, belimizi kıran mütarekeyi ve daha kim bilir neler yapıp hayatımızı mahvedecek, Türklüğü ortadan kaldıracak barış yapmayı reddetmeli ve bütün düşmanları itmeli, sürmeli vatandan çıkarmalıydı.

Yıldırımlı bir humma içinde gözünü açtığı vakit kendini rıhtım kenarında bir fener direğine dayanmış buldu. Beyni garip bir uyuşukluk içindeydi, adeta rüyada denilebilirdi, şimdi her şeyi rüyasının arasında uygun ve güzel şartlar içinde görüyordu.

Memleketten bütün düşmanlar sürülmüş, kovulmuş, İzmir Yunanlılardan temizlenmiş, şimdi rıhtımda işte bir süvari takımı kaçan, saklanan düşman askerinin arkasından şehre girmiş nazlı nazlı ilerliyor, bu güzel rıhtımda ihtişamla sıralanan büyük evlerin önünden yaptıkları görevin büyüklüğünden gururlu, fıkırdaya fıkırdaya yürüyen beygirlerin üstünde şehri teslim alan bu Türk süvarileri yolun iki tarafında haykırmaktan sesi kısılmış, heyecandan kendini kaybetmiş, coşmuş ahali tarafından tepinilerek alkışlanıyor.

Kalabalık arasında yabancılar da var... hatta işte şurada, şu pencerede babasıyla beraber Beatrice görünüyor... Genç kız bir elinde mendil, öteki eliyle bu ana toprağını düşmandan temizleyen Türk askerine çiçek atıyor ve cins, mezhep ayırmaksızın bütün halk haykırışıyorlar:

— Yaşasın Türkler!..

Ve yankı gibi ikinci gür bir bağırış buna aynı kelimelerle cevap veriyordu:

— Yaşasın Türkler, yaşasın!..

Birdenbire silkindi, kulağına Daster'ın kekremsi sesi geliyor ve alaycı bir edayla, "Vay mağluplara!" kelimelerini tekrar ediyordu.

Dayandığı direk şimdi onu itmiş gibi yürümeye başladı. Sarhoş gibi sendeliyor, ayakları birbirine dolaşıyordu.

Nereye gidecek ve ne yapacaktı?

Yemek mi? Her gece yemek yediği Sporting'den artık nefret ediyordu. Ara sıra devam ettiği İngiliz Kulübü'ndeki lokantadan tiksiniyordu.

Burada nereye gitse, ne yapsa, nereye otursa hep düşman, hepsi düşmandı.

Ve şimdiye kadar bu hali o bir kere olsun düşünmemişti öyle mi? Şu şehre geldi geleli bu gece kendini ezen acıklı durumları bir saniye görmemiş, anlayamamış ve körler gibi bu vatanın kendisi de bir çocuğu olduğu halde hiç düşünmeyerek yalnız zevkince, yalnız keyfince yaşamış, paralarını düşmanlara dökmüştü.

Birdenbire durdu, oracıkta ibadet eder gibi toprağa diz çökerek Allah'ın gözünün önündeymiş gibi en derin bir huzur içinde bağrı yana yana yemin etti:

— Bundan sonra her hareketim, her nefesim, her duygum ve her meylim vatan için olacak... Yalnız ve yalnız memleket için yaşayacağım... ve hayatımı onu kurtarıp mesut etmeye hasredeceğim... Vallahi, billahi!..

4

Denizde Bir Ceset Gibi

O günden sonra Nihat için çok acı veren bir hayat başladı. Yapılacak belirli bir şey olmadığından bir işsizlik, bir kararsızlık, bir hedefsizlik hayatı ki pek feciydi: Adeta denizde dalgaların keyfine göre sahilin kayaları arasında oradan oraya çarpmak üzere gidip gelen bir ceset gibi merasimsiz, cansız, isteksiz bir sürükleniş hayatı...

Bir kere ilk işi öbür sabah erkenden Frenk Mahallesi'ndeki pansiyonu terk edip Beyler Sokağı'ndaki bir otele geçmek oldu. Gerçi bu otel pansiyon gibi temiz ve tertipli değildi. Oranın hayatı alaturka bir ilgisizlik içinde şüpheli bir temizlik ve şüpheli bir rahatla geçiyordu. Fakat ne zararı vardı? Etrafında başka milletten düşmanlar görmüyordu ya... Bilhassa akşam gelirken, sabah giderken Venizelos'un resmini görmeyecekti.

Pansiyondan çıkması bir intikam vahşetiyle olmuştu. Bir kere o gece ettiği yemine uyarak düşman evlerinde, düşman mahallelerinde oturmayacak, Türk düşmanlarıyla temas etmeyecekti. Fakat evden ve sokaktan taşınışı yalnız bu şart için değildi, bilhassa karşıki komşudan uzak bulunmak, bir daha onları selamlamamak, bir daha onlarla konuşmamak istiyordu.

Nihat gerçi tamamıyla bir aşk gençiydi, fakat ancak hakiki aşk adamlarında görülen yırtıcılıkla nefsini aşkından daha fazla değerli sayardı. En hissedilmeyen, en önemsiz bir izzetinefis yarası için en derin aşkı çiğner, kıymetli sevgiliyi yaralar ve aşkını ihmal ederek nefsine teslim olurdu.

Halbuki Beatrice'ye karşı henüz böyle bir aşkı da yoktu. Onu sadece zarif ve konuşulması zevkli bir kadın olarak yüceltiyordu.

Pek nadiren onu sevmek ve ona sevilmek fikrine düşmüştü. Bir kere sevse bile aralarındaki uçurumlar o kadar korkunçtu ki bunları aşabilmek konusunda hiçbir ümit besleyemezdi. Ümitsiz aşksa nasıl bir toprakta yetişirse yetişsin filizlenemez ve çiçeklenemezdi.

İşte bunun için aşk değilse bile ona benzer daha hafif, daha kaçıcı hislerle dolu kalbinde dün gece gördüğü ihaneti mahkûm etmiş, Venizelos'un resmini kendi eliyle piyanonun üstüne asan ve o giderken bunu görsün diye kasten yanmış mumu piyanonun üstüne bırakarak çekilen geç kızı bir daha görmemeye yemin etmişti.

Türk mahallesine taşındığı gibi, artık yemeğini de ne Sporting'de, ne İngiliz Kulübü'nde yiyor, hatta Kordon'u

bile terk ederek hükümet civarındaki kahvelerde oturmayı tercih ediyordu.

İlk günlerde ne yapacağı ve ne olacağı hakkında kesin bir kararı olmadığından vakti öyle geçmiş ve babasından kalan malları satmak için faaliyetle müşteri aramaya koyulmuştu.

Günler gazetelerin eksik haberleri arasında, renksiz ve tembel bir hayat içinde, ne olduğu bilinmeyen olayların cereyanı ortasında tekdüze, usanç verici, sersem sürükleniyor, gidiyordu.

Artık işi gücü gazete okumak ve incelemelerinden aldığı coşkuyla dostlarıyla tartışmalara girmek, hatta bazen kendini kaybedip daha ileri giderek kavga etmek oluyordu.

İstanbul'da parti değişikliklerinde olduğu gibi gene gazetelere bir coşku gelmiş, yeni gazeteler çıkmış, meydanı uygun bulunca gene yayımlanmaya başlayan Hürriyet ve İtilaf gazeteleri İttihat ve Terakki rezaletlerini her gün türlü türlü makalelerle yayımlamışlardı. *Peyam* gene dağdağalı yazarının ünlü bir edebiyatçının dediği gibi "balta kesintili" üslubuyla her gün kilolarla mürekkep sarf ediyor *Alemdar*'da Pehlivan Kadri, Refi Cevat'la beraber gene gayrete gelmişler, savaş zamanındaki yoklukların acısını çıkarmaya çalışıyorlardı.

Bunlardan başka yeni çıkan gazeteler hep birden İttihat ve Terakki'ye yüklenmişler, her gün çuvallarla ayıplama ve suçlama yağdırıyorlar ve böyle her değişiklikte ortalığa dökülen rezaletlere hırslı, savrulan ayıplamalara arzulu bir tiryakilikle sarılan okuyucular bu paçavraları okumakta benzersiz zevkler buluyorlardı.

İstanbul'da İttihatçı ve İtilafçı gazeteler arasında bu kötüleme yarışı devam ederken İzmir'de iş büsbütün başkaydı. İzmir'in Yunan gazeteleriyle Türk gazeteleri arasında her gün savaş vardı.

Yunan gazeteleri artık gösterinin verdiği küstahlık ve arsızlıkla kendilerini İzmir'in, hatta bütün Türkiye'nin sahibi

gibi sayarak her gün pek yüksekten atıp tutuyorlar, türlü maskaralıktan çekinmiyorlardı.

Gene bir gün böyle bir maskaralığa karşı *Köylü* gazetesi sonunda sabrı tüketerek almış yürümüş ve Yunan gazetelerinin yazdığı saldırgan makaleye cevaben:

"Bu efendilere şunu söylemek isteriz: Bu memleket bizimdir, istediğimiz gibi idare eder, istediğimiz gibi yaşarız, yabancıların bizim işimize karışmaya hiç hakları yoktur. İstemeyen, hoş görmeyen defolsun gitsin... Eğer bu adamlar dillerini daha uzatırlarsa yakalarından tuttuğumuz gibi fırlatıp defedeceğiz ve kıçlarına bir tekme vurmayı da unutmayacağız" yollu bir makale yazmıştı.

Öbür gün Yunan gazetesi bu sözlere köpürmüş, haykırmış, hatta küstahlığı daha ilerleterek:

> Biz de bu Türk gazetelerine şurasını anlatmak istiyoruz ki bu memleket sandıkları ve iddia ettikleri gibi onların değildir. Buranın en eski ve en gerçek sahipleri biziz. Onlar sonradan gelmiş ve o zamanların vahşi âdetleri yoluyla zorla yerleşmiş bir sürü çapulculardır. Bu tartışmalar daha ilerleyip de bizi daha tahrik ederlerse kimin kimi defedeceğini göreceğiz!

Bu satırları öbür gün Nihat *Köylü* gazetesinin çevirisinde okuduğu vakit beynine kan hücum etmiş, hemen fırlayıp Frenk Mahallesi'ne koşarak o Yunan gazetesi sahibinin kafasını gözünü yarmaktan kendini güç tutmuştu.

Artık bu çekişme Yunan gazeteleriyle Türk gazeteleri arasında arsız mahalle çocuklarının kavgalarına benzer bir sövme halini aldı. Her gün Rumca gazeteler bir gün evvelki Türk gazetelerinin yazdığı dokunaklı sözleri alarak onlara ağır cevaplar veriyorlar, öbür gün Türk gazeteleri bu cevaplara karşılıkla uğraşıyorlardı.

Gerek gazetelerin bu küstahlıklarından, gerek gösteri günü gösterilen taşkınlıkların cezasız kalmasından cesaretleri artan, burunları büyüyen İzmir Rumları her gün daha şişiyor, daha kabarıyor ve daha tahammülsüz oluyorlardı.

Nihat bir gün Köylü Matbaası'nda[1] Kemal Mümtaz'ı görmeye gitmiş ve yolda Frenk Mahallesi'nden geçerken sokaklarda satılmak için kapalı dükkânlardan birinin önüne asılan resimlerden birine gözü ilişerek kurşunla vurulmuş gibi mıhlanmış kalmıştı.

Bu resimlerden biri Ayasofya Camisi'nin içini gösteriyor ve ciharyâr-i güzin[2] levhaları yerine putlar konulmuş bulunuyordu.

Daha bunun yanında Yunanlılığın Türk hayatına küstahça saldırı emellerini gösteren bir sürü resimler vardı. Çünkü gösteri gününden beri geçen zamanda Rumlar kim bilir ne vaatler almışlar, ne küstahlıklar kurmuşlar, bilhassa İstanbul'da müttefik donanması arasında Yunan gemilerinin de bulunması onlara ne derin bir gurur vermiş ve İstanbul'da kumandanlar ve temsilcilerin yavaş yavaş azan, kuduran icraatı her tarafta olduğu gibi İzmir'de de yayılmıştı.

Her ne kadar gazetelerde bu konuya dair bir şey yazılmıyorsa da İstanbul'dan gelenlerden yavaş yavaş duyuluyor ve yayılıyordu. Müttefikler İstanbul'a çıkar çıkmaz Rumlar, Ermeniler ve Yahudiler benzersiz bir şımarıklıkla türlü rezalete gömülmüşler, Türkleri aşağılamakta ve daha ileri giderek iftirayla zarara sokmakta zevk buluyorlardı, çıkar yüzünden Türklerin düşmanı olan bu herifler bin türlü yalanlar ve dolanlarla hasımlarını lekeleyerek tutuklattırıyorlardı. Bu şekilde herhangi bir mahalleden yahut bir çarşıdan bir Türk bir gün alıp götürülüyor ve bir daha geri gelmiyordu.

Evlerde ve dükkânlarda işgaller ve el koymalar başlamıştı.

Müttefik subaylarından birisi mesela bir evi, bir köşkü, bir yalıyı beğeniyor, sahibine üç gün mühlet vererek sürenin bitiminde zorla kapıyı açıp veya kırıp giriyordu. Fakat bütün bunlar görünüşte gizli kalıyor, dışarıdan kimse itiraz edemiyor, herkes boynu bükük sabır ve tahammülden başka

---

1 1908 yılında kurulmuştur. *Köylü*, *Feryat*, *Alsancak* isimli gazeteler bu matbaada basılıyordu. Matbaa ve gazetenin sahibi Mehmed Refet 150'liklerdendir.

2 Dört Halife'nin isimlerinin yazılı olduğu levhalar.

bir çare bulamıyorlardı. Bu haller yavaş yavaş etkisi ve tahribi itibarıyla Türk hayatında feci izler bırakıyordu.

İzmir'de, limanda yerleşmiş müttefik temsilcileri ve bunların memurları demiryollarını işgal etmişler, posta ve telgrafa kontrol koymuşlar, gümrüğe bilmem ne yapmışlar, şehir hayatına fiilen hâkim olmuşlardı. Yani savaş zamanında posta, demiryolu aracılığıyla Türkler lehinde meydana gelen yolsuzluklar şimdi Hıristiyanlar tarafına geçmiş, onların lehinde cereyan ediyordu.

Mesela dört senedir limanda kapalı kalmış ihracat eşyasını Avrupa'ya göndermek önemli bir iş olmuştu. Yalnız Avrupa'ya değil, İstanbul'a bile gemi gelmesi herkesin merakını çekiyor, bu gemilere yüklenecek eşya büyük bir önem kazanıyordu. Bu eşyanın tercihen yükletilmesi etrafında öyle para dalavereleri oluyordu ki rivayete göre tek bir seferle ihya olacak kadar kazananlar bulunuyordu.

Her şeyin hep işgal kuvvetlerinin aracılığı ve izniyle olması gerekiyordu. Birtakım Yunanlı herifler gelen kumandanlara ve emir sahiplerine nüfuz etmişler, şüpheli ve kirli bir aracılıkla hüküm sürüyorlar, bu esnada eski kinlerin, eski yaraların acısını çıkarmak isteyerek türlü zulüm, türlü haksızlık yapıyorlardı.

Kimsenin görmediği, işitemediği, haber alamadığı öyle gizli, ince dalavereler, oyunlar ki şehri içinden oyuyor, hayatı yiyordu.

Nihat her gün İstanbul'dan gazete beklerdi. Çoğunlukla bunları postanenin önünde gazete dağıtıcısından kaparak okumak için *Köylü* idarehanesine gider, orada sütunlarla rezalete gömülürdü. Şimdi Hürriyet ve İtilaf'tan herkes bir kahraman olmuştu. Hiç isimleri işitilmemiş herifler meşhur fedailer gibi ortada dönüyorlar ve savaş zamanındaki hüsranların intikamını almak için İttihat ve Terakki'nin cinayetlerini saymakla uğraşıyorlardı.

İstanbul tam manasıyla bir anarşi içindeydi. Daha şehirde istedikleri gibi yerleşip tutunamamış olan müttefik

temsilcilerinden her biri nüfuzunu bir üstünlük iddiasıyla hâkim ve geçerli tutmaya çalışıyordu. Böylece gizli rekabetler, gizli nüfuz çatışmaları bilhassa paranın oynadığı işlerde kanlı bir meseleydi.

Saray ne yapıyordu? Gazetelere bakılırsa her şey güllük gülistanlıktı. Fakat tabii görülen ve itiraf edilenlerin arkasında görülmeyen ve itiraf edilemeyen şeyler de vardı. Yalnız itiraf edilemeyenler değil, büyük itinalarla gizlenen daha kim bilir neler vardı?

Nihat kendi kendine:

— Kim bilir ne facialar, ne gözyaşları ve ne kanlar! diye söyleniyordu.

Bir gün Kemal Mümtaz'la bu konu hakkında konuşurlarken:

— Evet, gazetelere bakarsan her şey güzel... Fakat söylediğin gibi bunların arkasında kim bilir ne korkunç şeyler vardır! demiş ve alaylı bir omuz silkintisiyle:

— Zaten, diye eklemişti, zaten bizim gazeteler değil ya, her memleketin gazetesi öyledir, istemediklerini o kadar batırırlar ki nefes almak imkânı bırakmazlar... İstediklerini de o kadar çıkarırlar ki göklere sığdıramazlar... Gazete denilen nesne dedikoducu ve arabozucu kocakarılara benzer, insan bir kere onların çürük dişli, kokmuş salyalı ağızlarına düşmesin, yoksa!

Nihat'a şimdi bir merak gelmişti. Tanıdıklarının sanki hepsini imtihan ve teftiş ediyordu. Kimin yanına otursa ortalıkta cereyan eden halleri konu ederek karşısındakinin fikrini anlamak ister ve tartışmaya tutuşurdu. Bunların hepsinden de müthiş kırgınlıklar duyuyor ve herkesin yalnız kendi nefsini, kendi hayatını düşündüğünü anlıyordu.

Hiç kimse yoktu ki "Memleket batıyor, ne olacağız?" desin ve "Acaba bir şey yapamaz mıyız, kurtulmak çaresi yok mu?" diye düşünsün. Herkes ayrı ayrı bu çöküş ve dağılmada kendini zarardan korumaya çalışıyor, kendi zevkini, kendi keyfini temine önem veriyordu.

Herkes kendi havasındaydı. Mesela bir Sabahattin Bey vardı ki Frenk Çarşısı'nda bir pasajda mağazası olduğunu bilirdi. Bununla Sporting günleri lokantada tanışmışlar ve her akşam onun terasta buzlu rakısını içip mükellef yemeğini yedikten sonra gelen kavun tatlı olmadığı için garsonla kavga ettiğine şahit olmuştu.

Bir gün hükümet karşısında kahvede otururken bu adam düştü geldi ve kendisini görünce selam vererek yanına oturdu. Öteden beriden konuşmaya başladılar.

— Artık Sporting'de görünmüyorsunuz? diye sordu. Ve Nihat'ın söylediği tek tük mazeret sözleri üzerine bir akşam onu yemeğe davet etti.

— Efendim, diyordu, şimdi o eski keyif kalmadı ki... E, ne olacak, artık kış iyice geldi, Aralık'ı boyladık... Geceleri yağmurlu olmasa bile hava soğuk oluyor... Yazın insan terasta kendi kendine oturabilir ve vakit geçer... Şimdi tek başıma içeride çok sıkılıyorum. Sizin de benim gibi ailesiz olduğunuzu bildiğimden hiç olmazsa geceleri buluşalım, beraber vakit geçirir, eğleniriz demek istiyorum.

Nihat'ın bugünlerde dehşetli bir bezginliği vardı, ne yapacağını bilmiyor, sıkıntıdan boğuluyordu. Uyuşuk hayatında o zamana kadar gösterdiği faaliyet ve kalbinde coşku halinde bulunan gençlik emelleri taşıyordu.

Sabahattin Bey sol gözünü kırparak:

— Her şey arkadaşla olur, diyordu. Mesela yalnız yemekte değil, şimdi artık her eğlencede sıkılıyorum, sizi öyle yerlere götürürüm ki... Beyefendi İzmir'in öyle piliçleri vardır ki benzerini hiçbir yerde bulamazsınız.

Hemen herifin göğsüne bir yumruk vurup karşısından kovmak arzusunu hissetti. Bu da işte bir çeşitti, başka hiçbir şey düşünmeyerek yalnız kendi midesine, yalnız kendi zevkine hayatını ayırmış bir herifti. Acaba bu kadar mıydı? Yoksa bu meşhur İzmir piliçlerinin ziyaretinden kendine bir hisse, bir menfaat çıkarmayı âdet etmiş bir adam mıydı?

Nihat kendini zorlayarak özür diledi.

Sabahattin Bey birdenbire bu dereceye nasıl olup da geldiğini Nihat'ın anlayamadığı bir samimiyet içinde bir hamleyle yanına daha sokulup daha yanaşarak:

— Vallahi kabul etmem beyefendi, diyordu. Mümkün değil, bu gece gelemezseniz bile mutlaka yarın yahut öbür gün için söz isterim...

Şimdi Nihat'a da bir kararsızlık gelmişti:

— Ne olur, belki bu içine gömüldüğüm ümitsiz ve harap gecelerin biri zerre kadar bir neşe olsun verir, bu da bir kâr değil mi? diyordu.

İşte bu fikirle Sabahattin Bey'le o akşam Sporting'de buluşmak üzere sözleştiler.

Nihat yalnız kalınca kendi kendine bir aya yakın böyle mahrum geçirdiği perhiz hayatını sonunda bozmaya mecbur olduğunu üzüntüyle görerek:

— Hani Sporting'e gitmeyecektin, hani düşman lokantalarında yemek yemeyecektin? Sen de sözünde durmaz bir herifsin... diye nefsini paylamaya başlamıştı.

Bir taraftan kendini bu karara sevk eden zayıf Nihat bu azarlamalara cevap, bu suçlamalara savunma olarak dil döküyor:

— Ben de pek ileri gittim ya, diyordu, evet biliyorum, yemin ettim ve bu yemini tutacağım, fakat benim yeminimde bu akşam bozacağım hangi şart var?

İki saat kadar daha kahvede oturduktan sonra akşam olduğunu görerek otele gitti, itinayla giyindi, bir arabaya atladı. Hava hafif yağmurlu fakat rüzgârsızdı, sakin, sessiz bir yağmur yağıyordu.

Sporting'in bahçesi önünde arabadan indi, boş bahçeden geçerek camlı kapıyı açtı, şimdi yalnız orası değil, arkada eski tiyatro yeri de açılmış ve bütün alan halkla dolmuştu.

Sabahattin Bey orada, masasının başındaydı. Beyefendi her geceki gibi çeşitli mezelerle zengin ve mükellef bir keyif yapıyordu. Nihat'ı görünce kuru dudaklarında bir tebessüm parladı ve kalkarak karşıladı.

— İşte biz yaz kış, dedi, bu masalarda bir esir hayatı süreriz. Ömrümüz bu kadar didişme arasında başka nasıl geçer? Her gün akşama kadar mağazada uğraş, çalış, gece burada bir iki saat acı çıkar. Bizim aile İstanbul'da oturuyor, ben burada bonmarşenin karşısında bir sokağın içinde bir pansiyonda otururum. Yegâne eğlencem bu rakı ve ara sıra bazen piliç kümeslerine düşüp gıt gıt gıdaklamaktır.

Ve bu son sözü çirkin bir tebessümle süslemek istedi.

Nihat acaba bu adamın memleket hakkında hiçbir düşüncesi yok mudur? Varsa ne düşünüyor? diye merak ediyordu ve sözü bu vadiye getirmek istediyse de beyefendi daha ilk imaya cevaben hemen kadehini kaldırarak:

— "Gam ü şadi-i felek[1] böyle gelir, böyle gider," demişler beyefendi. Bilhassa rakı âleminde böyle konuları hiç sevmem... Ne lüzumu var efendim, o işler bize ait değil... Onlarla iş başındakiler meşgul olsunlar, demiş geçmişti.

Nihat şimdi oturduğu yerden sağını solunu, etrafını inceliyor ve gözden geçiriyordu. Yazın hepsiyle göz aşinalığı peyda olmuş aileler masaları işgal etmişler tatlı tatlı konuşuyorlar ve ara sıra mızıka başlayınca dansa kalkanlar oluyordu.

Sabahattin Bey yemeği erken yemek isteyerek garsona emretmişti. Yemeği yediler, bitirdiler. Arkadaşı ona doğru eğilerek:

— Yemeği erken yedik, piliçleri yoklamak için... diyerek peçeteyle ağzını siliyordu.

Nihat kendinin bu piliç ziyaretini istemediği için özür dilemek üzereyken birdenbire gözü kapıdan giren iki kadınla bir erkeğe ilişti.

Erkek Daster, kadınlar karısıyla kızı Beatrice'ydi. Vurulmuş gibi olarak kendilerini görmemeleri için başını çevirip arkasını döndü.

Bir zamanlar bu tesadüfleri nasıl heyecanla bekler ve Beatrice böyle birden giriverince kalbi nasıl çarpardı. Şimdi başını çeviriyor, hatta kalkıp kaçmak istiyordu.

---

1 Feleğin kederi ve sevinci.

Fakat yürümeye başladıkları zaman onların masalarının yanından geçmek üzere olduğunu görerek ne yapacağını şaşırdı.

Onları görmemiş gibi yaparak geçebileceğini düşünüp ilerlemeye devam etti. Fakat masaya iyice yaklaştığı vakit görmemek için inadına başını öbür tarafa çevirmesine rağmen Beatrice'nin birdenbire vurulmuş gibi sıçrayıp kalktığını ve:

— O Nihat Bey... diye yolunu kestiğini görünce terbiyesizlik etmemek için hürmetle eğilerek nezaketle selam verdi. Fakat öyle keskin, öyle soğuk bir tavrı vardı ki genç kız ne olduğunu anlayamayarak dondu kaldı ve tek bir söz söyleyemeyerek Nihat'ı geçmeye bıraktı.

Şimdi sokaktaydılar. Sabahattin Bey teklifsizce onun koluna girmiş, çiseleyen yağmur altında şemsiyesini açmış, onu götürüyordu. Islak kaldırımlar üzerinde kunduraları çamura bulanarak yürüyorlardı. Hemen orada, pek yakında iki üç sokak sonra dar bir yola girdiler.

Nihat nereye gittiklerini, ne yaptıklarını düşünmüyor, hiçbir şey düşünemiyordu. O ancak kendini görünce sıçramış kalkmış Beatrice'nin onun soğukluğundan donarak nasıl acı bir hezimetle oturduğunu düşünüyordu.

Genç kızın kendisini görünce gösterdiği hamle ve çabukluk delikanlıyı sarsmaktan geri kalmamıştı. Fakat ne de olsa Venizelos'un resmini piyanonun üstüne asarak onu görsün diye kasten mumu orada bırakmasını affedemiyordu. Ve şimdi o günü bütün ayrıntılarıyla gözünün önünde canlandırarak tekrar bir kin rüzgârı esmiş, kalbinin külleri altında meydana çıkan kıvılcımları söndürmüştü.

Sabahattin Bey zifiri karanlık sokakta çalacağı kapıyı bulmakta güçlük çekiyor gibi aranıyor, bakınıyor:

— Yanlış kapı çalmayalım da... diyordu, sonra dayağı hak ederiz ha...

Sonunda bir kapının önünde durdu ve zili çevirdi, içerden hemen bir ses işitildi:

— Kimdir o?

Sabahattin Bey:

— Yabancı değil madam, açınız... dedi.

O anda kapının camı açılarak büyük bir ihtiyar kadın başı kendilerini içerinin lambasından süzülen ışık altında kontrol etti ve kapıyı çalan adamı tanımış olacak ki sürmeyi çekti, onları içeri aldı, şimdi Sabahattin Bey sarhoş sarhoş madamla yarenlik ediyordu.

Nihat böyle evlere ömründe iltifat etmemişti. O böyle parayla alınan satılan aşk zevklerinden nefret ederdi. Bunlar kendine bir hakikat değil, bir taklit göründüğünden tenezzül etmezdi. Bunun için arzusuna aykırı olarak sürüklendiği bu evde bu geceyi büyük bir eza içinde geçireceğini anlıyordu.

İhtiyar karı Sabahattin'in sarhoşluğunu görmüş, onun suyunca gitmek gerektiğini anlayarak sırtını okşaya okşaya içeri odaya götürüyordu. Şimdi onlar beyefendinin geçende geldiği vakit aldığı bir kadın hakkında konuşuyorlardı. Beyefendi bu akşam da o kadını istiyor. İhtiyar, "Nereden bulurum beyim? Siz oturun bakalım bir kere... Sağa sola bir adam göndereyim... Olur ki onu, olur ki başkasını... Artık kısmetinize..." diyordu.

Şimdi kadın çıkmış, yalnız kalmışlardı. Beyefendi babasının evinde oturuyormuş gibi enine boyuna uzanıyor, geğirtilerle, öğürtülerle geniş nefesler alıyor, halbuki Nihat bir ayak evvel çıkıp kurtulmak için can atıyordu.

On beş yirmi dakikalık bir bekleyişten sonra kapı tekrar açıldı. İçeri ürkek bir gazal girdi. Fakat o kadar ürkek, o kadar ufak ki kapıdan oturduğu koltuğa gelinceye kadar etrafına, "Aman bana kıymayınız... Sakın ha... pek yazık olur... Merhamet ediniz!" diye yalvarır göründü.

Sabahattin Bey birdenbire başkalaştı, gözlerinden, halinden tavrından, "Aman bu ne can şey böyle," der görünüyordu.

Kız oturduğu koltukta tek bir hareketlerini görürse sıçrayıp kaçacak gibi uçmaya hazır duruyordu. Arkadan madam girmiş beyefendinin kulağına bir şeyler fısıldıyor ve kaba ho-

murtular arasında "Ey bu olmadı ya..." gibi şikâyetler fark ediliyordu.

Sonunda kadın onun arkasını okşayarak, "On dakika daha bekleyiniz, on dakika..." diye çıktı gitti.

Şimdi beyefendi uzanmış, kızı elinden tutmuş, yanına oturtmuştu. Bu daha çocuk denilecek kadar ufak, henüz genç kız bile olmamış, yavru bir şeydi. O kadar çekingen tavırları vardı ki insan nasıl olup da böyle bir hayat içinde bulunduğuna şaşıyordu.

Onlar böyle konuşuyorlarken Nihat karşıdan dünyaya aynı hisler, aynı ihtiyaçlarla gelmiş insanların sonra nasıl olup da bu kadar ayrıldıklarını anlamıyor, "çıkar" denilen canavarın bütün hareketlerimize, bütün güdülerimize yegâne hâkim olduğunu tasdik ediyordu.

İşte mesela şu kızı bir çıkar, milli çıkar, papazların güttükleri, diplomatların ateşledikleri cemaat çıkarı mesela Rum veya Ermeni yapmış... Ve sonra gene çıkar, fakat bu sefer bilinçli şahsi çıkar onu omzundan tutup bu sefahathaneye itmişti.

Burada tesadüf uğursuz bir tecelliyle onu şimdi bir Türk'ün kollarının arasına atıyordu.

Sabahattin Bey şimdi o kadar ısrarlarla buraya getirdiği misafirini unutmuş, kızın cilvelerini, peltek bir Türkçeyle söylediği kelimelerini tutkunlukla dinliyor, her an artan arzularla sınırı aşmaya başlıyordu.

Bereket versin bu esnada kapı açıldı, madam deminden beri beyefendinin bahsettiği kadını getirdi de Sabahattin Bey genç kızı Nihat'a bırakmaya razı oldu.

Ve bu Nihat için çok üzüntülü bir gece oldu. Uzun zamandan beri nefsini mahrum ettiği zevke kavuşmuştu ve güya bu gece eğlenecekti.

Halbuki bu bir zevk değil, adeta bütün manasıyla bir zehirlenmeydi. Damla damla zehir içiyor gibi her dakika başka bir acıyla ruhu doluyor ve şişiyordu. Birbirlerini hiç tanımayan iki mahlukun böyle sipariş üzerine tesadüf ederek doğru esasa girmeleri Nihat'a iğrenç görünüyordu.

Bu İzmir'de bir lokantacı kızıydı. Fakat kenar köşelerde küçük bir lokantacı. Altı ay evvel savaşın koyu zamanlarında Ödemiş'te muvazzaf asker alma çavuşu bir Türk'le sevişmiş, babasının evinden kaçıp onunla Ödemiş'e gitmişti.

— Zaten, diyordu, zaten başka ne yapacaktım ki ablam birisine metreslik eder ve daima kendi gibi birini bulup babamın dayaklarından ve baskılarından kurtulmaklığımı söyler dururdu.

Çünkü babası tanrının günü onu dövüyordu. Çok yemek yiyor diye döverdi, kundurası eskimiş diye döverdi, evi istemiyor, gözü sokakta diye döverdi. Yani her gece kızın geçireceği bir dayak patırtısı vardı.

Yediği dayaklardan çürük içinde, fakat daha pek küçük olduğundan kızcağız ne yapacağını bilemez, babasının koltuğu altında dayağa katlanmaktan başka bir çare bulamayarak gözyaşıyla yaşar giderdi.

Sonunda bir gün...

— Bir gün, diyordu hazin hazin boynunu büküp iri şahane gözlerini kısarak, bir gün Canip Bey karşıma çıktı. Oturduğumuz ev cadde üstündeydi. Karşımızda bir gazino vardı. Buradan bana o kadar bakıyor, o kadar meşgul görünüyordu ki...

Tabii değil mi? Zaten ablasının tavsiyesiyle böyle bir adam bekleyen kız hemen tebessümle karşılık verdi.

Ve bu gayet sade oldu. Delikanlının daveti üzerine bir gün gömleğini, çoraplarını paket yaparak babasına bir şey söylemeden evden çıktı. Bu adamın Ödemiş'te vazifesi vardı ve izinle gelmişti. O gün kızı aldı, trene bindirdi, beraber Ödemiş'e gittiler ve orada yaşadılar.

Fakat İzmir gibi fuhşun ve zevkin sokaklarda sıçradığı bir şehirde böyle bir kız nedir? Bunlardan her gün yüzlercesi düşüp durmuyor mu? Bugün dalında güzel bir gül gibi parlayan yarın yerde çamurlar içinde değil midir? Ve şimdi oradan geçen bir adamın ayaklarının altında ezilip çiğnenmeye mahkûm bulunmaz mı?

İki hafta geçmemişti ki Canip Bey kızı hor görmeye başladı. Sonunda horlayıp harladığı halde onun gitmeyeceğini, başında kalacağını bildiğinden bir gün eline bir tren bileti tutuşturup:

— Haydi sen İzmir'e git, demişti, ben de bir iki güne kadar arkandan geliyorum.

İlk anda böyle bir davranışın ne demek olduğunu anlamayan genç kız saf ve masum, aldanmış, sevinerek İzmir'e gitmişti. Orada ablasında bir iki gece kaldı. Fakat ablasının âşığı musallat olarak ona rahat vermemeye başladı. Bu hali fark eden ablası onu babasına göndermeye mecbur oldu.

Şimdi kız gene babasının evinde ezaya girmişti. Fakat bu sefer babası bütün bütün başkaydı:

— Git para kazan gel, diyordu. Ben seni her gün doyuramam... Yiyeceğini hak et.

Ve bu teranelerle tekrar dayak başlamıştı. Bir o kadar dayak yedi ki ağlaya ağlaya ablasına gitti ve kendini öldüreceğini söyleyerek merhamet için yalvardı.

O zaman ablası ciddi bir tavırla:

— E, elbette, dedi, elbette yediğini kazanmak lazım... Mademki Ödemiş'e kadar gittin, bir kere bu yola girdin, sana bir akıl öğreteyim.

Ve ona bu evi tarif etmişti. Kadın kim bilir nereden ve ne vakit bu randevu evini salık almıştı ve kız kardeşine tek kurtuluş yeri olarak burasını tavsiye ediyordu.

Genç kız bunları anlatarak acıklı bir kadercilik tavrıyla:

— İşte, dedi, işte buraya bu gece böyle geldim.

Eğer bu ırka karşı en kanlı bir düşmanlıkla ve zehirli yaralarla ezeli bir nefret duymasaydı, bu kız için büyük bir acı duyacaktı.

Fakat ihtimal dünyanın bu karanlık gecesinde, şimdi İstanbul'da veya başka işgal altında olan Türk memleketlerinde ne kızcağızlarımız vardı ki böyle mutlak şartlar altında olmadıkları halde düşmanların yumrukları altında fuhuş yataklarında ırgat heriflerin keyiflerini getirmekle meşguldü.

Başını üzüntüyle sallayarak:

— Dünya ve dünyada insanların kendilerine yarattıkları feci tecelliler ve kaderler... diye inledi.

Eğer acımak lazım gelse ve kurtarmak icap etseydi, eğer yardım ve himayeye lüzum görseydi iyilik ve lütuf için kendi Ayşe'sini kendi Fatma'sını tercih eder, saracağı yaranın hiç olmazsa bir Türk göğsünde olmasını evla bulmaz mıydı?

Nihat son günlerde her yönde kendinde görünen milliyet aşkının bu fırsatla gene böyle belirişine memnuniyetle şahit oluyordu.

— Ne yaparsam yapayım, iyi bir bakışım, faydalı bir hareketim, şefkatli isteğim yalnız Türk içindir. Çünkü bizde de başkalarında olduğu kadar, belki, belki değil şüphesiz daha çok avuntuya muhtaç kalpler ve himaye arayan canlar var. Ve bu canlar benim kanımdan, benim ırkımdan ve benim benliğimden oldukları için bence bin kere daha kutsaldırlar, diyordu.

5

Kurtarıcı Henüz Bir Rüyayken

Savaşın en zor senelerinde en koyu yokluklar içinde çırpınırken herkes bütün sıkıntıyı yalnız yolların kapalı, limanların kuşatma altında, nakliye araçlarının asker elinde olmasına yoruyordu ve mütareke olur olmaz yollar açılıp kuşatma kalkarak Avrupa'nın idaresi asker elinden kurtulduğu zaman hemen evvelki gibi vagon vagon mal, vapur vapur yiyecek maddesi gelecek diye seviniyordu.

Fakat şimdi mütareke olduğu vakit işin böyle olmadığı ve herkesin yanıldığı görülmeye başlamıştı. Çünkü savaş esnasında işçi dağılmış, fabrikalar yıkılmış, pazarlar bozulmuştu. Her şey, her taraf karmakarışık, her köşe darmadağındı. Fabrikalar düzeltilip, pazarlar tanzim edilip işler gene eski kıvamını bulmak için öyle engeller çıkmıştı ki bunları çözmek ve düzeltmek hemen hemen imkânsızdı.

Şimdi bunlardan başka bir de kambiyo sözü işitiliyordu. Evvelden de mevcut ve yaygınken hayatımıza dişini o kadar geçiremediği için ilgili olmadığımız bu müthiş kelime bütün dünya hayatını, bütün insanlık varlığını tırnakları arasında kemirerek boğazımızdan geçen nefesi bile sıkıştırıyordu.

Sterlin, Dolar, Frank, Liret farkı. İşte bütün dünya hayatı bu oyun içinde çalkanıyordu. Ve bu oyun dolayısıyladır ki ekmek serbest serbest ve gemi gemi gelen son un sevkıyatıyla ancak yirmi kuruşa bulunabiliyor, şeker altmıştan aşağı alınamıyordu ve yiyecek, içecek, giyecek her şey bu ölçüde bir fiyat muhafaza ediyordu.

Yaşamanın bu baskısı altında bütün halk yalnız kendi canını düşünüyor, kendi rahatına, kendi keyfine nefsini adamış bulunuyordu.

Gerçi gazetelerde, meclislerde, özel ve genel konuşmalarda politika işleri, vatan ve millet konuları daima tekrarlanıyor, fakat herkes muhakeme sonucunda üzüntü ve kırıklık davet eden bu konulardan sonra dıştan değilse bile kendi kendini, yalnız kendisini düşünüyordu.

Bir kere herkes ümitsizdi, kimse zerre kadar ümit beslemiyordu. Gerçi gazeteler türlü cambazlıklarla her gün sayfalarını doldurmak için İngiliz Muhipleri Cemiyeti'nin kuruluşundan, manda işlerinden, Versay Barışı'ndan filan filan bahsediyorlar, fakat kalplere hiçbir ümit vermiyorlardı.

Nihat bu gürültü arasında maksatsız, hedefsiz hayatını sürüklüyordu. Dükkânlara ve evine müşteri bulmuştu. Fakat bu müşteri bunları Adana'dan gelecek kız kardeşinin alacağını ve kendisinin ancak görüp yazmak vazifesiyle yükümlü olduğunu söylemiş, "Şimdi ne emir verirlerse ona göre hareket edeceğim," demiş ve beklemeye başlamıştı.

Nihat İstanbul'a gitmek için can atıyordu. İzmir hayatına artık tahammül edemiyordu. Bu küçük çevrede sokak ve kahve arasındaki hayatı çekilmez bir bela, taşınmaz bir yük gibi omzunu çökertiyordu.

Delikanlı genel hayatın ne olacağını anlayıp kendisine ona göre bir hareket şekli çizmeye karar vermişti. Bu herifler nasıl bir barış yapacaklar, biz Türklere nasıl bir hayat takdir edeceklerdi. Bunu bir kere anlayıp ondan sonra hayatını çizebilirdi.

Müzakere halinde olan Versay Barışı anlaşma şartlarının ne kadar insafsız olacağını gösteriyordu.

Kemal Mümtaz her gün onu gördüğü vakit:

— Nasıl, görüyor musun barışı? Herifler Almanların bile elini ayağını nasıl kıskıvrak bağlıyorlar, diyordu.

Şimdi artık onunla Nihat'ın arasında bitmez tükenmez bir tartışma devam ediyordu.

Nihat ne olsa, nasıl olsa ve ne yapsalar Almanlar gibi büyük bir milletin boğulamayacağını, onların bugün olmazsa yarın, değilse öbür gün hiç ummadık bir yerden patlayacak bir coşkunlukla ortaya fırlayarak isteklerinde başarılı olacaklarını ve emellerine ereceklerini iddia ediyordu.

Kemal Mümtaz bu iddiaya göbeğinde katmerlenen alaycı gülüşlerle karşılık verir ve hep aynı iddiaları tekrar eder dururdu.

Ona göre bir kere bu hale geldikten, yani elimiz kolumuz bağlanıp mezbahaya götürülen koyun haline getirildikten sonra tek kurtuluş yolu İngilizlerin himayesine sığınmaktan ibaretti.

— Ben birtakım adamların arzusu gibi Amerikalıları tercih edemem. Amerikalılar misyoner kafalı heriflerdir. Hem onlar siyasette softa fikirli hareket ederler. Gerçi sanayide ve ticarette çok ilerlemişlerdir, fakat hayatta onlarla uğraşmamız güçtür. Amerikalılar bizimle değil, Avrupalılarla uyuşamazlar, o kadar ilerlemiş, garip adamlardır. Halbuki İngilizler Türkiye'yle gelenek haline gelmiş ilişki ve ittifakla bağlıdırlar. Gerçi bugünkü İngiltere hükümeti eski Salisburylerin, Beaconsfieldlerin fikrinde değil, fakat ne de olsa Lloyd George –ki bugün dünya hayatına hâkim vaziyettedir– eğer bizim sadakatle ve iyi niyetle himaye olunmak ihtiyacımızı anlar ve inanırsa ancak bu şartlarladır ki dünyada bir nefes

almak ihtimalimiz vardır. Mesela Türkleri himaye edecek İngiltere hükümeti elbette İzmir'i Yunana vermek istemez ve gene elbette Anadolu güneybatısının İtalya eline düşmesine razı olamaz. Nerede kaldı ki Kuzey Anadolu'yu Pontusçulara vermeye razı olsun!..

Nihat bu mantıklara dudak büküyor, meselenin özünü bilmediği halde derinlemesine bir keşifle bu fikirlerin esassız ve uygulanamaz olduğunu görerek:

— Bunlar hep teori azizim, diyordu. Sen kendin gösteri günü söylemedin miydi? Avrupa hükümetleri kendilerine karşı başka, himayesine sığınan milletlere karşı başkadır, değil mi? Bir kere bekle, şu barışlar olsun bitsin, bu meseleler o vakit görüşülecek şeyler. Ben o vakte kadar hiçbir şey yapılması düşüncesinde değilim.

Kemal Mümtaz burada hiddetleniyordu. Ve kaşları çatılmış, başı havaya kalkmış:

— Evet, Basra harap olduktan sonra değil mi? Bugün sen Avrupa'yı biliyor musun? Burası kaynayan bir tencere gibi binbir çıkar, binbir dalavereyle tutuşmuş çalkanıyor, bu esnada bir kepçe aş alabiliyor musun? İş orada. Eğer İngiltere'nin himayesini isteyeceksek buna şimdiden teşebbüs etmeliyiz. Şimdiden, bugünden... hatta geç bile kaldık. Yoksa herifler budala mı? Bizim kurnazlığımıza aldanırlar mı? Bugünden onlara yanaşmak ve barış yapılırken mümkün olan yararı temin etmeli. Bak görüyor musun, Venizelos hınzırı bir yerde duruyor mu? Bugün Londra, yarın Paris... Bugün Lloyd George, yarın Clemenceau... derken öbür gün Roma'da görünüyor. Herif bu şehirlerin arasında cirit oynuyor. Bu niçin? Barış olurken bir kepçe aşını almak için... Bak Pontusçular, İzmirli Rumlar, Adana Ermenileri duruyorlar mı? Bir taraftan Paris ve Londra'ya her gün müracaat ediyorlar, adam gönderiyorlar, nüfuslarının çokluğunu, haklarının eskiliğini vesaire vesaireyi her gün Clemenceau'nun, Lloyd George'un beyinlerine döküyorlar. Gördün ya, Fransızlar Kilikya'yı[1] iş-

1 Mersin ve Adana civarı.

gal ettiler, İtalyanlar Antalya'ya çıktılar. İngilizler İstanbul'la yetinmiyorlar, ta Erzurum'a kadar gittiler. Silah toplamak, terhise nezaret etmek davasıyla her gün Anadolu'nun bir şehrine daha el uzatıyorlar. Bugün durum böyle, yarın barış olup da bunlar kaynattıkları kazanı kafamıza geçirirlerse dünyanın kaç bucak olduğunu anlat.

O vakit Ankara eğer bize kalırsa başkent olarak etrafında iki üç şehirle bir Osmanlı hükümetçiği işine gelir mi? Biz daha bir karar verip İngiliz Muhipleri Cemiyeti yapamadık. Senin aklın başına gelip bir iş görünceye kadar atı alan Üsküdar'a geçecek. O vakit avanaklar gibi bakakalacağız.

Nihat bu söz üzerine kudurmuş gibi bir öfkeyle köpürdü. Bütün kanı beynine hücum etmişti.

— Bunlar bizi öldüremezler ya... Damarlarımda bir damla kan bulundukça onu memleketin kurtuluşu için akıtmaya hazırım... Hem yalnız ben değil, bu millette imanı sönmemiş daha binlerce adam çıkar. Şu İzmir'i değil konferans, Yunanlılara Allah verse razı değilim ve burada yabancıyı ölürüm de yaşatmam, diye haykırdı.

Kemal Mümtaz gürültülü bir itirazla:

— Yo... O kadarı da budalalık... Doğrusu ya tek bir damla kanımı budalaca feda edemem, faydasız kan değil, bir damla ter bile israf etmem. Vatan mevcut ve ayaktayken bile kişinin vazifesi nefsini kollamak ve korumaktır.

Vatan öldüğü ve yıkıldığı vakit bu bir zorunlu vazife olur. Her şeyden evvel benim için vatan kendim demektir. Ben iyi olursam vatan da iyi olur. Ben kötüysem vatan ne kadar bayındır ve mesut olursa olsun kaç para eder? sözlerini söyledi ve Nihat'a cevap için vakit bırakmayarak alaylı bir tebessümle:

— Fakat sen maşallah fedakârsın azizim, bütün bunlar saçma şeyler... Eğer sahiden bu kadar ateş ve alev içinde bir iş görmek için fırsat bekliyorsan şimdiden de ufak tefek şeylerde çalışabilirsin ve olumlu bir işe yaramak istersen bugün öğleden sonra ikide Sporting Kulüp'te bir toplantı var, oraya git... İşin gücün yok, bari faydalı bir vakit geçirmiş olursun.

— Ne toplantısı?

— Kadirzadeler Yunanlıların bu çevrede mevcut Yunan nüfusu ve Yunan hakları hakkında propagandalarına karşı propaganda yapmak için komisyon teşkil etmek istiyorlar. Bugün üye seçilecek... Yunan propagandasının yalan, uydurma olduğunu delil niteliğindeki belgelerle iddia ve ispat edecekler. Kitaplar basılacak, haritalar yapılacak... vs. vs...

Nihat birdenbire kalbi ağzına gelecek kadar sevinmişti. Mütarekeden beri ilk olumlu işi şimdi görüyordu.

— Herkes gidebilecek mi?

Kemal Mümtaz masada birikmiş gazeteleri karıştırarak:

— Tabii herkes değil, fakat sen gidecek olursan elbette kovmazlar, dedi.

Nihat bir kasırga cereyanı gibi Köylü Matbaası'nın dar ve karanlık merdivenine atıldı, kendini rıhtımda bulunca aldığı hızla durmayıp heyecan ve çarpıntıyla yürümeye başladı.

Nihayet, nihayet kendine bir iş bulmuştu. Kitaplar basılacak, haritalar yapılacakmış... O okulda tarama dersinde daima birinci çıkmıştı. Gayet güzel haritalar yapardı. Bu toplantıda fikriyle, zihniyle bir işe yaramazsa bile onlara bu yönden hizmet etmekle bahtiyar olacaktı.

Hızla Sporting'e kadar yürüdü. Büyük kapıdan girerek rast geldiği bir garsona sordu:

— Kadirzadeler burada mı?

Garson cevap verdi:

— Şevki Bey mi? Evet, bunun üstündeki salonda.

Nihat bir hamlede kendini yukarı kata attı, salonun kapısına vurdu. Ve içeriden ses filan beklemeye lüzum görmeksizin açtı girdi.

Ortada büyük bir masa vardı. Ta öteki başında genç bir bey oturuyordu. Bu genç bey Nihat'ın çeşitli kereler Sporting'de gördüğü düzgün kıyafetli, vakarlı ve ciddi bir adamdı. Demek bu adam Kadirzade Şevki Bey olacaktı.

Sağ tarafında buruşuk yüzlü, kır bıyıklı, beyaz saçlı bir adam daha oturuyordu ki gözleri hâkim bakışlarla parlıyor, sesinde derin bir vakar titriyordu.

Bu esnada ihtiyar adam başladığı sözlerini kesmeyerek hoş geldin anlamında bir selamla gene beyanatına devam etti:

— Evet beyim, bu adamlar düne gelinceye kadar Türk çizmesi altında soluk alamazlardı. Bugünkü cesareti, küstahlığı veren şey bizim zayıflığımız, bizim aczimizdir. Yalnız şu geçende yaptıkları gösteride serbest bırakılmaları ayranlarını o kadar kabartmıştır ki bunun zararlarını mümkün değil düşünemezsiniz. Onlar bir mi yapıyorlar, biz karşılık olarak beş yapmalıyız... Bazıları, "O gün 'Zito Venizelos' diye ilk bağıran herifi sustursalardı gösteri filan olmazdı," diyorlar. Ben daha ileri gideceğim: Gösterinin en coşkulu zamanında bir manga asker silah elde rıhtımda bir görünseydi sesleri boğazlarına tıkanır mıydı, tıkanmaz mıydı?

Nihat kalkıp ihtiyarın ağzını öpmek arzusundaydı. Her isyanın ondan evvelki hareketlerin müsaade görmesiyle ve cesaret bulmasıyla büyüdüğünü o da biliyordu.

Şevki Bey ihtiyarın son sözünü ihtimal pek cesurca bulduğundan, ihtimal hoşlandığından tebessümle kabul etmişti.

Ve ihtiyar bu söz üzerine susmuş olduğundan Şevki Bey ziyaret nedenini sormak amacıyla Nihat'a bakmıştı.

Nihat, içi coşkun, kanı cevval, o kadar ki söylerken yüzüne dalga dalga renk hücum ettiğini hissederek söze başladı:

— Efendim, şimdi, bugün burada Rum propagandalarına karşı çalışmak üzere bir toplantı yapılacağını haber aldım. Bu toplantıya fikrimle yardım edeceğimi ümit etmem, böyle bir iddia haddim değildir. Fakat aynı zamanda yapılacak işler arasında haritaların çizileceğini de duyduğumdan bu konuda yardımım dokunabileceğini arz için geldim. Okuldayken tarama derslerinde birinci çıkmıştım. Güzel harita yaparım.

Şevki Bey bu heyecanlı sözleri memnuniyetle dinledi:

— Başvurunuzdan pek memnun oldum. Heriflerin durmayıp çalışarak Paris'te ve Londra'da etki etmek maksadıyla türlü türlü yalanlar uydurduklarını, bir sürü yanlış bilgi verdiklerini işitip duruyoruz, bunlara karşı elimiz ayağımız

bağlı durmaktansa biz de mümkün olduğu kadar çalışıp bir şeyler yapmak istedik. İsmiâlinizi söyler misiniz efendim?

Nihat hemen cebinden kart cüzdanını çıkarıp kartlarından birini aldı ve beyefendinin önüne koydu.

Şevki Bey teşekkür anlamında başını eğerek kartı önüne çekti.

Bu esnada ihtiyar gene söze başlamıştı. Fakat sesi doğru, kalbe gidiyor, insanın ruhunu tahrik etmekte eşsiz bir etkiye sahip bulunuyordu. Bu adam mutlak asker olmalıydı, çünkü hitabı pek buyurucu, bakışı pek etkili ve dokunaklı, edası pek yüce ve egemendi.

Diyordu ki:

— Üç yüz on bir[1] senesi Girit'te bulunuyordum, beyefendi, o zaman orada eşkıyalık bir yanardağ gibi kaynıyordu. Zaten hayırsız adanın rahat yüzü gördüğü zaman var mıydı? Olağan zamanlarda, yani herifler sakin olarak otururlarken bile ara sıra ıssız yollarda askerlerimize saldırılır, Türklere rahat verilmezdi. Halbuki sonradan adanın melun Yunanlılara geçmesine sebep olan ilk hareketler o sene başladı ve ilk patlak olarak İsfakya'da iki Türk kulesini eşkıya kuşattı. Bu kuleler sahil üzerinde, birbirlerinden yüz elli iki yüz adım uzakta bulunuyordu. Herifler tam üç ay kuleleri kuşatma altında tutmuşlar. Bu üç ay zarfında kuşatılanlar nasılsa kolayını bulmuşlar, bir çobanla filan İstanbul'a, Yıldız'a telgraf çekmişler. Ve nasılsa Abdülhamid'in iyi saatine rast gelmiş olacak, bir gemi gönderilip askerlerin oradan alınmasına irade çıkmış.

Nihat ve Şevki Bey bu meraklı hikâyeyi gözleri açılmış, bütün dikkatleriyle dinliyorlardı.

İhtiyar devam etti:

— Ben o zaman binbaşı bulunuyordum. Suda Limanı'nda okul gemisi olan İzmir kruvazörünü bu askerleri tahliye için görevlendirdiler. Bizi de boşaltmayı kontrol için gönde-

---

1 Rumi 1311, Miladi 1895/1896.

rilen bölüğe görevli sevk ettiler. Bu gemi adi bir posta gemisinden bozma, içine dört tane dört funtluk Krupp konmuş bir Abdülhamid kruvazörüydü. İçinde sekseni aşan genç mühendis vardı. Gemi Hanya'ya geldi. Eşkıyaya bir olay çıkartmaksızın askerlerin boşaltılmasını sağlamak için öğüt ve tavsiyede bulunmak üzere birkaç Giritli sözü geçen avukat filan almıştık. İsfakya'ya vardığımız vakit evvela eşkıyaya söz anlatmak için avukatlar çıktılar. Çünkü Girit eşkıyası, Allah belalarını versin, başka şeye benzemez. Herifler haşin, vahşi, yırtıcı olduklarından, olabilir ki boşaltmaya rıza göstermezlerdi. Bunlar çıktılar, biraz sonra bize eşkıyanın boşaltmaya hiçbir muhalefette bulunmayacaklarını bildirdiler. Sonradan öğrendiğimize göre evvela bilakis muhalefette bulunmuşlar. Avukatlar gözleriyle gördükleri toplardan bahsederek, "Eğer bir zorluk çıkarırsanız topa tutulacaksınız," dedikleri vakit herifler alayla gemiye bakarak, "Posta vapurunda top olamaz," demişler. Her neyse hazırlık yaptık, evvela yukarıki kulenin askerini ne olur ne olmaz tedbir olarak aşağı kuleye aldık. Bu aşağı kule yarım daire halinde bulunan sahilden on metre kadar yüksek kayalıklar üzerinde inşa edilmişti. Ne zaman ki askerlerin bir kısmı kendilerini gemiye getirecek iki sandala bindiler ve denize açıldılar, bu esnada birkaç asker sahilde bekliyor, diğerleri eşya taşıyordu. Birdenbire keskin bir ateş başladı. Ay ne oluyorduk? Meğer eşkıya haini kayalıkların arasına gizlenmişler, vira askere silah atıyorlar, sandalların sağında solunda kurşunların yere düştüğü görülüyordu. Kendi kendime "Eyvah," dedim, "Mehmetçiklere yazık oldu." Çünkü o kadar yakından ateş ediyorlardı ki mutlak oradaki askerler vurulmuş olacaktı. Ortalık karmakarışık oldu. Gemiden mühendis efendiler tüfekleri kaptılar, topları doldurdular. Bir an oldu ki toplar dolmuştu. Sahilde hâlâ ateş devam ediyor, kurşunlar geminin etrafına yağıyordu.

Mühendis efendiler çıkan dumanlardan eşkıyanın sığındıkları anlaşılan kayalıkları topla nişan alarak ateş kumandasıyla fünyeyi çektiler.

E, beyefendi, hâlâ titriyorum, top kızağında bir sarsıldı ve "gırrravv" diye bir gürledi, hani ya yok mu, zannettim ki dünya benim oldu. Çünkü bir anda hain İsfakya'da deminki eşkıyalık gürültüleri rüyaymış gibi bir sessizlik... Şimdi çayırlarda kuzular otluyor, bütün alanda tek kişi görünmüyor, sanki bu eşkıya yatağı bir cennet bahçesi gibi uyku içinde bulunuyordu. İşte bir top bir toptur ama etkisi büyük ve uzundur. O atılan toplar sayesindedir ki o gün denize çıkıp bir iş göremeyerek açıldığımız ve gece kuleyi öyle açıkta bırakıp öbür gün geldiğimiz vakit heriflerden ufak bir hareket olmaksızın askeri sessizlik ve güven içinde, sessiz sedasız, kimsenin burnu kanamaksızın hep gemiye aldık. Bunlar İzmir'in korkak, kancık Rumları gibi arkalarında İngiliz gemileri olduğu için sesleri çıkan bir sürü palavracı değil, silahının kuvvetine güvenen azılı dağlı haydutlardı. Evvela posta vapurunda top olmaz diye vahşetlerine yol vermişler, fakat topçunun sesi çıktığı vakit hadlerini bilmişler, dillerini yutmuşlar ve gık diyemeden askerin alınmasına razı olmuşlardı.

Nihat artık kendinden geçmiş ve şaşırmış, bir subay ve görünüşe göre emekli bir subay olduğunu anladığı bu ihtiyarın ellerini öpmek için deli oluyordu. Bu adam yetmiş yaşında kadar görünüyor, fakat sesi, bakışı ve tavırları pek sağlam bir vücuda işaret ediyordu.

Bu esnada kapı açılıp bir iki kişi daha geldi, saat ikiye gelmekte olduğundan toplantı başlayacaktı. Konuşma karışık, çatallı ve genel oldu.

Toplantı esnasında katılan üyeler biri belge sağlanması, yani Rumların iddiayı sahiplendikleri bölgede oturan Türk ve yabancı nüfusunu en çok delille ispatlanmış ve kabul gören eserlerde arayıp bulmak, diğeri harita komisyonu, yani bu nüfus miktarına göre diyagramlı, renkli haritalar çizmek üzere iki komisyona ayrıldı.

Deminki ihtiyar ki miralay emeklisi Emin Bey olduğunu Nihat şimdi öğrenmişti, harita komisyonunun başkanı seçil-

di. Nihat bu mübarek ihtiyarın yanında çalışmakla bahtiyar olacağını kabul ediyordu. Her gün saat dokuzdan itibaren öğleden sonra beşe kadar burada toplanılacak, mevcut eserler incelenerek mevcut olmayanlar sağlanacak, gereken bilgi aranacak, bulunacak ve haritalara aktarılacaktı.

Bu işte en bahtiyar Nihat kendini buluyordu. Zira ötekilerin her birisi iş güç sahibi adamlar yahut Emin Bey gibi köşkünde, kulesinde rahatça yaşamaya alışmış ve şimdi ne olsa her gün Sporting'e gelerek yorulmak istemeyecek adamlardı. Fakat Karşıyaka'da kulesinde[1] oturan Miralay Emin Bey her gün herkesten evvel gelir ve akşamları herkesten sonra çıkardı.

İşte bu aynı işle meşgul olmak sebebiyle Nihat'la Miralay Emin Bey arasında bir öğrenciyle bir öğretmen yahut daha doğru bir deyişle bir babayla evlat arasındaki ilişkiye benzer sıcak ve esaslı bir ilişki, hatta sevgi oluştu.

Nihat, Emin Bey'e en derin bir saygıyla, en coşkun bir sevgiyle bağlanmıştı.

Emin Bey vücutça ve fikirce hiç ihtiyar değildi. Yalnız ihtiyarlık onun çenesine vurmuştu. Yani söz söylemeyi çok severdi. En hafif bir sebeple başını kaldırıp gözlerini tavanın bir köşesine dikerek anlatmaya başlar ve Makedonya'da, Yemen'de geçirdiği heyecanlı ve kanlı olayları gayet etkileyici ve gayet canlı bir ifadeyle anlatır, her birisinden Nihat'ın yüreğine kaybolmayan etkiler yerleşir kalırdı.

Her gün akşam geç vakte kadar Emin Bey'le otururlar, sonra Nihat onu Karşıyaka vapuruna götürür ve kendi Beyler Sokağı'na dönerdi. Artık Sporting'in herkese açık yerlerinde hiç oturamıyor, lokantasında yemek yiyemiyor, konserlere, danslara katılmıyordu. Haritaların büyük bir kısmı çizilmiş, boyanmış, yazıları yazılmış ve genel kurula sunulup uygun görüldükten sonra matbaaya verilmek kalmıştı.

1 İzmir'de "Köşk"e "Kule" tabir ederler (M. Rauf'un notu).

Bu halinde haritaların üzerinde son fırça ve kalem işlerini yapan Nihat şimdi kendisini büyük ve milli bir vazife yaparak başarılı olmuşlar gibi bahtiyar buluyor, derin nefeslerle mesut oluyordu.

Bugün toplantı dağılmış, bazı üyelerin öne sürdüğü görüşler göz önüne alınarak bazı ilaveler ve düzeltmeler yapılıyordu.

Üyelerin büyük bir kısmı gitmiş, yavaş yavaş ötekiler de çekilerek yalnız Emin Bey'le Nihat kalmıştı. Bugün Emin Bey büyük bir heyecan içindeydi. Üstlendikleri vazifeyi iyi yaptıklarından dolayı o da Nihat gibi bahtiyarlık hissediyordu.

Nihat istenilen kayıtları ve ekleri tamamlayıp kendisine getirdi. İhtiyar miralay gözlüğünü takıp bunları kontrol ederek:

— Çok güzel, dedi, çok güzel, elin var olsun oğlum.

Sonra haritayı bir masanın üzerine bırakarak gözlerinde yaşlarla:

— İki aya yakındır burada gördüm ve anladım ki altın yürekli bir yiğitsin. Allah bu memleketi senin gibi yüzlerce, değil yüzlerce, binlerce, on binlerce, hatta yüz binlerce kahramanla zengin ve uzun ömürlü kılsın.

Ve Nihat'ın omuzlarında hafif bir hareket, bir güvensizlik yahut küçümseme hareketi gibi bir şey gördü:

— Ne o, dedi, fena mı söyledim? Böyle bir şerefe erişmeyi istemez misin?

Toplantıdan evvel Nihat, Kemal Mümtaz'a uğramış ve o gene ümitsiz, karamsar zehirlerini dökerek onu gene sarsmış, harap etmişti.

İşte Nihat bu haberlerin baskısı altında ve bu acının dişleriyle kemirilmekteydi.

Şimdiye kadar gerçi miralay beyle birçok bahislerde bulunmuşlar, milletin geleceği hakkında beyan olunan birçok fikirleri tartışmışlar, kâh ümit, kâh ümitsizlik veren sözler konuşmuşlardı. Fakat bugün Nihat'ın yüreği daha acı bir hicranla yanıyor, daha tedavisiz bir çırpınmayla sızlıyordu. Teselliye, tedaviye ihtiyacı vardı. Ve bu ihtiyaçla gözleri dolu

dolu ihtiyarın her birisi binbir tecrübenin tırmığı gibi buruşuk yüzüne bakarak:

— Sahi beyefendi, bunların bir faydası olacak mı dersiniz? Eğer herifler bizim mahvımızı kastetmişlerse böyle şeyler görüp fikirlerinden cayarlar mı dersiniz? diye sordu.

Miralay bey metin bir tavırla bir sigara yaktı ve Nihat'ı kolundan tutup yanındaki sandalyeye oturtarak:

— Gel otur şuraya, dedi, anlıyorum ki sen sarsılmış bir haldesin. Söylediğim sözlere iyi kulak ver! Sen ümitsizliğin ne olduğunu bilmemeli ve anlamamalısın. Gençsin, altın bir cevherin var, bu millet senden pek çok hizmet bekler. Bu hizmetleri yapabilmek için ümitsiz olmayacaksın. Ümitsizlik öyle bir kurttur ki düştüğü vicdanları ve kalpleri o anda kemirir, yer, mahveder.

Nihat, gözlerini ilk bürümüş yaşların arkasından coşkun bir hücum daha olduğunu anlayarak ve ağlamak istemediği halde gözyaşlarını tutamayarak:

— Ah beyefendi, diye sızladı, ah beyefendi, üzgün olmamak nasıl mümkün olur? Etrafımızda olan, yapılan şeyleri görmüyor musunuz? İnsan bu şeyleri görüp de dayanıklılığını koruyamıyor ki...

Bu sözlerle beraber gözyaşları birer birer dökülmeye başlamış ve delikanlı miralay beye göstermemek için hemen mendilini çıkararak yüzünü kapamıştı.

Şimdi bu hazin saatte tayin edemediği bir hassasiyetle daha ağlıyor ve omuzlarında hıçkırıklar dalgalanıyordu.

Miralay bu buhrana evvela hayretle baktı, sonra sarılmaya muhtaç bir yara karşısında bulunduğunu anlayarak eliyle delikanlının başını okşayarak:

— A... A... dedi, sen sahiden çocukmuşsun ya, fakat şimdi kaldır başını bakayım, gözlerime iyi bak ve beni dinle...

Şimdi miralayın sesine keskin bir güç gelmiş ve çelik gibi yankılarla söze başlamıştı:

— Biliyorum, bu yaşların sebebini biliyorum ve anlıyorum. Bunlar yıkıcı söylentilerin etkisidir. Memleketin karışıklık içinde çalkandığını, düşmanlarımızın avucunda bir

baskıyla dağılıp ezilmeye mahkûm olduğumuzu söylemek istiyorsun değil mi? Evet, haklısın, memleket hiçbir vakitte bugünkü kadar çöküntüye gömülmemişti. Bugün Anadolu, köşesinden bucağından başlayarak hemen hemen her noktasına kadar baştan başa düşman işgalindedir. Burada İngiliz, orada İtalyan, ötede Fransız askeri, bir taraftan durmayıp iddialarını, bahanelerini her gün, her saat çoğaltarak bir adım daha memlekete girmeyle uğraşıyorlar. Dört taraf ateş içinde... Müttefik kontrolü her işimize pençe attı. Silahtan tam olarak tecrit olunduk. Şimdi Almanya'ya yapılan barıştan anlıyoruz ki Wilson prensipleri filan hep masalmış. Yunanlılar yaygara içinde hemen bütün Anadolu'yu istiyorlar, Ermeniler de öyle. Bunları ikisi de galiplerimizin sevgisini kazanmış ve kalbine girmiş olduklarından istediklerine ulaşacaklar... Bu arada biz zavallı Türkler böyle kopuk defterlerle mi iş göreceğiz, değil mi?

İhtiyar miralay ağırbaşlılıkla sustu ve nefes alarak sözünün ifadesini değiştirdi:

— Halk ne yaptığından habersiz, yalnız boğazı ve zevkiyle meşgul. Saray İttihat ve Terakki'yle Hürriyet ve İtilaf'ın karşılıklı mücadeleleri arasında binbir dalavereyle kaynıyor. Şayet mahvedici bir barış yapmayı teklif ederlerse kim çıkıp da olmaz diyebilecek, değil mi?

Nihat şimdi yüzünü açmış, yarı ıslak gözlerle miralaya bakıyordu. Bu soruya karşı yaşlar gene hücum etti.

— Evet, dedi, beni de mahveden bu değil mi efendim? Yani elimiz kolumuz bağlı mezbahaya sürükleneceğiz öyle mi?

Şimdi miralayın gözleri gene tavana bakmıştı. O ekseriya ilhamlı zamanlarında gözlerini tavana dikip söylediklerini oradan okuyormuş gibi söylemek alışkanlığındaydı:

— Fakat hiç ümitsiz olma delikanlı, dedi, ümitsiz olmaya hakkın yoktur. Çünkü yarın bir kurtarıcı çıkıp da "Geliniz vatanı kurtaralım!" dediği vakit eğer bütün delikanlılar böyle ümitsiz olmuş bulunurlarsa kim gidecek, memleketi kurtarmak için kim gidip vuruşacak ve çarpışacak?

Nihat, Kemal Mümtaz'ın zehirleriyle ümitsizlikte boğulmuş ruhunun baskısı altında omuzlarını kaldırdı:

— Kurtarıcı mı?

Bu şüpheli soruya miralay şiddetle dikilerek ezen bir sesle cevap verdi:

— Evet kurtarıcı, diye haykırdı, ne biliyorsun ki yarın bu yüzyıllardan beri böyle binbir badire içinde yuvarlanmış milletin içinden yeni bir gayret hamlesiyle gene bir kurtarıcı çıkmayacaktır?

Ve sesini sıcak bir yumuşaklıkla tatlılandırarak:

— Bu milletin akıl ermez mazhariyetleri, ölçülmez hazineleri vardır. Evet, bugün ümitsizliğe düşmüşüz, etrafımıza bakıyoruz, tek bir ümit ışığı yok. Fakat bu sonsuza dek olmayacağına bir delil midir? Kim bilir içimizde ilahi bir mazhariyetle doğmuş ne temiz ruhlar vardır? Ne biliyorsun ki bu ruhlardan biri, beşi, onu, taraf taraf bu zulümlerin altında isyan ederek başını kaldırmayacak ve içimizden tekrar birisi ve en ilahisi bunların başına geçip bütün Avrupa'ya, "Yaptığınız elverir, bizi böyle boğazlayamazsınız, haydi defolun buradan!" diye haykırmayacaktır?

Bu sözleri Nihat bütün ruhunun açılmasıyla derin bir hasret ateşi içinde yanıp tutuşarak dinliyordu. Miralay bu iki cümleyi, evvela birisini sonra diğerini söylerken birincide gözleri açılmış ve ikinciyi bitirirken bütün varlığıyla bir patlayış içinde dinlemişti.

— Evet, evet, diye haykırdı, evet haklısınız. Sizin hakkınız var, zaten başka türlü olmak mümkün değil ki... Bu kadar yaşamışsınız, bu kadar şey görmüşsünüz, sizin yanılmanız ihtimali yoktur, pek doğru söylüyorsunuz... Kurtarıcı... olacak, bir kurtarıcı çıkacak ve bizi kurtaracaktır. O zaman bütün millet onun ayaklarının altında şükran hamleleriyle diz çökeceklerdir.

Bir taraftan bu sözleri en coşkulu titremeler içinde söylüyor, bir taraftan bu titremelerin coşkunluğuyla miralayın ellerini kapmış, öpüyor ve ağlıyordu.

Bu coşkun dökülen yaşlar arasında Nihat bir taraftan da söyleniyordu:

— Fakat ah bu çabuk olsa... çabuk olsa da bir ayak evvel bu alçalmadan kurtulsak... Memleket başını kaldırsa, millet artık gülse... Ben bu saadeti görmek için ölmeye hazırım. Ah size nasıl anlatayım beyefendi, böyle faydasız, hiçbir iş görmeden yaşamaktan artık bıktım, memlekete hizmet etmek istiyorum.

İnler gibi, sızlar gibi tekrar etti:

— Hizmet, hizmet... hizmet etmek istiyorum...

Şimdi miralay şefkatli bir tavırla onun sırtını okşuyor ve tatlı, yumuşak sesiyle diyordu ki:

— Senin gibi kahramanlar oldukça bu memleketin sonunun geleceğini düşünmek bir cinayettir, hizmet etmek istiyorsun, bir buçuk iki aydır şurada beraber çalıştığımız kadar gördüm ve bu arzuya hayran oluyorum. Senin göğsünde bir yanardağ var oğlum. Büyük işler yapanlar böyle göğüslerinde sönmez volkanlar olanlardır. Fakat mademki bu arzudasın, burada ne oturuyorsun? Sen İstanbul'a gitmelisin, orada vatanseverliğini coşturacak binbir alan bulursun. Bilhassa ben seni bir adama göndereyim ki senin gibi mert, gayretli bir kalbi vardır ve eminim ki şu esnada elbette kendine birçok mühim ve faydalı işler bulmuştur. Git onunla birleş... Bu adam da senin gibi bir ateş parçasıdır. Ve çalıştığı şey mutlak vatan işidir. Onunla birleşirsin, hatta şimdilik bir şey yapmıyorsa bile bir gün sana memnun olacağın işi bulur.

Nihat dikilmiş, artık gözleri kuru:

— Aman bu kim? diye sordu. Ben zaten birkaç güne kadar İstanbul'a gitmek istiyorum, hemen gider bulurum.

Miralay oradan bir kâğıt çekti, yazıyla doldurmaya başladı. Bitirdiği vakit bir zarfa koydu, üzerine:

"Taksim'de, Sıraselviler'de, Topçu Apartmanı'nda Binbaşı Ekrem Behiç Bey'e" adresini yazarak Nihat'a uzattı:

— İşte bu mektubu bu adama götürürsün, o seni istediğin işlere sevk eder, dedi.

6

Aşk Değil, Memleket!

Her akşamki gibi miralayı Karşıyaka vapuruna götürmek için Nihat hazırlanmıştı.

Beyni uğulduyor, en derin saadetlere aday bir insan gibi ayakları yere basmayarak havalarda uçuyordu.

Kapı açılarak bir garson girdi ve Nihat kahve fincanlarını alacak, tütün tablalarını silkecek zannederek ayna karşısında yakasını düzeltirken garsonun kulağına eğildiğini gördü. Hayretle irkilerek başını uzattı.

Garson fısıldayarak:

— Nihat Bey, sizi bir matmazel görmek istiyor, dedi.

Nihat şaşkın, başını çevirerek baktı:

— Bir matmazel mi? Nasıl, matmazel beni mi istiyor? diye sordu.

Garson başıyla:

— Evet bir matmazel! Sizi görmek istiyor! diye tekrar etti.

Bir matmazel! Kim olabilirdi? Tanıdığı birçok genç kız gözünün önünden hoş bir hayali raks içinde rüzgârlanarak geçti.

— Nerede? diye sordu.

Garson gene öyle bir fısıltı halinde:

— Karşıda, odada... dedi.

Miralay bey kalkmış, kapıya yaklaşmıştı. Onu kendi kendine vapura göndermek Nihat'a büyük bir fedakârlık göründü. Bu kız kendine kim bilir ne saçma, ne önemsiz bir şey söyleyecekti. Garsona:

— Ben beyefendiyi Karşıyaka vapuruna götürüp şimdi gelirim. Lütfen beni beş dakika beklesinler... Miralayla aşağı inip rıhtıma çıktılar.

Miralayı vapur iskelesine götürüp dönerken Nihat bu genç kızın kim olacağını hâlâ çözememişti. Fakat koşa koşa gelip bir adımda merdiveni çıktı, garsonun gösterdiği kapıyı

vurup içeri girdiği vakit delikanlının boğazında iltihaplı bir çığlık düğümlendi:

— Beatrice!

Evet, oydu.

Genç kız pek mütebessim, pek yumuşak ve pek sıcaktı. Belki göreceği kabulün cinsini tayin edemediği ve bu hareketini büyük bir cesaret bulduğu için tir tir titriyordu.

Oturduğu koltuktan kapının vurulduğunu işitince sıçramış kalkmış ve içeriye girenin Nihat olduğunu görünce atılarak elini uzatmış ve delikanlının kararsızlıkla verdiği eli küçük, hummalı avuçlarının içinde sıkmakta ve sallamakta bulunmuştu.

Nihat ilk bakışta genç kızın nasıl bir sıcak hamleyle dolu ve Venizelos günü evde kendine karşı yaptığı hareketin nasıl kabahat olduğunu anlayarak pişmanlık duyduğunu ve bugün gelip kendini arayışı bu pişmanlığın etkisiyle kusurunu affettirmek isteğinden ileri geldiğini anlamıştı.

Elini genç kızın ateşli ellerinde bulur bulmaz delikanlı cömertlik göstermek zorunda olduğunu hemen görerek ilgi gösteren, tatlı bir sesle ve güler yüzlü bir tavırla:

— Siz, burada!.. dedi.

Genç kız onun elini bırakmayarak pencerenin önünde demin oturduğu kanepeye kadar götürdü ve:

— Evet ben, ben! dedi, buna elbette şaşarsınız. Fakat şaşmaya lüzum yok. Birbirimizle o kadar uzun süre, o kadar samimi görüşmüştük ki ansızın oturduğunuz evi terk edip bize veda bile etmeksizin ortadan kaybolunca şaşırmamak mümkün değildi, hatta şaşırmak değil, "Ne oldu, acaba bir şey mi yaptık?" diye endişelenmemek mümkün olmuyordu.

Nihat her şeyi anlıyordu. Şu esnada genç kızın fikri ve kalbi gözünün önünde açılmış bir kitap gibiydi. Gerçekten onun söylediği gibi, gerçi uzun değil, fakat pek samimi ve pek sıcak dostlukları olmuştu. Ve bu sıcaklık ve samimi dostluktan dolayıdır ki son gün genç kız her vakit âdet ettiği gibi Nihat evlerine gider gitmez koşup gelmediği için, bil-

hassa o sigara salonunda babasının karşısında mağlubiyet dersleri alırken dışarıda piyanonun üstünde Venizelos cenaplarının resmini astığından dolayı yalnız gücenmiş olmak değil, ilişkiyi kesmeye, hatta daha ileri giderek özür dilemesini istemeye bile hakkı vardı.

Bu hissini hiç gizlemedi ve Beatrice sözünü daha bitirmeden:

— Yok matmazel, yok, dedi, bana o günkü davranışınızla her türlü harekete serbestlik vermiş oldunuz. Beni bilirsiniz ki hiç öyle hareketlere alıştırmamıştınız. Bilhassa...

Ve Nihat çirkin manzarayı gözünün önünden kovmak istiyormuş gibi elini kaldırıp gözlerinden geçirerek:

— O uğursuz herifin resmini ben içeriki odada otururken getirip duvara mıhlamanız ve sonra beni görsün diye gibi mumu yakmış olarak piyanonun üstüne bırakıp gitmeniz...

Beatrice şiddetli bir hamleyle başını sallıyor, çırpınıyordu:

— Yok, öyle şey yok... diye inkâr etti. Ben mıhlamadım. Siz geldiğiniz vakit görmemişsiniz. Oraya resmi o gün öğleden sonra asmışlar, ben sizin görüp de canınız sıkılır diye kaldırmaya uğraştım, fakat ne yazık ki becerip sökemedim. Bir kerpeten almaya gittiğim vakit siz de gitmişsiniz, diye söylendi.

Genç kız burada eliyle başını döverek:

— Ah, etti. Ben o gün evde de söyledim ya, bilhassa öbür gün karşıki evden eşyanızı aldırıp bize bir kere olsun uğramaksızın çekilip gitmenizden anlamıştım. Sizin bu konularda son derece vesveseli olduğunuzu biliyordum. "Nihat Bey mutlak Venizelos resmini gördü de onun için gitti," diye babama şikâyet ettim ve ondan sonra size rast getirip işi anlatarak bu aradaki yanlış anlaşılmayı gidermek için neler yapmadım. Kaç kere buralara gelmedim. Sonunda bir akşam sizi gördüm. Fakat o kadar soğuk, o kadar gücenmiş bir tavırla, hatta yanımıza gelip elimizi sıkmaya bile lüzum görmeksizin geçtiniz gittiniz ki gerçekten dargın olduğunuzu anlayarak harap oldum. Artık gece gündüz kendimi yiyordum. Sizi görüp meseleyi anlatarak yanılmış olduğunuzu söylemek istiyordum. Fakat buraya da hiç gelmiyordunuz.

Ve burada acı bir sitemle gözleri nemlenerek:

— Yalnız şuna teessüf ettim ki bir kere olsun kalben belki bir hataya düştüğünüzü teslim ederek acaba yanıldım mı diye anlamak için olsun tek bir kere bile gelmediniz.

Gururlu ve memnun Nihat tebessüm ediyordu. Esasen genç kıza karşı hisleri henüz unutulmaz bir aşk derecesine çıkmamış olduğu için kalbi bu ayrılıktan aşırı kan ağlamamıştı. O böyle unutulabilecek hafif memnuniyetleri değil, kalbini zincirlemiş ezici alışkanlıkları bile o gün o evde aldığı yaranın bin misli az bir üzüntü için tepecek ve ihmal edecek bir yaradılış ve kabiliyette bir adamdı.

— Affedersiniz miss, dedi o gün babanız bana pek acı bir mağlubiyet dersi vermişti. Yani mağlup olanların hiçbir lütfa, hiçbir kayırmaya ve hiçbir himayeye layık olmadıklarını ve her bakımdan ezilmeye mahkûm bulunduklarını uzun uzun anlatmıştı. Öyle bir üzüntüye boğulmuştum ki o uğursuz herifin resmi olmasa bile yalnız her zamanki gibi beni karşılamadığınız ve uğurlamadığınız için gene darılır ve bu hareketi ancak mağlup bir millete mensup olduğum için bana yaptınız zannına düşerdim. Ne yapalım, biz Türkler hem mağlup olduk, hem galip büyüklüğünden vazgeçemedik.

Bu sözleri söylerken Nihat iki aydan beri görmediği geç kızın unutmuş olduğu görünüşünü tekrar süzüyor, onun ne küçük ne büyük denilemeyecek endamını ve şeklinde her erkek bakışını en derin büyülere dalmış bırakacak yuvarlaklıkları ve şekilleri inceliyordu.

Fakat genç kızın asıl şiirselliği şeklinde değil, edasında, çizgilerinde değil, manasında ortaya çıkıyordu. Bu şekil ve bu eda, bu çizgiler ve bu mana o kadar uyumlu bir sarılmayla birbirine karışıyordu ki hayran olmamak pek güçtü.

İngilizlere mahsus manevi güzellikler, İtalyanlara mahsus maddi arzuyla birleşmiş, genç kız manen ve maddeten sanki bulunmaz bir varlık olmuştu.

Yakıcı ve gayet berrak çizgili dudaklarından çok, gülümseyişi ve gülümseyişinin kendi lütfundan çok, yaydığı sonsuz

büyü insanı yakıyordu. Dudaklarda görünen bu hal ve bu mana daha çok gözlerde hâkimdi. Gözlerinin şekli, rengi, kirpiklerin, kaşların birbiriyle uygunluğu ve ahengi bir harikaydı. Fakat bu harikaya asıl etkileyiciliğini veren şey bu gözlerde genç kızın ruhunun manalarının nasıl derin bir surette belirişiydi.

Nihat kendi kendine bütün bu güzellikleri hayranlıkla seyrederek:

— Neme lazım, diyordu, bu bir İngiliz... Bense bir Türk'üm... Üstelik ırkın temizliği için her kaydı çiğnemeye mecbur bir Türk...

Söz söylerken bütün bu hislerden, bu değerlendirmelerden geçiyor ve Türklerin galibiyeti ve mağlubiyeti hakkında son cümlesi ağzından çıkarken kalben bu son düşünceyi tekrar ediyordu.

Bu son söz üzerine genç kız içindeki fırtınalardan usanmış gibi üzgün bir hareket gösterdi ve delikanlının bu ezici hislerini dağıtmak arzusuyla:

— Şimdi galibiyet, mağlubiyetten söz etmiyoruz. Siz mağlubiyeti bile bazılarının galibiyetinden şanlı bir Doğulu millete mensupsunuz... Evet, mağlup oldunuz, fakat bu mağlubiyette bir Çanakkale harikası yaratarak... Bugün pek kötü şartlar içinde bulunuyorsunuz, fakat hâlâ vatan uğrunda can verecek kadar bir ruh asaleti göstermektesiniz. Ve ben bu asaleti sizde Nihat Bey, bilhassa sizde tecrübe ve takdir ettiğim için ona karşı kalbimde o kadar sıcak bir hayranlık var ki anlatamam. Ve siz Türk olarak belki ıstırap çekeceksiniz, fakat insan sıfatıyla her saadete layıksınız.

Sonra birdenbire tavrını ve edasını değiştirerek daha samimi ve sıcak bir sesle:

— Şimdi bu konuları bırakalım, sizi görmek istediğimin sebebi aramızda bulunmamasını istediğim bu yanlış anlaşılmayı kaldırarak gene eskisi gibi dost olmak arzusudur.

Mademki resim meselesi olsun, o günkü olumsuz düşünceniz olsun gerçek olmadığını anladınız, artık evvelki gibi dostluğumuza bir engel yoktur, sizden dilediğim bu özrü kabul ediyor, elimi reddetmiyorsunuz değil mi?

Nihat genç kızın hoş bir davranışla uzattığı mini mini elini sıcaklıkla kavrayıp sıkarak:

— Bu kadar lütfedilerek uzatılan bir eli reddetmek mümkün müdür miss? dedi.

Genç kızın memnun bir gülüşle açılan dudakları inci bir gerdanlık dizisi göstererek:

— O halde, dedi, o halde gene evvelki gibi geleceksiniz ya?

Delikanlı başını salladı. Beatrice üzüntüyle dudakları büzülerek ve rengi bozularak neşesi sarsılmış bir halde:

— O niçin? Gelmeyecek misiniz? diye ısrar etti.

Nihat ciddi bir edayla:

— Hayır miss, dedi, gelmeyeceğim değil, gelemeyeceğim. Çünkü iki üç gün sonra İstanbul'a gidiyorum.

Ve bu söz üzerine onun çehresine çöken karanlık o kadar yoğundu ki...

Nasıl, onun İstanbul'a gitmesi Miss Daster'da bu kadar üzüntüye mi sebep oluyordu? Ve bu etkiyi tatlı sözlerle gidermeye önem verdi:

— Esasen İzmir'e babamdan kalan birkaç parça mülkü satmak için gelmiş ve müşteri arayarak beklemeye mecbur olmuştum. Şimdi bunları satıyorum. Yarın işlemler yapılıp paramı alacağım. Artık burada daha fazla kalmaya bir mana yok. Kız kardeşim İstanbul'dan her gün gönderdiği mektuplarla dönmemi istemektedir. Daha sonra askerî iznim bitmiştir. Gidip ne yolda bir işleme tabi olacağımızı anlamak lazım. Daha...

Bu sözleri söylerken Nihat genç kızın donmuş gibi cansız ve hareketsiz kaldığını, adeta söylediği sözleri işitmediğini ve anlamadığını görüyordu. Yavaşça onun yanına oturarak ve dizlerine düşmüş ellerini tatlılıkla ellerine alarak bir nefes kadar alçak bir sesle:

— Niçin? dedi, böyle ne oldunuz? Sizi bu hale getiren benim İstanbul'a gidişim midir? Bu nasıl olur? Benim için bu kadar bir hissiniz var mı? Bu mümkün mü?

Hem yavaş yavaş söylüyor, hem ellerinde hapsettiği bu ipek varlıkları hafif dokunuşlarla okşuyor ve sözünün sonlarında onun gözlerine bütün bu art arda gelen soruların tasdik cevapları dolmuş olduğundan bu cesaretle bunları birbiri arkası sıra dudaklarına götürüp küçük buselerle öpüyordu.

Genç kız artık kendini tamamen bırakmıştı. Hislerini gizlemeye, kalbini örtme ve saklamaya hiç lüzum görmediği anlaşılıyordu.

Bu el öpüş ve bu susuş bir dakikadan fazla sürdü. Bir dakika ki genç kız gözlerinde kalbinin bütün hislerini yansıtmak üzere artık emellerini saklamaya vakit ve imkân göremeyerek, çünkü Nihat'ı bir daha ele geçirmek mümkün olmadığını anlayarak ne olursa bu dakikada olacağını, her kararın bu anda verileceğini kabul etmiş, son kozunu oynayan bir kumarbaz yırtıcılığıyla bütün hayatını oynamaya önem veriyormuş gibi birdenbire başını kaldırdı ve gözleri en parlak bakışlarını alarak, dudakları en kendinden geçirici renklerini ve şuhluklarını toplayarak ellerini hâlâ onun elinde bırakmak üzere çekmeden:

— Beni dinleyiniz, dedi, öyle ise sizinle ciddi konuşmak lazım. Ben bu ciddi görüşmeyi daha bir müddet sonraya ertelemek istiyordum. Böyle ansızın sizi zorlar gibi bir durumda bulunmak istemezdim. Fakat ne yapayım ki beni hayat kendisi zorluyor.

Bu ağır ve cüretkâr sözleri Nihat şaşırmadan düşünemezdi. Beatrice'nin yüzüne gelen ani kırmızılık, gözlerinin birdenbire aldığı ciddiyet, çehresinin altında göğsünün sık sık ve derin derin şişip inmesi delikanlıyı fevkalade bir söz işitecekmiş korkusuyla titretmişti.

Ve öyle genç kıza doğru eğilmiş ve hâlâ iki ellerini tutmak vaziyetiyle gözle görülür şekilde kulak kesildi.

Ve Beatrice söylediği sözlerin kendisi tarafından işitilmesine bile cesareti yokmuş gibi donuk ve kesik bir söyleyişle başladı:

— Babam benim hiçbir arzumu reddetmemiş ve bugüne kadar her istediğimi yapmıştır. Annem bütün annelerden daha şefkat göstermiştir. Dünyada benim kadar şımartılmış çocuk pek az bulunur. Yani bugüne kadar hiçbir istediği reddedilmemiş, her arzusunu elde etmiş bir kızım. Şimdi eğer ricamı reddederseniz bunun benim için ne kadar ağır olacağını düşününüz.

Tekrar, söyleyeceği şeyin canavarca önemini görüp bu cesareti göze alamıyormuş gibi beş on saniye durdu. Ve tekrar kesik kesik birbirini takip eden ani hamlelerin ardı kısa tereddütlerle kesilerek:

— Bu kadar rast geldiğim erkeklerin hiçbirisine karşı... nasıl ifade edeyim bilmem?.. Bir... yani... Bir yakınlık... bir sıcaklık... bir sevgi... hissetmedim. Bilhassa bu İzmir'de görülen delikanlılar ya soğuk Levantenler, yani ne oldukları belli olmayan, beyinleri işlenmemiş, yalnız ticarette çalışmış, sanattan, incelikten anlamaz şeyler... Ya Avrupa'da yaşayamayarak buralara düşmüş medeniyet sürgünleri oldu. Bunlara karşı kalbimde zerre kadar bir duygu, bir heyecan duyamadım. Bunun için bu yaşıma kadar aşk denilen şeye kalbim sıkı sıkı kapalı kaldı.

Nihat hâlâ o vaziyette, yani göğsü ve başı genç kızın dizlerinin üstüne eğilmiş ve onun ellerini ellerinde hapsetmiş bir halde sözün nereye geleceğini merak ederek bekliyor ve dinliyordu.

Beatrice sözün en güç tarafını şimdi aşmış olduğundan her zamanki konuşma canlılığını almış, serbestlemiş, yani dudakları ve gözleri binbir alevle yanıp tutuşarak ve dişleri küçük şuh kahkahaların dalgaları arasında şimşeklenmekte bulunmuş, kâh sözünün manası sebebiyle yüzüne ani kırmızılık hücumları dolarak, sonra tekrar bir duru beyazlık yayılarak gamzelerle, cilvelerle söylemekte bulunmuştu:

— İşte sizi bu esnada gördüm. Sizde, nasıl diyeyim, sade, vakur öyle bir sıcaklık vardı ki başkalarından farkınızı anlamamak mümkün değil. Geldiniz, gittiniz. Her gün davranışlarınızı, hallerinizi, sözlerinizi kontrol ediyor ve zerre

kadar nahoş bir şey bulamayarak kusursuzluğunuza hayran oluyordum.

Ve burada göğsü şen ve şuh bir kahkahayla fıkırdayarak:

— O... İhtimal değil şüphesiz bu incelemeye değer bir noktadır. Ben sizi kusursuz bulmaya ezelden hazırlanmış ve beğenmek için ezelden kaderimin hükmünü giymiş bir kızdım. Anlıyorsunuz ya, sizi sevmeye mahkûmdum. İlk günler bunun bir aşk olduğuna şüphe etmeksizin, öylece, bilmeksizin, bilemeksizin isteğim dışında cereyana kapılmış akıp gidiyordum. Ne diyeyim, nasıl diyeyim, kıymetini gerektiği kadar takdir edemeksizin derin bir saadet içindeydim. Sabahları uyanır uyanmaz hemen pencereme atılır, sizin pencerenizi gözetlerdim, sizin orada olduğunuzu hissederek memnun olurdum. Sonra yalandan bir kahvaltı edip ruhlarımız arasında hayali, uçucu bir bağ olduğu için takdir ettiğim piyanoma gelirdim. Ve saatlerce orada meşgul olurdum. Bu esnada siz kalkmış, giyinmiş sokağa çıkmak üzere hazırlanmış bulunurdunuz ve çıkar giderdiniz. Ben de akşamüstü Sporting'de görebileceğim ümidiyle o zamanı beklerdim.

Nihat kendinin de çırpınarak beklediği bu akşam görüşmelerini genç kızın bu kadar istekle takip ettiğini şimdi memnuniyetle görüyor ve o zamanlar bu his belirtilerinden haberli olsaydı daha mesut olacağını kabul ediyordu.

Birdenbire durumu onu rahatsız etti. Fakat genç kızın ellerini bırakmak istemiyor ve azıcık doğrulursa bunlardan ayrılmak mecburiyetini görüyordu. Bu iki sakıncayı bir tek saadet halinde birleştirmek için yavaşça kayarak kanepeden yerdeki halının üzerine ve genç kızın ayaklarının dibine oturdu. Şimdi başı kanepenin bir kenarında ve Beatrice'nin elleri kendi yanaklarında ve dudaklarındaydı.

Onu bu durumda gören genç kız sözlerinin büyüleyici etkisini anlamış ve böylelikle onu avcunda görmüş olduğundan hiç ses çıkarmaksızın, hiç itiraz etmeksizin sözlerine devam etti:

— Fakat o gün... o son gün... bana bir kelime bırakmaksızın, hatta çağırtıp veda etmeksizin gittiniz ve sonra öbür gün sabah evvela panjurunuz kapalı kaldı, sonra açıldığı vakit arkasında sizi değil pansiyonun hizmetçisini gördüm ve akşama kadar hiçbir izinizi bulamadım. O gün, o gece... ve öbür gün... ah bu günler, bu günler... Size karşı nasıl kırılmaz bir zincirle bağlı olduğumu o kadar feci bir surette anladım ki... Artık bu bir hayat değil, ilk defa duyulduğundan tahammülü aşan, insanı çıldırtan bir işkence oldu. Demek gitmiştiniz?.. Demek görünüşe bakılırsa bize darılmış da gitmiştiniz... O uğursuz herifin resmini piyanonun üstünden kaldırıp size göstermemek için o kadar uğraştığım halde başarılı olamamıştım. Şüphesiz buna darılmıştınız... Çünkü biliyordum ki siz nefsini son derece şerefli kılan benzersiz ruhlardansınız... ve o resmi orada görmüşseniz mutlaka darılacaktınız... Artık bir pervane olmuştum. Her gün sabah akşam sokağa çıkıyor, bütün sizi arıyordum ve affınızı rica etmek istiyordum.

Tekrar sustu. İtiraflarıyla birbirine istediklerinden fazla ısınmış olduklarını görerek şimdi memnun memnun bakıyordu.

Birdenbire tekrar hareketlendi:

— Artık size karşı hislerimi, durumumu biliyorsunuz... Şimdi size desem ki, "Nihat, babam ve annem çok zengindirler... Benim her istediğimi yapmakla bahtiyar olurlar... İstanbul'a mı gidiyorsun, gitme, kal... Burada mesut olalım..." buna ne cevap verirsiniz?

Hiç beklemediği böyle kesin bir soru karşısında Nihat irkildi. Zihni sonsuz meselelerin çapraşık hücumu altında dolup taşarak, fakat böyle bir teklifin ne kadar ele geçmez bir saadet olduğunu tayinden geri kalmayarak binbir kararsızlık, binbir itiraz arasında şimdi ayağa kalkmış, dedi ki:

— Benden lütfedip saklamadığınız hislerinize ve ikinci bir lütuf olan bu kıymetli teklifinize nasıl teşekkür edeceğimi bilmiyorum. Fakat cevabımın sizi memnun etmeyeceğini bildiğimden kararsızlıklarla boğuluyorum. Ben hayatı başka

cereyanlara akan ve kendine gene başka vazifeler tayin etmiş bir adamım. Sizi peşim sıra bu cereyanların tehlikelerine, bu görevlerin zorluğuna sürüklemek istemem.

Sözlerin her cümlesi genç kıza başka bir ıstırap hamlesi gibi etki ederek derece derece kararmak üzere onu taş gibi katılaştırdığını görüyordu.

— Ben, diye ilave etti, ben talihsiz bir savaşta yenik düşmüş bir milletin oğluyum... Bu düşüşten milletimi kaldırmak ve kurtarmak emeline hayatımı vakfediyorum. Bu uğurda hayatım bir macera, kaza bela hayatı olacaktır. Siz naz ve nimet içinde büyümüş bir çiçeksiniz...

Beatrice elini kaldırıp onu susturdu:

— Evet, ben bu meseleleri de düşündüm, dedi, düşündüm ve düşündüklerimi size söyleyeyim... Ne kadar çalışırsanız çalışınız, bugün müttefiklerin işgali altında bulunan Türkiye için kurtuluş temin edemezsiniz... Babamın emin bir yerden aldığı habere göre Paris Konferansı'nda Venizelos'a İzmir'in Yunanlılara verileceği vaat edilmiş... Burası böyle... İstanbul tabii Türklere bırakılmayacak. Yalnız İstanbul ve İzmir değil, Türkiye'nin hiçbir şehrinde sizin için rahat bir hayat olmayacak. Bu halde ben sizin yerinizde olsam şüpheli, şüpheli değil, düşüşü kesin boş bir emel uğruna hayatımı heder edeceğime burada kalır ve kozmopolit bir hayat yaşarım. Zaten dünyada insana evvela hayat lazım sonra millet...

Bu sözleri derin bir üzüntüyle dinleyen Nihat şimdi gururla başını kaldırmış, kibirle göğsünü şişirmiş olarak cevap verdi:

— Verdiğiniz haberleri zaten biliyordum. İşte ben bu haksızlıklara karşı isyan ettiğim için hayatımı bu uğurda feda etmişim... Her hayatın kendine göre yüce bir maksadı ve hedefi vardır... Ben burada kalıp kendi ümitsiz hayatımı nispi bir saadet ve refah içinde geçirmek için milletimi sefalet ve azap içinde ihmale razı olursam evvela siz aşağılamalısınız... Teklif ettiğiniz amaçsız, kozmopolit ve alçak hayatı kabul etmektense köpekler gibi sürüne sürüne ölmeyi tercih ederim miss...

Genç kız bu sözleri yüzüne inen bir tokadın altında hissedilen hamle ve hiddete benzer bir etkiyle işitti.

— A, öyle mi?.. Demek reddediyorsunuz?.. Ve bu ne yapsanız para etmeyecek bir iş, ne kadar fedakârlık etseniz yaranamayacağınız bir millet için...

Nihat bu sözlere daha şiddetli ve kibirli bir sesle cevap verdi.

— Ve işte bu noktalarda yanılıyorsunuz miss, dedi, benim bu işim ne kadar para etmezse etmesin, ben ilk emelle uğraşacağım için bundan bir saadet duyarım ve milletim hiçbir vakit nankör değildir. Fedakârlıkları değil, kendine karşı yapılan en küçük hizmetleri bile şükranla karşılar ve hiç bilmediğiniz milletime haksız yere taş atmanıza ve boş yere suçlamanıza esef ederim miss... Görüyorsunuz ki bir ırktan olmayanlar ne kadar derin aşklarla bağlansalar, gene birbirine nüfuz etmeleri mümkün değildir. Ne olsa biri ötekine, öteki buna mensup olduğu milleti için kötü muamele etmeye meyilli bulunur.

Bir sessizlik oldu. Şimdi genç kız durulmuş, adeta taşlaşmış bir halde kalmıştı.

— Daha fazla söylemeye gururum engeldir, dedi, biraz sonra, siz teklifimi biraz daha sakinlikle düşününüz, tartınız ve iki güne kadar bana son kararınızı yazınız. Bu karar eğer olumlu olursa ne âlâ... olmadığı takdirde hiç ummadığım bir küçümsenmeye layık görüldüğüm için bana ağlamak kalır.

Ve kalkarak gururu yaralanmış bir kraliçe tavrıyla hafif bir baş selamı verdi ve kapıya doğru yürüdü.

Nihat aceleyle koştu ve kapıyı açarak genç kızın önünde sözlerinin acısını ve davranışının sertliğini gidermek ister gibi hürmet ve dalkavuklukla eğilerek yol verdi.

Odada yalnız kalınca Nihat büyük bir titreme içinde bir aşağı bir yukarı dolaşmaya ve bu teklifin leh ve aleyhinde hücum eden fikirleri akıl süzgecinden geçirmeye başladı.

İşte onun gururunu okşayan tek şey Beatrice'nin kendi hakkında fedakârlığı gerektiren büyük bir aşk duymasıydı.

Bir kere bu memnuniyet bir yana bırakılınca diğer noktalar tümüyle aleyhteydi.

Can çekişen memleketi hakkında faydalı olmak üzere İstanbul'a giderken burada kalmak ve kozmopolit bir hayat içinde faaliyetini körletmek kabul edemeyeceği bir şeydi.

Sonra ne kadar iyi gözle görse bugüne kadar Beatrice öyle bir çevrede yetişmiş, öyle bir hayat sürmüştü ki Türklerin lehinde bir his, bir fikir zerresine sahip olması mümkün değildi. Delikanlı bütün hayatında bu körlüğün ve bu sağırlığın karşısında mücadele etmek zorunda kalacaktı.

Daha sonra her ne kadar kendisinin beş on parası varsa da bütün ömrünü karısının eline bakarak onun geçim rahatlığı sayesinde geçirmeye mecbur olacaktı.

Bu olumsuz etkilerin altında yükselen başı ret manalarıyla sallanarak:

— Mümkün değil... dedi, ben hayatımı başka amaçlara vakfettim.

Öbür sabah Nihat âdeti üzere Sporting'e gittiği vakit Miralay Emin Bey'den bir mektup buldu. Bu mektubu erkenden bir çavuş getirmişti.

Emin Bey ilk toplantı gününden beri iki aya yakın bir zamandır ilk defa ortada görünmüyordu.

Merakla ve telaşla zarfı yırttı, mektubu okudu:

Oğlum Nihat Bey,

Akşamüstü sizden ayrılıp evime geldiğim zaman umulmadık bir rahatsızlık hissettim. Alelacele çağırttığım doktor kalbimin bozuk olduğunu söyleyerek dinlenme tavsiyelerinde bulundu ve ilaçlar verdi. Yarın bu sebepten sizinle buluşamayacağım. Siz o haritaları tamamlamaya çalışınız. Bakalım, Allah müsaade ederse öbür gün gelirim.

Miralay Emin

Sevgili miralayın rahatsızlığına Nihat'ın pek canı sıkılmıştı. Mektubun tarzından gece yazıldığı anlaşılıyordu. Gece yazılmış ve sabah ilk vapurla buraya gönderilmişti.

Oturdu, haritaları tamamladı.

Saat ikide dükkânlar için tapu dairesinde satışı beyan edecekti. Her gün âdet ettikleri üzere öğle yemeğini odalarında yemekteyken birisinin kendisini görmek istediğini haber verdiler.

İçeri kırk beşlik kadar, asker davranışlı bir adam girdi, askerce bir selamdan sonra:

— Efendim, ben sabah miralay beyden mektup getiren adamım. Mektubu bıraktıktan sonra görülecek bazı işleri gördüm, sonra Karşıyaka'ya gittiğim vakit miralay beyi...

Burada biraz kararsızlıktan sonra:

— Sizlere ömür buldum, dedi.

Göğsüne bir bıçak saplanmış gibi Nihat sıçradı kalktı:

— Ne söylüyorsun? diye haykırdı.

Adam kadere boyun eğmiş, hüzünlü, başını sallıyor:

— Evet efendim, ben buradayken tekrar üstüne fenalık gelmiş... diyordu.

İkisi de bir dakika acıyla sızlandılar, adam tekrar söze başladı:

— Sabaha karşı beyefendi daha rahatsızlanmış ve size bıraktığımdan başka bir mektup daha yazmış... Ben erkenden ilk vapurla geldiğimden ve o vakit beyefendi de uykuda bulunduğu için bu mektubu bana verememişler.

Ve cebinden kalınca zarflı bir mektup çıkardı, Nihat'a teslim etti.

Nihat mektup elinde, cenaze ve gömüleceği yer hakkında bilgi soruyordu. Adam:

— Efendim, biz gömüverdik, dedi.

Nihat'ın bu habere pek canı sıkıldı ve miralayın gömülmesinde hazır bulunamadığı için çok üzüldü:

— Canım, haber vermeli değil miydiniz? diye bir hayli söylenerek ve adama gömülü olduğu yeri tarif ettirerek izin verdi. Mektubu okumak için zarfı yırttı.

İçinden başka bir zarfla bir de kâğıt çıktı.

Zarfın üzerinde "İstanbul'da, Beyoğlu'nda, Maçka Caddesi'nde Halit Bey Apartmanı'nda iki numarada Saim Rem-

zi Beyefendi nezdinde kızım İclal Hanım'a" sözleri yazılıydı. Mektuba da göz attı:

Oğlum,

Sabaha karşı tekrar rahatsızlık geldi. Sonucun ne olacağını bilmiyorsam da ben ihtiyata uyarak tedbirde kusur etmemek için sana zarftaki mektubu İstanbul'da adresine bizzat giderek kendi elinle kızıma teslim etmeni rica için şu kâğıdı yazıyorum.

Hayli zamandır burada söylenmesi uzun sürecek birtakım nedenlerden dolayı ayrı bulunduğum İclal'ime belki son sözlerimi ihtiva eden bu mektubun asla başka hiçbir kimsenin gözüne ilişmeksizin yalnız kendisi tarafından okunmasını istiyorum.

Apartmanda dayısı Saim Bey'in mektuptan haberdar olmaması özel isteğimdir. Siz şayet dayısını da görürseniz onun yanında İclal'e ağızdan bazı sözler söyler ve mektubu dayısından gizli kendisine teslim edersiniz.

Şayet bu rahatsızlıktan kurtuluşum nasip olur da tekrar görüşürsek kızımın mektubunu kendim size veririm, olamadığı takdirde hizmetçiye tembih ediyorum size gönderecekler.

Allah'a ısmarladık yiğit yavrum. Dün akşam söylediğim sözleri unutmayınız ve ölünceye kadar onlara göre hareket ediniz.

Babanız makamında
Emin

Nihat gözleri yaşararak okuduğu satırlardan sonra İclal Hanım'ın mektubuna baktı. Bunun içinde kalınca kâğıtlar vardı. Mukaddes ihtiyar kim bilir ne gibi dertler sebebiyle kızından ayrı kalmış ve kim bilir bu üzüntüden ne kadar ıstırap çekmişti.

Bunu da sabahki aldığı mektupla beraber bir zarfa koyarak ölünceye kadar saklamak üzere cebine yerleştirdi. Ve çabucak soğumuş yemeğini bitirerek tapu dairesine beyanda bulunmak için müşteriyle buluşmak üzere çıktı, tramvaya atladı.

Kapalıçarşı'da iki dükkân, Karantina'da bir ev için üç bin sekiz yüz lira para almıştı. Hep ufak paralardan oluşan

ve büyük bir yığın oluşturan bu parayı sırf taşımaktan kurtulmak için İstanbul'dan alınmak üzere bir bankaya vererek düşüne düşüne tekrar Sporting'e gitti.

Beatrice'yle uyuşmak mümkün değildi. Ona bir kâğıt da yazmak istemiyordu. Çünkü ne yazsa genç kızı yaralayacaktı. Hepsinden iyisi susmak ve dün burada kesildiği kadar konuşmayı kesmek, bitirmekti...

Yaptığı haritaları Şevki Bey'e teslim edip veda ederek dörtte hareketi kararlaştırılmış olan ve biletini almış olduğu vapura binmek üzere Pasaport'a gitti.

7

Ateş, Kan ve Yağma

O geceyi Çanakkale yolunda geçirdikten sonra öbür gün ikindiye doğru boğaza girdiler ve o gece Marmara'dan geçip sabah erken İstanbul'a yetiştiler.

Nihat kendinde şimdiye kadar bulmadığı bir heyecan hissediyor ve daha İstanbul'a çok mesafe olduğu halde bu şubat gecelerinin soğuk ve yağmurlu havasına rağmen güverteden inmek istemiyor, İstanbul'u gözlüyordu.

Sonunda sabah erkenden yatağından fırlayıp hemen giyindi ve kendini güverteye attı. Daha etraftan henüz gecenin karanlığı kalkmamıştı. Boğaz'ın soğuk bir rüzgârı önünde yağmur damlaları kâh sık, kâh seyrek uçuyor, düşüyor ve ıslatıyordu.

Gemi henüz Bakırköy önündeydi.

Nihat bu vaziyette, böyle bir kış sabahının İstanbul ufkuna yığdığı bulutlar altında şehrin öteden beriden yükselen minarelerle süslü manzarasını derin düşüncelerle seyrediyor ve her an manzaranın dönüp açılarak sunduğu hepsi güzel tabloları izlemeye doyamıyordu.

Yavaş yavaş karanlık çekilmiş, İstanbul tepelerine yığılan yağmur bulutlarının gölgesi şehri ışık içinde inleyen sinele-

rin, sızlayan kalplerin matem ve acısına bir işaret olsun gibi siyah bir perde altında sıkıştırıyordu.

Şimdi Sarayburnu'na gelmişler, hava daha açıldığından ötede beride büyük savaş gemilerinin korkunç hayali, bu ihtiyar şehrin nasıl, gücünün üstünde bir pençe altında zincirli bulunduğuna feryat ediyor zannolunuyordu.

Bilhassa vapur Tophane'de rıhtıma yaklaştığı vakit Tophane'nin önünde demirlemiş kurşuni renkli büyük bir İngiliz savaş gemisi Nihat'a İngiliz zorbası gibi inatçı, iddiacı ve küstah bir etki yaptı.

Küpeşteye dayanarak yalnız burada birbirine pek yakın olarak demirlemiş dört beş millete ait bu savaş gemilerinin ne ezici bir kuvveti gösterdiklerini düşünerek bunların arkasında daha onlarca, yüzlerce böyle gemiler olduğunu ve bu gemilerden başka galibiyetin kuvvetiyle küstahlıkları artmış ne kolordular, nasıl yüz binlerce asker bulunduğunu düşünüp hepsinin bizi ezmek, bizi yok etmek arzusunda olduklarını ve nasıl edip de zayıf ve hasta halimizle bunlara karşı direnebileceğimizi, ne yapıp da bunların elinden kendimizi kurtaracağımızı acı acı düşünüp kendini acı bir ümitsizliğe salıvermemek için boş yere kendini zorluyordu.

Salondan geçip caddeye çıktığı vakit şehir yeni uyanmış, sokaklar henüz dolmamıştı.

Bir arabaya atlayıp Cağaloğlu'nda oturan kız kardeşinin evine çektirdi. Araba beş on adım ilerlememişti ki durdu. Ne olduğunu anlamak için Nihat başını uzatarak baktı. Orada, gümrüğün kapılarından birinin önünde birçok iri kamyon duruyor, İngiliz askerlerine benzeyen birtakım adamlar eşya çıkarıp kapıdan sokuyorlardı. Bir dakika durduktan sonra araba hareket ederek kapının önünden geçerken Nihat dikkatle orayı süzdü. Gümrüğün bu kısmını İngilizlerin işgal ettikleri anlaşılıyordu.

Böylece ilk etki kötü bir hatıra bırakarak şehre çıkmıştı.

Eve gittiği vakit kız kardeşi ve henüz işine gitmemiş olan eniştesi onu sevinç ve coşkunlukla karşıladılar.

Eniştesi Rüsumat Başmüdürlüğü'nde[1] muhasebeci bulunuyordu. İlk sözler arasında Nihat'ın hemen mütareke durumu hakkında bilgi isteyişine Tevfik Mazlum Bey tek bir hareketle, "Hiç sorma Nihat..." demek ister gibi bir el hareketi yaparak cevap vermişti.

Kız kardeşi, kardeşiyle karşılaşmanın sevinci içinde sözlerini hep yarım bırakarak verdiği haberler arasında:

— Başımıza gelenleri sorma, demişti. Enişten gece gündüz bu azılı heriflerle uğraşıyor. Hemen Allah sonunu selamet etsin.

Nihat soyundu, dökündü, eniştesi işine gittiğinden kardeşi Seniha'yla kaldı. Kadın bin parça olarak kardeşinin işlerini görüyor, çocuklarını okula göndermiş olduğundan serbest bulunduğu için biraz sonra yapılacak işler bitince onun yanına oturmuş ve konuşmaya başlamıştı.

Nihat da dükkânlar ve ev için sonunda müşteri bulduğunu ona İzmir'den yazmıştı. Şimdi parayı aldığını ve bankaya teslim ettiğini, bugün yahut yarın oradan eve getireceğini, o vakit hisselerini alacaklarını söyledi.

Biraz sonra yemek yediler. Nihat odasına çekildi. Tıraş olduktan ve yıkanıp giyindikten sonra Binbaşı Ekrem Behiç Bey'e Emin Bey'in mektubunu verip görüşüp tanıştıktan sonra miralayın ikinci arzusunu yerine getirmek, Maçka'ya gidip Halit Bey Apartmanı'nda İclal Hanım'a teslim edeceği mektubu vermek istiyordu.

Sokağa çıktığı vakit saat iki vardı. Yağmur dinmiş hava kısmen açılmış, hatta güneş bile çıkmıştı. Babıâli yokuşundan aşağı iniyor, Sirkeci'ye geliyordu. Bahçekapı'yı geçip Köprü'ye vardığı vakit bir İngiliz bölüğüne tesadüf etti. Bunlar keskin ve kırmızı yüzleriyle, başlarındaki biçimsiz şapkalarıyla otomatik birer makine şeklini gösteren yürüyüşleriyle ve silahlarıyla takım halinde gidiyorlardı.

---

1 İstanbul'da gümrük işleriyle uğraşan kurum. 1840 yılından 1922 yılına kadar ufak isim değişikliğiyle işlevini sürdürmüştür.

Nihat ilk defa gördüğü bu hal karşısında göğsünden bir basıncın yükselip gırtlağına dayandığını ve nefes almaktan bir dakika âciz kaldığını hissederek bir acı duydu.

Şubatın bu kısa gününde çamurlu sokaklar halkla, otomobille ve tramvayla taşıyordu. İki otomobilde bir, iri bir İngiliz kamyonu geçiyor, arkadan bir Fransız otomobili atılıyor; yolda, Köprü'de, şurada burada İngiliz, Fransız, İtalyan subayları, iri, uzun, güçlü oldukları anlaşılan adamlar görünüyordu.

İstanbul'un değişen hali görüntüde bundan ibaretti. Fakat bu sakin görüntünün altında ne feci gizlilikler, ne canhıraş rahatsızlıklar olduğu hiç anlaşılmıyordu.

Nihat Eminönü'ne kadar böyle etrafını seyrederek, gördüğü yenilikler hakkında türlü fikirler yürüterek gelmiş, Eminönü'nden Taksim tramvayına binerek yolda gene sokaklara, manzaralara baka baka Taksim'e çıkmıştı.

Orada tramvaydan indi. Sıraselviler'e doğru yürüyerek, "Acaba bu binaların hangisi Topçu Apartmanı'dır? " diye bakınmaya başladı.

Böyle bir hayli gittikten sonra apartmanı buldu ve girip kapıcıya Ekrem Behiç Bey'i sordu. Bugün kendisini bulamasa bile apartmanda her gün saat kaç sularında bulunacağını anlamış olurdu.

Kapıcı:

— Dört numara... dedi.

Nihat:

— Acaba kendisi burada mıdır? diye sorup heriften tasdik olarak baş işaretini gördükten sonra merdivenleri çıkmaya başladı.

Kapıyı temiz kıyafetli bir hizmetçi kız açtı ve Nihat'ın sualine:

— Evet efendim, buradalar, buyurun, dedi ve içeri doğru uzayıp giden bir koridorda öne düştü.

Kapıyı tık tık vurarak içeriden işittiği söz üzerine açtı ve yol göstererek delikanlıyı içeriye davet etti.

Nihat şimdi kendini kısa boylu, zayıf, kara kuru bir adamın karşısında buldu. Arkasında asker elbisesi ve binbaşı forması vardı. Oturduğu koltuğun yanında ve masanın üstünde Türkçe, Fransızca akşam gazeteleri bulunuyor ve onları okuduğu anlaşılıyordu.

Nihat söze başladı:

— Beyefendi, bendeniz İzmir'de emekli Miralay Emin Bey tarafından geliyorum.

Ekrem Bey sevinçli ve uzun bir çığlık attı ve sıcak bir hamleyle elini uzatıp Nihat'ın elini sıkarak:

— Ya... muhterem adam!.. Buyurun beyefendi... Kendileri inşallah afiyettedir?

Ve Nihat'a köşedeki kanepeyi göstererek onu oturmaya davet ediyordu.

Fakat Nihat oturmadan yüzünde bir üzüntü buruşmasıyla cevap verdi:

— Size yazılmış bu mektubu verdiği vakit, yani üç gün evvel sağlıklıydı efendim. Fakat o gece evine gittiği vakit evde hafif bir fenalık geçirmiş, anlaşılan kalbinden rahatsızmış doktor çağırmışlar, dinlenme tavsiyesinde bulunmuş, fakat sabaha karşı bir ikinci kriz kendisini götürmüş.

Ekrem Behiç bu sözleri derin bir üzüntüyle dinliyor ve kederle:

— Ya!.. vah, vah, vah!.. diyordu, demek son yaptığı şey bana bu mektubu yazmak oldu, değil mi beyefendi?

Nihat mektubu vermiş ve kendisi ev sahibinin tekrar daveti üzerine gösterilen kanepeye oturmuştu.

Binbaşı şimdi mektubu okuyordu ve okurken başıyla ve elleriyle mektupta bildirilen dileklerin büyük bir memnuniyetle kabul edileceğini gösterir hareketler gösteriyordu.

Sonunda mektubu bitirdiği vakit gür bıyıklarının altında gayet beyaz ve temiz dişler göstererek beliren geniş bir tebessümle:

— Baş üstüne efendim, baş üstüne... şükran ve sevinçle... dedi.

Fakat tek bir söz konuşmak mümkün olmadan genç kapıya tık tık vuruldu. Bu sefer hizmetçi kız uzun boylu, yarı yıpranmış kıyafetli bir subayı içeriye getirdi.

Ekrem Behiç bu adamı görür görmez büyük bir aceleyle yerinden fırladı ve büyük bir sevinçle bağırdı.

— Vay iki gözüm... sen, burada?

Odanın ortasında sarıldılar, büyük bir sevginin işareti olan bir el sıkışmayla öpüştüler.

Ev sahibi bir taraftan misafirini oturtmak için elinden tutmuş yanındaki koltuğa sevk ediyor, diğer taraftan sık sorularla, "Ne vakit geldin, nasıl oldu da gelebildin?" diye hararetleniyordu.

Gelen adam dün akşam geldiğini söyleyerek gösterilen yere oturdu.

Ekrem Behiç, Nihat'a hitaben:

— Beyefendi sınıf arkadaşlarımdan pek kıymetli dostumdur. Kendisi Adana'da bulunuyordu. Ben mütareke ilan olunup da ortalık bilindiği üzere karışıverince onun da artık kim bilir ne vakit gelebileceğini düşünerek hayıflanıyordum...

Sonra iki subayı birbirine takdim etti:

— Mülazım Nihat Bey, Binbaşı Server Bey...

Ve tekrar Server'e dönerek coşkulu bir hitapla:

— E, anlat bakalım azizim... nasılsın, ne yaptın, ne oldun? O taraflarda ne var ne yok...

Binbaşı Server, Nihat'ı ilk hamlede ısındırıp kendine çeken hararetli bir açıklamayla anlatmaya başladı.

— Benim ne olduğumun önemi yok, evvela memleketten bahsedeyim. Çünkü olan ona oldu. Biz ne olsak faniyiz, bugün değilse yarın öleceğiz. Fakat zavallı memleket baştan başa harap ve perişan... Hele Adana. Ben işgalin başka yerlerde ne gibi etkiler yarattığını bilmiyordum. Fakat gördüğüme ve işittiğime göre hiçbir yerde Adana kadar feci ve yıkıcı olmamıştır. Mesela İstanbul'a üç dört çeşitli devletin askerleri dolmuş... İhtimal, ihtimal değil şüphesiz haksızlık-

lar, zulümler de oluyordur. Fakat aman Allah, siz bir kere Adana'ya gelip de oranın halini görmelisiniz.

Ekrem Behiç manalı manalı başını sallayarak:

— İstanbul'un korkunçluğu başka açıdandır. Her ne kadar burada da işgal tahammülün üstünde bir baskı altında cereyan ediyorsa da Adana'nın hali kendine göre korkunç olmalı.

Server Bey bu fikre başının kederli bir dalgalanmasıyla cevap vererek devam etti:

— Mütareke ilan olundu, ordu terhise başlandı. Subaylar, biz tabii boş kaldık. Artık idare bozulmuş, kimse kimseyi dinlemiyor, müthiş bir anarşi hüküm sürüyordu. Bütün memleket şahsi kinler, gizli düşmanlıklar ve birikmiş intikam hırslarıyla kaynıyordu. Bilhassa en büyük bela senelerden beri baskı altında olan Ermenilerin meydanı serbest ve uygun bulunca silahlanarak ortaya fırlamalarındaydı. Bütün çevre kudurmuş bir kargaşa içindeydi. Hele İngilizler çekilip de Fransızlar memlekete ayak bastıktan itibaren öyle kötülükler başlamış ve zulüm o derece bir vahşetle memlekete kök salmıştı ki tarife gelmez. İlk zamanlarda henüz bütün vilayet askerî işgal altında değildi Yalnız Adana-Halep demiryolunun bazı kısımlarında Fransız askeri elbisesi giymiş Ermeni fedailerinin ele geçirdikleri Türkleri gırtlakladıkları ve soydukları işitiliyordu. Fakat gün geçtikçe Ermeniler daha fazla azmaya, kudurmaya başladılar. En sonunda Adana'da resmen bir Ermeni intikam alayı teşkil edildi ve işte bunun yapmadığı kalmadı. Vilayet kontrol altına alınmış olduğundan bunların hükümetle bir alacakları verecekleri olamazdı. Demek sadece Türk hayatına kastediyorlardı. Aman neler yapılmadı, ne haksızlıklar, ne cinayetler, ne katletmeler!.. Bir kere Fransızların aralarına kabul ettikleri bu Ermenilerin hepsi de Kafkas dağlarında haydutluk etmiş Antranik çetesine ve anarşist cemiyetlerine mensup serserilerdi. Hepsi de bütün ömürlerini cinayet ve eşkıyalıkla geçirmişler, yok etmek ve öldürmekten başka bir şey bilmiyorlardı. Kıyafetlerine bakarsanız Fransız subayı elbisesiyle gezerlerdi. İşin

kötüsü işte bu eşkıya sürüsünü Fransızların askerî valisinin polis, jandarma hizmetinde kullanıp himaye etmesiydi. İşte bu himaye altında bu vazifelerle bu herifler göz oymak, kulak ve burun kesmek, kadınların memelerini koparmak, karınlarını delmek ve erkeklere akla gelmeyecek vahşetler yapmak ve Türk kızlarına tüyler ürpertecek tecavüzlerde bulunmak gibi kötülükleri âdet ettiler.

Ekrem Behiç tiksintiyle dinliyor ve her dakika derin ahlar, oflar çekerek başını sallıyordu. Bu tarafta Nihat söylenen bu sözlerin doğru olup olmadığından şüphe ederek isyan ediyor, bir vilayet merkezinde, Fransız askeri himayesinde böyle haydutluklara nasıl müsaade edildiğini anlamıyordu.

Server Bey devam etti:

— Kilikya Türklerini ezmek, korkutmak, soymak ve öldürmek artık sıradan işlerden olmuştu. "İşlerin düzeltilmesi" adı altında işleyen komisyonlar, hafiye ve casus teşkilatı, Ermeni gönüllü ve fedaileri almışlar yürümüşler, her gün kan dökülüyor, her gün ırz deşiliyor ve her gün birçok yağma yapılıyordu. Mesela bu komisyonun kararlarıyla Türk zenginlerinin malı mülkü ellerinden alınarak Ermenilere veriliyor, mülkler ve hayvanlar bir iki yalancı şahitle Ermenilerin eline geçiyor, vilayette bulunan mallar ve hayvanlar böylece gasp edildiği gibi nerede olursa olsun bir Türk rast getirince hemen tepesini delmek bütün Ermenilerin yaptığı şey oluyordu. Mesela silah aramak bahanesiyle evlere girerler, ellerine geçirdiklerini alırlar, hoşlarına giden kadınları çekip götürürler, orada bir erkek olup da karşı gelecek olursa çeker vururlardı. Bir gün gene on bir yaşlarında iki Türk çocuğunu Ermeni fedaileri denen haydutlar yere yatırmışlar, kuzu boğazlar gibi öldürüyorlarmış, bunu İsmail Bey adında bir adam görmüş, kurtarmak için rica ve müdahale etmiş... Vay sen misin buna cesaret eden? Hemen bunu da yakalamışlar, yere yuvarlayarak kulağını, burnunu kesmek ve gözlerini oymak şartıyla idam etmişler... Hangi birini söyleyeyim? Neler, neler ki ne kadar söylesem damlacık kadar anlatmış olmam.

Ekrem Behiç başını koltuğa dayamış, gözleri akmış, dalmış gitmişti.

Nihat aynı halde, kulaklarına inanamayarak dinliyordu. O İzmir'deki hallerden şikâyetçiyken hiç böyle şey olmadığını düşünerek hayret ediyordu.

Birdenbire Ekrem Behiç ani bir patlamayla yerinden sıçradı.

— Ortaçağda mıyız, neyiz? İnsan vallahi anlamıyor. Haydi Ermeniler eşkıya sürüsü, haydut herifler... İntikamları var, sonra aç, hırsız adamlar diyelim, bunların yapmak istediklerine Fransız ordusu nasıl müsaade eder?

Server Bey hararetle atıldı:

— Müsaade ne demek beyefendi müsaade değil, adeta onları teşvik ediyorlardı. Çünkü bu heriflere kendi üniformalarını veriyorlar ve yapılan eşkıyalıklar bu üniforma altında yapıldığı için herifler tabii takipten kurtuluyordu.

Vaktiyle Ermenileri ayaklandırmak için uydurulmuş Türk mezalimi masalları şimdi Türklere uygulanmak için Ermeniler tarafından gerçek haline getiriliyordu. Hiçbir milletin subayı Kilikya'da Ermenilerle birleşip eziyet yapan Fransız subayları kadar kirlenmemiş ve alçalmamıştır.

Nihat söze karıştı:

— Gerçi İzmir'de mütareke ilanından dört beş gün sonra oraya gelen iki İngiliz gemisinin teşvik ve himayesiyle Rumlar bir gösteri yaptılar ama bu adeta beyefendinin anlattıklarına nazaran çocuk oyuncağı kalır.

Ekrem Behiç de şöyle bir fikir beyan etti:

— Evet ne olsa İzmir ve İstanbul daha düzenli olduklarından o gibi dağlık yerlerde mümkün görünen şeyler buralarda yapılamıyor. Mesela bugün İstanbul'da zulüm yapılmıyor mu? Hayhay... Rasgele bahanelerle tutuklanan nice çaresiz Türk Arapyan Hanı'nda[1] yahut Kroker'de[2] inliyor, yüzlerce aile babası, kardeşi, oğlu tutuklandığı için gece gündüz ağlıyor, kıvranıyor.

---

1 Tophane'de Şarap İskelesi'nde bir han, günümüzdeki adı 6. Vakıf Han'dır.

2 Tepebaşı'nda İngiliz istihbaratının yerleştiği otel.

Her İngiliz, her Fransız, her İtalyan tam bir egemen... İstediğini mutlak yaptırıyor. Hele el koyma otomobillere, motorlara varıncaya kadar yayıldı, hatta bunu kadınlara da uygulayanlar var... Mesela bir Fransız subayı yahut bir İtalyan amiri yahut İngiliz kumandanı filancanın kızını, karısını yahut kız kardeşini görüyor, hoşuna gidiyor ve elde etmek için her şeyi yapıyor ve başarılı oluyor. Bu her şey sözü içinde kızın yahut kadının bu hale karşı çıkan babası, kocası, kardeşi veya nişanlısını hapis ve sürgün için bin bahane yaratılıyor. Yani zulüm ve eşkıyalık araçları hep harekete geldi. Fakat ne olsa Adana'daki gibi burada vahşice kan dökülmüyor, burada yapılan uygar bir zulüm!

Binbaşı Server Bey yüzünde şimşekli bir hiddetle:

— Kan, benim gördüğüm yerlerde, yani Kilikya havalisinde kan yağmur seli gibi aktı. Ve hâlâ Fransızlar bir taraftan daha ilerleyip Urfa'yı, Kozan'ı, Antep'i... filanı işgal için uğraşıyorlar ve her işgal adımı tabii kan dökerek atılıyor. Ya o daha aşağılarda, Suriye şehirlerinde olan facialar... General Allenby Türk-Arap geçici sınırını tayin ederek Antep'i, Birecik'i de Kuzey Arabistan diye göstermiş, bunu gören Araplar, "Türklerin yeri Toros'tan ötesidir," diye yaygaraya başladılar. Sonra Adana'ya gelmiş bir jandarma kumandanı anlatıyordu. Bu adam ilk günlerde Birecik'te jandarma kumandanıymış. Burada da Adana'da Ermenilerin yaptığı eziyeti Araplar yapmaya başlamış... Halep'te o zaman birtakım Araplar toplanmış, Cerablus'u, Birecik'i, Nizip'i ve Antep'i işgal etmeye karar vermişler. Bunların topladığı çapulcu, karmakarışık Arap kuvvetleri bu şehirlerde ilerlemeye başlamış... Tuhaftır ki bütün bu ilerleyen binlerce kişilik çapulcu kuvvete karşı bizim jandarma kumandanının emrinde karşı koymak üzere bir tek asker varmış... Çapulcular bu bir tek neferle, bir tek subay jandarmaya karşı binlerce atlı, yaya ilerliyor. Belaya bakınız ki orada Ermeniler de var ve Ermeniler de Araplarla birleşerek Türklere karşı çıkıyorlar. Nahiye müdürümüzün Araplar ellerini, ayaklarını bağlamışlar, hapsetmişler ve yağmaya başlamışlar. Yani Arap olsun,

Ermeni olsun, daha dün sayemizde yaşar ve hayatlarını kazanırken bugün evlerimizi yakıp yıkmak, mallarımızı çalıp el koymak, karılarımızı, kızlarımızı melun keyiflerine alet etmekle zevk buldular. Mütareke olup da Osmanlı hükümeti dağılınca yağma, çapul, katletme ve cinayet, bunların yapmadığı kalmadı. Ve hepsi de zavallı silahsız Türk'ün başına üşüştü. Irz, namus demediler, mal mülk demediler, çaldılar, yaktılar, yıktılar.

Ekrem Behiç sabrı kalmamış gibi köpürerek kükredi:

— Zaten Araplık, Ermenilik, bunlar boş şeyler... Ortada kanları kudurmuş, aç, çıplak bir sürü haydut var. Çalmak ve yıkmak için fırsat bulunca ne din, ne insanlık demeyerek kurbanına saldıran bir sırtlan sürüsü... Fakat zarar yok, bu bizim uyanmamıza neden olduğundan teşekküre değer. Yarın inşallah hükümet kalkınıp da tekrar idareyi eline alınca yapılacak şeyi şimdiden öğrenmiş demektir.

Nihat köşesinden boynu bükük, bakışları kederli, inler gibi söylendi:

— Hükümet mi, hangi hükümet? Acaba bunu bir daha görecek miyiz?

Çünkü İstanbul'a geldiğinden beri Nihat'ın İzmir'de Emin Bey sayesinde kalbinde peyda olmuş ümit ve cesaret burada gördüğü işgal görüntülerinden gene ezilmiş, mahvolmuştu.

Küçük yapılı Ekrem Behiç'in cüssesinin akla getiremeyeceği heybetli bir parlayışla ortaya fırladığını gördü.

— Elbette, diye haykırdı, siz zannediyor musunuz ki bütün bu heriflerin yaptıkları yanlarına kalacak? Şimdiden intikam için diş bileyen nice adam var, gerçi bir şehri işgal etmiş düzenli askere karşı o şehirde oturan halk bir şey yapamaz, fakat ne zararı var? Elbette bunların içinden bir beş on kişi çıkıp yapılan vahşetlerin intikamını almak için yumruğunu gösterecektir.

Nihat hayal ürünü, ümit şeklinde sergilenen böyle fikirlere aldanıp inanmıştı. Fakat o Tophane'nin önünde bir deniz

canavarı gibi yığılmış duran boz renkli, büyük toplu İngiliz gemisini unutamıyor, şehrin her köşesinde, her sokağında binaları yıkmak istercesine kaldırımları sarsarak gidip gelen İngiliz kamyonlarının etkisinden kendini kurtaramıyordu.

Onun bu kararsızlığını gören Ekrem Behiç devam etti:

— Şimdi bizim bu hareketsizliğimiz şu barışın arkasını almak içindir. Bir kere barış olsun, bunlarla barış masasında karşı karşıya gelelim ve tekliflerini anlayalım, son ve kesin şartlar belli olsun, siz o zaman göreceksiniz... Şimdiden köşelerinde ortaya fırlamak için hamle alan ne kahramanlar var.

Ve Nihat'ın bu sözlere karşı da gene şüpheyle başını salladığını görerek duramadı, açıktan açığa kendine hitap etti:

— Emin Bey yazdığı kâğıtta sizi pek coşkulu bir genç olmak üzere tavsiye ediyor, hatta harfiyen yazdığı üzere, "Eğer bir gün millet namına yapılacak bir fedakârlık için bir kahramana ihtiyacınız olursa hemen bu mektubu getiren delikanlıyı bulunuz ve hiç tereddüt etmeden tehlikeye koşturunuz," diyor. Halbuki ben sizi biraz kararsız ve biraz hesaplı gördüm. Acaba bunun sebebi ne olsa gerek?

Nihat kendini savunup duygularını açıklamak ve anlatmak zorunda kaldığını görüyordu. O zaman memleketin dört taraftan düşmanla kuşatıldığını ve işgal edildiğini, İstanbul'un savaş gemileriyle ve karaya çıkmış askerle dolu bulunduğunu, bunlara karşı bizim ne silahımız, ne cephanemiz, ne de askerimiz olmadığı için teslim vaziyetinde bulunduğumuzdan yapılması arzu olunan şeylerden bahsolunurken söylenen sözlerin kendisine artık etki etmediğini anlattı.

Bu sözleri Ekrem Behiç endişeyle dinlemeye başlamış, ara sıra yüzünde itiraz çıkışları görülmüş, sonra tasdik eder yollu yüz ifadeleriyle aydınlanmış, en sonunda söz bittiği vakit:

— Hah, demişti, hah... Fakat bu sizinki azizim bir üzüntü değil, bir mücadeledir. Siz şimdi kendinize ümitsiz diyemezsiniz ve dememelisiniz. Ümitsizlik en katil bir ruh halidir. Bu sizin geçirdiğiniz mücadeleler hepimizin ruhunu kemirmekte, ara sıra bizi yerden yere çarparak helak etmektedir.

Nihat bu sözleri memnuniyetle dinliyor ve derin bir özlemle kabarıyordu.

Ekrem Behiç devam etti:

— Bu sizin memleketin kurtuluşu emelinizin başarısızlık korkusuyla mücadelesidir. Memleketi dört yandan saran yangından kurtarmak için en büyük atılganlıklar hissediyorsunuz, sonra aleve bakarak, "Acaba kurtaramayacak mıyım?" diye çırpınıyorsunuz. Benim fikrimce sizin bu ruh haliniz coşkuyu, çabukluğu temin eden en büyük etkendir ve bu nedenle pek kıymetlidir. Ben ümitsizlik diye o makbul olmayan hale derim ki feci bir istek tembelliği içinde bütün ümitleri öldürür ve telef eder ve toptan bir ümitsizlik içinde, "Ne yapsak mümkün değil," diyerek en küçük bir teşebbüse bile girmekten çekinir. Canım ne hacet, işte Ali Kemal'lerin ve daha başkalarının ümitsizliği bu türdendir.

Nihat kendi kendine Kemal Mümtaz'ın ümitsizliğinin de bu türden olduğunu düşünerek kendisiyle onun arasındaki farkı görüyordu.

O hiçbir zaman, ta ilk günden beri Kemal Mümtaz gibi, "Hiçbir ümit yoktur, halimiz bitiktir," diyerek oturmamış, istek olarak, hayal olarak hep faaliyet sarf etmiş, hep uğraşmak istemişti.

Ekrem Behiç:

— Zaten Emin Bey de öyle tarif ediyor, eğer sizi bir zındık bilseydi hiç bana gönderir miydi? Sizde ne büyük hazineler olduğunu anlamış ve bunlardan faydalanmak için benimle tanıştırmış...

Burada Server Bey'e Nihat'ı göstererek:

— İşte bu yiğit, dedi, canım öyle ya, Emin Bey'i sen de bilirsin. Harbiye'deyken tarih hocamızdı.

Server hemen tanıdı ve sıcaklıkla:

— Mübarek bir adamdır, dedi, her sözü en boş kalplere ümit ve cesaret doldurur.

Ekrem Behiç açıkladı:

— İşte Emin Bey burada yapılabilecek işlerde kullanmak üzere beyefendiyi bana göndermiş. E, şimdi böyle bir adam-

dan tembellik, korkaklık ve ümitsizlik beklenir mi? Nihat Bey öyle yiğitlerden ki en karanlık zamanında birden ateşleniverererek harikalar yaratır.

Ve bu iki sözüyle Nihat'ı koltuklayıp alevlendirerek devam etti:

— Bu millette böyle azimli ve harikalar yaratan daha ne adamlar vardır. Şimdi siz bırakınız bu herifler ezsinler, yıksınlar, yaksınlar... bol bol zulmetsinler... Yani halk düşmanın manasını yakından anlasın... Çünkü ne olsa savaşlarda halk düşmandan uzak kalır... Ahali düşmanın ne demek olduğunu ispatlarla, şahitliklerle anlayamaz. Fakat ne zaman ki ordu bozulur, memleket istilaya uğrar, ahali düşmanla yüz yüze gelir, işte o zamandır ki asıl savaş başlamış olur ve işte asıl o zaman "Vay mağluplara!" olur... Şimdi biz savaşın bu devresindeyiz. Bozulduk, istilaya uğradık. Düşman görülmemiş bir zulümle gırtlağımıza sarıldı. Kesemizi, malımızı, canımızı almak için üstümüzde tepiniyor... Dört savaş senesinde asker savaş etmiş, asker mustarip olmuştu. Şimdi sıra halka geldi. Askerler siperlerde didindiler, boğuştular ve öldüler... Şimdi halk şehirlerde, evlerinde, sokaklarında savaş ediyor ve bu savaş bizim için her bakış açısından hayırlıdır. Çünkü düşman alçaklığı ancak şimdi halkın kalbine yerleşir, vicdanında sönmez bir kin uyandırır. Bir taraftan bu kin büyüye büyüye kanlı izler bırakırken diğer taraftan biz barışı bekleyeduralım. Şimdi ne olsa, ne kadar tepkimiz bulunsa fikirlerimiz hep varsayımdır. Bir kere heriflerin karşısına, barış masasına oturalım. Bakalım söyleyecekleri nedir? Mümkün değil ya, olabilir ki Wilson teorileri uygulanır. Yani Türk olan yerler bize bırakılır. O zaman nankör Araplar için neden kan dökelim? Fakat eğer korktuğumuz ve şimdi gördüğümüz gibi bu herifler Anadolu'muzu parçalayarak hepsi bir lokmasını midesine indirmeye kalkarsa o zaman yapılacak şey şudur: Padişah veyahut herhangi bir komutan milletvekillerini toplamalı, belirli bir program çizmeli, demeli ki: "Biz fazla istekte bulunmayacağız! Yaşamak hakkımızı istiyoruz. Türk olan yerlerde size bir karış yer veremeyiz."

Bunu demeli ve Türk hayatına bir düstur yapmalı ve artık silahını sıyırıp ortaya fırlamalı.

Server Bey ateşli Ekrem Behiç'in bir mitralyözden çıkar gibi bu sert sözlerini dikkatle dinliyordu. O sözlerini bitirdiği vakit üzgün gözleriyle bakarak:

— İyi söylüyorsun kardeş, dedi, fakat haydi meclis, kararlar, düsturlar, bunları anladık ve yaparız. Ve diyelim ki silahını sıyırıp ortaya fırlayacak adamlar da bulunsun... Ona bu silahı, bu cephaneyi nerede bulacaksın? Elde öyle bir şey kaldı mı ki?

Ekrem Behiç bu sözlere cevap gibi istifini hiç bozmaksızın:

— Bu iş başına geçecek kahramanın kolayca yapacağı bir şeydir. Silahlarımızın, cephanemizin nerede saklandığını bilmiyor muyuz? Sonra bin türlü siyasi alaverelerle öyle dolaplar kurulur ki bugünkü düşmanlardan bile yarın silah alabilirsin. Buna siyaset meydanı derler. İşini gören er, gemisini kurtaran kaptandır. Elverir ki işin başına geçecek er, azim sahibi bir adam olsun. İcap ederse bu iş için göreceğimiz direnişe ve karşılığa göre Anadolu'ya çekiliriz, orada çalışırız. İcap ederse...

Nihat dudaklarında acı bir ifadeyle:

— Bunun icap edeceğine şüphe yok ya, dedi, çünkü Tophane önünde demirlemiş zırhlıları susturmak kolay değildir. Hem bu iş pek karışıkça bir iş. Çünkü İngiliz, Fransız, İtalyan hükümetlerine bu âciz halimizde nasıl karşı geleceğiz? Bunların her birisi memleketimizi başka bir köşesinden kemirip ilerliyorlar. Sonra üçünün de karargâhları başkentimizde... Burada çöreklendiler, yerleştiler. Artık çıkarmak nasıl mümkün olur?

İzmir'de bir dostum var, o anlatıyordu. İngiliz'in bugüne kadar ayak attığı yerden çıktığı daha görülmemiş. Hele Hint'in nasıl zapt edildiğini bir anlattı.

Sözün başında Ekrem Behiç gülümseyerek dinliyordu. Fakat son sözlere galeyana gelerek karşılık verdi:

— Bu millet öyle kahraman, o kadar cevherli bir millettir ki en âciz, en ümitsiz zamanlarında sinesinden ilahi kuvvetler yaratır. Bir tek kahraman çıksın ama benim istediğim gibi azimli, hakiki bir kahraman... Etrafına çok değil, sekiz, on yardımcı toplansın, vallahi öyle şeyler yapar, öyle harikalar yaratır ki o sizin bastığı yerden sürülemeyen İngiliz istila ettiği vücuttan kuvvetli bir ilaçla sökülen uyuz mikropları gibi sapır sapır dökülür ve defolup gider.

Server Bey de bu fikri kuvvetle tasdik etti:

— Elbette, dedi. Siz İngilizlerin bir kere ayak bastığı yerden çekilip gitmediğini söylüyorsunuz. Öyle ise Çanakkale'den niçin defoldular? Bu o İngiliz'dir ki vaktiyle mesela Transvaal Savaşı'nda[1] sürekli mağlup olduğu ve dayak yediği halde çıkmamış kalmıştır. Başka kıtalardan çıkarılamamış, atılamamıştır belki, halbuki Çanakkale'de tutunamadı, oturamadı, neden? Çünkü karşısında Türk vardı.

Bu sözlerle içi içine sığamayacak derecede kendinden geçmiş ve haz duymuş olan Nihat saatin ilerlediğini görüp üzülerek veda etmek üzere kalktı.

Ekrem Behiç:

— Ne o, gidiyor musunuz? dedi.

Nihat:

— Evet Emin Bey'in bir mektubu daha var. Onu götüreceğim, kızına gönderdi.

— Acayip, Emin Bey'in kızı burada mıymış?

— Dayısının yanındaymış, Maçka'da Halit Bey Apartmanı'nda Saim Remzi Bey.

Ekrem Behiç bu ismi bir hayret haykırışıyla karşıladı:

— Ya, dedi, Maçka'da, Halit Bey Apartmanı'nda Saim Remzi Bey mi? Siz şimdi bu eve mi gideceksiniz?

Nihat bu haykırışa ve bu hayrete şaşırarak bön bön bakıyor ve şaşkın şaşkın tasdik ediyordu.

Ekrem Behiç geniş bir gülüşle parlak dişlerini göstererek:

---

1 Güney Afrika'da İngiliz-Boer savaşı (1899-1902).

— E, öyle ise, dedi, e öyle ise size çok ihtiyat tavsiye ederim. Çünkü bu Saim Remzi Bey bugün İstanbul'da çalışan ve iş gören Hürriyet ve İtilaf'ın en kodamanlarından ve İngilizlerin en samimi dostlarından biridir. İngilizler ne yaparlarsa bir kere ona danışıp fikrini aldıktan sonra yapıyorlar. Bundan birkaç sene evvel adliye müsteşarıyken sarık sarar, cüppe giyerdi. Savaştan evvel Hürriyet ve İtilaf'ın bilmem hangi şubesinde üyeydi. Ne zaman ki mütareke oldu, bunu partinin en ileri sırasında gördük. Anlaşılan savaş senelerinde herifçioğlu hiç boş durmamış, devamlı çalışmış. Şimdi her şeyde Saim Remzi Bey çıkıyor, her işte onun ismi işitiliyor. Mütarekeden beri yapmadığı herze kalmadı. Muhipler Cemiyeti'nin teşkilinde önayak olanlardan biridir. Sağından solundan dünya kadar para vurdu. Allah bilir ama İstanbul'dan kaçmak isteyenler için İngiliz pasaportunu açık artırmaya koymuş diyorlar. Evi her gün İngiliz ve Fransız subaylarıyla dolup taşıyormuş.

Biraz Nihat'a doğru ilerleyerek ona bir sır verir gibi:

— Galiba olup biten şeyler yalnız siyasi de değilmiş, dedi, bu herif müttefik temsilcilerinin zevk ve sefa rehberliğini de yapıyormuş.

Nihat şuh bir kahkahayla:

— Demek Saim Remzi Bey'in evinde ihtiyatlı bulunmamı tavsiye ediyorsunuz. Eğer bu durumu bilmeseydim kim bilir ne potlar kıracak, ne gevezeliklerde bulunacaktım. Bu lütfunuza teşekkürler ederek müsaadenizi istirham ederim. Zatıalinizi sık sık ziyaret etmeme müsaade buyurur musunuz?

Ekrem Behiç, Nihat'ın uzattığı eli kuvvetle sıkarak:

— Hayhay, dedi, hayhay hemen her gün gelmenizi rica ederim. Çünkü bugün ancak tanışma oldu. Sizinle uzun uzun görüşüp derin derin konuşacak şeylerimiz var. Fakat sabahleyin erken geliniz. Yemeği beraber yeriz, beraber çalışır, konuşur, kararlar verir ve işler görürüz. Yani hiçbir şey değilse bile Emin Beyefendi'nin ruhunu şad ederiz.

Nihat, Server Bey'in de elini sıkarak Ekrem Behiç tarafından kapıya kadar uğurlanarak apartmandan çıktı.

Alt kat merdivenlerini inerken caddeden pek coşkulu haykırma sesleri fark ederek ne oluyor diye merakla kendini sokağa attı. Kendisiyle beraber koşa koşa apartmandan inenler ve sokağa fırlayanlar oluyordu.

Kapının önünde bulunduğu vakit bunun olağanüstü bir durum olduğunu anladı. Çünkü bütün evler en çoğu Yunan bayrağı olmak üzere müttefiklerin bayraklarıyla donanmış, pencereler, kapı önleri ve sokak başları tıklım tıklım insanla dolmuştu. Bir taraftan, caddenin içeri tarafından halk koşuyor, Taksim Meydanı'na yetişmek için acele ediyordu.

Ne olduğunu anlamak için Nihat da adımlarını hızlandırarak meydana doğru seğirtti. Yaklaşırken yukarı taraftan büyük bir topluluğun geldiğine işaret eden avaz avaz "Zito, zito!" naraları yükseliyor, halk yaya kaldırımından başka, caddede araya bir adam girmesi mümkün olmayacak surette tıkışmış, sıkışmış taşmış bulunuyordu.

Aşağıda Beyoğlu Caddesi pencerelerin binbir renk bayraklarından görünmüyordu. Cadde tümüyle karıncalanan coşkun bir kalabalıkla örtülüydü. Bütün pencereler açılmış ve hepsi de insanla dolmuştu.

Acaba ne oluyor ve kim geliyordu?

Nihat kendi kendine, "Mutlaka bir geçit töreninden dönen asker veyahut bir büyük temsilci filan olacak," dedi.

Şimdi bir mızıka sesi de işitilmeye başlamıştı. Fakat asker mızıkasına benzemiyordu. Kopuk, cılız seslerden çıkan bir ahenkti. Bir taraftan kalabalık dakikada bir bütün taşkınlığıyla:

— Zito, zito, zito! diye haykırıyorlardı. Bu haykırma o kadar güçlü bir yankıyla yükseliyordu ki bütün Şişli, bütün Pangaltı, Tatavla,[1] Taksim, Beyoğlu ve Galata hep iştirak ediyorlar gibiydi. Bu yüz binlerce göğüsten çıkan ses şehrin dört köşesinden, görülen görülmeyen sokaklardan tek bir yankı halinde yükselerek gürlüyordu.

— Zito, zito, zito!

---

1 Kurtuluş.

Sonunda Nihat kışlanın önünden doğru ilerleyip bu alkışlarla selamlanarak gelen şeyin önlerinde sekiz, on çocuktan oluşan derme çatma bir mızıkayla bir Rum okulu izcileri olduğunu anlayınca bütün kanı beynine hücum etti.

Nasıl, bütün bu heyecan bir okul izcileri için miydi? Bu kadar inatçılığa, bu kadar şımarıklığa katlanılır mıydı?

Hatta İngiliz, Fransız askeri gibi silahının kuvvetiyle hüküm süren bir topluluk için olsa bile Nihat'ı kudurtacak bir şekil almış, bu naralar şimdi onu deli etmişti. Durduğu yerde titreyen bacakları vücudunun bütün kuvvetiyle ayağının altındaki taşlara hışımla basıyor ve kaldırımı ezmek ister gibi sıkıştırıyordu.

Böyle harika bir gösteriyle alkışlanan Rum çocukları önlerindeki sekiz on parça kötü mızıkanın neşeli ahengiyle sarhoş, gururlu, küstah, kibirle ilerliyorlardı.

Taksim meydanına geldikleri vakit etraftan coşan naralar, alkışlar ve zito sedaları o kadar kudurdu, o kadar kükredi ki Nihat şimdi ökçesini daha ziyade basarsa bu sesleri boğacakmış, Yunanlıların gırtlağını tıkayacakmış, ağızlarını, dişlerini parçalayarak seslerini kısacakmış gibi olduğu yerde baskısını artırıyor, adeta tepiniyordu.

Ve kendi kendine kuvvet ve genişliğini iyice bildiği Yunan emellerinin İstanbul'un Taksim Meydanı'nda bu kadar ve böyle ortaya çıkmaya cesaret etmesini Türkler için dayanılmaz bir aşağılama olarak algılıyor ve içinden:

— Ah ne yapsak da şunların topunun birden sesini kıssak, emellerini kırsak ve hepsini köpekler gibi ayaklarımızın altında görsek, diyordu.

Birdenbire içinde yıldırım gibi bir patlama oldu:

— Ah bir kurtarıcı!.. diye inledi. Bir kurtarıcı, nerede ise artık görünse, ortaya fırlasa ve bütün bu düşman boğazlarını sustursa, kurutsa...

Tekrar bu emelin ihtimal boş bir rüya olması endişesiyle içi sızlayarak:

— Yoksa bile onu biz yaratmalıyız, zira aksi takdirde yazık bize, diye inledi.

8

Bir Hürriyet ve İtilafçı Evinde Akşam Çayı

Nihat Maçka Caddesi'nde Halit Bey Apartmanı'nı bulduğu vakit ikinci kat pencerelerden bütün geniş cephenin aydınlatılmış olduğunu görerek mutlaka Saim Remzi Beyefendi'nin gene muhterem misafirleri olduğunu anladı.

İlk hissi bir çekinme oldu. Fakat hemen o anda bir kere buraya kadar gelmişken İclal Hanım'ı mutlak görmek görevi karşısında olduğundan tereddüt etmeksizin merdivene daldı.

Kapıyı çaldığı vakit hemen açıldı. Fistolu, piliseli, beyaz prostela[1] giymiş, şık, zarif bir hizmetçi kız göründü. Ve her geleni hemen izzet ve ikramla karşılamaya ve kabul etmeye alışmış kız "buyurun" der gibi geri çekiliyordu. Fakat Nihat gireceğine kartını verdi.

Kız okumak istiyormuş gibi dikkatli dikkatli bakarak:

— Beyefendiye mi vereceğim efendim? diye sordu.

Nihat başıyla tasdik ederek bekliyordu. Kızın koridordan bir kapı açıp binanın bütün zenginliğini gösteren geniş bir hole girdiğini ve aralıktan içerisinin kadın erkek, takım takım misafirlerle meşgul olduğunu gördü.

Kız hemen geldi:

— Buyurun beyefendi, dedi.

Ve onu apartmanın iç tarafında, koridordan biraz yürüterek küçük bir odaya aldı. Nihat paltosunu portmantoya asmış, kızın arkasından odaya girmişti. Burası bir ilk kabul odası olacaktı. *Muguet*[2] döşeli kanepe koltuk, bir küçük masa, yerde güzel bir halı...

Nihat, Saim Remzi Beyefendi'yi hiç beklemedi.

Bu kısa boylu, geniş omuzlu, iri karınlı, biraz paytak yürüyüşlü ve ihtimal Ekrem Behiç'in şöyle tarif ettiği hayattan Nihat'ın zihnine yerleşmiş izlenim eseri, bir çay ziyafetinde ev sahibinin ne olsa başından çıkarması gerektiği halde hâlâ

---

1 (Yun.) Önlük.

2 (Fr.) İnci çiçeği.

başında yapışmış gibi duran kenarları biraz kalkık Aziziye fesiyle kısa boynunu çemberlemiş yakadan ve bunun arasına sıkışan boyunbağından bu gibi inceliklere henüz nüfuz edemediği anlaşılan, geniş kırmızı yüzlü, hafif tarama sakallı, gözlerinde daima büyük bir sevincin izleri parlayan, güleç ifadeli bir adamdı.

Odaya girer girmez kulüp üyelerine mahsus bir samimiyetle hemen geniş elini uzatıp delikanlının elini kavradı ve kırk yıllık ahbapmış gibi:

— Afiyettesiniz ya inşallah efendim? diyerek paketinden bir sigara takdim etti. Bir taraftan eliyle yer gösterip onu oturtarak bu yolda hiç tanımadığı adamlara her yerde hüsnü kabul göstermeyi âdet etmiş bir adam ikramlarını esirgemedi.

Nihat verilen sigarayı kibarlıkla reddederek:

— Beyefendi, dedi, vakitsiz rahatsız edişimden dolayı bilhassa affınızı rica ederim.

Devam edecek ve ziyaret nedenini söyleyecekti. Fakat Saim Remzi Bey ağzını açan gülüşü daha genişletip gözlerini dolduran sevinç alametlerini daha derinleştirerek:

— Vakitsiz ne demek efendim, diye söylendi. İçeride arkadaşlar ve dostlar hep oturduk eğleniyoruz. Tabii zatıaliniz de mademki bir nedenle teşrif buyurdunuz ve aziz bir misafirimizsiniz, herkes gibi hoş geldiniz, sefalar getirdiniz. Yalnız bendeniz kartınızı görünce özel bir emirleri vardır düşüncesiyle bu odaya aldırmıştım.

Bu adam Nihat'ın anlayışına göre laubali bir hayata aşağı tabakalarda alışmış, fakat şimdi ikbal ve servet gelince yeni yerinin yükünü daha henüz sindirememiş ve eski teklifsizliklerini bırakamamış olacaktı.

Nihat bu fazla iltifata teşekkür ettikten sonra:

— Bendeniz efendim, İzmir'de Miralay Emin Bey tarafından kızları İclal Hanım'a haber getirdim.

Beyefendinin asla bozulmayacak sanılan neşe ve gülümsemesi ani bir bulut akınıyla sislendi:

— Ya... (Uzunca bir nidayla) Bir haber mi getirdiniz, Emin Bey'den ha?

Nihat birdenbire böyle kararıveren çehreye karşı biraz durularak:

— Efendim kendisi, sizlere ömür, vefat etti de...

Daha söyleyecekti, fakat Saim Remzi Bey birdenbire yüzünü kaplayan bulutların sıyrılıp altından evvelkinden daha neşeli bir çehre ortaya çıkmış olarak ayağa kalkmıştı. Ve daha uzunca bir nidayla:

— Ya... Vefat mı etti? Deme Allah'ı seversen be!.. Ne vakit, nasıl?

Adamı bu kadar laubaliliğe yönelten bu derin sevinç haberini Nihat tamamlamak zorunda kaldı. Ve üç gün evvel bir kalp hastalığından ansızın vefat ettiğini anlattı.

Saim Remzi Bey pek babacan bir adam görünüyordu. Esasen böyle babacan olan bu adam şimdi her ne sebeptense büyük bir sevinçle karşıladığı bu haber üzerine daha ferahlayarak ve laubaliliği daha ilerleterek Nihat'ın çenesini okşamaya kadar varmıştı:

— Demek zavallıcık göçtü gitti ha?.. Ve siz İclal'e bu haberi mi getirdiniz?

Nihat iğrenç herifin uğursuz parmaklarının yüzünde gezmesinden tiksinerek:

— Yalnız bu değil efendim, vefatından evvel bazı şeyler de söylemişti. Onları da söylemek istiyorum.

Beyefendi Nihat'tan pek hoşlanmış görünüyordu.

Ancak çenesine yetişir boyda olduğu için gözlerine başını kaldırıp bakmaya mecbur oluyordu. Ve bu gözlerde o kadar melun manalar, şeytani dalavereler iz bırakmıştı ki Nihat bakmaya iğreniyordu.

— Öyleyse, dedi beyefendi, öyleyse İclal'i çağırtayım, görüşünüz. Ve kapıya gidip dışarı seslendi:

— Kalyopi!.. Kalyopi!..

Şimdi içeride bir gramofon ötmeye başlamış ve çalınan oynak havayla kapı açıldığı vakit işitilen adım seslerinden dans edildiği de anlaşılıyordu.

Hizmetçi hemen kapıda göründü.

— İclal Hanım'a söyle, biraz buraya gelsin.

Beyefendi gene içeriye dönmüş, Nihat'a gelmiş ve gittikçe ısınan bir açılmayla:

— Fakat, diyordu, fakat İclal'le görüştükten sonra hemen çıkıp gitmemenizi rica ederim. Şeref vermenizden pek memnun oldum. Sivil iseniz de kartınızda subay olduğunuzu söylüyorsunuz. Ben subayları pek çok severim. Sonra alnınızda öyle şeyler okuyorum ki Allah'ın uğurlu olsun diye yarattığı insanlardan olduğunuzu anlıyorum.

Nihat bu yersiz yakınlık ve iltifatların neye işaret ettiğini anlamıyor ve karşılık olarak teşekkür etmekle beraber onun orada bulunmasından sıkılıyordu.

Fakat bu esnada koridordan ahenkli bir ayak sesi işitildi ve rüzgârlı bir yürüyüşle İclal Hanım'ın yaklaştığını hissetti. Ve kapı birdenbire canlı bir hamleyle açılarak genç kız göründü.

Ve bu nurlu bir görüş, tam bir doğuş oldu.

İclal –görünür görünmez– hayatımızı ışıklandıran, emellerimizi nurlandıran ve kalbimizi ferahlık ve saadet arzularıyla dolduran ilahi varlıklardan biriydi. Ayrı ayrı yüzünün parçaları belki fevkalade güzellikler göstermiyordu. Fakat hepsinin bir arada parıldaması onun etrafında öyle bir sihir havası yayıyor, genç kızı o kadar etkili bir büyüyle süslüyordu ki görür görmez Nihat içinden vahşi bir korkunun çırpındığını duydu.

— Eyvah, şimdi ne yapacağım, bu kızla nasıl görüşeceğim? diye titredi.

Nihat bugüne kadar hiçbir kadının, hiçbir kızın huzurunda bu etkiyle duygulanmış olduğunu hatırlamıyordu.

Böylece yarı kekeleyerek, yarı titreyerek ezilip büzülüp söze başlamıştı ki onları yalnız bırakmak icap ettiğini anlamış gibi beyefendi:

— Ben içeri gidiyorum, fakat demin rica ettiğim gibi sözünüz bitince kaçmayınız, bu akşam misafirimizsiniz, dedi, gitti.

Şimdi yalnız kalmışlardı.

Nihat, Emin Bey'le İzmir'de nasıl tanıştıklarını ve kendisinin ne mübarek bir adam olduğunu, son akşama kadar aralarında geçen samimi ilişkiyi anlatıyor ve sözü gereksiz yere uzatarak genç kıza vereceği ölüm haberini nasıl söyleyeceğini düşünerek bin güçlük içinde kıvranıyor, bir taraftan da onu inceliyordu.

İclal odaya girdiği vakit evvela çehresinde bu yabancı erkek için neden çağrıldığını anlamamış bir hayret vardı. Fakat dayısı ilk sözüyle bu hayreti yok etmiş, "Beyefendi İzmir'den geliyormuş, babandan haber getirmiş," deyince genç kızın yüzünde o kadar ani bir kırmızılık, öyle beklenmedik bir ferahlık görünmüştü ki Nihat kendi kendine saadetle "Oh!" dedi.

Çünkü Ekrem Behiç'ten Saim Remzi hakkında işittiği sözler, sonra Emin Bey'in ailesinden ayrı olarak İzmir'de yalnız oturuşu... Filan filan bu işe birtakım sırlar koyuyor ve kötü düşünceler doğmasına yol açıyordu. Kendi kendine İclal hakkında, "Hayırsız bir evlat olmalı," diye suçlamalarda bulunuyor, onu babasının aleyhinde zannederek bilhassa bu ahlakı karışık herifin yanında oturmasını şaibe uyandıracak bir kusur görüyordu.

Fakat babasından bahsolunur olunmaz çehresinde parlayan masum ilgi ve sıcaklık bütün bu suçlamaların yanlış olduğunu ispat ederek delikanlıyı ferahlatmıştı.

İşte bu güven etkisiyleydi ki genç kıza Emin Bey'le tanışıklığını ve samimiyetlerini uzun uzun anlatarak, bir taraftan da ölüm haberini vermek gerektiğini düşünerek müthiş bir keşmekeşle çırpınıyordu.

Artık kekelemeye başlamış, sözü dolaştırarak ve ne söyleyeceğini bilemeyerek kelimelerle değilse bile tavrıyla, haliyle kötü haberi hissettirmişti. Miralayın kalbinden rahatsızlığını söylemiş ve sabaha karşı ikinci şiddetli bir kriz gelince kendine hitaben yazdığı mektubu göndermiş olduğunu anlatarak sözünü yarım bırakmış ve mektubu çıkarmış vermişti.

Genç kız şimdi mosmor, eli titreyerek mektubu almak için uzandı. Gözlerinin parlak bakışı birdenbire sulanarak bir damla yaş süzüldü ve uğursuz haberi anladığını gösterir bir tavırla:

— Demek babacığım... dedi.

Ve delikanlıdan bir baş hareketiyle tasdik görünce iki eliyle yüzünü kapayarak, "Babacığım, babacığım," diye hıçkırdı.

İclal orada, koltuğunda bükülmüş, kırılmış, ezilmiş, hıçkırıyor, Nihat burada onu harap ve perişan gördüğü için yüreği kanıyor ve perişan oluyordu.

Birdenbire aklına gelerek onu belki oyalarım ümidiyle yanındaki koltuğa oturdu.

— Bu mektubu, dedi, size verdiğimi hiç kimse bilmeyecek, babanızın arzusu budur. Onu kendi kendinize gizli olarak okuyacaksınız, ne yazılıysa yalnız siz bileceksiniz.

İclal demin masanın üstüne bırakmış olduğu mektubu kaparak koynuna sakladı.

Ve bu Nihat için bir derin saadet oldu. Aralarında yalnız ikisine ait bir sır vardı ve bu Nihat için o kadar kıymetliydi ki dünyalara bedel veremezdi.

İclal şimdi kısmen açılmış, hâlâ hıçkırık kalıntılarıyla haber soruyor, bilgi almak istiyor.

— Kendisinden hayli zamandır haber almamıştık. Çok merak ediyordum... Aile meseleleri, diye anlatması uzun sürecek şeyleri işaret eden bir el hareketi yapıyor ve tekrar gözlerine yaşlar hücum ederek, "Zavallı babacığım!" diye hıçkırıyordu.

Birdenbire içeriki salondan tekrar gramofon çalınmaya, dans edilmeye başlandı.

Genç kız kalkarak:

— Lütuflarınızın son derece minnettarıyım beyefendi... Bu geceki aracılığınız ve insanlığınız beni size karşı ebediyen bağlamıştır, hiç unutmayacağım, emin olunuz, dedi.

Ve kapıyı açarak koridora çıktılar. Kendisini büyük salonun kapısına kadar getirip:

— Siz salonda dayımla oturunuz, ben bu berbat yüzle misafirlerin yanına çıkmayayım, hem de mektubu okumuş olurum.

Kendisi dönüp içeri gitti ve Nihat holün kapısından girdi.

Birbirinin içinden iki büyük salon, birisi mavi kâğıtlı ve kâğıtla aynı renk mavi ipek döşemeli, Viyana yapımı akaju bir takımla döşeli olup yerde mavi halı, ampullerde mavi abajurlar, her şey burada mavi rengin gerekli sayıldığını gösteriyordu.

Diğeri, yani hol yeşilli kırmızı bir *muguet* ile kaplanmış koltuklar, kanepelerle ve kırmızı halılarla döşenmişti. Şu esnada orada bulunanların yarıdan fazlası içeriki salonda dans ediyor ve oynamayanlar köşelere büzülmüş dansı seyrediyorlardı.

Dans edenler arasında mavi elbiseleriyle Fransız subayları, haki kıyafetleriyle İngiliz subayları da bulunuyordu. Fakat bunların kolundaki kadınların Türk mü, yoksa Hıristiyan mı olduklarını Nihat anlayamıyordu.

Salona dans esnasında girmesine pek memnun oldu. Çünkü herkesin ilgisinden uzak kalmıştı. Fakat ta iç salonun en uzak köşesinde Saim Remzi Bey onu görür görmez telaşlı bir edayla ilerlemeye çalışarak yüksek sesle:

— Nihat Beyefendi, diye haykırdı, bu tarafa teşrif edin, bu tarafa...

Beyefendi laubali bir misafirperverlik göstermekle herkesin ilgisini çekerek onu elinden tutup çekmek üzere salonun yarısına kadar ilerliyor, dans edenlerin hareketine engel olarak ille Nihat'ı yanına almakta ısrar ediyordu.

Ve delikanlı bu kadar yapmacık misafirperverlikten mahcup olarak bütün becerisini topladı, dans edenlere çarpmaksızın aralarından sıyrıldı, süzüldü.

Beyefendinin olduğu köşeye yetişti.

Orada Saim Remzi Bey gibi ayakta duran dört beş kişiden ikisinin –omuzlarından– birinin miralay, diğerinin yüzbaşı olmak üzere İngiliz olduğunu gördü. Bunlar uzun boylarıyla ayakta duruyor ve birbirleriyle konuşarak dans edenlere bakıyorlardı.

Beyefendi Nihat'ın elinden tutup yanına çekerek laubalice:

— Tabii Fransızca bilirsiniz değil mi? Zaten bunlar da o kadar bir şey çakmıyorlar ya... Çat pat... İclal içeride kaldığı sürece herifler dondurma kutusu gibi donup kaldılar. Bunlar bazen tercümanlarıyla gelirler, o vakit rahat... Fakat yalnız geldikleri vakit İclal'in tercümanlığına başvurmaya mecbur kalıyorum. Çünkü İclal'i Arnavutköy Koleji'nde okuttuk da iyi İngilizce bilir. Ama ekseriya aksilik eder. Tıpkı babası gibi nemruttur.

Nihat cevap olarak:

— Hatta biraz da İngilizce bilirim, dedi.

Eski müsteşar bey uzun bir haykırışla boynunu şişirerek:

— O... Daha iyi ya efendim, daha iyi ya... Öyleyse teşrif buyurun da lütfen bana biraz tercümanlık ediniz.

Nihat'ı miralaya ve yüzbaşıya göstererek komik ve kendine mahsus bir konuşmayla:

— *Lieutenant*[1] Nihat... dedi.

Sonra alaylı bir yüz işaretiyle ilave etti:

— *English spoken.*[2]

İngilizler bu İngilizce kelime üzerine yüzlerinde bir gülümseme belirtisi göstererek Nihat'a baktılar.

Nihat önlerinde hafif bir baş eğişle ve İngilizce olarak:

— Mülazım Nihat, dedi, biraz İngilizce bilirim.

Miralay taş gibi donuk ve elini tek bir hareketle uzatıp Nihat'ın elini kaparak kuvvetle sıktı:

— *I'm very glad to see you,*[3] dedi.

Öteki İngiliz bir yankı gibi, fakat daha yumuşak bir sesle ve daha ılık bir tavırla aynı kelimeleri tekrar etti.

Bu esnada sokak kapısının zili şiddetle yankılandı. Sanki bu zille sinirlerine elektrik cereyanı sarılmış gibi Saim Remzi Bey yerinden fırlayarak kapıya koştu.

---

1 (İng.) Teğmen.

2 (İng.) İngilizce konuşma.

3 İngilizce: Sizi gördüğüme pek memnun oldum (M. Rauf'un notu).

— Onlar mı Kalyopi, onlar mı? diye haykırdı.

İçeriye kısa boylu, şişmanca ve esmer bir delikanlı girdi. Yüzünde donuk bir gülümseme cilveleniyor, biraz eğri fesinin altında saçları kıvrımlarla kabarıyordu.

Geleni iki salonun ortasında görmüş olan Saim Remzi umduklarını görememek üzüntüsüyle yüzü bozularak, fakat gene neşelice.

— O, Refi Cevat geldi.

Elini uzatarak hemen ziyaretçinin elini kaptı ve onu da İngilizlerle Nihat'ın olduğu köşeye getirdi.

Bu esnada dans bitmiş olduğundan herkes oturmak için yer arayarak ayakta kimse kalmadı.

Nihat köşede İngilizlerle havadan, İstanbul'un güzelliğinden filan konuşuyor ve ilk defa konuştuğu bu İngiliz subaylarını merakla inceleyerek bunların ne türlü adamlar olduğunu anlamak istiyordu.

Miralay tedbirli ve soğuk görünüyor, yüzbaşı belki gençlik sebebiyle olacak, kolaycacık ısınmış bulunuyordu.

Şimdi sözleri İstanbul hayatına gelmiş, İngilizler İslam hayatında son zamanlarda hayret uyandıran bir değişiklik göründüğünü, Türklerin de hatta adeta Avrupalılar gibi yaşamaya başladığını takdir eden bir dille söylüyorlar ve bu halle pek ilgileniyorlardı.

Saim Remzi Bey şimdi yanlarına gelmiş, Refi Cevat diye asılarak köşeye getirdiği delikanlı yanı başlarında ayakta durarak bir kadınla konuşan bir Fransız subayının elini sıkmış, onlarla dudaklarındaki gülümseme eksilmeden ve daima aynı cilvelerle renkli olarak tatlı bir konuşmaya dalmıştı.

Beyefendi Nihat'a şimdi diyordu ki:

— Azizim bu heriflere söyleyecek sözlerim var. Bu miralay İngiliz istihbaratında şeftir. Adına Thompson derler. İstanbul'un bütün gizli girdi çıktısı bunun elindedir. Bu akşam nasıl oldu davetimi kabul etti geldi? Başka bir yerde belki korkarım göremem.

Nihat İngiliz istihbarat şefine Hürriyet ve İtilaf canavarının söyleyeceği sözler için kendi aracılığına güvenmesine

hayret ediyordu. "Bu adamlar bu kadar budala olmamak gerektir ama..." diyordu.

Saim Remzi kendi köşeye çekilip miralayı sağına alarak Nihat önünde ayakta dururken fısıltı türünden bir söyleyişle İngiliz'e hitap edip Nihat'a anlatmak üzere:

— Miralay cenaplarının bu akşam teşrifine çok memnun oldum. Eğer davetimi kabul edip lütfen geleceklerini bilseydim kendilerini böyle kalabalık bir salonda değil, daha sakin, daha tenha bir yerde kabul etmek isterdim. Çünkü sözlerim pek önemlidir ve bunların dikkate alınması kendi çıkarları gereğidir.

Nihat herifin İngiliz çıkarı gereği olduğunu anlatarak söylemek istediği bu şeyin ne olacağını düşüne düşüne bu sözü tercüme etti. Ve bitirirken miralayın yüzünde binbir manaya alınabilecek bir gülümseme olduğunu görüyordu.

Herif cevaben dedi ki:

— Bizim çıkarımızı gerektiren her haberi her zaman ve her yerde dinlemeye hazırım. Bilhassa böyle ciddi şeyleri dairemde işitmek tabii daha akıllıcadır. Buraya eğlenmek için geldik, şimdi eğlenelim.

Beyefendi alacağı cevabın nasıl bir hezimet ifade edeceğini anlamış gibi dişlerini sıkarak tercümeyi dinliyordu. Nihat miralay Thompson'un sözlerini kelimesi kelimesine kendisine tekrar ettiği vakit yüzü birdenbire o kadar siyahlaştı ki delikanlı üstüne fenalık gelecek diye korktu.

Dudaklarının arasından hışımlı bir ıslık halinde:

— Köpoğlu herif, beni gene salladı, diye söylendi

Ve bu esnada miralay az yan dönerek yüzbaşıyla bir şey konuşmakta olduğundan Saim Remzi Beyefendi güya bu bozuntunun ağırlığını giderecekmiş ve bu hezimeti bilen Nihat'a açıklamak zorundaymış gibi:

— O kadar uğraşıyoruz, şu heriflere İttihatçı keratalarının zararlı olanlarını olsun toplayıp bir yere tıkınız diye kaç keredir başvurduk, hep sallıyorlar be canım. Aklım ermiyor ki sebebi nedir? Adeta heriflerden para uçlanıyorlar diyece-

ğim geliyor. Yalnız bunlar değil saray da böyle... Bu yoldaki şikâyetleri, dilekleri hep duymazlıktan geliyorlar.

Tekrar dişlerini birbirine geçirip gıcırdatarak:

— Ama bir gün herifler gene kurnazca bir darbeye kalkarlarsa hepsinin aklı başına gelecek ya... Ama sen dersin ki, "Kuzum şimdi mütareke devrindeyiz, Kâmil Paşa zamanında değiliz..." değil mi? A birader bunlara İttihatçı derler, güvenilmez ki!..

Artık Saim Remzi Bey kırdığı potları, gösterdiği idaresizlikleri güya tamir için yeni potlar kırmaya, yeni idaresizlikler yapmaya başlamıştı. Eğlenmek için evine çağırdığı İngiliz'e iki dans arasında sürülecek, hapsolunacak İttihatçılar listesini vermek istemiş, heriften nazik bir retle bunun yerinin burası olmadığını öğrenmişti. Buna ek olarak şimdi ne yaradılışta, ne fikirde adam olduğunu bilmeden Nihat'a partilerinin belli başlı emellerini ve icraatını ve başarısızlıklarını ifşa etmiş bulunuyordu.

Bu kadarla yetinmesi lazımken şimdi artık pek şaşırmış olduğundan olacak, Fransız subayıyla konuşmakta devam eden ve fakat subayın eşlik ettiği kadına bilhassa ilgili görünen Refi Cevat'a yüksek sesle hitap etti:

— Bugün Ali Kemal'i falan gördünüz mü? diye sordu.

Refi Cevat dudaklarında kadına karşı şekillenen sürekli gülümseme hiç bozulmadan başını ona çevirdi:

— Akşamüstü dörde geliyordu. Rıza Tevfik, Refik Halit, üçü otomobille Baltalimanı'na gittiler, dedi.

Saim Remzi Bey iştahlı bir tasdikle:

— Biliyorum a, biliyorum a... Fakat sonra dönüşte buraya geleceklerdi. Hâlâ gelmediler de merak ediyorum, diye böbürlendi.

O esnada holden iç salona doğru gelen ufak boylu, biçimsiz yürüyüşlü bir kadını gayet teklifsiz bir tavırla:

— Şefkat, kızım, diye yanına çağırdı.

Şefkat Hanım yanına gelerek:

— Ne istediniz babacığım? diye sorunca kızın yakasından tutup kulağını ağzına kadar çekerek yavaşça:

— Çay daha hazırlanmadı mı canım?

Genç kız:

— Şimdi baba! diye dışarı çıkarken beyefendi salonu bir daha toplatmak arzusuyla köşede, masanın üzerinde duran gramofonu eliyle göstererek:

— Hakkı Bey, neredesin? Şunu bir daha döndür bakalım! diye seslendi.

Holden Hakkı Bey denilen zat acele etti ve gramofonu işletti.

İsteyenler dansa iştirak ettiler.

Refi Cevat da Fransız subayının yanındaki kadını almış, onunla oynamaya başlamıştı.

Dans daha devam ediyordu. Sol tarafta çifte bir camlı kapı açıldı ve pastalarla, bisküvilerle, reçellerle, havyar, tavuk vesair çerezlerle süslenmiş bir masa göründü. Hizmetçiyle Şefkat Hanım masanın başında fincanlara çay koyuyorlar, hazırlık yapıyorlardı.

Bu esnada dans da bitmiş olduğundan beyefendinin daveti üzerine yemek salonuna geçildi.

Nihat gözü kapıda İclal'i bekliyordu. O gelse bu akşam gördüğü adamların içinde en dikkate değer bir çehre bulduğu genç kıza veda edip gitseydi... Çünkü buradaki kadın erkek herkes ona iğreti, yapma, yamalı görünüyordu. Tavırları sahte, kıyafetleri düzme, sözleri bozmaydı.

Pek yeni başlayan bu çay âlemlerinde zaten başka türlü olmak mümkün olmadığını Nihat biliyordu. Fakat onun tuhaf bulduğu şey, beceremeyeceğimiz, henüz ehli olmadığımız böyle merasime katılmak ve bizzat kendisi ancak bir Sirkeci kıraathanesinde oturabilecek bir durumda olduğu halde nasılsa elde ettiği bu apartmana, arasında yabancılar da bulunan bir sürü davetli çağırmaya kalkan ve gerekli merasimin daha elifini bilmeyen bu eski müsteşar beydi.

O şimdi ne olsa ikram zorunda olduğu Miralay Thompson'u ağırlıyor, kestiği *gâteau*'lardan[1] ona ikram ediyor,

---

1 (Fr.) Pasta.

hepsi de derme çatma, çalma çırpma olan yarı İngilizce, yarı Fransızcasıyla ona anlamadığı laflar söylüyor ve Nihat bu şişman karınlı adama bakarak bu akşam hepsinden fazla bulduğu hareketleriyle bu hayata nasıl muvaffak olduğunu anlamıyordu.

O şimdiye kadar gazetelerde ve halk dilinde "Parti, parti!" diye işittikçe, bunların düzenli, kusursuz teşkilat olup beyefendi gibi nüfuzlu üyelerin herhalde hiç olmazsa yaptıkları ve söylediklerini bilecek ağırbaşlı, temkinli insanlar olmasını düşünürdü.

Halbuki bu akşam müsteşar beyde gördüğü kadarıyla bunlar hep cavalacoz[1] şeylerdi demek!

Birdenbire şimdi tenhalaşmış olan dış salonda uzun boylu, kalınca sarı bıyıklı, gözlüklü ve güler yüzlü bir adam gördü. Arkasından ondan kısa, zayıf, kuru, esmer ve yok denilecek kadar az bıyıklı bir yüz daha belirdi. Hemen bu ikisinin omzunun arasından bu sonuncu zayıfın halinde ince, kara kaşlı, kara gözlü ve küçük sivri siyah bıyıklı bir üçüncü delikanlının daha yüzü göründü.

Üçü de yılışıyor denilecek kadar gülerek arkalarını kendine dönmüş Miralay Thompson'la yarenlik eden ev sahibine bakıyorlardı.

Fakat eski müsteşar bey pek dalgın olduğundan dönüp onları göremiyordu. Karşı tarafta deminki hanıma bir kere yapışmış olduğundan bir daha ayrılmayacakmış gibi görünen Refi Cevat onları görmüş:

— O... diye haykırıyordu.

Ve Saim Remzi Bey'e yönelerek:

— Müsteşar Bey, bekledikler in geldi... dedi.

Beyefendi hızla döndü ve gelenleri görür görmez tepe taklak oluyormuşçasına atıldı.

— Vay iki gözlerim... Nerede kaldınız efendim?

Müsteşar bey o kadar telaşlı, o kadar iltifatlıydı ki misafirlerini unutur gibi oldu. Yalnız yeni gelenleri ağırlamak,

---

1 (Argo) Değersiz, önemsiz, uyduruk, derme çatma.

onların arzularını yerine getirmek için binbir parça olmak isteyerek çırpınıyor:

"Çayınızı burada mı içersiniz, yoksa içeride mi? İsterseniz öteki odaya gidelim," gibi hep onların keyfine hizmet için çalışarak şimdi Şefkat'a emirler veriyor, şimdi hizmetçiye bağırıyor ve sonra iki hareket arasında:

— Canım İclal nerede? diye soruyordu.

Yeni misafirler sofrada kimseyi rahatsız etmek istemeyerek dış salonda oturmayı tercih ettiler.

Refi Cevat'a biraz yakın oturan Nihat, onun yanındaki hanımefendiye fısıldayarak gelenlerin kim olduğunu söylediğini işitti:

— O uzun boylu, sarı bıyıklı, gözlüklü zat *Peyam* gazetesinin başyazarı ünlü Ali Kemal Bey, esmeri Refik Halit Bey, öteki kırmızı yanaklı Mehmet Ali Bey diyordu.

Bu esnada dışarıda Ali Kemal Bey diye gösterilen zat müsteşar beyin ikramlarına teşekkür ederek:

— Aman mirim, biz sizi rahatsız ettik, bu olmaz böyle vallahi...

Refik Halit Bey paylayan sesiyle:

— Ya, ya... Vallahi bilsek gelmezdik, diyordu.

Mehmet Ali Bey daha yarenlikli bir tavırla:

— Canım niçin böyle söylüyorsunuz, dedi. Kırk yılda bir adamcağızın evine misafir geldiniz, bırakın size istediği gibi ikram etsin.

Nihat sol tarafta oturan bir Fransız subayının çınlayan bir dille yalnız yanındaki kadına değil, bütün sofraya hitap ediyormuş gibi yüksek sesle konuştuğunu işitiyor, köşede iki İngiliz subayının sessizce gülümsediklerini görüyordu.

Kendi kendine, "Zavallı İclal Hanım!" diyordu, "Nasıl bir çorba içinde hayat sürüyor!"

Acaba öyle miydi ve bu hayat sahiden genç kız için onun zannettiği gibi bir çorba mıydı?

Nihat her şeyi Emin Bey'in gözüyle görüyor, yargılıyor ve İclal Hanım'ı da onun kızı olduğu için tıpkı onun gibi

düşüneceğini, onun gibi isteyeceğini düşünerek hep bu bakış açısıyla değerlendiriyordu.

Kim bilir yahut genç kız büsbütün başka bir yaradılışta ve büsbütün başka bir karakterdeydi.

Gerçi demin odada babasının mektubunu aldığı vakit ağzından kaçırdığı bir iki söz, gözlerinden düşürdüğü birkaç damla genç kızı Nihat'ın hayalinde hep arzu etmeye değer bir varlıkla süslemişse de bunun sırf bir kuruntu olması ve onun tamam bu evde büyümüş ve müsteşar beyi örnek alarak yetişmiş bir hanım kızcağız olması ihtimali de vardı.

Ve o hâlâ gelmiyordu. Nihat'ın artık aklı fikri hep kapıda, hep ondaydı. Onun içeride babasının yazdığı mektubu ağlaya ağlaya okuduğunu hayal ediyor, ihtimal kederinden hiç gelmeyeceğini düşünerek ümitsizliğe kapılıyordu.

Şayet gelmez de bu akşam göremezse bir daha ne yapabilirdi? Tekrar buraya gelmeli miydi?

Ve böylece onu tekrar görmek tesadüfe bağlandığı için canı sıkılıyor, "Hiç olmazsa bu gece anlasam, onun hakkında bir fikir edinsem de boş yere fikir yürütmesem," diye düşünüyordu.

— Aman bir kere gelse de kalksam gitsem... diye söylendi ve tam o esnada salonda İclal'in mehtabı parladı. Genç kız salona girince evvela yeni misafirlerin köşesine yürümüş, onlara el vererek üçünün de gayet ayrılmak istemez görünüşüne rağmen yanlarında kalmayarak yemek salonuna dönmüştü.

Gözleri çok ağladığını gösterir bir surette çürümüşü. Gülümsemesi iğreti ve kaçamak olduğu anlaşılıyordu. Yemek salonuna gelir gelmez Refi Cevat'a başıyla bir selam verip doğru Nihat'a gitti:

— Sizi yalnız bıraktığım için affedersiniz beyefendi, dedi.

Ve onun başucunda delikanlının kendine ikram için verdiği sandalyesini reddederek çay içmeye, ona yedirmek için öteberi vermeye çalışıyordu.

Öyle oldu ki sofradan yavaşça çekilen misafirler orayı boş bıraktılar.

O zaman genç kız masum gözleriyle Nihat'a bakarak:

— Siz bu hayatı sever misiniz beyefendi? diye sordu.

Eğer o seviyorsa sevmiyorum diye veyahut sevmiyorsa seviyorum diye neşesini kırmamak için delikanlı cevapta kararsız kalıyordu. Bu kararsızlığı fark eden İclal bütün bir teslimiyetle ruhunu dökmekte bir zevk buldu.

— Ben hem sevmiyorum hem seviyorum, dedi, seviyorum, şunun için ki insanın seçkin birkaç dostuyla konuşması, eğlenmesi tabii iyi bir zevktir. Fakat bu dostların seçme ve cana yakın olmaları şartıyla... Böyle dünyanın her biri bir köşesinden gelmiş ve güya bize medeniyet göstermek gururuyla kabarmış, halbuki şimdiye kadar görüp anladığıma göre birer hödük olan bu adamlardan nefret ediyorum.

Sonra sesini biraz daha yavaşlatıp kimseye işittirmemek ister gibi:

— Bir kere bunlar bizim düşmanımız... dedi. Yani dün düşmanımızdı, sanki bugün değil mi? Asıl bugün ve asıl yarın düşmanımız... Bir kere ne sıfatla asker kıyafetiyle buraya geliyorlar. Bunlar İngiltere'de, Fransa'da mahmuzlarıyla, apoletleriyle bir çay ve baloya giderler mi? Bu sözleri her gün dayıma tekrar ederim, fakat o kulak vermez ki... Bu yabancı subaylarına bayılır. Her hafta birkaç tanesini davet eder, yedirir, içirir, eğlendirir. Ben ise bunlarla görüşüp tanıştıkça sahiden İngiliz ve Fransız olduklarına inanmıyorum. O bizim edebiyatlarını öğrendiğimiz asıl İngiliz ve Fransız'ın bir taklidi ve kuklası gibi geliyor. Çünkü ne o nezaket var, ne o asalet...

Genç kız bir taraftan çay içerek ve inci dişlerinin arasında çıtır çıtır bisküvileri kırıp ezerek bu sözleri söylerken Nihat ona hayran hayran bakıyordu. Bilhassa onun fikirlerinin olgunluğuna, inceliğine, asaletine vurulmuştu ve onu babasının kızı bulduğuna çok minnettardı.

Bu esnada Refi Cevat da nasılsa kadını bırakarak Ali Kemal ve Refik Halit'in yanına gitmişti. Artık bunlar burada şımarık bir neşeyle kendilerinden başka orada kimse yokmuş gibi gülüyorlar, söylüyorlar ve eğleniyorlardı.

Birdenbire hepsi kalktı. Önlerinde eski müsteşar bey, içeri doğru yürüdüler.

İclal:

— Kumar oynamaya gidiyorlar, dedi, her geldikleri vakit böyle yaparlar. İki dakika oturup konuşmazlar. İlle o murdar masa başına geçip, o murdar kâğıtlarla harap olacaklar...

Artık sofradan kalkmışlar, salona geçmişlerdi.

Kapısı açık kalmış koridordan içeridekilerin kaba kahkahaları işitiliyordu. Arada bir Ali Kemal Bey'in sesi "Mirim!" tekerlemesiyle ötüyor, Refik Halit Bey sesinin paylayan tonuyla şarkı söylüyor ve Nihat'a bunların arasında Refi Cevat Bey'in gene o silinmez gülümsemeyle sırıttığı görünüyordu.

Gramofoncu Hakkı Bey gene işletti ve Nihat, İclal'e daha teklife vakit bulmadan deminden beri şu köşede oturan oksijenli saçlı,[1] boyalı dudaklı ve sürmeli gözlü bir kadının burnuna girmiş denilecek kadar yakından konuşan bir delikanlının yanlarında peyda olduğunu gördü.

Fakat İclal Hanım yüzü değişmiş, katılıkla reddediyordu.

Nihat kulak verdi, genç adam galiba dans teklif etmiş ve genç kız kabul etmemişti.

O bozulup ve çekilip gittiği vakit İclal dudakları büzülmüş, şikâyet ediyordu:

— Aman efendim bu angarya danslardan bıktım. İnsan her kadını her zaman dansa kaldırabilir mi? Bu adeta pek ince meseledir. Bir kadına dans teklif etmeden evvel bir erkek onun tutum ve davranışından, tavrından, bakışından bu dansı kabul edip etmeyeceğini anlamalı da yanına öyle gelmeli, dedi.

Büyük salon dans edenlerle dolmuş olduğundan hole geçtiler ve orada İclal onu bir köşe kanepesine oturtarak kendi de yanına oturdu.

Daha görüşeli bir saat bile olmadığı ve konuştukları dakikalar hesap edilse otuzu bulduğu halde birbirlerini sene-

1 Saçları oksijenli suyla sarartılmış.

lerden beri tanıyorlarmış gibi ısınmışlardı. İkisine de öyle geliyordu ki diğerinden gizlenecek hiçbir şey olamaz ve reddedilecek bir zerre yoktur.

Nihat genç kıza en sıcak ruh haliyle bakar, genç kız delikanlıya en samimi kalp hamleleriyle hitap ederek konuştukları bu saatte hepsinin üzerinde beşer dakikadan fazla durmadıkları halde neden bahsetmediler!

Bu konular onları birbirlerine daha iyi tanıtıyor, o zaman ruhlarının eşlerini bulan insanların duydukları sonsuz bir ferahlık içinde vaktin geçişinden habersiz, etraflarında olanlara ilgisiz, mesut ve aydınlık kalıyorlardı.

Bu esnada demin beyefendinin "Şefkat, kızım!" diye hitap ettiği genç hanım ötekinin berikinin yanında oturduktan sonra şöyle yanlarından geçer gibi yaparak İclal'e bir iki kelime söylemiş ve İclal genç kızı delikanlıyla tanıştırmıştı.

Bu Saim Remzi Bey'in küçük kızıydı. Büyüğü evli olup bu akşam gelmemişti.

— Fakat, dedi genç kız yavaşça, fakat yanında tedbirli konuşunuz.

Yavaş yavaş misafirler çekilmeye başlamışlar, beyefendi ara sıra içerideki kumar partisini bırakarak gelmiş, burada da görünmüş, misafirleri ağırlamış, uğurlamış ve artık Nihat'a da gitmek sırası gelmişti.

İclal, "Az daha oturunuz, şimdi gidersiniz!" diye diye Nihat en son gidenlerden biri oldu. Yalnız gazeteci beyler partisi hariç. Onlar buraya geldikleri zaman bazen gece bire ikiye kadar kalıyorlar, kumar oynuyorlar, konuşuyorlardı.

İşte bunun için Nihat da çıkarken onlar hâlâ odada gürültülü konuşmalarına dalmışlar, meşguldüler.

Delikanlı kapının önünde paltosunu giyerken Ali Kemal Bey'in sesini işitiyordu.

— Canım mirim, diyordu, bırakın şu sözleri Allah aşkına... Akşama kadar konuştuğunuz elvermiyor mu? Oyunun zevkini kaçırıyorsunuz. Benim floş ruvayel yok mu? Şimdi gene gelecek...

Refik Halit'in paylayan sesi:

— Öyle ya öyle ya, diyordu, zaten bu Mehmet Ali böyle çene kavaflığı eder. Azizim ortada kâğıt varken ağız kapanır, buna floş ruvayel derler!

Nihat memleketin fikrini temsil eden ve zekâsını gösteren bu adamların gerçek cephesinden gördüğü ruhlarına şaşarak çıktı ve tramvaya binmek için Harbiye yolunda yürürken kendi kendine tuhaf tuhaf muhakemeler yürüttü.

Saim Remzi Bey ona:

— Artık siz yabancımız sayılmazsınız, ara sıra gelirsiniz değil mi? demişti.

Eğer yalnız beyefendiye, Şefkat Hanım'a ve orada gördüğü o binbir çeşit misafirlere kalsaydı gelmek değil, bunu aklına getireceğini zannetmiyordu.

Fakat bir de İclal vardı ki o sıcak ruhu, ateşli bakışı, tatlı sesiyle onu apartmana bağlamış, o kadar ki eski müsteşar kendisinin tekrar gelmesini söylemeseydi mutsuz olacak kadar kendini genç kıza bağlanmış buluyordu.

9

Yağma ve Vuruşma

Takip eden günler Nihat için Ekrem Behiç Bey'in evinden Saim Remzi Bey'in apartmanına gitmek ve bunların dışında bazı iyi havalı günlerde kalbinde derin yaralar olduğu halde İstanbul sokaklarında bomboş gezmekle geçti.

İlk Ekrem Behiç'e gittiği gün ona o gece müsteşarın apartmanında şahit olduğu halleri anlatmıştı.

İngiliz İstihbarat şefi Miralay Thompson'la konuşmayı söylerken binbaşı dişlerini kemirerek dinliyor ve herifin, "Yoksa para mı uçlanıyorlar?" deyişini acı bir gülüşle dinleyerek:

— Herkesi nasıl kendi gibi biliyor, çünkü herif nefsini bile para için ve parayla alır satar diyordu.

Nihat:

— Durunuz, sonra kimler geldi biliyor musunuz? Ali Kemal, Refik Halit, Refi Cevat ve bir de Mehmet Ali Bey diyorlar birisi...

Binbaşı:

— Ha, biliyorum... Genç ve ateşli Hürriyet ve İtilafçılardandır, kafasına dahiliye nazırı olmayı koymuş, uğraşıp duruyormuş.

— Oraya gelmeden evvel Rıza Tevfik'le beraber Baltalimanı'na gitmişler. Saim Remzi Bey evvela onları bekledi. Her kapı çalınışta atılıyor ve onların olmadığını görünce canı sıkılıyordu.

— Kim bilir ne yezitlik kurmaya gittiler. Azizim bunlar memlekette İttihat ve Terakki'nin çöküşü üzerine boş kalan meydanı doldurarak iş görmek sevdasına düşmüşler, kimisi Dahiliye Nezareti'ni, kimisi Maarif Nezareti'ni gözüne kestirmiş, akşama kadar çalakalem yazıyorlar ve sabaha kadar çene çalıyorlar.

Nihat sabaha kadar çene çalmayıp kumarla meşgul olduklarını aklına getirerek güldü.

Ekrem Behiç devam etti:

— Hürriyet ve İtilaf kabineyi ele almak istiyor ya, eğer böyle bir şey olursa bu beyler emellerine ulaşacaklar demektir. İşte o vakit işimiz iştir.

Sabah uyanır uyanmaz Nihat'ın ilk işi gazetelere sarılmak ve hepsini okumak oluyordu.

Barış konferansının maskaralıklarını gözden geçirir, Almanlara reva görülen çirkin davranışları, kabalıkları, vahşetleri tiksinti içinde takip eder, sonra binbir bulantı arasında bizim iç sefaletlerimizi okurdu. Her gün en çirkin görüntülerle gözünün önünde çöreklenen iç miskinlik illetlerimiz onu kudurtuyor ve zehirleri taştığı vakit kendini Ekrem Behiç'e atıyordu. Binbaşı Bey onu hemen iş odasına alır ve masasına oturtarak:

— E, söyle bakalım, ne var ne yok?.. diye dinlemeye başlardı.

Nihat gördüğü, işittiği, okuduğu şeyleri ortaya çıkan üzüntüleriyle beraber anlatır, Ekrem Behiç bu sözleri sakin sakin dinler, sonra ağırbaşlılıkla delikanlının isyanlarını yok etmeye çalışırdı.

Ona her gün tekrar ederdi:

— Her gün herkesin ağzından işittiğin ve gazetelerde gördüğün şeylere asla inanma azizim, derdi. Çünkü gazete denilen o paçavraların dışarıda atıp tutan, hiçbir şey bilmediği halde rasgele haberleri yumurtlayan boş kafalı, düşük çeneli sersemlerden hiç farkları yoktur. Bizim gazetelerden takip edeceğimiz şeyler yalnız telgraflardır. Onların da söylenti türünden olanları değil, olumlu ve kesinleridir. Şimdi azim ve fikir sahipleri için yapılacak şey boş şeye üzüntülü olmak değil beklemektir.

İstanbul'a geleli on beş günü geçtiği halde ve bu zaman zarfında her birinde en önemli hayati ve milli meseleleri görüşmekle meşgul oldukları, memleketin her bucağında yangın ve alev haberi aldıkları halde bugünlerin hiçbirinde hiçbir saniye bu kısa boylu, ufak tefek adamın ümitsiz olduğunu görmemiş, bilakis binbaşı daima vakur bir sakinlik, mükemmel bir dayanıklılık ve sonsuz bir ümit göstermekten geri kalmamıştı.

Ekrem Behiç her şeyi olumlu, matematiksel ve mantıklı bir kafayla görüyor ve fayda ummadığı hiçbir şeye ilgi göstermeyerek güveni zerre kadar azalmıyor, hep "Konferansı bekleyelim, yapılacak şeye sonra karar veririz," diyordu.

Nihat onun gibi sert ve dayanıklı değildi. O ara sıra evvelki gibi çöküyor ve ihtiyaç duyduğu vakit gelip kuvvet almak için bu kaynaktan ümit ve emel dileniyordu.

Bu esnada bilhassa İstanbul'da Hürriyet ve İtilaf dalavereleri fazlaca faaliyet gösteriyor ve "fırsat fırsattır, vuralım ve para yapalım" düsturuyla didiniyor ve çabalıyorlardı. Sonunda bir sabah Ferit Paşa, Tevfik Paşa'nın yerine geçerek hükümeti ele aldı ve Nihat'ın o akşam apartmanda gördüğü ince, zayıf ve esmer delikanlı Mehmet Ali Bey dahiliye nazır-

lığına çöreklendi. Ali Kemal Bey maarif nazırı olmuş, Refik Halit Bey posta genel müdürlüğüne geçmişti.

Nihat kendi kendine:

— Sonunda başardılar, dedi.

Bu göz önünde olanlardan başka dışarıdan görünemeyen ve keşfolunamayan şeyler tabii hayatımızda türlü zararlar, türlü belalarla katmerleniyordu.

Bilhassa Saim Remzi Bey'in apartmanı bu işlerin bir yuvası ve bu kötülüklerin bir merkeziydi. Bazen Nihat otururlarken ansızın bir İngiliz veya Fransız subayının geldiğini görür, yanındaki tercümanla ev sahibini bir köşeye çekerek görüştüklerine şahit olurdu. Resmi olmayan şeylerde beyefendi bir iki defa tercümanlık için onun yardımını istemişti. Fakat bu işler hep havadan sudan veya zararsız basit şeylerden ibaretti.

Asıl önemli işler tabii kendisinden gizli kalıyordu.

Fakat Saim Remzi Bey bazen coştuğu vakit söz arasında ilan etmekten çekinmezdi:

— Görürsünüz, bakınız neler olacak... neler neler... derdi.

Bazen de bu nelerin ne olabileceğini çıtlattığı olurdu:

— O İttihatçı heriflerin topunu birden tıktıracağız!

Bu herif için "İttihatçı herifler" kara bir kâbustu, onlar ortadan kaldırılması gereken alçaklar gibi gece gündüz aleyhlerinde tertipler kurduğu, yok etmeye çalıştığı şeylerdi.

Beyefendinin bütün meşguliyeti bu esnada İngiliz Muhipleri Cemiyeti'ni kurmaktı. Onun fikrince bütün yapılacak şeyler bu cemiyet sayesinde olacaktı:

— Fakat anlatamıyorum ki, diye şikâyet ediyordu, bu kadar zamandır uğraşıyorum, hâlâ bir iş görmedik.

İclal'e gelince her defasında Nihat'ı daha sıcaklıkla karşılamış, büyük bir yakınlık göstermekte bulunmuştu. Yalnız Şefkat onların arasında en küçük bir harekete bile engel olmaya çalışır bir varlık gösteriyordu. O İclal'le delikanlıyı müthiş bir surette kıskanıyor, anlaşmalarına engel olmak için elinden geleni yapıyordu. Nihat kapıyı çalıp apartmana

girer girmez Şefkat bazen İclal'den evvel koşar, gelir aralarına oturur, onların bakışlarını bile kontrol ederdi. Ve bu kontrol delikanlı apartmandan çıkıncaya kadar şiddetle devam ederdi.

Bir gün söz arasında İclal babasından kalmış İzmir'deki bağ bahçeyi satsalar iyi olacağını söylemiş, fakat bunun nasıl yapılması gerekeceğinde kararsızlık göstermişti. Karşıyaka'da bir kule, bir bağ, Manisa'da bir bağ, İzmir içinde üç dükkân ve üstlerinde ikişer katlı ev. İşte Emin Bey'in kızına bıraktığı emlak bunlardı. İzmir'deki kiracılara mektup yazmış, fakat Manisa'daki bağla Karşıyaka'daki kuleyi ne yapacağını bilmiyordu.

Nihat, "Bu işi temizlemek ve yoluna koymak için bir İzmir seferi lazımdır zannederim," dedi.

Sonra bir gün Saim Remzi Bey Nihat'a:

— Geçen gün İclal'e İzmir'deki pürsükleri halletmek için bir İzmir seferi lazımdır demişsiniz, dedi. Ben onu kendine ilk gün söyledim. Öyle ya gitmeli, ne kaldıysa bunları kendi üzerine geçirtmeli, tapularını çıkartmalı, senetlerini almalı. Eğer satılacaksa ve müşteri varsa satmalı çıkmalı vesselam.

Nihat kendi iki parça malını kaç ayda ve ne güçlükle satabildiğini göz önüne getirerek:

— Evet ama pek güç şey, dedi. Ve konu orada kaldı.

Haftalar geçiyor, hayat böyle hedefsiz, amaçsız, bir bekleyiş içinde sürüklenip gidiyordu.

Ara sıra apartmanda konuşurlarken İclal gene İzmir'deki emlak konusuna değinir, bu işin zorluklarla dolu olduğundan söz açar ve daha henüz kira da almadığından şikâyet ederdi.

Her defasında Nihat bu şikâyetleri iyi niyetle dinler ve:

— Bu gibi şeyler herkesin başında İclal Hanım, zorluktan kurtulmak için hareket ve faaliyet lazımdır, derdi.

Bir gün Saim Remzi Bey de hazır bulunduğu bir zamanda gene bu konu çıkmış ve Nihat gene lazım gelen bir faaliyetten söz etmişti.

Beyefendi hiddetlenmiş gibi kendine mahsus edalı bir cilveyle:

— Hareket, faaliyet, diye haykırmıştı. Canım efendim, anladık, hareket, faaliyet lazım ama bunu kim yapacak, yani bu işi halletmek için İclal'in kalkıp buradan İzmir'e gitmesi lazımdır mı diyorsun? Çünkü başka gönderecek kimsemiz yok, onu da yapayalnız buradan İzmir'e kadar gönderemem ya?

Sonra kendine pek yakışan angaryacı bir tavırla:

— Yok hani lütfeder de refakati üzerine alırsan yarından tezi yok buyurun gidiniz, demişti.

Birden Nihat'ın gözünün önünde nurlu bir ufuk açıldı. Sınırında yeşil otlaklar, billur çaylar, hoş vadiler seçilen gümüş bir ufuk ki pırıl pırıl parlıyordu.

Nasıl, bu mümkün müydü? İclal'le beraber İzmir'e gitmek, onunla beraber, yapayalnız... İkisi yan yana... Genç kıza yardım edip bağlarını, dükkânlarını satmak veyahut kiracılar bulup kontratlara bağlamak... Yani İclal'e, Emin Bey'in kızına ve Emin Bey'in kızı olduğu için yüz bin kere aziz olan bu şefkat ve sevgi meleğine yararlı olmak... Demek buna müsaade edeceklerdi.

Hemen boyun kırarak:

— Eğer emir buyurursanız memnuniyetle, dedi.

Saim Remzi Bey büyük bir memnuniyetle bir kahkaha atarak İclal'e baktı.

— Nasıl? dedi, nasıl küçük hanım, ben sana demiyor muydum? Nihat Bey lütufkârdır sen bir kere söyle elbette kabul eder... Fakat sen, yok utanırmışsın, yok angarya olurmuş, yok ayıp olurmuş. Utanmak ne demek? Hem neden angarya oluyormuş? Bugün o bize iyilik ederse yarın biz de ona iyilik ederiz. Dünyada her şey karşılıklıdır.

Şimdi eski müsteşar beyefendi Nihat'a dönmüştü:

— Öyle değil mi beyefendi? diyordu. Mademki bu yerler her nasıl olmuşsa olmuş, bir kere miras kalmış, bunlardan yararlanmak gerektir. Bunun için tabii biraz fedakârlık lazım. Ama ben bunun için buradaki işlerimi güçlerimi bırakıp İzmir'e kadar gidemem... Annesi burada değil, eh kendi

başına böyle bir kızcağızın kalkıp İzmir'e gitmesi uygun olur mu ya? Gerçi orada dadısı filan var ama ne olsa eksik etektir. İşte ben bu noktaları düşünüp, "Şu bizim Nihat Bey acaba seninle gitmez mi?" dedikçe o mümkün değil böyle bir angaryayı size yükletmeye cesaret edemeyeceğini söylerdi.

İclalcik kıpkırmızı olmuş, başını önüne eğmiş, gözlerini kaldırıp bakamıyordu:

Nihat derin bir alçak gönüllülükle:

— Estağfurullah efendim! Estağfurullah, diyordu. İclal Hanımefendi'ye böyle bir hizmette bulunabilirsem kendimi bahtiyar sayarım. Zaten bunu pek hürmet ettiğim babaları adına kendime bir görev bilirim. Ne olacak, en çok bir haftalık bir ziyaret... Şu vesileyle İzmir'i bir daha görmüş olurum.

Genç kız yüzünde hâlâ utanma buğusu dağılmamış, tek bir kelime söyleyemiyordu.

Aynı zamanda Şefkat oturduğu yerde mosmor olmuş, hırsından dudaklarını kemiriyor ve yiyordu.

Fakat tabii sorun Şefkat'in arzusuna uyarak değil, menfaat icabı halledildi. İclal babasından kalan yerleri satmak yahut müşteri bulamazsa kiralamak için İzmir'e gidecek ve yolda kendine Nihat refakat edecekti. Saim Bey bu konuda kendilerine bir lütuf vaat ediyordu.

— Orada belki gerekirse işinize yaramak için İngiliz temsilciliğinden size bir tavsiye de alırım, diyordu.

Nihat buna itiraz etti. Tavsiye ne demekti? İzmir'de bir İngiliz tavsiyesinin ne lüzumu vardı ve ne önemi olurdu?

Eski müsteşar bey:

— E, şuna bakınız, bu büyüklüğe vallahi bayılırım. Oğlum, bugün Türkiye denilen bu toprakta herkesten çok İngiliz'in borusu ötüyor, bunu bilmiyorsan öğren... Bugün padişah bile onların himayesini arar vallahi.

Nihat ısrar etmiş böyle bir tavsiyeye ihtiyacı olmadığından hiç zahmet buyurmamalarını rica etmişti.

Fakat Müsteşar Bey yüzünde geniş bir gülüşle:

— Allah Allah, diyordu, bu işleri ben mi bilirim, yoksa sen mi? Bence böyle bir kâğıt almadan buradan giderseniz

seyahatiniz tehlikelidir. Canım ne demek, olabilir ki rıhtıma çıkarken yahut vapurda bir aksilik olur. Böyle bir karışıklıkta cebinizde bir kâğıt olsa ne kaybedersiniz? Mesela bu kâğıdı gösterince yerlere kadar eğilip emrinize tabi olurlarsa ziyan mı edersiniz? Hey gözüm hey... Bugün vallahi billahi böyle bir kâğıdı elde etmek için şu eli öpmeyecek bir kabadayı yoktur, fakat bulamazlar, yoksa...

İclal bu konunun bu kadar uzamasına ve Nihat'a böyle eziyet edilmesine canı sıkılarak şikâyetle:

— Aman dayı... diye öfkelendi.

Ve yeğeninin bu yolda azarlamalarını hemen daima şakayla etkisiz bırakmayı âdet etmiş olan beyefendi:

— Çapkını görüyor musunuz? dedi gülerek, şimdi yol arkadaşını bana karşı himayeye kalkıyor.

Artık İclal'le beraber yola çıkmak kaçınılmazdı. Şimdi Nihat genç kızın hazırlanmasını bekleyerek türlü hülyalar kuruyor ve seyahatin kendisi için nasıl bulunmaz, nasıl ele geçmez, nasıl titrenecek bir saadet olduğunu bütün zenginliğiyle takdir ediyordu.

Kendi kendine vapurdaki yolculuğu, sonra İzmir'e çıkınca nereye gideceklerini düşünüyor, yapacakları işi tasarlıyor ve başarılı olup da dönerlerken nasıl derin bir neşeyle yolculuk edeceklerini ferahlıkla görüyordu.

Fakat İclal hazırlanmakta biraz ağır davrandı. Günler geçti, haftalar oldu. Nihat ne gün gideceklerini anlamak için ne zaman Maçka'ya gitse İclal gülerek:

— İki gün daha... diyordu.

Fakat bu iki gün bir türlü bitmiyordu. Nihat kendi kendine genç kızın acaba para bulmak için mi işi böyle savsakladığını soruyor ve bir karar veremeyerek uymaktan başka bir çare bulamıyordu.

Nihayet mayısın ilk haftasında bir akşam İclal onu görür görmez:

— Müjde, müjde, dedi, cumartesiye gidiyoruz.

Nihat içten bir ohla:

— Ya, sonunda ferman çıktı mı? diye cevap verdi.

O vakit İclal itiraf etti:

— Ferman beklemiyorduk, doğrusunu söyleyeyim mi annemden mektup bekliyordum, dedi. İzmir'e gideceğimiz kararı verilince meseleyi anneme yazıp rızasını almak gerekti. Ben yazdım, mektup gidip o cevap verinceye kadar bu on beş gün geçti, dedi.

Oh, nihayet bu nurlu ve o kadar özenilmiş ve o kadar hülyalara boğulmuş seyahat oluyordu.

İşte şimdi vapurdaydılar. Kendilerini uğurlamaya gelen Şefkat, ablası ve kocası Şefik Bey ve hatta şöyle bir otomobille geçerken uğrayabilmiş Saim Remzi Bey'le veda ederek sonunda gemide yalnız kaldıkları hoş saat gelip çatmıştı.

Şimdi gemi açılıyor, limanın kalabalığı arasından sıyrılıp çıkarak Marmara'ya dalıyordu.

Nihat aylardan beri kendilerini tek bir dakika yalnız bırakmayarak rahatsız etmiş olan Şefkat'in pençesinden kurtulmuş olduklarını derin bir sevinç içinde görüyor ve genç kızın böyle kendilerini bırakıp gitmeye mecbur olmasına son derece seviniyordu.

Ona şimdi bu gece sabah olmayacak ve bu saadet asla bitmeyecek gibi görünüyordu.

Aralarında zorunlu bir samimiyet ve yakınlık çoğalacak, seyahat bitip de döndükleri vakit onlar adeta bir karı koca gibi birbirine ısınmış, o kadar ki ayrılmak bir üzüntü teşkil edecek derecede kaynamış, yakınlaşmış olacaklardı.

Gerçekten öyle oldu. İclal'in daha gemide gösterdiği samimiyet o kadar sıcaktı ki Nihat:

— Ah insanın böyle bir karısı olmak ve onunla hayatın zorlukları arasından kuvvet bularak geçmek, diye hasretle inliyordu.

Vapur seri vapurlardan biri olup giderken öteye beriye de uğramadığından onları Mayıs'ın 11'inci Pazar günü akşamüstü beş sularında İzmir'e yetiştirdi.

Nihat limanın karşısında İclal'e rıhtımı göstererek binaları tarif ediyor, Karşıyaka, Göztepe'yi öğretiyor, bilhassa Sporting'i göstererek:

— İşte babanızla şu binada, şu odada ilk defa tanışma şerefine erişmiştim ve son akşam gene bu odada görüştük, konuştuk ve ayrıldık. Kendisini her gün Karşıyaka vapuruna kadar götürür, getirirdim, diyordu.

Genç kız vapurun vardavelasına[1] dayanmış, birdenbire çöken hüzün altında gözleri nemlenmiş, onu dinliyor ve elinde olmaksızın dudaklarının arasından:

— Zavallı babacığım, hasreti dökülüyordu.

Çıkar çıkmaz doğru Kramer'e gittiler. Üst katta boş buldukları yan yana iki odayı tutular. İclal Karşıyaka'ya gidip dadısını ve bağlarını görmeyi yarına ertelemişti.

Nihat bazı tanıdık dostları görmemek kararında zorlanıyordu. Mesela Rüsuhi'ye gidip bir görünmek, elini sıkmak, Kemal Mümtaz'ı bulup onunla konuşmak istiyordu. Fakat en evvel şu işleri ilk hamlede yoluna koyup düzenledikten sonra serbest kaldığı vakit yapılacak angarya olarak görüyordu.

Takip eden günler dadısını ziyaret edip konuşmak ve şehir içindeki dükkânlara gidip kiracıları görmek ve birkaç alım satım idarehanesine başvurmakla, müşteri peylemekle geçti.

Sonunda çarşamba günü akşamı odalarına çekilmişler, perşembe günü uyandıkları vakit bugün bir de Manisa'ya gidip oradaki bağı denetlemek istediklerinden kahvaltıdan sonra trene yetişmek için acele etmekte bulunmuşlardı.

Nihat her günkü gibi penceresini açmış odanın önündeki küçük balkona çıkarak İzmir'in bereketli güneşinin etrafa yaydığı huzmeleri seyretmeye dalmıştı. Birdenbire kordon boyunda birtakım askerlerle dolu sandalların rıhtıma yaklaştığını gördü.

---

1 Gemilerde üst güverteler veya diğer üst yapıların üzerinde kenarlara yerleştirilmiş dikmeler ve bunlar arasında gerilen halatlar çubuklarla oluşturulmuş korkuluk.

Günlerden pazar olmadığını düşünerek bugün gemicilerin niçin çıkarıldığına hayret edip odasına girdi ve tıraş olmaya başladı.

Tıraş olmuş, bitmiş, yıkanmış, giyinmişti. Bir daha balkona çıktı. O zaman rıhtımı alışılmışın üstünde kalabalık ve sandallardan çıkan askerlerin ellerinde tüfekler ve aralarında mitralyözler olduğu halde rıhtım boyunca Pasaport'a ve oradan gene rıhtımı takip ederek ileri doğru yürüdüklerini gördü. Bir taraftan kalabalık çoğalıyor, İzmirlilere mahsus bir merakla halk bu geçit törenini seyrediyorlardı. Bu bir geçit töreni miydi yoksa... Ani bir uğursuzluk görerek, "Ne oluyor?" dedi.

Dört beş ay evvel iki İngiliz gemisi geldiği gün Yunanlıların o kadar arsızlığa kalktıkları bir zamanda bugün Yunan askerlerinin tüfekleriyle mitralyözleriyle İzmir'e çıkmaları... Ve böyle hükümete doğru gitmeleri lakin, aman yarabbi bu acaba bir çıkarma mıydı?

Nihat deli gibi odasından çıktı, İclal'in kapısına gitti ve mosmor bir halde:

— Yunan gemisinden silahlı askerler çıktı, hükümete doğru gidiyorlar, dedi.

Bunu genç kız da penceresinden görmüş ve bir mana veremeyerek kararsız kalmıştı.

İki genç beraber balkona çıktılar, inceleme ve izlemeye başladılar.

Her millete mensup birtakım savaş gemileri Kordon'un önünde denizde sırayla demirlemişler, yatıyorlardı. Yunan gemisinden gelmiş büyük sandallar dolu olan askerleri çıkarmışlar ve çıkarıyorlar, asker karaya ayak basar basmaz durmayarak hemen şehrin çeşitli yönlerine yürümeye başlıyordu.

Nihat:

— Bu mutlak bir çıkarma... diye söylendi.

Bu esnada ileriden, hükümet tarafından çirkin, rahatsızlık verici bir ses işittiler. Nihat sapsarı olmuş, dudakları titreyerek:

— Mitralyöz sesi... Bu herifler galiba katliam yapıyorlar, dedi ve heyecanla fesini aldı, İclal koluna sarılarak deli gibi çırpınarak:

— Ne yapıyorsunuz, nereye gidiyorsunuz? diye sordu. Beni burada yalnız mı bırakacaksınız?

Nihat ani bir darbe altında kalmış gibi sersem, fakat çırpınıp genç kızın kollarından kurtulmaya çalışarak iniltili bir çığlıkla:

— Lakin işitmiyor musunuz, görmüyor musunuz? diye feryat etti. Bu herifler Türkleri öldürüyorlar.

Bu çığlık esnasında mitralyöz sesi bir daha gürledi ve güya bu ses genel bir işaretmiş gibi arka sokaklardan, rıhtımdan, İzmir'in her köşesinden silah sesleri çatlamaya ve gürüldemeye başladı.

İclal mosmor, titrek ve bitkin, sıkı sıkı sarılmış, onu koyuvermiyor:

— Beni yalnız mı bırakacaksınız? diye haykırıyordu. Sonra nereye gideceksiniz ve ne yapacaksınız? Sizi de öldürürlerse ben ne yapacağım... Ben yalnız ne yaparım?

Bu düşüncelerin önünde dirençsiz kalıp kendine gelen Nihat elleri âcizlik ve halsizlikle iki tarafına düşmüş, gözleri hışım ve gazapla dumanlanmış, bir taraftan devamı işitilen mitralyöz sesleriyle kudurmuş, bütün vücuduyla düşecek gibi sallanarak geldi, balkonun penceresine başını bayılmış gibi dayayarak harap, berbat bir ifadeyle denize bakmaya başladı.

Etraftan sıkı, seri, tehlikeli silah sesleri devam ediyor ve her ses bizzat Nihat'ı vuruyormuş gibi onu sarsıyordu.

Şimdi İclal balkona çıkmış rıhtıma bakıyordu.

Nihat gözlerinde yaşlarla inleyerek:

— Ah Türkleri öldürüyorlar, bak bu sesin her birisi bir Türk'ü yere düşürüyor. Kim bilir, kim bilir kaç tanesi şimdiye kadar kanlarının içinde yuvarlandı.

Birdenbire İclal balkondan heyecanla haykırdı:

— Ah bakınız, bakınız... Şu kalabalıkta birini dövüyorlar... A, adam yerlere yuvarlandı.

Nihat koştu, balkona çıktı. Orada asker dolu sandallar ve rıhtımı işgal etmiş askerlerin gözünün önünde ahaliden birtakım kıyafetsiz heriflerin fesli ve Türk oldukları anlaşılan rasgele adamlara saldırarak tokat, yumruk, sopa ve kamayla tepelediklerini gördü. Bir tanesi tam otelin önünde, gözlerinin altında sopaların ve tekmelerin etkisiyle yere serildi. Ve şapkalı bir Rum'un tabancasını çekip yerdeki Türk'ün üstüne ateş ettiğini gördüler.

Nihat orada, denizde sırayla demirlemiş medeniyet gemilerine karşı vahşi yumruğunu kaldırıp kin ve düşmanlıkla sallayarak:

— Ah alçaklar... diye uludu.

İclal onu yatıştırmaya çalışıyor, kolonya şişesini kapmış, mendilini ıslatarak alnını, şakaklarını siliyor ve bu arada birtakım şefkat ve teselli kelimelerini mırıldanarak onu yumuşatmaya uğraşıyordu.

Nihat orada pencereye cansız bir vücut gibi dayanmış, ıslak saçları karmakarışık alnına dökülmüş, şimdi daha hafif perdeden söyleniyor, şikâyet ediyor, feryat ediyor, lanet ediyordu.

— Bakınız bu gemiler güya medeniyet gemileri... Gözlerinin önünde katliam yapılıyor, himayelerinde İzmir'e çıkan Yunan askerleri çakal ve sırtlan sürüleri gibi şehre yayıldı, her Yunanlı bir Türk, bir Müslüman öldürmek için silahını kaptı, sokağa fırladı. Halbuki bunlar bakınız medeniyet bayrakları altında gözlerinin önünde yapılan vahşetlere hiç aldırmıyorlar, hiç ses çıkarmıyorlar, hiç önemsemiyorlar... Çünkü bu ölenler Türk'tür, Hıristiyan değil Müslüman'dır.

Bir taraftan mitralyöz sesleri sıklaşıyor, silah patırtıları yaklaşıyordu.

İclal balkona gidip korkuyla başını uzatarak aşağı rıhtıma baktı.

Şimdi rıhtımda asker kalmamıştı. Onlar nereyeyse gitmişler, kalabalık da dağılmış, fakat buna karşılık taşların üstünde, ötede beride yatmış ölüler vardı. Bütün dükkânlar kapanmış, rıhtımda kimse kalmamıştı.

— Katliamcılar, dedi İclal, galiba şehrin iç tarafına gittiler. Aman yarabbi sen bize merhamet et!

Ve olaydan haberi olmayan zavallı Türklerin sabahleyin evlerinden güven ve selametle çıktıkları halde orada burada beyinleri düşman kurşunlarıyla dağılarak çocuklarının yanına dönemeyeceklerini veyahut bir pusudan nasılsa kurtularak eve gidenleri orayı yağma edilmiş olarak karılarını, çocuklarını bulamayacaklarını düşündü ve içinden acı bir titreyiş akarak gözünün önünde beliren korkunç manzarayı görmemek için gibi gözlerini kapattı.

Şimdi mitralyöz sesi artık durur gibi olmuştu, dört beş dakikada bir gürlüyor ve bu uğursuz ses ikisinin de vücudundan yırtıcı bir titreme geçiriyordu. Sesi seyrekleşen mitralyöze karşı oradan buradan, yakından uzaktan korkunç yankısı gürleyen tek tek silah sesleri sık sık tekrarlanıyordu.

Nihat kendini bir sandalyeye atarak aptallaşmış bir halde bakıyor ve inleyip dövünüyordu:

— Ah bunu biz bilecek, anlayacaktık da ihtiyatlı davranacaktık, tedbirli bulunacaktık. Herifler böyle seyre gider gibi sakince asker çıkaramayacak, sırayla bütün bu binaların pencerelerinden Türk kurşunuyla karşılaşacaktı. Zavallı Türklerin böyle koyun gibi parçalanmasına razı olmayacaktık. Halbuki o Damat Ferit melunu yok mu? Buraya vali diye gönderdiği o kambur herife kim bilir nasıl talimat verdi ki hiçbir şeyden haberimiz olmadı. Eliyle gözlerini kapayarak:

— Ah... İnsan bu yürek paralayıcı duruma nasıl dayanır?.. İzmir'in böyle olacağı ta ilk günden beri belliydi. Göz göre göre, akıl düşüne düşüne bu melun heriflerin oyununa nasıl dayanılır? Kim bilir Ferit haini bu iş için ne dalavereler çevirdi? Ya bu mitralyözler? Bu dört tarafta dan dun, dan dun öten bu silahlar kimleri devirdi, kimlerin canına kıyıyor?

Etrafta uğursuz bir yankılanmayla sık sık tekrarlanan silah seslerine rağmen şimdi rıhtımda ne bir ses, ne bir hareket vardı. Ve yukarıdan bakıldığında ötede beride serilmiş yatan cesetler bütün manzaraya acı bir hal veriyordu. Bilhassa o

tenhalık, o hareketsizlik, o sessizlik olağanüstü zamanlara has bir uğursuzluk hali gösteriyordu.

İclal:

— İyi oldu da biz otelden daha çıkmadan başladı. Yoksa Allah korusun, Basmane yolunda veya sokakta, her nerede bulunsaydık mutlaka gürültüye gittikti, diyordu.

Nihat acıyla başını sallayarak:

— Kim bilir, belki ölsek daha iyi olurdu, diye cevap veriyordu. Şimdi artık tabii Manisa meselesini unutmalı. Fakat bu otelde ne yapacağız? Herifler buraya da gelirler de müşterilerin kimler olduğunu anlamak isterlerse iş berbattır.

İclal cesaretle ve ani bir hamle altında:

— Ondan hiç korkmam, dedi.

Nihat hayretle genç kıza baktı:

— Korkmaz mısınız? Zarar görmeden işittiğiniz silah sesleri yoksa size yalancı bir cesaret mi verdi?

Genç kız manalı bir tebessümle gülerek omuzlarını kaldırdı.

Nihat tekrar:

— Yalnız Manisa'ya değil, İstanbul'a gitmeyi de unutmalıyız. Çünkü şimdi kim bilir kaç gün liman kapanır, tren işlemez, hayat ve hareket durur. Demek odalarımızda günlerce hapis kalacağız. Bence şehrin hayatı tabii akışına girmeden dışarı çıkmak tehlikelidir.

İclal merak ve korkuyla gözleri açılmış soruyordu:

— Acaba bir çaresini bulup kaçamaz mıyız?

— Nasıl mümkün olur, dedi Nihat, şimdi Yunanlılar tabii bütün şehrin hayatına hâkim olacaklar, Pasaport, istasyonlar, her şey onların eline geçecek. E, bu halde bizi rasgele koyuverir, gönderirler mi?

İclal tekrar tuhaf bir tebessümle:

— Ne yapıp yapıp bir ayak evvel İstanbul'a gitmeye çalışmalıyız. Çünkü söylediğiniz gibi otelde kalmak da tehlikelidir. Bu Türk düşmanı İzmirli Rumlar bir kere gemi azıya alırlarsa belki odalarımıza kadar gelirler.

Bu son kelimeyi söyleyişte öyle derin bir mana vardı ki Nihat merak etti:

— Sizde tuhaf manalar görüyorum, ne var lütfen söyler misiniz?

Genç kız hafifçe kızararak kararsızlıkla:

— Şey... Yani...

Ve birdenbire ne olursa olsun söylemeye karar vermiş gibi yüzü al bir buğu içinde kızararak bütün bir cesaretle atıldı.

— İstanbul'da hani biz İzmir'e gelmeye karar verdiğimiz gün dayım İngilizlerden alınacak bir tavsiyeden bahsetmişti. O gün siz istemediğiniz için ben de önem vermedim, unuttumdu. Fakat geleceğimiz günün akşamı dayım bana İngilizce yazılmış bir kâğıt verdi. Bu İzmir'deki İngiliz temsilciliğine hitaben yazılmış bir tavsiyenamedir. Dayım şayet başınız sıkışır, pek büyük zorluk içinde kalarak bir yardıma ihtiyacınız olursa bunu oradaki İngiliz temsilcisine götürüp gösteriniz, kuvvetli bir tavsiyedir dedi. Ben de aldım, çantama attım. Nereden aklıma gelirdi ki başımıza böyle bir hadise gelecek de...

Nihat, Saim Remzi Bey'in bu fazladan tedbirine ilk anda tenezzül etmeyişini şimdi manasız buluyordu. Yanında hayatına ve selametine kefil olduğu bir genç kız vardı. Bir genç kız ki kılına zarar gelmesi onu öldürürdü. Bunu içine nasılsa düştükleri bu tehlikeli şehirden selamet ve başarıyla dışarı çıkarmak onun borcuydu. Hem bir vicdan, hem bir kalp borcu...

Zira İstanbul'dan hareket ettikleri dört beş gündür geceli gündüzlü İclal'in yanında yaşamaktan, sesini işitmekten ve nefesini dinlemekten delikanlının varlığı direnmek mümkün karşı konulamaz bir kuvvetle büyülenmişti. Nefsini evvelki gibi kendine emretmekten, hayatına hâkim olmaktan men edip bilakis genç kızın arzularına, keyiflerine, hatta heveslerine bile esir olmaya sevk eden ve zorlayan bir çekim ve bir büyü...

Bu hal aynı zamanda ruhunu uyuşturuyor, zihnini her an çoğalan ve artık iradesinin âcizliğini gösteren bir sarhoşlukla dolduruyordu.

İşte mesela şimdi de gene bu etkiydi ki İclal olmasa mümkün değil hiçbir şeyin burada alıkoyamayacağı Nihat âciz ve korkak bir kadın gibi büzülmüş oturuyordu. Eğer yalnız olsa kim bilir neler yapacak, her halde böyle odada gizlenmiş kalmayacaktı. Şu anda İzmir'in İslam mahallelerinde kim bilir ne yağmalar oluyor, ne kanlar dökülüyor, ne canlara kıyılıyordu.

Bütün bu faciaları bile bile gidip oralarda hiç olmazsa iki can kurtarmak varken şimdi genç kızın dizinin dibinde zincirli bir köpek gibi uslu oturuyordu.

Kendi kendine:

— Aşk mı bu? dediği oluyordu.

Evet, aşk bu muydu? Ve bu nasıl bir aşk ve ne türlü bir aşktı acaba?

Zira Nihat'a göre türlü türlü aşklar vardı. "Sevdiği kadına karşı fedakârlıklarla kabaran, feragatle şişen, kahramanlıklarla yükselen yahut kötülük işleyen, alçaklıklar yapan, hile ve hainliğe düşen yahut aksi ve hükmedenken âciz, boyun eğen, cimri ve hasisken servetini avuç avuç sokaklara döken veyahut o zamana kadar bir hiç halinde yaşarken birdenbire harikalar, mucizeler gösterecek kadar değişen, yükselen, parlayan aşklar olur," diyordu. Bu aşkları ilham eden kadınlar etkileriyle meydana konulan bu harikalara hiç layık olmayabilirlerdi.

Halbuki kendisi için yapılacak her harikaya cidden layık olan İclal henüz kendisine bir fedakârlık, bir kahramanlık yaptırmamış, hiçbir feragat hissettirmemiş, ne sokaklara para döktürmüş, hatta ne de bir alçaklığı kabul ettirmişti. Eğer bu kızı istediği gibi sevseydi kendisi o kadar hissiz, yeteneksiz bir adam mıydı ki böyle hiç değişmeden onun gibi kalsın, aşkı uğruna fedakârlıklara, kahramanlıklara yükselmesin.

O şimdiye kadar "Eğer bir kadın seversem ve o kadın beni severse uğrunda daha hiçbir insana nasip olmamış kahramanlıklar yaparım" veyahut "Eğer istediğim gibi hayalime tam manasıyla uygun bir kadına rast gelirsem, onu daha hiçbirimize nasip olmamış yüce bir aşkla ölümlere kadar severim" zannında bulunmuştu.

Halbuki yapa yapa ancak dışarıda silah patlayıp hemcinsleri öldürülürken onu yalnız bırakmamak için odaya kapanıp oturmayı becerebiliyordu.

E, öyleyse bu nasıl bir aşktı?

Acaba daha olgunlaşmamış da bu aşk onun için mi o kadar etkisiz kalıyordu, yoksa kalbi şimdiye kadar umduğu genişlik ve sonsuzluğa sahip değil miydi?

Ne yazıktı ki bu şartlar içinde kendisi ani bir coşkuyla böyle sonsuzluklara yükselemeyeceğinden korkuyordu. Ne kahramanlıklar yaratabiliyor, ne feragatler yaratıyordu.

Acaba ruhunun yeteneği, kalbinin kudreti hakkında beslediği ümitler temelsiz miydi?

Beatrice gibi bir genç kız ayağına kadar gelmiş, ona her erkeğin reddedemeyeceği kıymetler sunmuş ve hepsinin üstünde olarak kendi kalbini, kendi hissini ve kendi aşkını ikram etmişti.

O zaman o görünüşte akla uygun sebeplerle bu hediyeleri reddetmişti. Diyordu ki, "O bir Hıristiyan'dır, bir İtalyan'dır. Ben memleketi düşmüş, evlatlarından fedakârlık isteyen bir vatanın oğluyum. Bu şart dahilinde bu genç kızın yükünü üzerime alamam."

Fakat İclal? İclal öyle miydi? Bu kendi kanından, kendi soyundan bir kız, memleketi ezen aynı düşmanların can düşmanı, üzerimize yağan kötülüklerden kendi kadar üzüntülü... Sonra bir kız ki Emin Bey gibi pak ve kahraman bir adamın soyundan gelmiş, özü, damlası bile Türk, Türk kızı Türk'tü.

E, o halde niçin hâlâ durabiliyor, susuyor, sabredebiliyordu?

İşte bu suskunluk ve sabır ve dayanma Nihat'a aşk kabiliyetinden şüphe veriyor ve onu son derece üzüyordu.

Binbir zıt duygular arasında son bir iki gün fikrini zapt etmiş, bu düşünceler şimdi gene bir rüzgârın önünde uçan hazan yaprakları kümesi gibi bir savrum içinde zihninden geçmiş ve mecburen kapalı kaldıkları bugün bu mesele hakkında harekete geçmek kararı zihnini oyalamıştı.

Birdenbire kapıya tık tık vurulduğunu işittiler.

İkisi de bir hamlede sıçradı. Nihat kapıya yaklaşıp açtı. Karşısında otelin garsonunu gördü. Garson bir kart uzatıyordu. Aldı, baktı:

MEHMET RÜSUHİ

Talik yazıyla[1] basılmış bu ismin altında şu satırlar yazılıydı:

Otelde olduğunu haber aldım, fakat yalnız değilmişsin. Seninle mutlak görüşmek isterim. Ya aşağı gel, ya odana çıkayım.

Omzundan kartı kendisiyle beraber okumuş olan İclal'e döndü:

— Gayet samimi arkadaş, dedi, burada Kramer civarında, rıhtım üzerinde ticarethanesi vardır. Müsaade ediniz, gideyim görüşeyim.

Fakat İclal'in parmakları kollarına sarılmış bırakmak istemiyordu.

Nihat sessiz sessiz yalnız kalmaktan korktuğunu gösteren genç kızın bu karşı koyuşunu pek tatlı bularak gülümsedi:

— Anlıyorum, dedi, benim için gitmek yasak, fakat onu buraya çağıralım mı?

Genç kız Nihat gitmesin, kalsın da ne olursa olsun der gibi omuzlarını kaldırdı.

Nihat garsona:

— Söyleyiniz, buraya buyursunlar, bekliyorum.

Döndü, genç kıza odasına gitmesini işaret etti.

İclal hiçbir şey işitmiyor, hiçbir şey anlamıyor, mıhlanmış gibi duruyordu.

Nihat anladı:

— Anladım, içeriye de gitmiyoruz, ille burada kalacağız, değil mi? Fakat merak mı, korku mu? Bunu da anlasam çok memnun olacağım.

---

1 İran'da XI ve XII. yüzyıllarda geliştirilmiş bir yazı çeşidi.

Genç kız tapılacak bir sevgiye değer bir cilveyle ve dudaklarının uçlarını hoş gamzelerle süsleyen bir gülümseme içinde dişlerinin incisini göstererek:

— Merak da var ama daha çok korku... diye mırıldandı.

Aynı zamanda kapıya vurulduğundan ve bu Rüsuhi olacağından Nihat İclal'i bırakarak koştu, kapıyı açtı ve misafiri odasına aldı.

Rüsuhi ince, uzun boyu, kendisini görmeyeli daha zayıflamış olduğundan bir tel gibi bükülebilir bir hal gösteriyordu. Kendine mahsus sevinç çığlıklarını atarak el sıkıştılar, öpüştüler, sarılıştılar, Nihat İclal'i takdim etti ve oturdular, konuşmaya başladılar.

İkisi birden gürleyerek:

— Bu ne hal bu yahu? diye bağırdılar.

Rüsuhi açıkladı:

— Zaten bu biliniyordu. Biz ne vakitten beri bu hali biliyorduk. Sen daha buradayken değil mi? Öteki beriki bunu söylüyordu, fakat inanmıyorduk.

Fakat gün geçtikçe uğursuz haber o kadar kesinlikle tekrar ediliyordu ki inanmak istemediğimiz halde emin oluyorduk. O Damat Ferit herifi yok mu? O bir kabine reisi değil, İngilizlerin emrinde bir komite reisi olacak herif başımıza bu çorabı ördü. Hiç bu kambur İzzet herifi böyle bir zamanda buraya vali getirilir mi canım?

Ve anlattı:

— Dün sabah İngiliz Amirali Calthrope valiye ve kumandana bir nota vermiş ve bunda Paris Konferansı kararına uyarak İzmir kalelerinin İtilaf kuvvetleri tarafından işgal olunacağını bildirmişti.

— Buna cevap olarak kambur herif ne yaptı biliyor musun? diye gürledi Rüsuhi, sanki barış zamanındaymışız, her şey güllük gülistanlıkmış gibi gösterişle ve merasimle kalktı, gemiye ziyarete gitti.

Fakat şehrin İtilaf kuvvetleri tarafından değil, Yunanlılar tarafından işgal edileceği İzmir'de herkesçe malumdu. Ne zamandan beri İzmir Rumları, Türklere nispet olarak, türlü

küfürlerle bu gerçeği bağırıp duruyorlardı. Yalnız zaman tayin edilmediğinden Türkler tepelerinde tehditlerle duran bu darbelerle yüklü bulutları korkuyla görüyorlardı.

— Biz biliyorduk, fakat ne yapabilirdik? diyordu, Rüsuhi. Asker yok, silah yok, heriflerin mitralyözlerine yumrukla mı karşı koyacaktık? Sonunda dün...

Dün artık mesele gerçekleşmiş, hatta Yunan askerinin Yenikale'yi işgal ettiği kesin bir haber olarak İzmir'de yayılmıştı. Halk taşkınlık içinde, "Bu haller nasıl oluyor, vilayet, kolordu makamı neden hiç sesini çıkarmıyor, neden sessizlikle boyunlarını büküyorlar?" diye herkes birbirini yiyordu. Fakat kimse ümitsizlik ve kararsızlık içinde bir teşebbüse geçmeye cesaret edemiyordu.

Dün evvela Türk Ocağı'nda, sonra Sultani Mektebi'nde toplanmışlardı, protesto için herkesi Yahudi Mezarlığı'na çağırmışlardı. Güya gösteri yapılacaktı, fakat bu bahane altında elebaşılar halkı kan dökmeden teslim olmamaya teşvik edecekti.

Gece cephanelik yağma edildi, halka silah ve cephane dağıtıldı. Bir taraftan Anadolu Matbaası'nda bildiriler basılıyor, bütün Anadolu'ya, İzmir çevresine gönderiliyor. "İzmir'de biz karaya çıkan Yunanlılara silahla direniyoruz, vatanınızı seviyorsanız İzmir'e koşunuz, bizi ve şehri kurtarınız. İzmir efelerini bekliyor!" gibi davetler, telgraflar, zarflı kâğıtlarla dört tarafa gönderiliyordu.

— Fakat, dedi Rüsuhi acıyla, görüyorsunuz ya ne direndik, ne bir şey, bilakis herifler gezmeye gidiyorlarmış gibi askerlerini rıhtıma çıkardılar ve güzel güzel yürüyerek hükümete kadar gittiler. Yolda hınzır Rum'un biri kasten bir silah attı ve Yunan askerine –güya savunma için yapılarak– masum ahaliye silah atmak bahanesini verdi.

Zaten istenen buydu, çünkü İzmir Hıristiyanları yağma ve katliam için diş biliyorlardı. Bir kere asker ateşe başlayınca tabii Türkler korktular, kaçtılar ve saklandılar. O zaman hainlere bu dükkân senin, bu dükkân benim diyerek, Türk çarşısını bölüp yağma ederek paylaşmak kaldı.

Çapulcular çarşıda kaç günler peyleyip göz koydukları zengin mağazalara saldırıp kırarak, yıkarak boşaltırlarken birtakımları da İslam mahallelerine dağılmış, evlerimize hücum etmeyi tercih etmişti.

Durumdan haberleri olmayan kadıncıklar kapıları çalındıkça koşup açıyorlar ve içeri saldırıp dalan melun haydutların elinde bıçakla, baltayla bütün mallarını, gizli paralarını, elmaslarını, her şeylerini ortaya dökmeye mecbur tutularak gözyaşı ve kanlar arasında ırzlarını bile teslime mecbur tutuluyordu.

Rüsuhi bu ayrıntıları verirken:

— Ben kaç gündür evime gitmiyor, geceleri burada geçiriyorum, dedi. Bizim Karşıyaka ne kadar olsa İzmir içi gibi tehlikeye pek maruz değildir. Mağazada şöyle böyle mevcut olan malları göz önünde bulundurmak lazım. Bu gece gene burada kalmış, sabahleyin uyandığım vakit gemilerden asker geldiğini görerek facia patlayacağını anlamıştım. Olan oldu. Şimdi artık başımızın çaresine bakmak lazım. Gerçi bizim mağazada şimdilik zarar ziyan yoksa da bütün İzmir yandı, yıkıldı demektir: Hükümet Caddesi'nden Başoturak'a kadar bütün Türk dükkânları yerle bir oldu diyorlar. İslam mahallelerinde kırılmadık cam, sökülmedik kapı, soyulmadık ev kalmamış... İki saatlik bir olay ama heriflerin azılılığından pek harap oldu. Şimdi güya Yunan kumandanı bir bildiri yayımlamış. "Rum, İslam, kim başka birinin malına el uzatırsa yakaladığım gibi hemen kurşuna dizeceğim" yollu herzeler yumurtlamış. Bu herzelere rağmen bu gece sabaha kadar, belki yarın, belki öbür gün şehir içinde saldırı tabii eksik olmaz, her Rum rast getirdiği Türk'ü ezmekten, zarara sokmaktan zevk alır.

Birdenbire bir bomba patlar gibi Nihat'ın göğsünde bir ah kabardı:

— Ah, bunu onların yanına bırakacak mıyız? diye inledi.

Rüsuhi mazlum mazlum boynunu bükerek:

— Ne yapabilirsin ki, dedi. Bir şey yapmak mümkün olsaydı şimdiye kadar yapmalıydık. Dün gece silah, cephane

dağıtılırken oradaydım da ötekinin berikinin söylediği sözleri işittim. Herif hem silahı alıyor, hem cephaneyi yüklüyor, "Ben şimdi bunları alınca doğru eve kapanırım, şayet bir şey olur da saldıran olursa kullanırım." İşte halk bu kadar kendi nefsini, yalnız kendi nefsini düşünecek olursa sonunda millet bu hale düşer.

10

Kalp Kalbe

Gece yemeklerini odalarına getirmişler, karşı karşıya, bir çift karı koca gibi yakınlık ve sevgiyle konuşa konuşa, mesut ola ola yiyorlardı.

Nihat bir taşkınlıkla ah çekerek diyordu ki:

— Ah, bugün Rüsuhi'nin dediği gibi bunun böyle olacağı çoktan belli olmuştu. O mütarekeden sonra İngiliz gemileri buraya geldiği gün İzmir'in bütün Rumları kulaklarına bir parola fısıldanmış gibi bir anda ayaklandılar, türlü kepazeliklerle rıhtımı doldurdular, hepsinin elinde birer Yunan bayrağı, "Yaşasın Venizelos, yaşasın Yunanistan!" diye haykırarak, zıplayarak, sıçrayarak gösteri yaptılardı. Biz o vakit bunu anlamalı ve çaresini o zamandan itibaren düşünmeliydik. Şimdi şehrin içinde askerimiz yok, silah yok demektir. Bu azgın herifler kim bilir neler yapmayacaklar? O gün bizim Kemal Mümtaz akşama kadar "Bittik, bittik!" nakaratıyla benim maneviyatımı yıkmış, beni mahvetmişti. Ah İclal Hanım ben işte milletin hayatına o gün yandım. Beş sene evvel Harbiye'den çıktığım vakit ömrünü okul duvarları arasında, mesleğinden başka bir bilgiye sahip olmayarak geçirmiş toy bir çocuktum. Beş seneden beriyse ötede beride vazife yaptım, Suriye'de savaştık, hatta yaralandım, filan filan... Fakat gene hayat beni pişirmedi. Ta çocukluğumdan kalma bir ihtiyatla hükümet işlerini ve siyaseti ciddi şekilde benimsemedim. Mademki bir hükümet var, elbette bunlar işin ehli

ve vazifenin eriydi kanaatindeydim. İşte o gündür ki bilhassa buranın valisi ve idare adamlarının zayıflığını, âcizliğini görerek bütün işlerimizin başında olanların da bunlar gibi olabileceğini kabul ettim. O dostum Kemal Mümtaz her gün filanca nazıra yahut sadrazama, hatta sultana bile itiraz eder, atar tutardı. Ben bunları gördükçe kendi kendime omuz kaldırır ve "Herzevekil!"[1] derdim. Fakat o gün gördüm ki bizim işler bir sürü ehliyetsizin elinde kör dövüşü halinde idare olunuyor. O gün Kemal Mümtaz'la geçirdiğim saatlerde onun sözlerinden yaşamak hakkına sahip olmadığımızı kabul zorunda kaldım. Ona göre biz artık bitmiş bir millettik. Hükümet sürmek değil yaşamaya bile hakkımız yoktu. Ümitsiz, kırık bir halde evime döndüğüm vakit o zaman karşımızda bir komşu vardı. Zengin bir İngiliz tüccar ki savaş esnasında da burada kalmış olduğundan o zaman gider gelir ve kendileriyle iyi ilişkilerde bulunurduk. Bir gün onlara gidip mesele hakkında fikirlerini anlamak istedim. Fakat hayret! Onları o kadar değişmiş, o kadar yabancılaşmış gördüm ki dondum, kaldım. Mesela evin kızı bir vakitler yanıma çıkmadı bile. Babasıyla aşağıda konuşurken adam aldı yürüdü ve aleyhimizde atıp tutmaya başladı. Ve sözlerini, "Vay mağluplara!" sözüyle keserek söylendi durdu. Ve işin en şıkı bu değişikliğe isyan ederek çıkarken salonda, piyanonun üzerinde hemen o gün asılmış büyük bir Venizelos resmi görmeyeyim mi?

Burada durdu. Ne söyleyeceğini merak ederek İclal'in yüzüne baktı. Genç kız hayretle açılan gözlerle ve göğsünde fıkırdayan kahkahayla bakıyordu.

Devam etti:

— Deli oluyorum zannettim, kendimi sokağa attım, rasgele yürüyerek buraya, rıhtıma çıktım, orada perişan bir halde düşünerek dolaşmaya başladım. Ve işte o gece oradadır ki bir çırpınma esnasında taşların üzerinde diz çökerek bundan sonra hep yalnız kendi milletim için yaşayacağımı ve hayatımı onu kurtarıp mesut etmeye adayacağıma yemin ettim.

---

1 Üstüne vazife olmayan şeylere karışan, her işe burnunu sokan.

İclal bu sözleri söylerken Nihat'ın başında oluşan nurlu haleye hayran, delikanlının tavırlarındaki ulvi görüntüye kapılmış büyülenerek bakıyordu. Elinde olmadan ağzından şu sözler döküldü.

— Size vallahi hayran oluyorum. Ne asil bir coşku, ne kadar yüce bir hassasiyetiniz var, dedi.

Bu iltifatların karşısında esasen coşku halinde olan Nihat daha coşmuş, adeta sırtında kanatların çırpınarak açıldığını hisseden kuşlar gibi yükselme istekleriyle tutuşmuştu.

İclal onun geçirdiği bütün değişim, dönüşüm dakikalarını bütün derinliğiyle hissediyor, adeta gözüyle görüyordu. Tekrar inledi:

— Ah ne olurdu ben de erkek olsaydım, dedi, erkek olsaydım da ben de bu işlere karışsaydım, ben de sizinle beraber memleket için bir vazife alsaydım, ben de vatanıma faydalı olsaydım...

Ve derin bir coşkuyla genç kız elini göğsüne vurarak ayağa kalktı:

— Vallahi, dedi, vallahi şu anda o kadar fedakârlık yeteneği hissediyorum ki en büyük kahramanlıklara kendimde kudret görüyorum.

Onun bu coşkusunu hayranlıkla görüp sözlerini kendinden geçmiş bir halde ve tapar gibi işiten Nihat artık kendini kaybetmiş, bugüne kadar, bilhassa son günlerde birçok fırsat bulduğu halde söylemekten kendini alıkoymuş olduğu sözlerin ağzından taşmasına engel olamadı.

— Niçin bu hali diliyorsunuz? Kadınlığınız bu söylediğiniz şeyleri yapmanıza neden engel olsun? Bu şeyleri hem yapar, hem yaptırabilirsiniz... Ben de şimdi ah kadın olsaydım demek istiyorum. Çünkü ancak kadınlar dünyada bu gibi büyük ve ulvi işleri hem yaparlar, hem yaptırabilirler.

İclal soran bir tavırla bakarak:

— Yapmayı anladım. Fakat yaptırmak nasıl? dedi.

Bir an kararsızlık geçirerek Nihat gözleri başından inen bir bulutla kararmış, bütün varlığında büyük bir ürperti gezmekte bulunmuş olduğu halde:

— Bana emrediniz, ilham ediniz, telkin ediniz... Ben her şeyi göze alır, dünyada kimsenin cesaret edemediği, hiçbir erkeğin, hiçbir kahramanın yapmayı hatırına getiremediği harikaları yaratır, icat ederim diye inledi.

Ve artık kendini tutamayarak ruhunun bütün birikmiş ve şimdi önündeki setleri kırıp seller oluşturan büyük şelaleler gibi coşan aşkının itiraflarının döküldüğünü hissetti.

— Zira siz dünyaya hayat, aşk vermek ve harikalar oluşturmak için gelmişsiniz, tek bir kelime söyleyiniz ve beni hayatınıza kabul ediniz... Hayatlarımızı birleştirelim, emellerimiz bir olsun... İkimiz birlikte öyle büyük şeyler yaparız ki... eşi dünyada görülmemiştir.

İclal bu sözleri derin bir sıcaklıkla dinliyordu.

Heyecanından yüzü al al olmuş, göğsü büyük dalgalar halinde yükselip alçalıyordu. Nihat sözünü bitirdiği vakit genç kızın kendini göstermek üzere eliyle göğsünü işaret ettiğini ve büyük bir sevinç içinde:

— Ben mi, ben mi? dediğini gördü.

İclal hem bu sözleri söylüyor ve hem hayretle Nihat'a bakıyor, en kuvvetli bir heyecanla kekeliyordu:

— Ben mi? Bu söylediğiniz ben miyim? Beni, beni, siz, siz...

Ve kulaklarına inanamıyormuş gibi hayranlıkla, sarhoş bakışlarla Nihat'a bakıyordu.

Delikanlı tutulması mümkün olmayacak bir coşkuyla onun bu sesini işitince atılarak yavaşça onu omuzlarından tutup sinesine çekti ve genç kızı göğsünün üstünde sıkarak ve büzülüp sinesine sığınmış İclal'in tam dudaklarının altına rast gelen başını yüceltme, kutsama hareketiyle koklayıp öperek:

— Elbette sen... diye inledi, elbette, elbette... Eğer beni reddetmiyor, eğer teklifimi kabul ediyorsanız... Eğer hayatlarımızı birleştirmeye razı olursanız, dünyada ikimizin beraber yapmayacağımız kahramanlık kalmaz. Zaten dünyada en yüksek, en büyük işler ancak sizin gibi kadınların etki ve ilhamıyla yapılmıştır.

Ve yavaşça, genç kızı göğsünden ayırmaksızın onunla kanepeye oturdu. Ve ona tatlı tatlı, yumuşak ve sıcak sesiyle eğer evlilikleri mümkün olursa birlikte sürecekleri hayat hakkında hikâyeler kurmaya başladı.

Genç kız delikanlının göğsünde, gözleri bayılmış gibi kapanmış, hiç kımıldamadan sessizlik içinde yalnız dinliyor ve derin bir saadet içinde ninesinin koynunda uyuyan melek çocuklar gibi mesut ve masum rüyalar görüyordu.

Şimdi artık söz epeyce hararetlenmiş Nihat ona İzmir'in uğramış olduğu bugünkü saldırıdan sonra elbette bu haksızlığa isyan ederek karşı koyacak kahramanlar çıkacağını, memleketin her köşesine dökülen zulüm kanlarından ayaklanan topluluklar olacağını, böyle düşmanların hilesine, saldırısına, istilasına karşı koyacak bir hükümet oluşacağını, o zaman kendilerinin de beraber olarak bunlara katılıp bu çalışmaya varlıklarını adayacaklarını anlatıyordu.

İclal kendini şimdi delikanlının kollarından çekmiş coşkuyla söylüyordu:

— Ah bütün bu şeylerin kendimde taşkınlığını hissederdim de içimi dökecek, hislerimi anlatacak bir adam bulamazdım, içinde yaşadığım evi gördünüz, orada dertlerimi kime anlatabilirdim? Dayım mı? Onu akrabam olduğu için severim, o da beni kızlarından çok sever, fakat bir adam ki karaktersiz ve vatansız, gece gündüz işi gücü ötekinden berikinden para çekmek için dolap kurmak, türlü biçimsiz hareketlerde bulunmak... Mesela kaç defa bana yaptırdı: İngiliz istihbaratına raporlar yazdırır, İttihatçılardan ve zengin tüccardan türlü tehditlerle para koparır. Ben bir kere bu adamı böyle tanıdıktan sonra ona nasıl gider de memleket hakkında böyle şeylerden bahsedebilirim? İşi İngilizlere yaltaklanarak para peşinde dolaşmak... Tek arzusu İngiliz Muhipleri Cemiyeti!.. Hep onu söyler, hep onu ister. Onun için Türklerin bu felaketlerden kurtulmalarına tek çare bu cemiyeti kurmaktır. Sonra oraya gelen öteki Türkler... hepsi maskara, asalak, bir sürü züppe alayı. En zararsızları hiç

olmazsa sözleriyle memleketin aleyhinde zehir saçarlar. Sonra gazetelerde, ötede beride sırf para için türlü kötülükler yapanlar başka. Dayım bu fikirlerle yaşadığınızı haber alsaydı sizi evine sokmak değil İstanbul'da yaşatmazdı, hatta babamla ta Abdülhamid zamanından beri onun vatansever olduğundan dolayı hiç iyi geçinmemiştir ve sevişememiştir. Ben bu murdar çevre içinde, hele son aylarda beni de bildiğim İngilizce sebebiyle gelen giden İngiliz subaylarına tercüman gibi kullanarak yaptığı çirkin hareketlere ortak etmek istediğinden kahroluyordum. Her gün akşama kadar ciddi gazetelerimizi okur bunların satırlarının arasında anlatmak istediği şeylere nüfuz eder ve maskaralık arasında feda edilen zavallı memleketin geleceğine gözyaşı dökerdim. Annemle babam ayrıldıkları vakit beni annem yanında alıkoymuştu. Fakat babam gene ara sıra beni gördükçe telkinlerinden geri kalmaz, benim namuslu, doğru sözlü, doğru özlü bir kız olmaklığıma çalışırdı. Sonra koleje gittim. Orada babam haftada bir gün gelir, beni görür ve bu telkinlerine devam ederdi. İşte ben, bu telkinler sayesindedir ki dayımın karmakarışık etkisinden kurtuldum ve evde bulunamayacak ruhi yetenekte bir kız oldum. Ve şimdi sizin de söylediklerinizi, yani içinizi dolduran bütün arzuları, emelleri ve istekleri hep hissediyor ve anlıyorum. Yani eğer beni kabul ederseniz sizinle ruhu aynı bir eş olacağımı zannediyorum.

Genç kız bu sözleri söylerken gözlerine doğru kırmızılık dalgaları yayılıyordu, son kelimeyi söylediği zaman gözleri kendi kendine yavaşça kapanarak başını gene nişanlısının başına ve dudaklarına uzattı.

Artık kararlaştırılmıştı. Evleneceklerdi. Bugünden itibaren nişanlanmışlardı. Nihat'ın fikrince bu şartlar dahilinde bugün yarın gitmek söz konusu olamazdı. İşlerini bitirinceye veyahut ne olacaklarını anlayıncaya kadar İzmir'de kalacaklardı.

Mademki ellerinde İstanbul İngiliz mümessilliğinin bir himaye kâğıdı vardı. Bundan faydalanmak için her şeyi ya-

pacaklar, bunun sayesinde buradaki işlerini bitirmeye çalışacaklardı.

Nihat bu kâğıdı istemiş ve kontrol etmişti. Bunda matbu başlıklar ve resmi mühürlerle, "Bu kâğıdın sahipleri Türk uyruğundan Nihat Bey'le İclal Hanım himayemiz altındadır. Kendilerine her yerde ve her konuda kolaylık gösterilmesi bütün İngiliz memurlarına tavsiye ve emrolunur," diye yazılıyordu.

Nihat dedi ki:

— Elimizde böyle bir kâğıt varken İzmir'i bırakıp İstanbul'a kaçmak adeta budalalıktır. Şayet bizi otelde rahatsız edecek bile olsalar İngiliz mümessilliğine giderek himaye talep ederiz. Şimdi bu karışıklıkta işlerimizi olduğu gibi bırakıp gidersek bir daha ne vakit gelebiliriz?

İclal de bu fikri kabul etti. İzmir'de kalmaya karar verdiler.

Ve iki genç, ikisinin de kalbini, ruhunu hararetiyle doldurmuş olan kutsal dava hallolup bitmeden kendilerini düşünmeyeceklerini ve ancak Anadolu düşman istilasından kurtulup serbest ve mesut yaşamaya başladığı zaman saadetlerini ve yuvalarını yapmaya kalkacaklarına yemin ettiler.

11

İlk Direniş Silahı

Haziran sonlarında bir gün akşamüstü Ekrem Behiç'in kapısı çalındı. Hizmetçi kız açtığı vakit karşısında Nihat'ı gördü. Artık delikanlıyı iyice tanımış olduğundan genç kız onu görür görmez sevinçle:

— A, hoş geldiniz beyefendi, buyurun, buyurun, dedi.

Nihat:

— Beyefendi burada mı? diye sordu.

— Elbette burada, girsenize efendim.

Bu esnada odasında bu sözleri işitmiş olan Ekrem Behiç kimin geldiğini merak ederek kapısını açmış bakıyordu. Kapıdan Nihat'ın girdiğini görünce neşe ve aceleyle atılarak:

— Vay iki gözüm, hoş geldin, safa geldin, diye haykırdı.

Ekrem Behiç son derece memnun ve heyecanlıydı. Nihat'ın boynuna sarılıp öpüştüler, sonra onun koluna girip içeriye, odaya götürdü.

Odaya girip kapıyı kapadıkları vakit binbaşının halini görmeliydi. Kapanan kapıya arkasını dayayarak elini bir zafer tavrıyla gökyüzüne kaldırarak sonsuz bir sevinç ve coşkuyla:

— Nasıl?.. dedi, beğendin mi olan şeyleri?

Dostunun neden bahsettiğini anlamayan Nihat aptal aptal bakıyordu. Ne olmuştu, o neden bahsediyordu? İzmir işgalinden bahsedecek olsa bu kadar sevinçli görünmemeliydi. Nihat 15 Mayıs'tan beri İzmir'de kalmış, dükkânlar, bağlar için uğraşmışlar ve bu karışık zamanlarda bunlara para verip alacak müşteri bulamadıklarından mümkün olduğu kadar uygun şartlarla kiralamışlar ve dönmüşler gelmişlerdi.

Fakat bu zaman içinde İclal rahatsızlanarak tedavi zorunda kaldığından onu bırakıp çıkamamış ve hemen kimseyi görmediğinden etraftaki olayların hiçbirinden haber alamamıştı.

— Ne o?.. dedi, neden bahsediyorsunuz?

Ekrem Behiç bir zafer heyecanıyla:

— İlk silah patladı azizim... diye haykırdı. Hani sana burada şimdi bizim için barış konferansını beklemek lazım demiyor muydum? İzmir olayından sonra artık bunu da beklemeye hacet kalmadı. Heriflerin ne mal oldukları iyice açığa çıktığından artık beklemek lüzumsuz demektir ve bulduğumuz silahı kapıp düşmana karşı çıkmaktan başka yapılacak şey yoktur. Nitekim bu yapılıyor.

Nihat bu haber üzerine sevincinden sıçrayarak:

— Yapılıyor mu? Nerede, kim yapıyor?

— Ay haberin yok mu? Sen İzmir'de değil miydin?

O vakit Nihat olayı kendi gördüğü gibi anlattı. Ve İzmir'de geçirdiği son günlerin ayrıntılarını vererek, "Hiçbir şeyden haberim yok. Tabii İzmir içinde bu anlaşılmayacak bir şey değildi. Belki kulaktan kulağa gizli söylenmekteyse

de ben de bu çevrelere hiç uğramadığım ve kimseyi göremediğim için bir şeyden haber alamadım ve hiçbir şey bilmiyorum," dedi.

O zaman Ekrem Behiç ateşli konuşmasıyla anlatmaya başladı:

— İzmir Avrupalıların bir kancıklığıyla evvela müttefikler tarafından işgal edilecek diye bildirildiği halde Yunanlılar tarafından işgaline müsaade olunmuş ve iki gün sonra bir Yunan taburu Urla'ya giderek orayı ve daha sonra yavaş yavaş ilerleyerek Çeşme, Tire, Seydiköy'ü filan işgal etmişti. İşte bu suretle kolayca Anadolu'yu ele geçireceğini düşünen Yunanistan bu sırada İzmir işgalinden on üç gün sonra, yani Mayıs 28'de bir Yunan Kızılhaç ve bir nakliye gemisini de Ayvalık limanına gönderdi.

Fakat Ayvalık'ta bulunan bir alayın komutanı Yarbay Ali Bey elinde silah varken hâkim bulunduğu bölgeyi ve elindeki askeri Yunan'a teslim etmeyi kendine yediremeyerek gemilerinden çıkmak isteyen asker üstüne ateş ettirdi.

Her ne kadar düşmana birçok kayıp verdirdikten sonra öbür gün Ali Bey düşmanın çokluğu karşısında Ayvalık'ı terk ederek güneydoğu sırtlarına çekildiyse de bir kere düşmana karşı silah atılmış ve cephe kurulmuş oldu. Yavaş yavaş bu cephe kuvvet bularak bugün hâlâ Yunanlıların ilerlemesine engel olmaktadır.

Binbaşı en büyük üstünlük tavrıyla:

— Bugün, belki şimdi, şu esnada orada Türklerle Yunanlılar çarpışıyorlar demektir. Hem yalnız orada olsa... Yunan harekâtının karşısında taraf taraf ahali ayağa kalkmış, kan dökmeden düşmanı bir adım içeri sokmamaya kararlı bekliyorlar.

Çünkü gene burada sana söylediğim gibi artık bıçak kemiğe dayanmıştır. Halk düşmanın ne olduğunu anladı ve silahı yoksa bile dişiyle, tırnağıyla boğazlaşmaya karar verdi. Bilirsin a, bu çeşit mücadelede Türklere çıkışacak yoktur. Sonra...

Burada küçük yapılı Ekrem Behiç kabararak, şişerek gayet heybetli bir ses ve gayet hâkim bir tavırla devam etti.

— Sonra biliyor musun burada daha ne oldu? Burada Türk milletinin hayat ve geleceğini ta esasından kavrayıp asırlardan beri sefillik ve düşkünlük içinde sürüklenen bu kutsal milleti yeni bir yola, yeni bir ilhama ve saadete sevk edecek bir olay oldu. İzmir'in işgalinden bir gün sonra, yani 16 Mayıs Cuma günü Mustafa Kemal Anadolu'ya gitti.

Bu sözlerin etkisini görmek için gibi Nihat'a yaklaşmış ve masa başına durmuş, elini masanın üstündeki kitaplara dayamıştı. Keskin gözleriyle derin derin delikanlının ruhuna bakıyordu.

Nihat heyecandan solmuş ve titreyen dudaklarla:

— Anafarta kahramanı mı? dedi.

Ekrem Behiç her kelimesinde vücudu içten hamlelerle kabararak:

— Evet Anafarta kahramanı... Elinde pek az cephane ve pek az asker olduğu halde aylarca bu iş için binbir hesap, binbir düzenle hazırlanmış, galibiyet için binbir hazırlıklarla yapılmış Anafarta çıkarmasını parmağının bir fiskesiyle suya düşüren kahraman... Fakat o yalnız Anafarta kahramanı mıdır? Evvela Trablusgarp'ta aşağılık bir reklamcılıkla başkalarının kendine mal ettiği direnişleri yaratmış, kahramanlığını orada göstermiş... Ve Çanakkale'den sonra Suriye'de Yıldırım Orduları Grubu komutanlığında, Almanların askerimizi kötü sevk ve idareleri yüzünden İngilizler galip gelince maiyetindeki orduyu düşmanın önünden çekerek zarar görmeden kurtarmış, yani gene başka türlü kahramanlık göstermiş yiğit bir adam. Bu adamın İzmir işgalinden hemen bir gün sonra İstanbul'dan çıkması ne demektir bilir misin?

Artık Ekrem Behiç kendini kaybetmiş, aylardır mahrum olduğu böyle coşkulu ve hızlı bir söz sahibi olmak fırsatına eriştiği için bundan hakkıyla faydalanıyor, gözle görünür bir nutuk örneği gibi, gür bıyıklı dudaklarının altından güzel, beyaz dişlerini göstere göstere, kendine ait bir belagatle, ke-

limeleri teker teker ve açık açık söyleyerek Nihat'ı büyüsü altında tutuyordu.

— Evet, bunun ne demek olduğunu bilir misin? Bunu anlamak için gözünün önüne getir ki bir tarafta muazzam orduları, heybetli donanmalarıyla üç ve hatta dört devlet var. Dört devlet ki dünyayı yerinden oynatan dört senelik uzun bir savaşta Almanya gibi korkunç bir asker kuvvetini ezmiş ve harap etmişler ve bugün dünyanın, bütün milletlerin kaderiyle oynuyorlar. Kıtaları milletlere, milletleri kıtalara katarak yeni hükümetler kuruyorlar, eskileri yıkıyorlar, yani dünyayı karmakarışık ediyorlar. İşte böyle büyük, kahredici hükümetlerin karşısında bir tek Mustafa Kemal... Ve bu hükümetlere başını kaldırarak diyor ki, "Sizin yok etmek istediğiniz Türkler ölmeyecek, yaşayacaktır! Üzerimize saldığınız sırtlan sürülerine karşı koyuyoruz işte, cesaretiniz varsa geliniz."

Nihat artık oturamamış, içinden yükselen hamlelerin etkisiyle ayağa kalkarak fırlamış, binbaşının elini kapmış coşku ve hararetle onları sıkıyordu.

— Ee sonra, dedi.

— Sonrası, cevap verdi Ekrem Behiç, sonrası böyle işte... Yani bugün mütareke ve istilaya karşı Türkler ayaklanmışlar, bir cephe kurmuşlar ve daha başkalarını kurmak üzere bulunmuşlardır. Mustafa Kemal bugün Anadolu'da çalışıyor. Önce buradan, hükümet tarafından gönderildiği halde, sonra Anadolu'daki hareketlerinden kuşkulanan İngilizlerin zorlaması ve ilhamıyla hükümet onu geri getirmek istiyor. Evvela Sivas'a ve Erzurum'a kadar ilerledi. Bugün onu geri getirmek için buradaki herifler telgraf telgraf üstüne, emir emir üstüne yağdırıyorlar ama Paşa artık böyle saçmaları dinleyecek halde değildir ve galiba sabahleyin aldığım bir habere göre hükümet kendisini görevinden azletmiş ve İstanbul'a getirtilmesini Harbiye Nezareti'ne emretmiş. Ve gene dün sabah Dahiliye Nazırı Ali Kemal valiliklere gönderdiği bir genelgede, "Nezaretin size kesin emri bu azle-

dilmiş kişiyle hiçbir resmi işleme girişmemek ve hükümet işlerine yönelik hiçbir isteğini yerine getirmemektir," diye emir vermiş. Yani bu hallere bakılırsa Mustafa Kemal Paşa yalnız dış düşmanlarla değil, bir de iç düşmanlarla, yani padişahla, sadrazamla ve nazırlarla uğraşmak zorundadır.

Buraya gelince Ekrem Behiç yeniden coşarak:

— Bir kere bu yapılacak işin ne muazzam, ne dev hamlesi olduğunu düşün. Hani eski zaman efsanelerinde dağları tutmuş, meraları doldurmuş canavarlar vardır. Bir soluğu fırtınalar koparır, bir hareketi zelzeleler yapar, kuyruğu kımıldadığı vakit dünyaları devirir ve sonra bunun yanında yerle beraber cüce kalan bir kahraman peyda olur, palasını omuzlayarak dünyayı canavarın pençesinden ve zararından korumak için ona karşı yürür. İşte bu ondan da korkunç ve daha korkulu bir savaştır. Çünkü işin sonucunda hayatımız, selametimiz var. Şimdi bütün Anadolu vilayetimize emreden ve hâkim olan dahiliye nazırı, keza aynı amirlik ve hâkimiyetle bütün o bölgelerde nüfuzu geçerli olan Harbiye Nezareti ve bunların hepsinin üstünde yegâne bir kudretle emrine uyulan sadrazam ve sadrazamın üzerinde de her şeye hâkim sultan. Bunların emrinin altında hükmeden valiler, kaymakamlar, mutasarrıflar... Bir kere bunlarla uğraşılacak... Sonra vilayetleri pençelerinde tutan ve işlerin bugünkü karışıklıkla devamında çıkarları bulunan o eşraf denilen eşkıya sürüsü. Bunların ufak bir teşvikiyle bugün daha yeni yaşamaya başlamış, yeni nefes almakta bulunmuş, direniş dediğimiz nazlı yavruyu boğmak, öldürmek için ne müthiş mücadele olacak, bunu bilir misin? Her adımı en büyük temkinlerle, en derin tedbirlerle atmak lazım. Güvenebileceğin üç adama karşı beş yüz haine rast geleceksin. Kimisi çıkarım bozuluyor diye, kimisi âdetim bozuluyor diye, kimisi rahatım bozuluyor diye, kısacası herkes bir keyfi, bir emeli bozuluyor diye onun ayağının altına binbir karpuz kabuğu atacaklar, yoluna bin kaya dikecekler, binbir çukur kazacaklar... Hâsılı tehlikeyle, ölümle, belayla dolu bir yol, fakat ben eminim ki benim pek iyi tanıdığım

Mustafa Kemal bütün bu engellere hiç önem vermeyerek alnı yukarıda, gözleri semada, kendine çizdiği yolu kat edecek. İhtimal sürçecek, ihtimal ayağı takıldığı olacak, fakat en sonunda zafer bularak Türklüğü kurtaracaktır. Çünkü o kudretli, iradeli, ateşli, azimli, mantık ve şuurla hareket eden bir adamdır. Çünkü o yapacağı işi evvelden düzenleyen ve başarı görünce üstüne alan bir kahramandır. Değil mi ki bu işi üzerine aldı, demek kazanması kesindir.

İKİNCİ KISIM

İZMİR’DEN İNÖNÜ’YE

1

Anadolu Kaynıyor!

Güneşli, parlak bir gün. Saat öğleden sonra iki. İstanbul'dan gelen bir Harbiye-Fatih tramvayı Taksim'de durdu ve Nihat atladı.

Tramvay çekilip gittiği vakit delikanlı Ekrem Behiç'in evine gidecekmiş gibi dönüp arkasına bir kere bakarak sonra bileğindeki saate göz atıyor ve Taksim Kışlası'na[1] doğru yürümeye başlıyor. Ağır ağır caddenin sağ tarafındaki yaya kaldırımından, belediye bahçesine doğru giderek kapıyı geçtikten sonra yukarıdan gelen tramvayların durağına doğru ilerliyor, burada sol tarafa geçerek tramvay durağında duruyor ve aşağı yukarı dolaşmaya başlıyor.

Az bir bekleyişten sonra Harbiye tarafından gelen üçüncü veya dördüncü tramvaydan İclal'in indiği görülüyor, iki genç birbirine aceleyle kavuşuyorlar, şimdi yan yana bahçe kaldırımına geçerek aşağı inmeye başlıyorlar.

Genç kız pek heyecanlıdır:

— Aman ne güç kurtuldum bilemezsin, diyor, Şefkat ille benimle beraber gelmek istedi. Onu alıkoyup yalnız sokağa çıkıncaya kadar akla karayı seçtim. Çıktıktan sonra da Harbiye'ye kadar ağır ağır gelerek ve yolda dönüp arkama bakarak benden sonra kontrol için onun da çıkmasından korkuyordum.

---

1 Taksim Meydanı'nda İnönü Gezisi isimli park alanının yerinde bulunan ve yıkılmış olan kışla.

İki genç nişanlı İzmir'den geldikleri günden beri evde Şefkat'in ısrarla onları yalnız bırakmayıp her dakika, her saniye yanlarından ayrılmamasından serbestçe konuşamamışlardı. Aylar geçmiş, Nihat âdeti üzere sık sık tekrar ettiği ziyaretlerinde bir defa olsun genç kızı yalnız bulamayarak bir kerecik ruh ruha konuşamamışlar, kalp kalbe oturamamışlardı.

Kalplerini birbirine teslim ettiklerinden beri beraber geçirecekleri saadetler onlara o kadar tatlı, o kadar müstesna görünüyordu ki Nihat bazen sevdiğinin yüzüne hayran hayran bakarak kendi kendine:

— Ben evvelden nasıl yaşarmışım, şimdi hiç anlamıyorum, diyordu. Bu kadar engeller arasında bile beş on günde bir görmek beni bu kadar mesut ediyor, bana bu kadar olağanüstü yaşama sevinci veriyor. O olmasaydı ben cansız sürüklenecekmişim.

Nihayet son günlerde Nihat kesin olarak genç kızla özel görüşmek ihtiyacını hissetti. Fakat bunu nasıl yapıp da sağlamalıydı? Evde Şefkat'in zorundan buna imkân yoktu. Dışarıda konuşmak için bir çare bulmalıydı. İşte beş on gün bu keşmekeş içinde yuvarlandıktan sonra nihayet dün apartmana gittiği vakit, evvelce yazıp hazırladığı bir kâğıdı, Şefkat'in dikkatli, afacan gözünden kaçırıp İclal'e vermek için çarpındı, çırpındı. Ve kâğıdı onun eline sıkıştırıp Şefkat'in de görmediğinden emin olduğu vakit büyük bir başarı kazanmış adamlara mahsus bir saadet duydu.

Çünkü bu Şefkat'in rahatsız etmesi karşısında gerçekten bir başarıydı. Ve genç kız onlar beraberce İzmir'e gidip bir aydan fazla kaldıktan sonra geldikleri vakit kıskançlığından kendini yemiş, harap olmuştu. Zayıflamış zayıflamış, bir çöp gibi kalmıştı. Onlar gelir gelmez işi gücü inceleyip ve araştırıp aralarında ne geçtiğini, orada neler yaptıklarını anlamak için uğraşmak oldu. Fakat umduğu gibi bir bilgi alamadığından ve bir fesatlık çıkaramadığından kız boğuluyor, kuduruyordu. Ve her zaman onları yalnız bırakmayıp aralarında şüpheli bir tavır, şüpheli bir bakış yakalamak ar-

zusuyla bir saniye yanlarından ayrılmıyor, adeta onları göz hapsine almış bulunuyordu.

Delikanlı tam bahçenin kapısından girip serin, geniş ve taze çiçeklerle süslenmiş tarhların arasından yürürlerken:

— Sana büyük müjdelerim var, diye söze başladı.

İclal, bu haberden memnun olarak hararetle dinliyordu.

Nihat içinden coşan bir hamleyle:

— Ben Ankara'ya gidiyorum, dedi.

— Ankara'ya mı? Orada ne işin var?

Nihat kibirle omuzlarını dikti ve başını kaldırdı:

— Büyük Millet Meclisi hükümetine hizmet etmeye gidiyorum, diye gururlandı.

İclal'in yüzünde ani bir güneş parladı ve sevinçle:

— Tebrik ederim, dedi. İnşallah büyük başarılar elde edersiniz. Yalnız zannederim bir sene evvel İzmir'de aramızda imzalanmış bir anlaşma vardı. Her ne kadar bu anlaşma yazılmış değilse de zannederim bunun bir maddesi her şeyi beraber, birlikte yapacağımıza dairdi. O vakit bana, "Henüz hadiseler açıklık kazanmadı, ne yapılacağı daha bilinmiyor, hangi alanda çalışılacağı bilinmiyor. Bu alanın belli olduğu ilk fırsatta beraber hareket ederiz," demiştin. Halbuki bugün bana, "Ben Ankara'ya gidiyorum," diyorsun, göreceğin vazife nedeniyle bu benim için gene bir müjde ise de...

Bu sözleri Nihat alaylı bir tavırla durup genç kıza bakarak dinledi ve iki elini kaldırarak:

— Ah şu kadınlar, dedi. Canım bir kere dursana, beklesene... Bakalım ben ne söyleyeceğim. Siz daima sabırsız, daima heyecanlı ve daima alevli olursunuz.

İclal daha alaylı bir yüz hareketiyle:

— Siz de bizim ne mal olduğumuzu bildiğiniz halde daima tedbirsiz, daima ihtiyatsız bulunursunuz. Sen de bu müjdeyi bana verirken düşünüp kabullensen ki ben bir kadın olmaktan dolayı heyecanlıyım, söylenecek sözler bu haller göz önüne getirilerek söylenmelidir.

Nihat ağırbaşlı bir tavırla:

— Öyle ise beni dinle, dedi.

Ve işi ta evvelinden tutturarak anlatmaya başladı.

— Biz İzmir'den geldiğimizden, yani aşağı yukarı bir seneden beri biliyorsun ki Mustafa Kemal Paşa Anadolu'da, evvela Erzurum'da, sonra Sivas'ta bir kongre toplayarak milletin hayatına dair önemli kararlar verildi. Başlangıçta İngilizler ve Fransızlar Kafkas sınırında Batum ve Tiflis'i ele geçirerek başımıza bela olsun, Bolşeviklerle aramızda bir set oluştursun diye kurdukları Gürcü ve Ermeni hükümetlerinin gelecekteki programlarına zarar verir diye Mustafa Kemal'in orada kalmasını istemiyorlardı. Bu ısrara karşı tabii Mustafa Kemal Paşa evvela oyalayıcı cevaplar verdi.

Fakat onu rahat bırakmıyorlar, her gün İstanbul'a gelmesi için ısrar ve rahatsız ediyorlardı. Kâh padişah, kâh sadrazam ve her gün harbiye nazırı türlü oyunlarla onu merkeze çekmek için çalıştılar, durdular. O da sonunda bir gün son bir inatlaşma üzerine, "Milli emellere hizmet eden bir kişi sıfatıyla milletle beraber çalışmak için askerlikten istifa ediyorum." dedi ve İstanbul'a karşı özgürlüğünü korumak için saltanatın verdiği paşalığı sırtından attı.

İclal bu sözü en derin bir coşkuyla karşılamış, oh çekiyordu.

Nihat sözüne devam etti:

— Sivas Kongresi'nde Batı Anadolu'dan ve ta Rumeli'den üyeler bulunuyor ve alınan kararlar tümüyle milletin oluşturduğu gerçek halk ve istiklal hareketinin idari, mali, siyasi, askerî esaslarını saptamış oluyordu.

Bu kongre esnasında saltanat sadrazamı, harbiye ve dahiliye nazırları Mustafa Kemal'in işlerini bozmak emeliyle birtakım vatan düşmanı herifleri, cahil Kürtleri bu hareketin aleyhine sevk etmişlerdi. Bunların amacı kongre esnasında Sivas'a hücum edecekler, kongre ileri gelenlerini tutuklayıp idam ederek, beraberlerinde götürdükleri bir sultan iradesini yayımlayarak Sivas'a bir vali ve kumandan koyacaklardı. Bu hazırlıkların İstanbul'dan yapıldığı ele geçen bazı şifrelerden anlaşılmış ve İstanbul'a başvurarak bir sonuç alınamayınca harekete geçilmiş ve Harput'ta bulunan bir taburla

iki batarya ve Malatya'daki süvari alayı bunlara karşı sevk olunmuştu.

Bu hazırlıkları haber alan hainler Urfa üzerinden Halep'e kaçtılar ve dağıldılar.

İş bu kerteye gelince Temsil Heyeti İstanbul'da padişaha başvurarak kabinenin meşru olamadığını ve iktidara meşru bir heyet gelinceye kadar İstanbul'la görüşmeyi kestiklerini açıkladılar. Bu tehdit sonucunda Ferit Paşa ve avenesi istifaya mecbur kaldı.

Yeni Ali Rıza Paşa kabinesi Temsil Heyeti'nin isteklerini esas olarak kabul etmiş ve ayrıntılar üzerinde anlaşmak için Bahriye Nazırı Salih Paşa'yı Amasya'ya göndermişti. Orada üç gün üç gece süren görüşmelerle kongrelerin kabul ve ilan ettiği önemli maddeler tartışıldı ve kabul olundu. Yeniden seçim yapılıp Millet Meclisi'nin toplanmasına da karar verildi.

Temsil Heyeti meclisin Anadolu'da toplanmasını arzu ediyordu. Fakat İstanbul'dakiler, "Bu siyaseten doğru değildir," diye ısrar ettiklerinden meclis seçildiği vakit İstanbul'da toplandı ve Sivas'ta tekrar edilen Misakımilli mecliste resmilik kazanarak Türklerin asgari istekleri olmak üzere dünyaya ilan olundu.

İşte bu sıradadır ki Mustafa Kemal Paşa ve Temsil Heyeti Ankara'ya geldiler.

Nihat sözüne devamla:

— İngilizler devamlı İstanbul'a baskı yapıyorlar ve uygun bir barış elde etmek için Yunanlılara karşı Aydın'da savaşan ve Ankara'da hükmünü her tarafa yaydıran Kuvayımilliye'nin her durumda ortadan kaldırılmasında ısrar ediyorlardı. Halbuki Kuvayımilliye hükmünü her cephede yürütüyordu. İsteklerinin ve iddialarının sonuçsuz kaldığını görünce İngilizler şaşırdılar, kudurdular ve ne yaptıklarını bilmez gibi sonunda 16 Mart'ta İstanbul'u işgal ettiler. İşte bu andan itibaren mücadele daha sıkı bir safhaya girerek İstanbul Anadolu'ya karşı maskesini attı ve kanlı bir boğuşma ortaya çıktı.

Mesela bu fırsatta yeniden başa geçen Ferit Paşa'nın padişah fermanında aynen şu sözler yazılıydı:

> Mütarekenin imzalanmasından başlayarak yavaş yavaş düzelme noktasına yaklaşan siyasi durumumuzu milliyet adı altında yaratılan karışıklıklar vahim bir hale getirmiş ve buna karşı şimdiye kadar alınmasına çalışılan arabuluculuk tedbirleri faydasız kalmıştır. Sonradan beliren olaylara göre bu isyan halinin devamı Tanrı korusun daha vahim bir hallere neden olabileceğinden meydana gelen karışıklıkların bilinen düzenleyici ve kışkırtıcıları haklarında kanun hükümlerinin uygulanması ve fakat aldatılmış olarak bu ayaklanmaya katılan ve ortak olanlara genel af ilanı.

Nihat kudurmuş gibi haykırıyordu:

— Görüyor musun İclalciğim, bak bu sözde padişah adeta İngiliz'le bir olmuş olmuyor mu? Memleketin düşman pençesinden kurtuluşu için uğraşan fedakârları tehdit etmek ne demek? Sen ki bu ülkenin padişahısın, haydi burada kapalı ve esir durumda bulunuyorsun, fakat senin adına Anadolu'da düşmana karşı koyan vatansever kahramanları tehdit etmek ne demek?

Bu hareketin manasızlığını anlamıyormuş gibi derin bir nefesle Nihat devam etti:

— Aynı sadaret günü Ferit Paşa'nın bildirgesinde de bak ne var? Sadrazam efendimiz buyuruyor ki güya İzmir ve İstanbul Kuvayımilliye oluştuğu için işgal edilmiş ve bu hal devam ederse Anadolu baştan başa işgal edilecekmiş. Bu nedenle bu kargaşaya sebep olanların idamları kesinmiş. Yani bir sürü saçmalama. Sonra biliyorsun ki bu fikirle fetvalar çıkarıldı, düşmanlarımızın bize karşı her hareketleri meşru gösterildi, filan, filan... Fakat bunun tabii en kötüsü Millet Meclisi'nin basılıp heyetin dağıtılması ve içlerinden birtakımlarının Malta'ya kadar sürülmesi oldu. İşte bunun üzerinedir ki Ankara'da Mustafa Kemal Paşa meclisin dağıtılıp İstanbul'un işgal edilmesine cevap olarak Türk milleti için ne sultandan, ne

padişahtan, ne sadrazamdan artık bir fayda olmadığını anlayarak milleti bir hukuki organla yönetmek için geniş yetkileri olan bir Büyük Millet Meclisi'ni Ankara'da kurdu ve resmen bir hükümet oluşturdu. Buradan kaçabilen milletvekilleriyle yeniden seçilenler ve Ankara'ya katılan subaylar ve komutanlar bir araya geldiler. Ve işte o zaman Mustafa Kemal Paşa'nın fikri, yani milleti kendi işleriyle daha yakından alakadar ederek devlet şekline getirmek emeli gerçekleşti.

Buraya gelince son zaferini kazanmış bir fatih coşkusuyla Nihat ellerini çırptı:

— İşte bugün bu olmuş ve Türkiye Büyük Millet Meclisi kurulmuştur. Başkan Mustafa Kemal Paşa'dır. Senin dayın apartmanında İngiliz Muhipleri Cemiyeti maskaralığıyla didinirken Anadolu'da her gün kuvveti ve yüceliği artan bir hükümetimiz var. Görüyor musun İclal, dünyada azim ve irade ne harikalar yapıyor? Bir sene evvel Mustafa Kemal İstanbul'dan giderken ne vardı? Sebebi ne kadar geniş ve yüce bir emel olursa olsun hiçbir şey, değil mi? Fakat Erzurum, Sivas, sonra Ankara... Anadolu'nun bu üç büyük şehri üç aşamadır ki geleceğin en önemli bir devletinin esaslarını kurmuştur. Erzurum, Sivas, Ankara... Erzurum'da emekleyen çocuk, Sivas'ta okula başladı ve Ankara'da subay çıktı.

Nihat artık coşmuştu. Yüzüne parlak bir ferahlık gelmiş, diyordu ki:

— Şimdi bu hükümet, yani bizim hükümet Yunanlıları ve öteki düşmanları Anadolu'dan sürüp çıkarmak için savaşmaya, vuruşmaya muhtaçtır. Demek ona bir ordu lazım, fakat bugün var olan kırık dökük ordu parçaları ve ne olsa düzensiz milli kuvvetlerden başka, bütün kurmayıyla, bütün şartlarıyla düzenli bir ordu. İşte böyle bir ordu yapmak için bizi çağırıyorlar, bizi bekliyorlar, bizi, yani memleketi kurtarmayı kendine ülkü edinmiş ve bu uğurda ölmeyi göze almış genç subayları...

Burada durdu. Ve elini genç kıza samimi bir hamleyle uzatarak:

— Bu davete cevaben Ankara'ya gitmek istiyorum. Bana izin vermez misin? Şimdi orada ne bulacağım, nasıl şartlar içinde gideceğim ve nasıl şartlar içinde yaşayacağım? Bunu bilmediğim için seni götürmek fikrinde değilim. Bunun için müsaade et, gideyim, göreyim ve iki kişi bizi beraber yaşatabilecek bir çevre bulursam seni ya aldırırım, ya kendim gelir alırım. Buna ne dersin yavrum?

Genç kız sıcak bir çabuklukla elini uzatıp Nihat'ın elini kaptı ve candan bir kuvvetle sıkarak:

— Anlaşmamız maddelerini unutmamak şartıyla ve bu söylediğin sınırlar çerçevesinde "Git Nihat!" derim. Git ve eğer işin selameti için benim burada yalnız ölmem bile icap etse, çalış vatanını kurtar.

Nihat açıklama yaptı:

— Şimdi ben buradan vapurla İnebolu'ya gideceğim, oradan Ankara. Kötü yollarda, pis hanlarda kalmak üzere tam yedi sekiz gün sürüyormuş. Sen bu zorluklara dayanabilir misin?

İclal şahane bir cesaretle başını kaldırarak:

— Niçin dayanamayacakmışım, dedi, bu kadar sıkıntıdan kaçacak olursak sonra emellerimize nasıl yetişebiliriz?

— Doğru söylüyorsun, dedi Nihat genç kızın bu makul sözlerine cevaben, evet doğru söylüyorsun. Fakat ben evvelden gidip bir kere durumu ve çevreyi görüp bir fikir edindikten sonra seni almak istiyorum, bu daha doğru değil mi?

İclal her vakit olduğu gibi büsbütün Nihat'a teslim olarak:

— Tabii sen benden daha iyi düşünürsün ve benden daha iyi bilirsin, diye teslim etti.

Geze geze yorulmuşlardı. Orada setin kenarında bir masaya oturdular. Şimdi Nihat gelene geçene işittirmemek istiyormuş gibi yavaşça bir sesle:

— Demin söylemiştim, diyordu, Büyük Millet Meclisi şimdi bir ordu yapmak istiyor, fakat ordu demek yalnız asker ve subay değil, daha çok silah, cephane demektir. Ta ilk zamanlardan beri melun bir aksilikle askerliğe ait kurumlar

ve en esaslı silahlar, levazım, cephane depoları hep İstanbul'da yapılmış ve İstanbul'da saklanmakta bulunmuştu. Şimdi dağıtılan kıtaların subaylarıyla kısmen esirlikten dönen, kısmen izinli veya hava değişimiyle vesair nedenlerle dönen subaylar hep İstanbul'da, burada. Müttefikler İstanbul'da az miktarda asker bıraktılar. Kalan bütün silahları, topları, cephaneleri ve bütün askerî kurumlarla depoları korumaya aldılar. Bundan başka Trabzon'da, Samsun'da ve güney kısımlardaki askerin silahları da kısmen toplandı. İzmir'e çıkan Yunan ordusu da oradaki askerlerin silahını aldı. Yani Anadolu'da hiçbir kuvvetin hayat bulmasına meydan vermeyecek bir şekilde kolumuzu, kanadımızı kırdılar. Zaten ordularımız savaştan yorgun ve son olaylardan ümitsiz bir halde olduğundan bugün Anadolu'nun ötesinde berisinde bulunan askerî kuvvetlerimiz dağılma halindedir.

Ha, yalnız doğu sınırında ahali bir kahramanlık yapmış, ilk günlerde askerle birleşerek İngilizlerin silah toplayan heyetini çevirmiş ve ellerindeki silahları alarak onları esir etmiş. Bu yüzden o tarafta biraz güven var. Fakat bu tarafta ne asker var, ne silah var. Halbuki düşmanın düzenli askerine başıbozuk kuvvetleriyle karşı koymak tabii doğru değil. İşte bu halde Büyük Millet Meclisi bütün subayları Anadolu'ya çağırıyor ve silah bulmaya çabalıyor. Şimdi içinde bizim Ekrem Behiç Bey'in de olduğu İstanbul'da bir iki örgüt, burada İngilizlerin korumasında bulunan silahları ve cephaneyi Anadolu'ya kaçırmak için hazırlık yapıyorlar.

Bu sözleri İclal parmakları gayet meşgul bir tarzda şemsiyesinin kurdelesini bükerken dalgın ve gözleri yerde dinliyordu.

Birdenbire delikanlı genç kızın eteklerine iki damla yaş sızdığını gördü.

— Eminim ki, dedi, Ankara'ya gidiyorum diye beni kıskanıyorsun da onun için ağlıyorsun. Çünkü üzüntüye hiç lüzum yok. Bir tehlike yok, bir korku yok... Selametle vapura bineceğim, biraz rahatsızca gideceğim ama neme lazım! Vatan için hizmet uğruna zahmet çekeceğim.

İclal bu son sözlerle üzüntüsünden utanmış gibiydi. Başını kaldırdı, mazlum gözlerle nişanlısına baktı:

— Ben hiç böyle şey için ağlamıyorum, dedi. Ağladığımın sebebi niçin dünyaya kadın olarak geldim de vapurda, yolda rahatsız olursam bahanesiyle beni de seninle beraber aynı hizmeti görmekten men ediyorsun diye...

Fakat ne zararı var, bugün sen gidersen yarın beni de alacak değil misin? Pek yakın zamanda ben de seninle beraber çalışacak değil miyim? Bu da bir tesellidir, dedi.

Karar verdiler, Nihat hareket edeceği günü bir yahut iki gün evvel İclal'e bildirecek ve o gün nerede buluşacaklarını gene ona gizlice anlatacaktı.

Bu karardan sonra bahçeden çıktılar, genç kız tramvaya bindi, Maçka'ya döndü. Nihat Beyoğlu'na inerek evine döndü.

2

Bir Aksilik

Ekrem Behiç ona giderken Ankara'ya götürülecek önemli kâğıtlar vereceğini söylemişti.

— Fakat öyle kâğıtlar ki kimse görmeyecek ve üstünü başını arasalar bulamayacaklar, anlıyorsun ya, öyle kâğıtlar! demişti.

İşte bu akşam semtlerine gittiği vakit evlerinin sokağında, köşe başındaki kunduracıya uğradı. Oraya üç gün evvel bir ayakkabı ısmarlamıştı. Onu alacaktı.

Bu ayakkabı Nihat'ın düzenlemesiyle hoyrat, kaba giyilmek için yapılmış, iki kat tabanlı bir kundura olup sağ ayağının tabanında gizli bir bölme vardı.

Bu bölmenin kapağı ayakkabıyı ele alıp ökçesini aşağıya kanırtınca açılıyor, tabandan bir parça kalkarak içine ince bazı şeyler konulabilecek bir göz çıkıyordu.

Ekrem Behiç ona kimsenin bulamayacağı bir kâğıt vereceğini söylediği vakit düşünmüş düşünmüş bu çareyi bulmuştu.

Kunduracı kendini görünce yanı başında duran ayakkabıları alıp önündeki masanın üzerine koydu. İlk bakışta başka kunduralardan hiç farkı yoktu. Fakat ufak bir el hareketiyle içinde adeta bir bölme peyda oluyordu. Kunduracı Nihat'ın tarifini daha ustalıkla, daha maharetle yapmış ve dururken hiçbir iz vermeyecek şekilde başarılı olmuştu.

Nihat parasını vererek ayakkabıları aldı.

Öbür sabah on sularında bunları ayağına giyerek Ekrem Behiç'e gitmek için yola çıktı. Köprüye indiği vakit Ada iskelesi hizasında karşısına birdenbire bir subay çıktı ve onu görür görmez uzun ve ahenkli bir haykırışla:

— O... Nihatçığım, sen misin? diye kollarını açtı.

Bu sınıf arkadaşı, okulda en çok sevdiği bir dostu ve adeta kardeşiydi. Onun hemen koluna girerek candan konuşmaya ve birbirlerine dertlerini dökmeye başladılar. Böylece Kadıköy vapur iskelesine gittiler, orada arkadaşı kalkacak vapura binmek istediğinden onun da beklemesini rica etti ve Nihat beş on dakika kalmaya razı oldu.

Bekleme yeri kalabalıkçaydı.

Nihat arkadaşıyla kapının kenarına dayanmış konuşuyordu.

Birden dış kapıdan sallana sallana, ahaliye çarpa çarpa gelen iki İngiliz askerini gördüler. Bunlar iyice sarhoştular. Kafalarında eğri şapkaları, ciğer enseleriyle, küstah bir canavarlıkla geçtikleri yolda türlü zarar vererek Nihat'la arkadaşının konuştuğu bekleme salonuna girdiler.

Nihat bu herifleri ne vakit görse kan boğacakmış kadar öfkeye kapılmaktan kendini alamazdı. Hele bir gün gene bu Kadıköy iskelesinde, fakat öteki kapıda şahit olduğu olaydan sonra bu heriflere kanlı bir düşmanlık bağlamıştı. Gene böyle sarhoş olmak üzere, fakat altı yedi kişiydiler. Oraya birikmiş, vapura girmek için kapının açılmasını bekleyen kendi halinde zavallı kalabalığı iterek kakarak gelmişler, en ön sırayı almışlardı. Kapı birdenbire açılınca nasıl oldu bunların birisi sendeledi ve oraya, eşiğe yüzükoyun kapandı.

Bu hali görünce bütün İngilizler deli oldular, kudurdular. Âdetleri olduğu üzere ahali bekleyemeyerek telaşla yerde yatan İngiliz'in üstünden atlamışlar ve bir taraftan atlayarak geçiyorlardı.

O zaman İngilizler bir taneleri ayak altında yatarken böyle ezilircesine yapılan bu işlemi affedilmesi mümkün olmayan bir cinayet olmak üzere görmüşler ve kapının dış tarafına çıkarak üçer üçer vaziyet almışlar ve önlerine gelen adamları boks yumruklarıyla dövmeye, ağızlarını burunlarını kanatmaya ve harap etmeye koyulmuşlardı.

İşte o günden beri Nihat nerede bu haki renkli elbiseli ve ciğer yüzlü, eğri şapkalı askeri görse canlarını almak isteyen bir öfkeyle solumaya başlardı.

Şimdi bugün bunların ikisini gene sarhoş olarak ve kendilerine de biraz çarparak bekleme yerine girdiklerini görünce dişlerini gıcırdatarak gene kinle solumaya başlamıştı.

İngilizler bir türlü rahat duramıyorlardı. Birbirleriyle el şakası ediyorlar, bitmez tükenmez kahkahalarla gülüyorlar, itişiyorlar, kakışıyorlardı.

Bu itişme kakışma arasında sağa sola yalpa vurarak bir iki defa Nihat'a da çarptılar. Nihat kendini zapt edemeyerek fena bir harekette bulunacağını görüyor ve oradan çekilmeyi de kendine yediremediğinden vapurun gelmesini ve şuradan çekilip gitmesini diliyordu.

Birdenbire sendeledi, eğer yanında arkadaşı olup da tutmamış olsaydı sırtüstü yere yuvarlanacaktı. Hışımla heriflere baktı. Onlar şimdi orada sendeleyerek ayakta duruyorlar ve kendisine bakarak rahatsız edici kahkahalar atıyorlardı.

Nihat bir alev içinde kaldığını hissetti ve ne yaptığını tayin edemeden iki yumruğuyla heriflere hücum ettiğini gördü.

Bu ani bir hal oldu. Zaten kendi kendilerine ayakta durmaları bir harika denilecek kadar sarhoş bulunan İngilizler bu saldırıyla kapaklanarak yüzükoyun kapının önüne yı-

kıldılar ve hareketsiz, öyle kaldılar. İkisinin de ağızlarından kan sızmaya başlamıştı.

Bu orada olanların üzerinde bir yıldırım etkisi yaptı. Nihat şimdi ayılmış, ne yaptığını bilmiyor, ne yapacağını şaşırmış bir halde donuk donuk bakıyordu.

Arkadaşı:

— Ne yaptın Nihat? dedi. Herifler galiba geberdiler. Baksana hiç kımıldamıyorlar ve bir taraftan kan çoğalıyor. Hemen sıvışmaya bak... Bir yakalarlarsa bittiğin gündür.

Ani bir hareketle Nihat kalabalığın arasından sıyrılıp kendini dışarı attı, oradan süratle Köprü'nün altından Haliç İskelesi'ne geçti, merdivenden çıkarak koşa koşa Tünel'in yanındaki sokaklardan Beyoğlu'na çıktı. Ve hep arka, tenha yolları seçerek, ikide bir geliyorlar mı diye arkasına bakarak kendini Taksim'e attı.

Ekrem Behiç olayı soğukkanlılıkla dinledi ve ağırbaşlılıkla:

— İyi olmuş, fakat fena yapmışsın, dedi. Şimdi orada ihtimal senin izini bulurlarsa uğursuz herifler bu işlerde o kadar intikamcı davranıyorlar ki halin berbat olur.

Nihat soluk çehresinde silik bir gülümseyişle:

— Buraya gelinceye kadar arkamdan gelen giden olmadı, izimi nereden bulacaklar? diye sordu:

— Bilinir mi? dedi Ekrem Behiç, eğer heriflere bir şey oldu ise ne yapıp yaparlar, eminim ki seni bulurlar. Mesela arkadaşını yakalarlar ona sorarlar yahut seni tanıyan birini bulurlar. Onun vasıtasıyla seni yakalarlar. Sözün kısası büyük tehlikeye girdin. Gidinceye kadar meydana çıkmamalı, saklanmalısın.

Nihat şimdi ilk korkuyu geçirmiş, bu hınzırların ikisine olsun verdiği dersten seviniyordu.

— Eğer yapılacak şey bundan ibaretse hareketime hiç pişman değilim. Ve inşallah hınzırlar ölmüşlerdir, ne yapayım, iki gün burada saklanırım. Zaten gidiyordum, sonra vapura biner giderim.

Ekrem Behiç alnında kaygılı çizgilerle:

— Kötü şartları düşünecek olursak bu kadar kolay da gidemezsin. Öyle kolunu sallaya sallaya rıhtımdan seni vapura koyup gönderirler mi? Belki eşkâlini almışlardır, salonda yahut vapurda gene yakalayabilirler. Bence senin için yapılacak şey vapurla gitmeyi terk edip karayolunu seçmektir.

— Karayolu mu?

— Evet... Buradan kaçan milletvekilleri filan, hepsi karadan, kıyafet değiştirerek gittiler. Sen de onlar gibi kıyafetini değiştirir, köylü elbisesi giyer, ver elini Bolu dersin, yola düşersin. İşte selametle gitmek istersen senin yapacağın şey budur.

Bu zorunluluk Nihat'ın pek canını sıktı. Buradan karadan Ankara'ya gitmek onu ürkütüyordu. Gerçi yaz ve havalar uygunsa da yolda rast geleceği sakatlıklar, güçlükler hiç hoş bir şey değildi.

Fakat mademki buna mecburdu, bunu kabulden başka çare var mıydı?

Ekrem Behiç:

— Hemen bugün yola çık, diyordu. İhtimal yarına kadar ararlar, sorarlar, eşkâlini tespit ederlerse belki Üsküdar'dan filan da çevirebilirler.

Saate baktı saat on biri geçiyordu.

Ekrem Behiç ona gideceği yolu tarif ediyor, evvela Üsküdar yoluyla köye gidip orada kendinin bildiği ve isteyenlere ödünç kıyafet sağlayan Hacı Molla adında ihtiyar, kötürüm bir kadının evini anlatıyordu:

— Bu ev köye girince soldan ikinci değil üçüncü binadır, fakat cephesi arka dağlara bakar, sırtı yola dönüktür. İki katlı ahşap bir köy evidir. Buraya karanlıkta girmek ihtiyata uygundur. Ne olur ne olmaz, her türlü tehlikeye karşı tedbirli davranmalı. Öğleden sonra Üsküdar'dan hareket edersen akşamüstü köye varırsın, geceyi köyde geçirir, yarın erkenden yola düşersin... diyordu.

O halde bir iki saat sonra buradan hareket lazımdı.

Ah! Ya İclal... İclal ne olacaktı? Ona nereden ve nasıl başına gelen bu felaketi anlatacak, birdenbire gitmeye mecbur olduğunu bildirecekti.

O zaman bu zorluğa son derece canı sıkılarak başını sallıyor ve nereden başına bu belanın çattığını lanetle anıyordu.

Birdenbire İclal'e telefonla, gitmek mecburiyetini bildirmeyi düşündü. Karşısına Şefkat çıksa bile içinde çırpındığı bu zorluklar arasında artık ona o kadar önem vermez ve İclal'i çağırtarak işi anlatırdı.

Hemen telefona gitti bir talih yaverliği olarak telefonda Kalyopi'yi buldu. Ona çabuk İclal Hanım'ı çağırmasını söyledi. Şimdi telefonda İclal'in sesi ötüyordu.

— Alo... Nihat Bey, siz misiniz?

Telefon işini mümkün olduğu kadar kısa kesmek için:

— Hemen giyin, tramvaya atla, Taksim'de in, Sıraselviler'e doğru sol kaldırımdan yürü, hiç durma ve bir şey sorma, önemli şeyler oldu anlatacağım, dedi.

Kaybedilecek artık bir dakika yoktu. Hemen oturdu, ablasına bir mektup yazdı. Onu göndermesini Ekrem Behiç'e rica ederek oraya bıraktı ve:

— Evrak hazır ya, diye sordu.

Bir taraftan sağ ayağından kundurasını çıkardığını gören Ekrem Behiç hayretle bakarak.

— Ne yapıyorsun? diye sordu.

Nihat ayakkabıyı çıkarmış ve ökçesini kanırarak içindeki gizli bölmeyi açmıştı.

— İşte mektubunuzu buraya saklayacağım ve ölsem bile kimsenin aklına gelerek buradan onu bulup alamazlar, dedi:

Binbaşı bu düzenlemeye hayran kalarak kahkahalarla gülüyordu.

Nihat cebinden cüzdanını çıkarıp oradan beş yüz liralık bir banknot aldı.

— Ne olur ne olmaz, tedbir olarak bunu da buraya saklayayım, dedi.

Binbaşının kâğıtları kalınca bir tabaka teşkil ediyordu. Kâğıtları, beş yüzlük banknotu koydular, kapağı kapadılar ve Nihat ayakkabıyı ayağına geçirdi.

Ekrem Behiç'le samimi bir vedadan sonra Nihat kendini sokağa attı. Herkes ona bakıyor ve tanımışlar gibi üzerine gelerek tutacaklar zannediyordu.

Yaya kaldırımından Taksim'e doğru yürürken İclal'in de karşıdan geldiğini gördü.

Genç kız heyecanla soluyor ve merakla tutuşmuş görünüyordu. Nihat onun koluna girerek:

— Şuradan yavaşça Dolmabahçe'ye inelim, Beşiktaş'a kadar seninle yürüyelim. Ben oradan bir kayığa biner, arabamı çekerim, sen dönersin, dedi.

Ve kısaca başına gelen olayı anlattı.

İclal korkuyor, ağlıyor, inliyordu. Onu mümkün olduğu kadar sakinleştirmeye çalışarak, tatlı sözlerle yumuşatarak korkusunu gidermeye uğraştı:

— Canım bir şey yok, diyordu, işte şimdi şuradan, Beşiktaş'tan bir kayığa atlayacağım, Üsküdar'a çıktım mı artık selamet...

Ve genç kızı oyalamak için gideceği köyü, Hacı Molla'nın evini, orada köylü elbisesi giyeceğini, yarın sabah erkenden yola çıkacağını ve Bolu'ya kadar biraz tehlike varsa da oradan öteye kesinlikle selamet olduğunu ve durmadan, onu düşündürmeye vakit bırakmayarak şunu bunu söylenip duruyordu.

Sonunda bir an oldu ki Beşiktaş İskelesi'ndeydiler. Nihat oradan bir kayığa atladı ve:

— Sana elveda demiyorum İclalciğim, pek yakında inşallah sen de geleceksin ve o vakit artık saadet!.. dedi ve kayıkçıya eliyle işaret etti.

Kayık açıldığı vakit İclal hâlâ orada duruyordu. Daha uzaklaştığı zaman genç kız ayrılmayarak gene oradaydı ve mendilini devamlı sallıyordu. Sonunda sallanan mendiller ikisi için de bir kelebek kanadı haline geldi ve bir an oldu ki görünmez oldular.

3

Köyde Bir Gece

Üsküdar'a çıktığı vakit saat bir buçuğa geliyordu. Karnı acıkmış olduğu gibi bir daha nerede ve ne vakit düzgün bir yemek yiyeceğini bilemediğinden her ihtimale karşı bir lokantaya girip özenli bir yemek yedi. Lokantadan çıktığı vakit evvela Üsküdar'ın dışında bulunmak için bir arabaya muhtaç olduğunu görerek nereye gideceğini söylemeksizin rasgele bir arabaya atladı. Arabacı çarşıya doğru sürerken:

— Bulgurlu'ya doğru çek... dedi ve araba ağır ağır ilerledi.

Üsküdar'dan çıkmışlar, etraf adeta boşalmıştı. Bir saat kadar bu şekilde gittikten sonra arabayı durdurup indi. Ondan sonra yürümeye başladı.

Köye vardığı vakit güneş ufkun üstüne inmiş ve Nihat iyice yorulmuştu. Bütün yolda kendinden başka kimse yoktu. Bunu görüp memnun olarak, "Kimseye rast gelmiyorum, çok iyi!" diye hareketlendi. Fakat köye girip de tam gözüyle uzaktan soldaki evleri sayıp Hacı Molla'nın olduğunu zannettiği evi gözüyle kararlaştırdığı vakit karşıda mezarlıktan bir adam atladığını gördü. Bu adam paçalarının tozunu eliyle silkerek kararsız bir tavırla sağına soluna baktı ve köyün içerisine doğru yürümeye başladı. Nihat da herife kuşku vermemek için ağır ağır arkasından yürüdü.

Hava gittikçe kararıyor, köye hüzünlü bir karanlık çöküyordu. Önden giden adamın köyün yollarında kaybolduğunu görüp onun kendi gibi bir yolcu olduğunu anlayarak döndü. Hacı Molla'nın evine doğru süratle yürüyüp kapıya vurdu.

İçeriden bir genç kadın sesi:

— Kimdir o?.. diye haykırdı.

Nihat yavaşça:

— Aç, aç... dedi.

Ses kapıya kadar gelip bir daha sordu:

— Sen kimsin?

Nihat tekrar:

— Canım aç, söyleyeceğim var.

Kapı biraz aralıklandı, gençççe fakat hayatın tırnaklarıyla kemirilmiş bir yüz gördü.

— Behiç Bey selam söyledi, diye fısladı.

Kadın tuhaf bir edayla, "A, öyle mi?.." dedi ve "Dur örtüneyim de..." diye bir dakika kayboldu. Sonra başörtüsüyle gelerek kapıyı açtı.

İçerisi toprak zeminli küçük bir avluydu. Kırık bir merdivenle yukarı çıkılıyor ve merdivenin ayakucunda küçük bir kapı bir odaya açılıyordu. Merdivenin yanı başında tahta bir sedir üzerinde serilmiş bir mindere Nihat'ın görür görmez Hacı Molla zannettiği yaşlı, mübarek yüzlü ve faal gözlü bir kadın oturmuş tespih çekiyordu.

Bu kadın Nihat'ı görünce, "Buyur oğul," diye yanı başında bir yer gösterdi.

Nihat kadının elini öperek oturdu. Bu esnada öteki kız ayakta duruyor ve dinliyordu.

Hacı Molla tekrar:

— Ne haber var ki oğul?.. diye sordu.

Nihat iki üç sözle Behiç Bey'in kendisini bir selamla gönderdiğini ve yarın buradan Anadolu'ya gideceğinden kendisine bir kat elbise bulmaları lazım olduğunu söyledi.

O söylerken bir taraftan tespih çekerek kendi kendine okumakta devam eden ihtiyar kadın bu elbise sözü olunca ayakta duran kıza:

— Kız Ayşe, var Halil'e koş, bize gene bir potur, bir cepken buluversin, dedi.

Kız hemen kapıya atılıp başörtüsünü düzelterek sokağa çıktı gitti.

Şimdi Hacı Molla'yla Nihat yalnızdı. Ortalık iyice kararmış olduğundan Hacı Molla yanındaki bir merdiven ayağında duran lambaya uzandı. Ve dizinin dibinden aldığı kibritle küçük lambayı yaktı. Şimdi ev altı karanlık olmaktan kurtulmuştu, fakat aydınlanmamıştı. İsli lamba yalnız

yön belirlemesine yetişecek kadar bir ışık veriyordu. Kadın tekrar tespihini almış ve söz açmak ister gibi:

— Ortalıkta ne var ne yok oğlum, diye sormuştu.

Nihat bir taraftan okuduğu halde kendisini dinler görünen kadına bildiği haberleri verdi. Bu haberler Anadolu mücadelelerine dairdi. Kadın Aydın'da Yunanlıların önüne çıkıp dayanan ve ilerlemelerini engelleyen efeleri bir coşkuyla karşılıyor, gizli okuduğu duaları arasında ikide birde yüksek sesle:

— Hay Allah onlardan razı olsun, gebertsinler hınzırları... Ümmet-i Muhammed'in öcünü alsınlar, diye söyleniyordu.

Az sonra kapının kilidine bir anahtar sokuldu ve açılarak Ayşe girdi. Fakat hemen kapıyı iterek sürmesini sürdü ve kilitledi.

— Bir korktum ki diye mırıldandı. Halil daha evine gelmemiş. Geldiği vakit istediklerimizi getirmesini söyleyecekler.

Sonra Nihat'a dönerek.

— Bir parça bir şey yemez misiniz? diye sordu.

Nihat gündüz geç ve fazlaca yediğinden ve henüz karnının tok olduğundan bahsederek:

— Acıkırsam sonra yerim, şimdi bir şey istemem, dedi.

Ve Ayşe de kahve pişirmek için köşede duran mangalı açarak cezveyi sürdü.

Şimdi Hacı Molla dile gelmiş, ona oğlunun ve kardeşinin savaşa nasıl gittiklerini ve nasıl ölüm haberlerini aldığını anlatıyor ve hararetlenerek dizini döve döve söyleniyordu.

Kahve pişmiş, içilmiş, Nihat'la Hacı Molla derin konulara dalmışlar, Nihat söylüyor, bitiriyor, Molla başlıyor, devam ediyordu.

Bu kadın kocasını Teselya Savaşı'nda şehit vermiş, büyük oğlunu Balkan Savaşı'na göndermiş, küçük oğluyla damadını da büyük savaşta kaybetmişti.

— Ah oğul, diyordu, bizim köylülerin hep erkekleri savaş kurbanıdır. Her evde bir iki erkek savaşa gitmiş ve gelmemiştir.

Ve tekrar hikâyeye geçiyor, anlatıyor anlatıyor dertlerini bitiremiyor.

Birdenbire kapı çalındı. Hacı Molla başıyla Ayşe'ye işaret ederek:

— Halil olmalı, açıver kız kapıyı... dedi. Ayşe kapıya atılıp kilidi açarken alışkanlıkla:

— Kim o? diye seslendi.

Fakat dışarıdan ummadığı bir şey işitmiş gibi irkilerek kilidi açmaktan vazgeçti ve yüzü anasına dönmüş, sapsarı, dikilip kalarak eliyle "sus" işareti etti.

Hacı Molla telaşla sordu:

— O ne o kız?

Kız taş kesilmiş gibi eli dudaklarında, kımıldamıyor ve kulağı kapının aralığından sokağa verilmiş dinliyordu. Kapı bir daha vuruldu. Ayşe ne yapacağını şaşırmış gibi başını sallayarak annesine soruyor, baygınlıklar geçiriyordu:

Annesi erkek gibi sağlamlıkla ve gür bir sesle:

— O ne o kız, ne oluyor? diye haykırdı.

Ayşe şimdi sedire kadar gelmiş, bir fısıltı içinde anlatıyordu:

— Demin gelirken peşim sıra Kara Bakkal'ı gördüm, bu vakit ne arıyordu, ardımdan niçin geliyordu? Korkarak hızlı hızlı geldim. Şimdi kapının arkasında o var zannederim, Halil değil...

Bu Kara Bakkal dedikleri herif savaşta köydeki dükkânı bırakmaya mecbur edilmiş, mallarını yok pahasına elden çıkarıp gitmiş bir Rum'du ki son günlerde gene köyde görünmüş ve nerede kaldığı bilinmeyerek varlığının köy için bir uğursuzluk getireceğine hükmolunmuştu. Şimdi bu adamın niçin olduğunu bilmedikleri halde gece yarısı kendi evlerine, özellikle kızın arkasından gelip çatması neydi? Ve ne demek olacaktı?

Hacı Molla bu hareketten bir namus meselesi çıkararak adeta ayakları varmış da kalkıp hücum edecekmiş gibi hırsla bir davrandı.

— Ne halt eder be? diye haykırdı. Ne istiyor bu herif bizden?

Kapının arkasından bir ses:

— Çok söylemeyin, kapıyı açınız, sonra başınıza bela gelir, diyordu.

Hacı Molla kükrercesine:

— Bela mı gelir? Bela senin başına, diye söylenerek eliyle merdiven altına kapı gibi asılmış olan çuval perdeyi açtı ve Nihat'ı öteki eliyle omzundan tutup oraya tıktı ve perdeyi indirerek tekrar haykırdı:

— Kız aç şu kapıyı... Kâfirin geleceği varsa göreceği de var...

Ayşe titreyerek anahtarı çevirdi ve sürgüyü çekerek kapıyı açtı.

Kapıdan içeri orta boylu, geniş yapılı, zayıf bir adam girdi. Kafasında bir şapka vardı. Keskin gözleriyle içerisini bir araştırıp iki adım attı, Hacı Molla'nın önünde durdu. Açık kapıdan rüzgâr giriyor ve lambayı söndürecek gibi oluyordu.

Ayşe hâlâ titreyerek kapıyı arkasından itti ve kapadı.

Hacı Molla herife hışımlı bir öfkeyle bakarak:

— Ne istiyorsun buradan? diye haykırdı. Elin taze kadınlarının arkasına düşüp namuslu evlerin kapısını çalmak senin ne haddine...

Herif keskin ve karanlık bir sesle:

— Hanım söylediğin sözü bilmiyorsun, dedi. Bana iyi bak, buraya ben kadın arkasından değil, kaçak arkasından geliyorum.

Birdenbire sararan Hacı Molla yarı kekeli bir sesle:

— Kaçak arkasından mı? Ne kaçağı o? diye sordu.

Kozunun kuvvetine emin bir cesaretle adam söylendi:

— Siz Anadolu'ya, Millicilere adam kaçırıyorsunuz. Geçen hafta geceyi burada geçirip bir kadın bir erkek, iki kaçağın Anadolu'ya gittiklerini biz biliyoruz. Bu adamlar mühim adamlardır. Kaçamayacaklardı, fakat kaçırdık. O vakitten beri etraf ve civarda gözcülerimiz vardı. Bu akşam gene bir yabancının gizli gizli köye gelip buraya girdiğini gördüm ve

şimdi bu adamı aramak için geldim. Eğer böyle bir şey yapıyorsanız, bu kaçakları kaçırıyorsanız vay halinize.

Bu son sözler esnasında soğukkanlılığını yeniden kazanmış olan Hacı Molla kayıtsız bir omuz hareketiyle:

— Evimi mi arayacaksınız? Ne haddinize, dedi. Şuradan şuraya bir adım atarsan alimallah senin kafanı koparırım.

Merdiven altında Nihat kendi kendine bu mübarek kadının cesaretine hayran oluyordu. Bu Kara Bakkal herifinin Türk memleketinde erkeği olmayan bir Türk kadınının evine ne hakla girdiğini soruyor ve öfkesinden boğuluyordu:

Herif alaycı:

— Ne haddime mi? Ben haddi maddi şimdi gösteririm, dedi.

Ve iki adım atarak bir el hareketiyle kapıyı açtı ve bir adım içeride bir adım dışarıda durarak elindeki düdüğü hızlı hızlı üç defa öttürdü.

Düdük bir yılan kamçısı gibi havayı yırtarak yankılandı. Herif bir dakika dinledi bir daha öttürdü ve bir cevap alamayarak tekrar içeri girdi, kapının önünde:

— Ben sizin böyle söyleyeceğinizi bildiğimden aşağıdaki karakola haber göndermiş, iki jandarma istemiştim. Daha gelmediler ama şimdi gelirler, o vakit görürsünüz...

Şimdi hacı nine işi kurtarmak için kurnazlık lazım olduğunu anlamış, gülümsemeye başlamıştı. Yumuşak bir sesle:

— Sen onları bırak da gel şuraya bir otur, hele bir konuşalım bakalım, dedi.

Deminki sertliğin böyle gevşeyeceğini görmekten meydana gelen memnuniyetle herif içeriye iki adım atarak:

— Ha şöyle, yola gelin... dedi.

Ve Hacı Molla'nın gösterdiği yere çöktü.

Hacı Molla, daha gelmedilerse jandarmaların yolda olduğunu anlamıştı. Şimdi değilse biraz sonra köye girecekler ve evlerinin önünde bulunacaklardı. Eğer bu herifin burada olduğunu görürlerse tabii gelecekler ve Nihat'ı da yakalayıp bir büyük bela çıkaracaklardı. Demek ne yapıp yapıp bu herifin burada olduğunu onlardan gizlemek lazımdı. Fakat nasıl?

Aynı fikirler, merdiven altında Nihat'ın beyninde de yıldırımlanıyordu. Yalnız aldığı görevi yapamamaktan değil, şimdi ihtimal kunduradaki kâğıdın da ele geçmesinden korkuyor ve kendi bildiği için herkesin de bunun kundurada olduğunu keşfedeceğini zannederek yüreği hopluyordu. O kadar ki eğer heyecanı engel olmasaydı, hemen kunduradan kâğıdı çıkarıp parçalayarak yok etmek istiyordu. Fakat dışarıdaki konuşmaların ne şekil aldığını merakla dinlerken burada kımıldanıp bir gürültü yaparsa işi büsbütün bozacağını düşünüyor ve Hacı Molla'nın tedbirli kafasının bu herifin zehirli dişlerini sökmek konusunda bir çare bulacağını umarak işi olacağına bırakmayı uygun görüyordu.

4

Casus Pençesinde

Herif Hacı Molla'nın yanına oturduğu vakit ihtiyar kadın:

— Kız, sür şuraya bir kahve demiş ve bir cigara sarsana, diye kibriti uzatmıştı.

Herif kahveyi de, sigarayı da reddetti ve düşmanını yumruğu altında hisseden vahşi tabiatlı nemrutlar gibi kibirle:

— Öyle şey istemem, dedi. Ben buraya giren adamı istiyorum. Size de bana da zahmet olmasın, bunu çıkarınız, teslim ediniz. Böyle yaparsanız sizin için daha hayırlı olur. Eğer inat ederseniz başınıza bela gelir.

Herifin bu serkeşliğini görünce Nihat da, Hacı Molla da kısa bir an içinde şimdi gelecek jandarmalardan işi gizli tutmak için ne yapıp yapıp herifin hareket etmesini ve ses çıkarmasını önlemek gerektiğini anlamışlardı.

Nihat hemen karar verdi. Jandarmaların bu tarafa geldikleri anlaşıldığı vakit bu adamı sessiz sedasız bırakmak için ne yapıp yapıp onu kımıldanamayacak ve ses çıkaramayacak bir hale koymak ve bu haldeyken kapıyı açıp sıvışmak lazımdı.

Hacı Molla da kendi kendine bu tedbiri bulmuş ve herifin boğazına atılmak için hazırlanmıştı.

Tam bu esnada yakından keskin bir düdük sesi işitildi. Herif, "Hah geliyorlar!" diye kımıldamaya vakit bulmadan burnunun dibinde bir revolver namlusu ve boğazında keskin bir pençe buldu.

Hacı Molla kuvvetli kollarının keskin parmaklarını herifin boynuna sarmış ve Nihat revolverini çıkararak bir sıçrayışta herifin önüne atılmış ve silahını burnuna dayamıştı.

Herif bu baskı karşısında dondu kaldı. Bir taraftan boğazındaki eller onun nefes almasını engelliyordu. Gözleri evlerinden fırlamış, kan çanağı halinde ve patlamış gibi korkunç bir bakışla tavana dikilmişti.

Keskin bir düdük daha havayı kamçıladı. Burada ses seda, hareket hiçbir hayat belirtisi yoktu. Şimdi düdük biraz daha içeriden geldi. Demek ki buralarda bir şey olmadığını anlayarak herifler köye doğru yürümüşlerdi.

İki üç dakika daha geçti, artık bir tehlike kalmadığını anladıklarından Nihat sıçradı kalktı:

— Aman ben kaçayım, dedi. Sizi tehlikeden kurtarayım, ben de kurtulayım. Eğer sorarlarsa burada kimse yoktu, bu bizim ırzımıza saldırdı deyiniz ve kendinizi öyle savununuz. Allah'a ısmarladık.

Fakat Hacı Molla avuçlarındaki kafada bir cansızlık hissettiğinden anlamak için şöyle bir salladı. Fakat baş cansız, düşük ve gevşekti.

Bu esnada Nihat kapıyı açmış çıkıyordu. Hacı Molla seslendi:

— Dur, dur oğul, bekle, kaçmaya lüzum yok, dedi ve parmaklarının arasında olan başı bıraktı.

Kara Bakkal şimdi başı boş kaldığından kıvrıldı sedirin önüne yere yıkıldı.

Nihat:

— A, ölmüş mü? diye haykırdı.

Hacı Molla:

— Herhalde oğlum... Savaşta şehit olan yavrularımın ve kocamın öcü alınmış oldu.

Fakat bu esnada kapı açık kalmış olduğundan dışarıya ışık yansımış ve bu ışık köyün içine kadar gidip boş dönen jandarmaların dikkatini çekmişti.

Ayşe her ne kadar kapıyı kapamak için acele etmişse de jandarmalar şimdi eve yaklaşıyorlardı.

Hemen kapının tokmağı vuruldu. Bu sefer üçü de bir ölüm gerginliğiyle irkildiler ve tüyleri tümüyle ayağa kalktı. Eyvah, artık her şey bitmişti. Şimdi yalnız kaçak değil katil de olmuşlardı.

Kapı tekrar tekrar yıkılacak kadar şiddetle çalınıyor ve ara sıra kırılmak ister gibi omuzlanıyordu.

Hacı Molla, kötürümlüğünden hiç umulmayan bir yırtıcılıkla eğilmiş, herifin ayaklarından tutmuş çekiyor ve Nihat'a işaret ederek yardım etmesini anlatıyordu.

Kapının zorlanması esnasında Ayşe, Nihat, Hacı Molla üçü, bin güçlükle ıvırdılar, kıvırdılar, herifi merdiven altına tıktılar ve Hacı Molla köşesinde eski durumunda otururken eliyle Nihat'a merdivenin yanındaki kapıyı göstererek oraya gitmesini işaret ediyordu.

Bu ihtiyar köylü kadını harikulade bir dayanıklılık göstererek birdenbire sesini yükseltti:

— Ayol nedir o? Kız Ayşe yukarıda sen de uyuyor musun, nesin? Koş gel, aç kapıyı, bir bak bakalım kim gelmiş? Ne istiyorlarmış? diye haykırdı.

Bir taraftan da Ayşe'ye eliyle işaretler ediyor, kasten, uydurmadan öyle görünmesini bildiriyordu.

Ayşe yavaş adımlarla merdivenden birkaç adım çıkarak, sonra gürültüyle tekrar indi ve kapıyı açtı.

İki jandarmaydı. Kapı açılınca gür sesle haykırdılar:

— Kız ne oluyor be... Kapıyı niye açmıyorsun?

Hacı Molla, Ayşe'nin söz söyleyecek halde olmadığını ve titremekten düşüp bayılacağını anlayarak gücünü takındı ve dikilerek:

— Ay oğullar, ben buracıkta uyumuş kalmışım. Kızcağız da galiba yukarıda uyumuş kalmış, ne var, ne istiyorsunuz?

Jandarmalar tüfekleri omuzlarında içeri girdiler:

— Ne söylüyorsun kadın? dediler, şimdi bir dakika evvel bu kapı açıktı. Ne vakit kapadınız, ne vakit uyudunuz?

Hacı Molla inkâr etti:

— Kapı mı açıktı? Ne, diyorsun oğul? Mümkün değil...

Tam bu esnada Hacı Molla merdiven altında bir hareket hissetti ve titreyerek sarsılmaya başladı.

Merdiven altı kapısında asılı çuval perde sallanıyor gibiydi ve hepsinin gözü o tarafa dikilirken şimdi perde titrek bir elle tutulup açılarak boğuk bakışlı Kara Bakkal'ın mosmor çehresi göründü.

Hacı Molla kendi kendine acı bir inilti çıkararak bayılır gibi arka duvara dayandı kaldı.

Ayşe zaten bayılmıştı.

Jandarmalar atıldılar, merdiven altından Kara Bakkal'ı çıkardılar. O bu esnada haykırıyor:

— O herifi kaçırmayın sakın ha... Yanınızda kelepçe var mı? Vurun eline köpoğlunun. Tabanca ha! İnsan boğarsınız ha... Sana ben şimdi tabancayı, adam öldürmeyi gösteririm.

Nihat eğer o gürültü esnasında tabancayı minderin üstünde bırakmamış olsaydı, şimdi bu melun herife dünyanın kaç bucak olduğunu gösterecekti. Fakat ne yazık ki yanında başka silah milah yoktu.

Kara Bakkal kendini ayaküstü bulduğu vakit, "Nerede o herif bakayım?" diye bir savruldu.

Nihat'ın saklandığı odaya girdiler Delikanlı köşenin birinde hırsından zangır zangır titreyerek dişleri birbirine kenetlenmiş, gözleri ateşli, duruyordu.

Şimdi Kara Bakkal sanki bir küheylan olmuştu. Zaferinden köpürmüş, sevincinden coşmuştu:

— Getir bakayım o kelepçeleri, diye emretti.

Nihat ayaklarının üzerinde durabilmek için kendine kuvvet vererek tiksinen bir sesle:

— Sen kim oluyorsun da burada böyle emirler veriyorsun? dedi.

Herif küstah, saldırgan:

— Bunu şimdi öğrenirsin, hele sen uzat ellerini de kelepçeyi taksınlar bakayım.

Jandarmalar, birinin elinde kelepçe Nihat'a yaklaşıp elini tutmaya savaştılar.

Nihat elini kaçırmaya çalışarak:

— Hayır, diye haykırdı. Bu melun herifin sözüyle ben elime kelepçe taktırtmam. Siz Türk jandarması değil misiniz? Bu herife neden itaat ediyorsunuz?

Jandarmanın biri her şeye razı bir düşkünlükle:

— Bize emir var efendim, dedi.

Nihat gene haykırdı:

— Bu emri veren kim? Onu da öğrenmek isterim. Bu herifin bir Yunanlı Rum olduğunu siz bilmiyor musunuz? Türlü dalaverelerle İslam evine girip bin türlü yalanla Türkleri tutuklatmasına nasıl alet oluyorsunuz?

Kara Bakkal edepsizliğini ayyuka çıkarmış, şimdi jandarmalara haykırıyordu:

— Onu ne dinliyorsunuz? Tutun kollarını, kelepçeyi geçiriniz... Görmediniz mi, o dışarıdaki kocakarıyla biri boğazıma sarılarak öteki tabancasını çekerek beni ne hale koydular, az kaldı öldürüyorlardı. Hiçbir şey olmasa, yalnız bunun için onu astıracağım. Vurun kelepçeyi kerataya...

Nihat öfkesinden gözleri kararmış, başka bir çare olmadığını görerek ellerini kelepçeye teslim etmişti.

— Herif, dedi, sana haddini bildirmek benim için borçtur, bunu unutma...

Jandarmanın birisi Nihat'la beraber yola çıktı. Öteki, Hacı Molla'yı götürmek için geri kaldı. Onun kötürüm olduğunu bakkal anlayınca bir araba buldurulmasını tembih etmişti. Nihat onları beklemeden karanlık içinde, akşamüstü o kadar ümitle geldiği yolları geri teperek bilmediği yerlere doğru yürümeye başladı.

Biraz sonra yanında giden jandarma:

— Ne oldu bu akşam kuzum? dedi.

Belki söyleyeceği sözlerle jandarmayı etkileyip kaçabileceğini düşünerek Nihat hemen coşkun coşkun anlatmaya başladı:

— Canım ne olacak, bu akşam İstanbul'dan geldim, Hacı Molla'da misafirdim. Derken bu herif geldi, kapıyı vurdu. Yok bilmem, bir iki gece evvel bir kadın bir erkek iki kişi kaçmışlar da, bu herif de kaçanları takibe memurmuş, sonra benim geldiğimi görmüş de beni tutmaya gelmişmiş. Ben her ihtimale karşı saklanmıştım. Herifte bir avurt bir zavurt. Kapıyı açtı, kapının önünde düdükler öttürmekler, sonra içeri girip bu kaçak herifi bana teslim edin, yoksa şöyle ederim, böyle ederim demeler... Sözün kısası bu herif birkaç sene evvel köyde bakkallık eden bir Rum'muş, bunu köyden kovmuşlar, defolmuş gitmiş. Mütareke olunca İngilizlere hafiye olmuş, intikam almak için köye gelmiş. Şimdi beni bahane tutuyor, Hacı Molla'dan öç almak istiyor. Kadınla çene dalaşına başladılar, o kadar terbiyesizlik etti ki çıkıp bir iki tokat vurdum. A, baktık buna bir şey oldu, sersemledi, döndü, yere yıkıldı. Tam o esnada siz kapıyı çalmaya başladınız. Kadınlar korktular, bunu sizden gizlemek için merdiven altına çektik. Sonrasını biliyorsunuz. Şimdi bu kâfir için beni karakola mı sürükleyeceksiniz?

Jandarma hiçbir cevap vermedi. Derin derin düşünerek yürüyordu.

Nihat kendi kendine adamı etkilediğini zannetti. Ah, ne olurdu, din adına, millet adına etkilense de kolunu çözüp, "Haydi hemşerim, git yoluna!" diye onu serbest bıraksaydı.

Fakat jandarma hiç ses çıkarmıyor ve bir şey söylemiyordu.

Nihat tekrar:

— Şimdi biz nereye gideceğiz? diye sordu.

Jandarma:

— Aşağı karakola, diye cevap verdi.

Vakit kaybetmemek için Nihat yalvarmaya mecbur olduğunu gördü.

— Ne olur hemşerim, dedi, ne olur hemşerim, hadi gel, şu elimi çöz de ben savuşayım gideyim.

Jandarma, Nihat sahiden kaçacakmış gibi onun koluna sarılarak:

— Ne söylüyorsun be? Sen o herifi bilir misin? O ne hınzır bir heriftir, sonra vallahi beni astırır... Ne yapalım hemşerim, başa gelen çekilir... Ben götüreyim seni karakola teslim edeyim de sen ondan sonrasını kendin düşün, bir çaresini bulmaya çalış.

Elindeki kelepçeden başka kolundaki bu demir kıskaçla kurtulmanın mümkün olmadığını anlamış, başını önüne eğerek düşünmeye başlamıştı.

Bu aksiliğe içi yanıyordu. Yarın buradan güzel güzel yola çıkacak, ver elini Bolu diyerek gidecekken, şimdi burada karakollarda, sonra kim bilir hangi zindanlarda sürünecek, mahkemelere düşecekti. Eğer bu bakkal herifi sahiden İngilizlerin memuruysa onu götürüp İstanbul'da İngiliz hapishanesine tıktıracaktı. O vakit... Ah o vakit... Ne Ekrem Behiç, ne İclal onun başına gelenlerden haberli olmadan zavallı Nihat Krokerlerde yahut Arapyan Han'ın bodrumlarında neler çekecekti... Ah aksilik...

Belki oralarda sabahki İngilizlerin meselesi de meydana çıkacak, Nihat artık alçak heriflerin elinden bir türlü kurtulamayacaktı.

Bu karanlık gece içinde yolun arızalarından kâh sekerek, kâh sendeleyerek yürüyorlar ve Nihat nereye gittiğini, nereye götürüldüğünü, bilmeksizin kolunda jandarmanın kolu, bileğinde kelepçeler sürükleniyordu.

Neden sonra jandarma bir taşlık görerek:

— Biraz şuraya oturalım, dinlenelim, dedi.

Oturdular. Nihat eğer bu yolu bilseydi, etrafında uçurum mu, bayır mı, yoksa iniş mi, yokuş mu olduğu hakkında bir fikri bulunsaydı belki kaçmak için de bir girişimde bulunacaktı. Fakat kapkaranlık gece içinde, bu bir karış yerini bilmediği yolda, özellikle kolunda jandarmanın kolu asılıyken ne yapabilirdi, nasıl kaçabilirdi? Hele elinde bu kelepçeler varken...

Oradan kalkarak tekrar yola düzüldüler.

Yarım saat kadar daha yürüdükten sonra yolun köşesinde önlerine bir bina çıktı. Jandarma, "İşte burası karakol!" dedi. Ve onu kolundan tutup eliyle içeri sokarak sönük bir lamba yanan bir odaya tıktı ve bir sandalye göstererek, "İşte orada otur," dedi. Kendisi de öteki iskemleye oturdu. Masa başında bir polis uyukluyordu. Başını kaldırıp uykulu bir sesle:

— Bu ne bu be? Ne olmuş? diye sordu.

Jandarma:

— Bu efendi köyde bir ihtiyar kadınla bizim İngiliz'i dövmüşler mi, yoksa gırtlağını mı sıkmışlar, pek anlamadım. İşte onun için tuttuk. Ali'yle İngiliz arkadan arabayla kadınları getirecekler.

Masa başındaki polis bir daha esnedi ve başını masaya koyarak tekrar uykusuna daldı.

Nihat kolundaki saatte gece yarısından sonra bir olduğunu gördü. Saat ağır ağır yürüyor, bir buçuğu, sonra ikiyi gösteriyor, ondan sonra üçe geliyordu. Hava aydınlanmaya başlıyor, dışarısı yavaş yavaş seçiliyor, fakat ne Kara Bakkal geliyordu, ne de Hacı Molla... Kendini getiren jandarma dışarı çıktı, gene geldi, bir köşeye büzülerek o da uykusuna daldı. Nihat için bu gece ömrünün en acılı ve en üzüntülü gecesi oldu. Sabah olup güneş bir türlü çıkmıyordu.

Haydi hacı nine gelmedi diyelim, ya o bakkal herifine ne olmuştu? O da gelmiyordu.

Sonra şehirde ve civardaki karakollar böyle İngiliz memurlarına ve İngiliz casuslarına tabi olursa bunun neresi hükümet, neresi saltanat, neresi başkentti?

Fakat şimdi bunlardan fazla onu en çok meşgul eden şey bu melun herifin kendini neyle suçlayacağı ve nereye sevk edeceğiydi? Eğer Türk karakollarına, Türk adliyesine teslim olunursa gene kendini şanslı saymalıydı. Eğer İngilizlere teslim ederse hali yamandı, yaman!..

Bu yaz gününde nihayet güneş erken erken çıktı. Fakat hâlâ Kara Bakkal görünmüyordu. İhtimal herif bu işin ne

olsa sabaha kaldığını anlayarak evde yan gelmiş yatmıştı. Rahatsız olmaya razı olamayacak kadar kibar mıydı?

İşte böyle birbirine yabancı düşünceler, birbirini tutmaz fikirler arasında onu da uyku bastırmış ve dakikada bir uyanmak üzere uyuklamaya dalmıştı. Böyle uyuyup uyanmalarla bir iki saat daha geçti, sonunda kapıdan Kara Bakkal tek başına girdi.

Doğru köşedeki masaya giderek eğildi, oradaki polise bir şeyler söyledi.

Polis dışarı seslendi, kapıda görünen bir jandarmaya:

— Posta var, birisi kalksın, hazırlansın, çabuk... dedi.

Ve orada bir kâğıda bir şeyler yazmaya başladı. Döndü, kendisine de:

— Senin adın ne hemşeri?.. diye sordu.

Nihat sevk belgesi yazıldığını anladı. Acaba Hacı Molla ne olmuştu? Fakat bu merakı halledemeden yarım saat sonra yanına verilen bir polisle yola çıkardılar. Yürürlerken arkasına dönüp baktı, Kara Bakkal'ın da iki yüz adım kadar arkalarından geldiğini gördü. Bir kere Üsküdar'da Paşakapısı'nda durdular, oradan başka bir polis alıp vapura bindirerek Galata'ya çıktılar.

Üsküdar'dan vapura bindirildiğini görür görmez Nihat, "Eyvah!" demişti, "İngilizlere götürüyorlar!"

Kara Bakkal da onlarla beraber aynı vapura binmişti. Yanındaki polis onu Beyoğlu'na çıkardı, oradan Glavani Sokağı'na[1] götürerek bir büyük binadan içeri soktu.

Nihat kapıda ve içeride gördüğü adamlardan burasının İngilizlere ait bir yer olduğunu anlamıştı.

Merdivenden çıktılar, bir yazı odasına girdiler. Burada İngiliz elbiseli, fakat Rumca konuşan adamlar vardı. Bir masada ihtiyar bir herif oturuyordu. Nihat içeri girer girmez yüzüne bakıp:

---

1 Şimdiki adı Kallavi Sokağı'dır. Glavani adı İstanbul'da yaşamış Levanten bir aileden gelmekteydi.

— Bu kim, ne yapmış? diye homurdandı.

Yanındaki adam:

— Bilmiyorum, dedi, jurnali verip gitti.

Teslim alma işlemi yapılıyordu. Getiren adam çekildi gitti. Herkes orada Rumca konuşuyordu. Köşedeki masada oturan ihtiyar herif kalktı. Nihat'ın üstünü başını aradı, cebinden paralarını ve cep defterini aldı.

Nihat şayet kundurasını çıkaracak olurlar da kâğıdı bulurlarsa diye yüreğine iniyor, giden paraya deftere hiç acımıyordu.

Fakat arayan adam kılı kırk yarar gibi davranmadı, ceplerini arayıp olanları aldıktan sonra Rumca bir gardiyana, "Haydi al bunu götür aşağı!" dedi.

Gardiyan onu aldı, dışarı çıkardı. İki kat merdivenden indirdi.

Bodrumda ancak bir insan sığacak kadar dar bir deliğe soktu, kapıyı kapadı, çıktı gitti. Nihat kundurasının çıkarılmadığına o kadar memnundu ki... Yalnız deliğe değil, lağıma soksalar gene teşekkür edecekti.

Gerçi buranın bir lağımdan farkı yoktu... Etraftan o kadar pis kokular çıkıyor ve orada yanan kör bir elektrik lambasından o kadar karanlık bir ışık yayılıyordu ki Nihat kendini lağımda bulsa daha memnun olacaktı. Karanlıkta elini önüne, arkasına götürüp sağını solunu kontrol ederek dört tarafı duvardan ibaret bir dar dolabın içinde olduğunu gördü. Fakat o kadar yorgundu ki hemen çömelerek başını tahtanın birine dayadı ve derin bir uykuya daldı.

5

İngiliz Bodrumunda

Uykuya gömülmüş, adeta ölümün sağır derinliklerinde erimişken dizine bir tekme vurularak uyandırıldığını gördü, silkinerek gözlerini açtı. Kapısı açılmış, önünde bir adam duruyordu.

Bu adam karışık bir Türkçeyle:

— Kalk biresi, diyordu. Hadi, *faye*...[1]

Galiba bu yemek olacaktı. Yarı karanlıkta görmeye çalışarak baktı ve kontrol etti. Bu bir ekmek parçasıyla galiba konserve bir etten ibaretti.

Nihat dün öğleden beri ağzına bir lokma şey koymadığı için herifin getirdiği şeyleri tatmaya çabaladı. Ete benzeyen yemek kayış gibi diş geçmeyecek derecede sert, iğrenç kokulu pis bir şeydi. Ekmek ise bir kösele parçasından ibaretti.

Nihat ömründe yiyemeyeceği, ağzına koyamayacağı bu pis şeyleri yere bırakarak başını duvara dayayıp hazin hazin talihini düşünmeye başladı.

En evvel gözünün önüne İclal geldi. Gözlerine acı yaşlar hücum ettiren bir iç sızısıyla titreyerek, "Ah İclalciğim!" diye inledi.

Genç kız şimdi kendisini sağ ve salim yolda sayar ve yarın öbür gün gideceği yere vardığını zannederek artık emin ve rahat bulunurdu.

Hayat denilen bu uğursuz badirenin içinden melun tesadüfün başımıza ne kara dertler, ne kanlı belalar çıkarabileceğini, ne zorlu aksiliklerle belimizi kırabileceğini tabii düşünmez, düşünemezdi. Ve kendisinden verdiği postrestant[2] adrese mektup bekler, bekler, beklerdi.

Günler geçer, haftalar olur, sonra haftalar geçerek aylar olur hiç, hiç, hiçbir haber alamayınca boynu bükük, kalbi kırık, zavallıcık bezgin, perişan kahrolurdu.

Acaba onu bir defa daha görebilecek miydi? Yoksa bu melun herifler bir kere pençelerine geçirdikleri bu Türk'ü bu dolap içinde öldürünceye kadar bekletecekler miydi?

Onu en çok İclal'i bir daha görememek ihtimali harap ediyordu. Ne zaman bunu düşünse yüreği dağlanmış gibi içi sızlıyordu.

---

1 (Yun.) Yemek ye.

2 (Fr.) poste restante: Sabit adresi olmayan bir kişiye ait gönderilerin kendisi gelip alıncaya kadar postanede tutulması usulü.

Zavallı İclalcik ve asıl zavallı, zavallı Nihat.

Bu alçak herifler onu hiçbir kayıt tutmaksızın rasgele tıkmışlar, bir kör oyunu gibi bu deliğe atmışlardı. Acaba akıllarına gelip bir kerecik, "Bu adamın kabahati nedir? Bir defa da kendini dinleyelim!" diyecekler miydi?

O zaman dinlenmekten de korkarak, çünkü belki bu sorgulama esnasında dün sabahki İngilizler hadisesinin meydana çıkacağını düşünerek ne yapacağını bilemiyor ve düştüğü bu çıkmaz sokağın içinde kafasını gözünü yara yara çırpınıyor, çırpınıyordu.

Sonra Ekrem Behiç'i düşündüğü oluyordu.

O da kendisini İngilizlerin takibinden kurtulup tehlikesizce selamete varmış zannedecekti. O da tıpkı İclal gibi kendinden mektup bekleyecekti.

Fakat günler, haftalar geçip de mektup filan, bir şey almayınca tecrübeli bir erkek olmak sıfatıyla ihtimal işi anlayacaktı.

Belki daha evvel adamları var da köyle temas ediliyorsa Hacı Molla'nın evinde olmayıp polisler tarafından götürüldüğünü ve hapse atıldığını öğrenecek kendisinin de bu sebeple bir kazaya uğradığını anlayacaktı.

İhtimal tevkifhaneyi aratacak, ihtimal buralara, İngiliz hapishanelerine kadar adam gönderecekti.

Fakat kendisini buralarda ararsa bulmak ihtimali var mıydı ve ne isim verip arayacaktı? Kısaca Nihat diri diri mezara girmiş ve bu delikte ömrünü çürütmeye mahkûm kalmıştı.

Onu açlıktan daha çok susuzluk rahatsız ediyordu.

Hapse girdiğinden tahminen yirmi dört saat kadar sonra bir herif bir maşrapa su getirmişti. O saate kadar susuzluktan yanarak uyuyamamıştı. Harap ve berbattı. Sıcaktan ölüm derecesinde bulunuyordu. İşte bu su o esnada geldi.

Maşrapayı kaptı. Suyun tadına bakmadan hayat içiyormuş gibi bir hamlede hepsini bitirdi, boşalttı.

Günde iki öğün o yenmez yutulmaz yemekle bir maşrapa su getiriyorlardı.

Nihat ilk günlerde yemeklere dokunmayarak yalnız suyu içiyordu, sonra bir zaman oldu ki yemek zamanı geldiği halde su getirmediler.

Artık ne yapacağını bilemeyerek açlıktan ve sıcaktan deli olacağından korkmaya başladı. Boğazı, midesi dayanılmaz bir sızıyla yanıyordu.

O zaman getirilen yemeği bir daha denedi. Ve tiksintiyle çiğnediği şeyle midesinin sızısını giderdiği için hiç olmazsa ağrıdan kurtulmak için bunları yemekten başka bir çare olmadığını anladı. Fakat yedikçe susuzluğunun daha çok arttığını görüyor ve daha çok rahatsız oluyordu.

Sonra bir gün nasılsa gene su gelmeye başladı.

Kollarını hasretle uzatarak, "Aman ver!" diye inledi. Maşrapayı kapmasıyla boşaltması bir oldu.

Sakalları iyice uzamış, zayıflıktan çene kemikleri çıkmış, kımıldanamamaktan dizleri uyuşmuş, vücudu pelte olmuştu.

Kendi kendine, "Bunlar beni burada zorla öldürecekler," diye inledi.

Etraftan yükselen çürük kokusu dayanılmaz bir derecedeydi. Bu çürük kokusu açlık ve susuzlukla birleşince onu harap ve helak ediyordu.

Bazen varlığının en derin noktalarından kabaran isyanlarla yumruklarını duvarlara vuruyor ve haykırarak lanetler yağdırıyordu.

— Yarabbim, ben ne olacağım? İnsaf, merhamet yok mu?

Sonra dünyada bir insaf ve merhamet varmış gibi masumluğuna isyan ederek, "Ah budala kafa!" diye köpürürdü.

Burası dünyaya ait bir yer değil, cehennemden bir parçaymış gibi artık hiçbir şeye kıymet vermiyor, hiçbir şeyde kıymet bulmuyordu. Ve artık İclal'i düşündükçe de evvelki gibi hüzün duymuyor, kendi kendine, "Acaba midem gibi kalbim de bozuldu, harap mı oldu?" diye kendini yiyordu.

Ah İclal, İclal! Dünyada hayatın bütün kıymetini teşkil eden, yaşamanın bütün lezzetini veren, her hareketin nedeni, her neşenin yaratıcısı ve her tutkunun kaynağı olan bu aziz, bu nur yaratık! Hayatta her şeyden el çektiği gibi artık ondan da mı ayrılıyor, istemeksizin ondan da mı sökülüyordu?

Yoksa artık bir daha onu görmek mukadder değil miydi? Düşündükçe matem çanları ruhunu çınlatıyordu.

Artık zaman hakkındaki fikri yok olmuş, silinmişti. Buraya geleli ne kadar vakit geçtiğini mümkün değil söyleyemezdi. Gün ışığı asla görmeyen bodrumda evvela getirdikleri yemekle sudan günleri tahminen saymış, sonra yeleğinin ve ceketinin düğmeleriyle geçen günleri tespite çalışmıştı, düğmeler bir kere devrettikten ve yavaş yavaş ikinci, üçüncü devreyi geçirdikten sonra bu hesap da karışmış, Nihat artık saymaktan vazgeçmişti.

Ayakta durmaktan rahatsız olduğu, yorulduğu için dinlenmek üzere dar delikte yere çöküyor ve diz üzerinde oturuyordu. Bu da feci bir durum olduğu halde hiç olmazsa dört taraftan dayanak bularak sallanmadan durmak mümkün oluyordu.

Fakat gitgide ayakları katlanılmayacak derecede uyuşmaya başladı. O zaman Nihat bu bacaklarla kötürüm olacağından korkarak feryat etmek ihtiyaçlarıyla boğuştu.

Gece gündüz inliyor, insanlığa ve insanların güya kutsal bildikleri soyluluğa en galiz küfürlerle hücum ediyordu. Yüksek sesle avazı çıktığı kadar haykırarak bir nutuk veriyormuş gibi saatlerce söylenir dururdu. Adalete, merhamete, lütfa, şefkate küfrederdi. Ve bu bitmez tükenmez lanetlemeler arasında eliyle hücrenin duvarlarına yumruklar vurarak, "Ah melunlar, melunlar," diye lanetler savururdu.

Sonra bir zaman oldu ki arkasındaki ceketi, pardösüsü yeterli gelmeyerek üşümeye başladı. Kendi kendine, "Galiba kış geldi," diye söylendi.

Yukarıda, insanların katında yaşanılan, nefes alınan, insan için burnunu, kulağını, ağzını, gözünü kullanmak gereken yerlerde demek havalar soğumuştu.

Kış mı gelmişti? O buraya konulduğu vakit mayıs sonuydu. O halde en aşağı altı, yedi ay mı geçmişti?

Ah sefalet... Bu insanların birbirlerine yaptıkları zulümler neydi yarabbim?

Mesela kendisinin ne kabahati vardı ki diri diri böyle mezara gömülmüş ve aylarca gün gösterilmeyerek, nefes aldırılmayarak aç, sefil, susuz gebertiliyor ve tahrip olunuyordu. Neydi, evet, ne yapmıştı da bu kadar zulme layık olmuştu?

Ve sonra bu melun düşmanlar ne hakla onu hiç çekinmeden yaka paça edip kendi bodrumlarına tıkıyorlar ve orada ölümler içinde eziyorlardı? Gene mi "vay mağluplara"ydı? Sonra bir de adalet lafı vardı değil mi?

O zaman insan yasalarına kükrüyor, en kanlı kinlerle köpürüyor, haykırarak, feryat ederek ezilmişliğini ilan etmek istiyor, fakat bunun mümkün olmadığını görerek kolları kırılmış, omzu çökmüş, başını duvara dayayıp tekrar sönüyordu.

6

Sorgu

Artık dünyadaki insanları düşünmüyor, düşünemiyordu. Bütün hatıraları sönmüş, silinmişti. Açlık, susuzluk, pis kokular ve soğuk onu o kadar harap etmişti ki ruhunda bir şeyin belirmesi kabiliyeti kalmamıştı. Hatıra kudreti yoktu. Düşünmek tahammülü yoktu. Böylece artık düşünmek ve hatırlamak özelliğini kaybetmiş, uyuşmuş, kir, sakal, bit, koku içinde bir leş gibi çürüyordu.

Cehennem hayatı gibi bitimsiz ve uçsuz bir işkence sonsuzluğundan sonra nihayet bir gün yemeği biraz evvel getirdiklerinden ve başka zaman yemekten bu kadar az geçtiği halde adam geldiğini bilmediğinden, merdivenden aşağı bir ayak sesi işiterek, "Acaba ne?" diye düşündü ve bin güçlükle ayağa kalktı.

Gelen gardiyan onun kapısını açıp Türkçe olarak:

— Haydi kalk gidiyorsun.

— Ben mi, nereye? diye can havliyle atıldı ve hıçkırarak:

— Çıkıyor muyum?

Herif bu kadarcık sevinci çok görmüş gibi:

— Hah, buldun, dedi. Sorguya gidiyorsun, sorguya... Eğer kabahatin yoksa belki çıkarsın.

Bu sorguya gitmek Nihat için en büyük saadet ve en feci işkence oldu.

Hiç olmazsa ışık ve güneş görüyordu. Hiç olmazsa pis kokulardan uzak, temiz nefes aldı. Sakalı bir karış uzamış, saçları darmadağınık, ensesine ve alnına dağılmış, gömleği ve çamaşırı kirden simsiyah ve pis, üstü başı toz, bit içinde kalmıştı.

Fakat sağ tabanının altında kıymetli mektubun durduğunu bilerek kendini dünyanın en mesut adamları arasında addediyordu.

Aynı zamanda en korkunç işkencelerle kıyılıyordu. Şimdi sorguda Kara Bakkal herifinin suçlamaları ağır gelirse yahut öteki İngilizler meselesi öğrenilmişse bu açık havayı, bu temiz rüzgârları bu ara sıra bulut arkasında kaldığı halde göründüğü dakikalarda ve saniyelerde insana hayat ve ferahlık veren güneşi tattıktan, içtikten, kokladıktan sonra gene o karanlık mezara, gene kokuşmuş çukura, gene açlık ve susuzluk girdabına tıkılmak dayanamayacağı bir azaptı.

Yolda giderken bindirdikleri kamyonun penceresinden başını çıkarıp sokağın iki tarafında serbest, neşeli ve kibirli, nefesler alarak, kokular koklayarak, manzaralar görerek yürüyen, yürüyebilen insanlara haykırmak, onlardan yardım istemek ihtiyacıyla çırpınıyordu.

Onu Taksim'e doğru götürüyorlardı. Taksim'e gelince son gün İclal'le buluştuğu noktayı gözleri bulutlanarak gördü ve bakışları şöylece Ayaspaşa Caddesi'ne akarak hazin ve uzak bir hayal halinde yan yana uzaklaşıp giden bir delikanlıyla bir genç kızı gözlerinden sıcak yaşlar akarak geçirdi.

Ah, acaba dünya yüzünde bir kere daha İclalciği görecek miydi, görebilecek miydi?

Bu esnada kamyon kaymış, uçmuş, Harbiye Caddesi'nden geçerek okulun önünde durmuştu.

Orada onu indirdiler, kapının yokuşundan çıkararak içeri sokmak için kapıya doğru yürüttüler.

Kapıdan girip beş altı adım atmıştı ki sağ taraftan kürklü mantosu, şemsiyesi, ayaklarında şosonuyla[1] bir genç kızla karşı karşıya geldiler.

Gözleri içinde yaşadığı çukurdan hayata bakmak kuvvetini o kadar kaybetmişti ki kızın yüzüne baktığı halde görmemiş, tanımamış, geçiyordu.

Arkasından bir inilti işitti:

— Nihat!..

Ve bir yankı gibi tekrar:

— Nihat, sen misin? feryadı!

Şaşırmış, ürkmüş döndü. Hâlâ tanımıyor ve anlamaksızın bakıyordu.

Karşısında duran kadın deli gibi onu tepeden tırnağa kadar süzüyor, parça parça pantolonuna, yırtık pırtık gömleğine bakarak boğuk, feci bir sesle tekrar tekrar inliyordu:

— Sen misin Nihat, söylesene...

Kışladan serbestçe çıkan bir yabancı ve İngilizce konuştuğundan İngiliz olduğu anlaşılan bu kadının bu kadar samimi seslenişinden şaşırmış gardiyan Nihat'a dokunmuyor, konuşmalarına engel olmuyordu.

Kadın hâlâ soruyor, anlamak istiyordu:

— Sen misin, sen misin, sen misin Nihat ha? Sen misin?..

O zaman uzak bir rüyadan uyanıyormuş gibi Nihat hatırasının döndüğünü gördü ve kemikleri çıkmış, zayıf, renksiz yüzünde birdenbire irileşerek korkunç bir bakışla bakan gözlerle:

— Beatrice... diye haykırdı.

Genç kız perişan, şaşkın, onu kolundan tutup bir kenara çekerek:

— Bu hal ne? Sana ne oldu? diye sordu.

Kapıdan zehir gibi bir rüzgâr esiyor, delikanlıyı iliklerine kadar donduruyordu. Titremekten söz söyleyemiyordu. Sanki bütün uzuvları bağlarını koparıp, sökülüp dökülecek-

---

1 (Fr.) chausson: İnce deriden, ayağı tamamen saran düz topuklu ayakkabı.

lermiş gibiydi. Bacakları vücudunu çekemediği için hemen düşecek haldeydi.

Genç kızın sorusu gücüne gitmiş, gözlerinden acı yaşlar boşalmaya başlamıştı.

Yanındaki gardiyan sessizlik içinde bekliyordu.

Beatrice tekrar sordu:

— Ne oldun Nihat? Bu halin ne? Nereye gidiyorsun?

Delikanlı heyecanından, zayıflığından çenesini oynatamayarak acınacak bir kederlenmeyle:

— Hapisteydim, diye inledi. Şimdi galiba sorguya götürüyorlar.

Beatrice hummalı bir tavırla soruyor, anlamak istiyordu:

— Hapiste miydin? Niçin, ne vakitten beri?

— Bilmem, orada köyde bir gece işte tuttular, hapsettiler.

— Ne zamandan beri?

— Bilmiyorum, çok, çok zaman oldu galiba. Yattığım yer daima karanlık olduğundan günlerimi kaybettim. Ama girdiğim vakit yazdı, hava sıcaktı şimdi kış, üşüyorum.

Nihat bunları söylerken o kadar feci bir vaziyetle büzülüyor, o kadar ağlanacak bir acılıkla bakıyordu ki Beatrice düzgün, derli toplu bildiği, tanıdığı delikanlıyı sözünü bilmez, gününü şaşırmış, bu kadar perişan, böyle zayıf bir halde görünce gözlerinden sıcak yaşların boşanmasını engelleyemedi.

— Mutlak İzmir'de söylediğin gibi memleket uğruna karışık işlere girdin ve canına kıydın değil mi?

Nihat işitilmez bir sesle.

— Hayır, hayır, dedi, hayır, bu bile değil, keşke öyle olsaydı, böyle bir iş değil, yanlışlıkla bir kaza oldu, bir casus bayıldı, sonra intikam için beni buraya attırdı.

— E, şimdi böyle nereye gidiyorsun?

Beatrice bitkin bir çöküklükle bilmediğini gösterir bir bakışla etrafına bakan Nihat'tan bir cevap alamayacağını anlayarak gardiyana sordu. Gardiyan bir miralay ismi söyledi.

Genç kız dönerek:

— Haydi gel bakalım, beraber gidelim, dedi.

Ve korkusuzca delikanlının yanında yürümeye başladı.

Gardiyan bir kapıdan girerek Nihat'ı bir yazı odasına soktu. Burada demir bir soba kıpkırmızı yanıyor, yan yana birçok masalarda birçok adamlar harıl harıl çalışıyorlardı.

Gardiyan, orada bir masa başında defter tutan bir askerle konuştu. Aradılar, taradılar büyük bir zarf çıkardılar.

Onlar bu işle meşgulken Beatrice Nihat'ın kulağına:

— Şimdi seni sorgulayacaklar, bu esnada ben yukarıda birini göreceğim, şimdi gelirim, dedi ve uzaklaştı.

Sersem, dermansız, ayakta durabilmek için duvara dayanmaya mecbur olan Nihat şimdi odadaki heriflere bakıyor, bir iç odaya girip çıkan subayları inceliyor ve kendi kendine bir Türk kışlasında ve Harbiye okulunda bu murdar yabancıların ne işi olduğunu ve bunların yabancılıklarına rağmen onun üzerinde böyle zulüm ve hakaret için ne hakları bulunduğunu soruyordu.

O zaman uzak ve dumanlı bulutlardan kulağına tekrar keskin ve acı bir ses geliyordu:

"Vay mağluplara!"

Ve varlığından derin bir isyan dalgası kabararak intikam için kükremek hevesiyle sarsıldı:

İntikam... Fakat ne vakit ve kimden? Düşman bir değil, iki değil, on değil... Zavallı Türk'ün sayısız düşmanı var. Hepsi de birbiriyle birleşmişler, onun üzerine çullanmışlar ve ah ne kadar acı ki bunların arasında memleketin sahibi ve padişahı ve onun kabinesi, nazırları ve milletin güya aydınları ve yazarları da var.

Birdenbire, hapse gireli altı yedi aydır durum ne şekil aldı, diye içine ateşli bir merak düştü. Ah acaba o vakitten beri Ankara neler yapmıştı?

Şimdi Nihat'ı içeri odaya götürmüşler, bir miralayla bir yüzbaşı karşısına çıkarmışlardı. Sarı, kuru kemikli ve uzun boylu bir adam olduğu anlaşılan miralay, yanında pembe, tombul, kısa bir yüzbaşıyla içinde Nihat'a ait evrak olduğu anlaşılan zarfı açtılar, göz gezdirmeye başladılar.

Miralay parmağını bir zile basarak kapıda görünen askere:

— Söyle bir tercüman göndersinler, emrini verdi.

Nihat başını kaldırarak:

— Gerek yok efendim, ben İngilizce konuşurum, dedi.

Miralay uzun bir hayret haykırışıyla:

— Ya, öyle ise oturunuz, diye karşısında bir sandalye gösterdi.

Duvardaki saatle tam bir saat süren bu sorguda Nihat akla yakın, mantığa uygun tek bir soru bulmadı. Aman yarabbi, acaba bu suçlamaları Kara Bakkal mı uydurmuştu, yoksa zeki olmaları gereken bu herifler sadece birer budala mıydılar?

Nelerle suçlanmıyordu yarabbi!

Mesela:

— Siz İstanbul'da Bolşevik propagandası yapıyormuşsunuz.

Ve buna karşı inandırıcı cevaplar alınca herif hiç bozmadan tekrar:

— Anadolu'ya silah kaçırıyormuşsunuz.

Yahut:

— Enver Paşa'yla mektuplaşıyormuşsunuz, onun İstanbul'da müttefik kuvvetlerine suikast hazırlamasına alet oluyormuşsunuz.

Ve daha:

— İngilizlerin İstanbul'daki kampları hakkında Ankara'ya hitaben yazılmış elimizde bir raporunuz var.

Daha ne değil ki... Saçmalar hep birbirine layık manasızlıkla sürüp gidiyordu.

Budala herifler böyle boş şeylerle onu suçlayacaklarına, "Siz Kadıköy iskelesinde iki İngiliz askerini öldürmüş yahut bayıltmış yahut itmiş düşürmüş yahut dövmüşsünüz," deselerdi daha akla yakın bir şey yapmış olmazlar mıydı? Yahut, "Siz bir İngiliz casusunu öldürmek istemişsiniz, silahla tehdit etmişsiniz, boğazını sıkmışsınız..." Bu da yok, acaba Kara Bakkal kendini o halde neyle suçlayıp o deliğe tıktırmış ve bu kadar uzun işkenceye tabi tutturmuştu.

Bütün bu saçmaları dinledi, dinledi, sonra bir hamlede içini döktü.

— Ben ne Bolşevik, ne silah kaçakçısı, ne de kamp casusuyum... Ben sadece bir Türk'üm efendim. Yani kendi âleminde zararsız bir insan... Böyle olduğu halde Yunanlı bir casusun iftirasıyla beni aylarca bir dolaba tıkıp aç susuz bırakmak hiç medeni bir hareket değildir zannederim.

Miralayın başucunda bir takvim asılıydı. Bunda o gün 1921 Ocak ayının 17'nci Pazartesi günü olduğu gözüne ilişiyordu. Demek hapse gireli aşağı yukarı sekiz ay geçmişti.

Bu heriflerin ne hakla onu böyle bir eziyete maruz bıraktıklarını köpürerek düşünüyor ve bunun için acı sözler söylemek istiyordu.

— Evet, şu takvimden de anlıyorum ki o pis bodruma atılalı tam bugün sekiz ay olmuş, beni niçin böyle temelsiz bir iftirayla bu kadar süre hapsettiler?

Miralay cevap vermeyi alçalma sayan küçümseyici bir tebessümle yüzbaşının yüzüne baktı, o da bu sözleri anlamıyormuş gibi omuz kaldırarak deminki sualleri tekrar etti ve delikanlının asık suratlı cevapları üzerine miralay yeniden zile bastı:

— Peki, dedi, siz gidiniz de biz düşünürüz.

Tekrar dolaba gireceğini anlayan Nihat başka çare bulamayarak kendisi için alçalma saydığı halde boynunu büküp yalvarmaya başladı.

— Adi bir Rum casusunun iftirasıyla bir masuma eziyet etmek adalet midir? diye sızlandı.

Fakat miralayın çağırdığı kapı çavuşu onu kolundan tutmuş, zorla gibi dışarı çıkarıyordu.

Nihat kinle, öfkeyle homurdanarak çavuşu takip etti.

Dışarıda yazı odasına çıktıkları vakit Beatrice'nin kapının önünde beklediğini gördü. Genç kız bir hamlede ona atılarak ve etrafına işittirmemeye çalışarak fısıltı türünden bir söyleyişle ayrıntıya girmeden, faydalı olmak üzere:

— Sözlerime iyi dikkat et, dedi. Bu gece birle iki arasında bir adam gelip seni hapisten alacak, sokak kapısına çıkaracaktır. Sokağın ağzında bir otomobil bekleyecektir. Otomobilin kapısı açık bulunacak. Hiçbir şey söyleme, hiç korkma, hemen içine atla. Doğru bana geleceksin. Sen sorgulanırken ben yukarıda dostlarım birtakım İngiliz subaylarıyla bu işleri düzenledim ve hazırladım.

Ne söylüyordu, eğleniyor muydu?

Bu odada, bu durumda şakanın imkânı olmadığını anlayarak Nihat birdenbire sevincinden duvara dayanmaya mecbur olarak bir baygınlık geçirdi ve sesi derin bir minnetle titrediği halde:

— Siz... siz... siz bunu yapıyorsunuz?

Beatrice:

— E, ben gideyim, dedi. Akşama görüşürüz inşallah.

Genç kız delikanlının elini sıkarken Nihat ona gözlerinde iki damla yaşla sıcak sıcak teşekkür ediyordu.

Şimdi artık neyin önemi vardı? Bütün dünyayı bir hediye olarak ona sunuyorlardı. Ve bu dünya o kadar saltanatlarla, o kadar ihtişamlarla süslüydü ki her bakışı nurlandırıyor, her kalbi servetlere gömülmüş bırakıyordu.

Ah dünya ve hayat... Bunlar o kadar güzel şeylerdi ki Nihat gidip o delikte çürümektense burada, açık gökyüzü altında temiz havayı içe içe şu tramvayın tekerlekleri arasında ezilip ölmeyi tercih ederdi.

Eğer sahiden karşısına Beatrice çıkıp bu gece kurtulacağını, kaçırılacağını müjdelememiş olsaydı yeniden gidip o pis deliğe sokulmamak için yolda bin bela arayacak, bin cinayet işleyecek ve kendisini hapse gitmeden evvel mutlak boğazlatacak ve öldürtecekti.

Şimdi hapishane kamyonunda oturmuş, demin ümitsiz, ezik ve perişan bir halde ters yönde geçtiği yolda giderken yalnız İstanbul'a değil, bütün dünyaya hâkim bir hükümdar büyüklük ve yiğitliği hissediyordu.

Getirdiler, onu gene bodrumdaki deliğe tıktılar. Fakat şimdi bu dar ve pis delik değil, adeta muhteşem ve güzel kokulu bir karyolaydı. İçi içine sığmıyor, "Yarın İclal'i göreceğim!" diye sevincinden çıldırıyordu.

Birdenbire Beatrice gözünün önüne geldi. Bu kızı o İzmir'de kabalıkla reddetmiş ve onun intikamına hak kazanmıştı. Böyle olduğu halde genç kızın ona karşı hınç değil, böyle lütuf göstermesi kalbinin nasıl büyük ve âlicenap olduğuna ispat değil miydi? Bu asalete hayran oluyordu. Ona bu minneti nasıl ödeyeceğini bilemiyordu.

Birdenbire beynini bir yıldırım yaktı: Ya sahi çıkmazsa, ya plan bozulur veya bir yanlışlık olur yahut bir engel çıkar da gene burada kapalı kalırsa...

Saatler kararsız, perişan, bu hummalı düşüncelerle geçiyor, geçiyor, geçiyordu.

Akşam yemeğini getirdiler. Yalnız suyu içti, artık alıştığı halde yemeğe iltifat etmedi. Eğer Beatrice'nin vaadi gerçek çıkarsa beş altı saat sonra mükemmel yemek yiyecek değil miydi?

Son zamanlarda pek zayıf düşmüş olduğundan sık sık ve uzun uzun uyumayı âdet etmişti. Böylece biraz sonra gözleri kapanarak uykuya daldı. Ve bilhassa uyuduğu zamanlar bulunduğu delikte çömelerek uyumayı âdet etmiş olduğundan tabii vücudu dört duvara dayanıyor ve bu baskı sayesinde biraz rahat edebiliyordu.

Birdenbire uykusunun içinde bir çarpmayla yere yuvarlandı. Korkuyla gözünü açarak bakındığı vakit uyku esnasında kapı açılınca zorlamanın etkisiyle açılan kapının boşluğuna düştüğünü anladı.

Gözünü ovuşturarak toplandı ve gardiyanın yüzüne baktı.

Gardiyan parmağını yavaşça dudaklarına götürüp sus işareti yaparak:

— Arkamdan gel, diye yürüdü.

Nihat deli gibi atıldı. Arkasından koşmaya başladı. Bir kat merdiven çıktılar, bir daha çıktılar. Nihat gündüz geç-

tikleri yerlerden geçerken ilk gün üstünü aradıkları odanın önünden geçtiklerini anladı. Her tarafta kapılar kapalıydı. Bu kış gecesinde herkes soğuktan sakınıyordu. Nihat gardiyanın arkasından bir koridora saptı, şimdi kapının önündeki sofada bulunuyorlardı.

Herif sokak kapısını açarak onu omzundan tuttu, dışarı itti ve arkasından kapıyı kapadı.

Sokakta... Nihat yalnız, sokakta... sokakta, sokakta... ve serbestti.

Hafif bir yağmur yağıyordu. Bütün yaşama gücüyle derin derin nefes alarak sokağın ağzına baktı ve vaat olunan otomobili aradı.

Orası boştu:

"Acaba bir yanlışlık mı oldu?" diye korktu.

Ne olursa olsun. Yanlışlık olsun, cehennem olsun, kurtulmuştu ya... Serbest, serbest, serbestti ya... Şimdi doğru Taksim'e, mesela Ekrem Behiç'in evine gidip rahat edebilecekti, yemek yiyebilecek, uyuyabilecekti ya...

Ayaklarının altındaki iki basamak merdiveni inerek çamurlu, eğri büğrü taşların üzerinde yürüdü. Burası çapraşık bir sokaktı, Az ilerleyince yol açıldı, ileride lambalar yanan cadde göründü. Caddenin ağzında, sokak başında bir otomobil duruyordu. Kendi kendine, "Acaba bu mu?" dedi.

Kararsızlıkla ilerleyerek otomobile yaklaştığı vakit şoförün kımıldadığını görüp yanlış bir şey yapar da başka bir otomobile binerse ne fena olacağını düşünerek ihtiyat lazım olduğuna karar verdi.

Aradığı otomobilin bu olduğunu nereden anlamalıydı? İyice yaklaştığı vakit otonun kapısının açık olduğunu görerek bir hamlede uzandı, kapıyı çekti ve sevinçle içeri daldı.

Şoför hiçbir şey söylemeksizin, tek bir soru sormaksızın otoyu sürmüştü.

Çoğu kapalı dükkânların önünden geçerek otomobil süratle Taksim'e ve oradan Harbiye'ye doğru yol aldı. Şimdi Harbiye'yi geçmişler, Nişantaşı Caddesi'ne dalmışlardı. Oradan Maçka Caddesi'ne girdiler.

Nihat bu süratle uçarken İclal'in apartmanına yaklaştıklarını görüp, "Nereye gidiyorum?" diyordu.

İşte, işte İclal'in, o nur yaratığın yaşadığı yuva...

Ve Nihat şimdi diz çökmüş, derin bir kendinden geçiş içinde ve gözleri yaşlı halde, "Ah İclal, İclal!" diye inleyerek tam apartmanın önünden geçerlerken ibadetle dudaklarını pencerenin kenarlarına dokundurmuş ve bu buseyi İclal'in kapısına kondurmak arzusunda bulunmuştu.

O zavallıcık şu esnada kim bilir ne kadar ümitsiz ve ne kadar kahırlıydı. Sekiz ayda hiçbir haber alamadığı Nihatçığını nasıl yana yana kalbine gömmüş ve kim bilir her gece ne matemlerle hıçkırmıştı.

Otomobil bu esnada caddenin ilk bölümünü geçerek Beşiktaş'a inen yokuşun ağzında bir evin önünde durmuş ve o anda evin kapısı açılarak önündeki sahanlığa bir kadın çıkmıştı.

Şoför sıçradı ve atılarak kapıyı açtı. Nihat temiz mermerli dört ayak bir merdiven çıktı, orada sahanlıkta bekleyen Beatrice'nin uzanan ellerine ellerini teslim ederek evin holüne girdiler.

7

Gene Beatrice

Burası dışarıda şiddetle hüküm süren yırtıcı ocak gecesi soğuğundan sonra latif bir ılıklıkla sermest bir holdü. Ötede beride yüksek palmiyeler, zarif yeşillikler kollarını tavana uzatmışlar, renk renk ve şekil şekil lambalar masaları ve tavanı süslüyor, tavanda ve duvarda kartonpiyer süslerinin arasında bu palmiyelerin gölgeleri hayal ürünü resimler yapıyordu.

Nihat kendini holde bulunca bu ılık hava, bu nefis eşya, bu seçkin ve mükemmel evin terk ettiği deliğe göre olağanüstülüğünü takdirden âcizdi.

Kendini hemen bir ibadet gibi Beatrice'nin huzurunda dizüstü yerlere atarak ve genç kızın eteklerini kaparak hürmetle öpmeyi bir vazife bildi ve dudaklarının arasından mırıltı halinde:

— *Thanks... thanks... thanks to you forever.*[1]

Kelimelerini mırıldandı.

Beatrice eğilip onu hoş bir davranışla kaldırarak:

— Bu münasebetsizlikleri bırakınız, dedi. Şimdi evvela zannederim bir yıkanmak ve tuvalet yapmak istersiniz? Size üstünüze giydirecek istediğiniz gibi elbise yok ama artık kusura bakmazsınız. Bugün ben göz kararıyla sizin için seçtim, aldım...

Ve onu elinden tutup holden aynı ılıklığı koruyan birinci kata çıkan geniş merdivenden götürdü. Bir koridordan altı yedi adım yürüdüler, bir kapıyı açtı, uzanıp içeride elektrik düğmesini çevirerek lambasını yaktı. O zaman Nihat buranın hazırlanıp donatılmış bir banyo olduğunu gördü.

Bir kenarda bir masa üstünde çamaşır, fanila, gömlek, çorap gibi şeyler bulunuyor, öbür tarafta katlanmış bir kostüm duruyordu.

Genç kız musluğun önünde aynalı bir masayı göstererek:

— İşte burada tıraş ve tırnak gereçleri hepsi vardır. Yıkanınız, temizleniniz, tıraş olunuz, ben aşağıda bekliyorum, sonra yemek yeriz, dedi ve çıktı gitti.

Nihat rüya olmasın diye korktuğu bu haller arasında banyoya yaklaşarak musluğu açtı ve sıcak soğuk suyu ayar ederek akıtmaya başladı.

Banyo dolarken arkasındaki pis şeyleri çıkarıp yere atarak soyunuyordu.

Birdenbire heyecanla soyunmayı bırakarak kunduralarını çıkardı ve sağ ayağındaki ayakkabıyı kaldırıp gizli olan kâğıt ve parayı görmek için içini açtı.

---

1 İngilizce: Teşekkür, teşekkür, ebediyen teşekkür size... (M. Rauf'un notu)

Ekrem Behiç'in kâğıtlarıyla beş yüz liralık banknot işte oradaydılar, kirlenmemiş, buruşmamış bu kâğıtla bu banknot sekiz aylık cehennem hayatında nasıl salim kalabilmişti?

Banyoya girdiği vakit sıcak suyun okşayıcı teması içinde ta yüreğinden yükselen bir ferahlama nefesiyle oh çekti ve bu oh bütün çektiği azapların, işkencelerin telafisiydi.

Sabun, sünger, kolonya, her şey hazırdı. Temiz yıkandı ve çıktı. Şimdi aynanın önünde tıraş oluyordu.

Tıraştan sonra tırnaklarını kesti. Haddinden fazla uzamış saçlarını tarayarak ensesine yatırdı.

Kostümü giyerek kunduranın içindeki parayla kâğıtları cebine yerleştirdi ve ayaklarına da konulmuş ayakkabıları geçirerek aşağı indi.

Holün üzerine açılan kapıların birinden masasının üstünde kahvaltı hazırlanmış yemek odasını görüyordu.

Beatrice bir koltuğa uzanmış, onu bekliyordu. Genç kız alelacele sıçrayarak pek zayıf, fakat gene cazip olan delikanlının yüzüne hayran hayran baktı:

— Ah ne kadar zayıflamışsınız, dedi. Ne çok ıstırap çektiğiniz nasıl görünüyor.

Ve onu yemek odasına götürerek bir sandalyeye oturttu. Kendisi karşısına geçti.

Masanın üzerinde soğuk piliç, havyar, tereyağı, reçel, muhtelif bisküviler ve muhtelif peynirler, balık yumurtası, dil, vs. gibi çerezlerin hepsi dizilmiş ve çay semaveri fıkır fıkır kaynıyordu.

Beatrice fincanlara çay koyarken diyordu ki:

— Şimdi size elimle bir çay ikram edeyim de karnınızı doyurunuz. Elbet oturduğunuz otelin yemeklerinden çokluk memnun değildiniz değil mi?

Nihat şaka yollu:

— Yok otelimin *cuisine*'i[1] şikâyet edilecek gibi değildi. Hele bazen olduğu gibi su da getirmezlerse pis kokulu köseleyi iltifata değer saymak lazım geliyordu.

---

1 (Fr.) Mutfak.

Beatrice hazin bir bakışla delikanlıya bakıp:

— Sahi mi söylüyorsunuz? dedi. Suyu da mı vermezlerdi.

— Bazen bir hafta geçer, bir yudum su içmediğim olurdu.

Ve bu pis hatıraları defetmek ister gibi eliyle bir işaret yaparak:

— Artık unutalım, dedi.

— E, şimdi anlatın bakalım, dedi Beatrice, sizi buraya nasıl oldu da soktular?

Nihat İzmir'den İstanbul'a geldiği vakit burada gördüğü halleri kısaca anlatarak sonunda Ankara'ya gitmek hevesine nasıl düştüğünü ve Kadıköy iskelesinde nasıl iki İngiliz'i yere serdiğini ve o zaman nasıl korkarak düzgün yolu bırakıp karadan gizli kaçmaya mecbur olduğunu anlattı.

Ve sonra köyde başına gelen aksiliği, Kara Bakkal'ın aleyhinde kim bilir ne jurnaller uydurduğunu, Glavani Sokağı'na nasıl tıkıldığını ve orada çektiği çileleri birer birer anlattı.

Beatrice bilhassa hapishane hayatını, oradaki yoklukları dinlerken çırpınıyor, dövünüyor:

— Aman yarabbi! diye feryat ediyordu. Aman yarabbi, bunu İngilizler mi yapıyor?

Nihat masanın üstünde duran bir billur sürahiyi önüne çekmiş, eliyle okşayarak hayran hayran suya bakıyordu.

— O pis maşrapanın içinde rengini bile görmediğim murdar sıvıyı nasıl içim sızlaya sızlaya isterdim bilemezsiniz. Zaten ben şunu anladım ki dünyanın her tarafında yaşayan ve insan denilen mahluk hep bir ve hep aynıdır. Bunların bazıları uygar memleketlerde, düzenli hayat içinde yaşıyorlar ve davranışları daha nazik ve daha iyiliksever bulunuyor. Fakat bir sıkıya gelince, özellikle işe şahsi menfaat girince ne nezaket kalıyor, ne de iyilikseverlik... Hatta ne de insanlık ve uygarlık... En uygar İngiliz ve Fransız en yırtıcı bir vahşi oluyor ama hepsi mi hepsi böyle... İnsanlık bu...

Beatrice Nihat'ın önüne eliyle sürdüğü tereyağlı, reçelli ekmeği koyarak:

— Demek evvela beğenmediğiniz yemekleri sonra yemeye başladınız. Şu insan tuhaf mahluktur, dedi.

Nihat sofraya oturduğu vakit gözünün önünde serilmiş yemekleri yeterli bulmayacak bir açlık hissediyordu. Fakat bir kere yemeğe başlayınca birdenbire tıkanmaya ve lokmalar boğazından geçmemeye başlamıştı.

Şimdi Beatrice anlatıyordu:

Nihat İzmir'den gittikten sonra onun için hicranlı bir hayat başlamıştı. Bilhassa gücüne giden şey onun sözüne rağmen küçük bir kâğıtla tek bir kelime olsun yazmaya tenezzül etmeden çekilip gidişiydi.

— Şimdi doğru söyleyeceğim, diyordu. Hiç olmazsa iki nezaket kelimesi yazmalı değil miydiniz? Doğrusu bu pek gücüme gitmişti. İşte bu hakareti nefsime yediremeyerek kendi kendime harap oluyordum.

O esnada babası hastalanmıştı:

— Bir vakitler bu hastalık sürdü, diye devam etti. Fakat ilk günler hastalıkta hiç kötü belirtiler görünmezken birdenbire umduğumuzun tersine büyük bir ağırlaşma peyda oldu. İzmir'in en meşhur doktorları başucundan ayrılmıyorlardı. Fakat çare yok, üç gün bu ağır halde çırpındıktan sonra dördüncü sabah erkenden gözlerini kapadı gitti.

O zaman Beatrice için hayat daha üzücü ve daha ıstırap verici olmuştu. Şimdi omzuna bir de matem yüklenmişti. Artık ağlamaktan haraptı. Gece gündüz ağlıyor ve bir taraftan da Nihat'ın hakaretinin acısını unutamıyordu.

— Gerçi babamdan büyük bir servet kaldı. Fakat kalpte saadet olmayınca servetin ne hükmü kalıyor ki... Annem pek sakin bir kadın olduğundan bu esnada bana gelen seyahat hevesini kırıyor, o zaman ben İzmir'de oturmaya mecbur olduğum için daha çok sıkılıyordum. O itiraz ettikçe benim hevesim o dereceye geldi ki hemen yola çıkmak karşı koyulamaz bir arzu oldu.

Annesi bu arzunun önüne geçmek için, "Haydi bari İstanbul'a kalkalım gidelim," demişti ve işte İstanbul'a böyle

gelmişler, buraya gelince bu evi kiralamışlardı. Yaza kadar burada oturup ilkbaharda Romanya yoluyla Avrupa'ya gideceklerdi.

— Zaten siz İzmir'de sürdüğümüz hayatı bilirsiniz, diyordu. Hele siz gittikten sonra bir bir buçuk sene hayatımız adeta milletlerarası olmuştu. İngilizler, Fransızlar, İtalyanlar evin devamlı misafiriydi. İstanbul'a gelince bu ahbapları burada da bulduk. İşgal şefleri burada da evimizde toplanmaya başladılar. Çoğu babamı tanıyan İngiliz subayları ve annemi bilen İtalyan subayları ve bunlarla gelip giderek dostumuz olmuş olan Fransız subayları her gün gelir giderler... İşte dün Harbiye'de en iyi dostlarımızdan biri olan Miralay Milter'i görmeye gitmiştim. Ziyaret ettim, çıkıyordum, karşıdan biri geliyor. Fakat o kadar değişmiş, o kadar korkunç surette başka bir şekle girmiş ki tanımak mümkün değil... Yalnız beni gözleriniz çekti. Buraya geldikten sonra sizi aradığım olmuştu. Fakat hiçbir izinize rastlamak mümkün olamayacağı için sonunda ümitsiz kaldım. Zaten bulsam bile ne olacaktı?

Bu son kelimeleri genç kız, sesi hafifçe titreyerek bitirmişti.

Lakin bu zayıflığından birdenbire pişman olarak tavrını, halini değiştirdi ve tekrar hikâyesine devam etti.

— Lakin aman yarabbi, ne haldeydiniz, ne kötü bakışınız vardı, ne üzücü bir tavırla titriyordunuz. O esnada sizin karşınızda duyduğum üzüntüyü bütün ömrümde duymadığım gibi ölünceye kadar bir daha da duymayacağıma eminim. Üstünüz başınız yırtık pırtık, pis bir haldeydi. Söz söyleyemiyordunuz, günlerinizi bilmiyordunuz. Sizi gören gayet korkunç bir işkence hayatından çıktığınızı hemen anlardı. Halinize bakıp dayanmak, ağlamamak mümkün değildi. İşte içeride sorguya girdiğiniz vakit bir deli gibi sizi kurtarmak arzusu peyda oldu. Birdenbire aklıma bir şeytanlık geldi. Sizi orada bırakarak yukarı çıktım. Miralay Milter'in yanına girdim. İzmir'de tanıdığım bir Türk'ün

İngiliz hapishanesine atıldığını ve şimdi aşağıda sorgulandığını söyledim. Ve halinizi o kadar kötü anlattım ve hapishane hayatını o kadar müthiş bir suçlamayla tasvir ettim ki miralay şikâyetlerimden hafifçe kızararak, "Kim bilir ne kabahati var?" demeye mecbur oldu. O zaman sizi öyle savundum, hiçbir fenalık yapamayacağınızı o kadar hararetle söyledim ve kendisinin yavaş yavaş yumuşadığını görerek o kadar ısrar ettim ki... Hemen çavuşunu gönderdi ve hakkınızda bilgi istedi. Çavuşu beklerken, "Dur bakalım, eğer büyük kabahati yoksa belki kurtarırız" dedi. Ben artık sevincimden çıldırıyordum. Sonunda raporları okudu ve büyük kabahatiniz olmadığını anlamış olmalı ki işte bunun sonucu şimdi kurtuldunuz.

Buraya gelince elini masaya vurarak:

— E, şimdi ne yapmak istiyorsunuz? dedi. Hâlâ bu memlekette kalmak arzusunda mısınız? Eğer dün birbirimize rast gelmeseydik ve siz gene o uğursuz yere dönseydiniz şüphesiz o talihsiz hayat içinde çok geçmeden dayanamaz, ölürdünüz. Siz öldükten sonra bütün dünyanın ve Türkiye'nin ne önemi kalır?

Nihat bir şey söylemek ister gibi davrandı, fakat genç kız eliyle onu susturarak:

— Daha iyisi, dedi, daha iyisi şimdi yemeğinizi yediniz, istirahat ediniz. Yarın sabah bütün bu şeyleri konuşur, anlaşırız. Bakınız saat dörde geliyor. Yorgunsunuz, zayıfsınız, uykuya ihtiyacınız var.

Ve genç kız sofradan kalkarak hizmetçiye birtakım emirler verdi, bu emirleri pek hürmetle dinleyen hizmetçi kız Nihat'a baktı. Nihat yatak odasına götürüleceğini anlayarak Beatrice'yi selamladıktan ve rahat uyumasını diledikten sonra hizmetçinin arkasından yukarıya çıktı.

Orada yatacağı odaya gittiler ve "*Kaliniktases*"[1] dileğiyle hizmetçi kız çekildi çıktı.

---

1 (Yun.) İyi geceler.

Ve bu nefis yatak o kadar hararetli bir davetle koynunu açmıştı ki soyunup içine girdiği vakit başını yastığa koyar koymaz kurşun gibi bir uykuyla hemen uyudu.

Öbür sabah Nihat gözlerini açtığı vakit vücudu derin istirahatle uyuşmuş gibiydi. Saate baktı, on ikiye geliyordu. Bu sekiz saat uyku o kadar rahat, o kadar huzur dolu olmuştu ki özellikle sekiz aydan beri ilk defa olarak ayağını uzatabildiği bu ilk uyku onu iyice doyurmuş ve vücudunu iyice dinlendirmişti.

İlk düşüncesi İclal oldu. Genç kıza bir ayak evvel haber verip onu sevindirmek arzusuyla sıçradı.

Hemen aynanın karşısına geçip yıkandı, pek korkunç bir surette zayıflamış ve çirkinleşmişti. Giyindi, hazırlandı.

Zile basıp gelen hizmetçiye hazır olduğunu ve aşağıya inebileceğini söyledi.

Beatrice onu yemek odasında bekliyordu.

Tatlı bir tebessümle:

— *Good morning, have do you do?*[1] dedi.

Ve sandalyesini çekerek onu oturttu, kendisi de karşısına oturdu.

Beatrice kendi eliyle ekmeğe tereyağı, havyar sürüyor, Nihat'ın tabağına koyuyordu.

Nihat büyük bir iştahla yemeğe başladı. Genç kız bir şeyler söylemek istiyor, fakat cesaret edemiyor görünüyordu. Yüzü ara sıra içinden gelen hamlelerle pembe dalgalara bürünmüş kalıyor, sonra bunlar yavaş yavaş yok olarak dağılıyordu.

Fakat sonunda kendini tutamayarak açıldı:

— Şimdi görüşelim, dedi, zannetmem ki artık bu şart dahilinde İstanbul'da kalmakta bir yarar bulasınız. Bence bilakis çekilip gitmek sizin için lazımdır, öyle değil mi?

Nihat ağzı balla kaymağın taze francala üzerinde peyda ettiği nefis lezzetle dolu, başıyla tasdik etti.

---

1 (İng.) Günaydın, nasılsınız?

Genç kız Nihat'ın balla kaymağı sevdiğini anlamış olduğundan yeniden bir dilim daha ikram etti.

— İşte bunun için bu gece sabaha kadar projeler kurdum. İhtimal siz gene coşku ve öfke göstereceksiniz ama ben samimiyetle hislerimi söyleyeceğim. Görüyorsunuz ya memleketin hali günden güne fenalaşıyor. Sevr çemberi dişlerini her gün boğazınıza daha çok geçiriyor. Artık bir Osmanlı hükümeti vardır diye iddia etmenin ahmaklık olduğunu inkâr edemezsiniz. Bütün Anadolu isyan halinde, fakat acaba bundan bir fayda çıkacak mı? Bu da bilinmiyor. Yani her gün ümit azalmakta ve ümitsizlik çoğalmaktadır. Şayet Yunanlılar tekrar hazırlanıp yeni bir saldırıya geçerlerse soluğu Ankara'da alacaklar demektir. Yani demek isterim ki böyle çürük ümitlere kapılıp burada kalmak sizin için büyük bir hatadır. Evvelce İzmir'de ettiğim teklifimi şimdi tekrar edersem ve "Geliniz, beraber Avrupa'ya gidelim ve orada rahat rahat yaşayalım," dersem beni gene reddeder misiniz?

Genç kız sözlerini ihtimal Nihat'tan gene bir olumsuz cevap almak korkusuyla yüzü pespembe ve gözleri cesaretsizlikle kapanmış olarak bitirmişti.

Nihat mayıstan beri, yani sekiz aydan fazla bir zamandır dünyayla ilgisini kesmiş, o zamandan beri cereyan eden durumlardan habersizdi. Sevr çemberi neydi? Yunanlıların yeni saldırısı mı? Demek evvelden bir kere daha saldırmışlardı. Bunların hiçbirini bilmiyordu. Fakat Beatrice'nin sözlerinden onun kalbinde ölmez bir sağlamlıkla var olan istiklal ümidini yok etmek eğilimi olduğundan genç kıza karşı bütün şükranına rağmen derin bir isyanla sarsılmaktan kendini alamadı.

Gene bu şükran sebebiyledir ki kendini mümkün olduğu kadar zapt etmek isteyerek yumuşak bir ses ve mazlum bir edayla:

— Biliyorsunuz ki, dedi, biliyorsunuz ki ben yedi sekiz aydır dünyadan ilgimi kesmiştim. Bu zaman zarfında ne olduğunu ve neler geçtiğini tabii bilmiyorum. Osmanlı hükümeti için bir diyeceğim yok, o ne olursa olsun, onunla bir ilgim yoktur. Fakat Anadolu ne halde bulunursa bulunsun

ben eminim ki Türkler ya muzaffer olacaklar, istiklallerini kazanacaklar yahut öleceklerdir. Sevr çemberi dediğiniz şey eğer bilmediğim bir anlaşma ise bugün böyle çemberli anlaşmaları kabul edecek artık bir Türk yoktur. Bana gelince ben de o Türklerdenim ki yaşayacaksam bağımsız yaşamaya yemin etmişimdir. Eğer bir iş görerek kazanırsam ne âlâ, eğer kazanamazsak esir olarak yaşamaktan ve Avrupa'larda faydasız, şerefsiz ve tembel bir hayat sürmektense ölümü tercih ederim.

O bu sözleri geceki dinlenmenin ve yediği adamakıllı iki yemeğin verdiği kuvvetle söylerken gözleri gene eski parlaklığını buluyor, yüzüne gene İzmir'deki kan yayılıyordu. Ve genç kız bu esnada masaya dayanmış hayranlıkla bakarak ondaki yüce azme hayran oluyordu.

Hakikaten bu azim ne eşsiz bir hazineydi! Bir tarafta yokluk, hiçlik, sefalet ve azap, büyük bir ihtimalle kırık ümitler, dökük başarılar... Öte tarafta varlık, servet ve saadet... Sonsuz bir refah, büyük bir saltanat... Bunlar karşı karşıya duruyor ve bu adam bütün insanların istekle koşacakları zenginlik ve saadeti ihmal ederek ulvi bir amaç için kendini uçuruma atıyordu.

Bu şüphesiz budalalıktı, fakat ne kadar güzel, ne kadar yüksek bir şeydi ki genç kız özlemle, ihtirasla hayran oluyordu. Hayran olmaktan kendini alamıyordu... Hayran olmakta zevk ve lezzet buluyordu.

Böyle mert, bu kadar yüksek bir erkeğin himayesine nail olmak, kalbini kazanmak hayatına etki etmek, emellerine iştirak etmek, bütün bu yüksek doruklarda onunla beraber yaşamak, ne derin, ne benzersiz bir saadetti.

Karşısında oturup dinlerken delikanlı her an yükseliyor, öyle seçkin bir varlık oluyordu ki genç kız onun yanında ayaklarının altında kalarak ezilmekten korkuyordu.

O delikanlıyı vatanını hafife alıp, küçük ve âciz görüp serseri ve hedefsiz bir hayata davet ediyor, halbuki bu adam o zevkli, saltanatlı hayatı ayağının ucuyla itip güçlükle ezilmiş, harap ve yaralı vatanı için, bu vatanın kurtuluşu, bu

vatanın selameti için binbir tehlikeye, binbir belaya, binbir musibete koşuyordu.

Ve o vatan bu kadar mert, bu kadar fedakâr evladı varken elbette kurtulacak, elbette yükselecek, elbette yaşayacaktı... Yedi sekiz ay evvel düşmanların pençesinde aç ve biilaç, sefil ve perişan inlemiş olduğu ve bu esnada memlekette neler cereyan ettiğini bilmediği halde bu kadar parlak bir teklife cevap olarak gene azametle başı kalkmış "Ya kurtuluş ya ölüm!" diye haykıran böyle kahramanlar bulundukça bu memleket yok olur muydu?

Ve genç kız bu acılık içinde gelecekteki Türkiye'yi geniş ve salim bir sınırla mesut ve rahata kavuşmuş, ilerlemeye, gelişmeye koşan, bayındır ve çiçekler açan bir topluluk halinde görerek içinden onun bir ferdi olmak emelinin inlediğini hissediyordu.

Birdenbire dedi ki:

— Güzel söylediniz Nihat Bey, bu bir hayat için asil bir programdır, buna hayranım ve bu hayranlığımdır ki şimdi beni başka bir teklifte bulunmaya sevk ediyor. Peki, burada kalınız, isterseniz gene Anadolu'ya gidiniz. Eğer beni de arkadaşınız olmaya layık görerek kabul ederseniz müsaade ediniz ben de beraber geleyim. Bütün işittiğim ve gördüğüm şeylerden Anadolu'dakiler hakkında bende öyle yüksek bir fikir oluştu ki onların da tıpkı sizin gibi hayatı küçümseyerek yalnız vatan için kalplerinin çırpındığını anlıyor, fakat bu çember içinde mücadelelerinin bir fayda vermeyeceğini sanıyordum. Fakat şimdi sizi dinlerken ben de bir ilham altında kaldım. Böyle, bu kadar azimle çalışırsanız etrafınızı almış bütün düşmanlara galip geleceğinize bana da güven geldi, hatta başarılı olmasanız bile bu mücadeleler uğruna ölmek de bir saadet değil midir?

Küçük, alçakgönüllü bir boyun büküklüğüyle mazlum bir vaziyet alarak yalvarır gibi:

— Ben de beraber geleyim, beni de bir işte kullanırsınız, beraber memleketinizi kurtarmaya çalışırız. O zaman belki ben de sizin gibi Türk olur ve Türk olmakla iftihar ederim.

Ve son sözleri gözlerinde iki pırlanta yaşla bitirdi.

Onun bu mazlum edayla bütün servetini, bütün gençliğini ve bütün güzelliğini kendi uğruna sarf ve feda etmesi ve bunu gözyaşı dökerek ve reddolunmak korkusuyla titreyerek söylemesi Nihat'ı o kadar duygulandırdı ki hücum eden yaşlarla yanarak ve söyleyecek tek bir kelime bulamayarak suskun, hazin ve cevapsız kaldı.

Ve o susarken karşısında genç kız her saniye ağzından çıkacak sözü titreyerek ve can vererek bekliyor, bu söz bir kabul etmeyiş olursa hayatı mahvolacakmış gibi binbir acıyla sızlıyordu.

Sonunda Nihat gözyaşıyla titreyen bir sesle ve boğazında kırılmış hıçkırıklarla:

— Bana karşı gösterdiğiniz bu yakınlık ve sevgi öyle fedakârlıktır ki bu saadete layık olmak için ne yaptığımı bilemiyorum. Pek derin bir üzüntüyle söylüyorum ki sizden sonra İzmir'den geldiğim vakit ben burada nişanlandım.

Bu son cümleyi söylerken genç kızın yüzünde oluşacak üzüntü kasılmasını görmemek için gözlerini kapamaya ve sözünü gözü kapalı bitirmeye mecbur oldu:

— Bu bir genç kızdır ki onun da emeli, hayatı, fikri benim gibi Türklüğe bağlı ve Türklük için her türlü fedakârlığa ezelden can atmaktadır. O da tıpkı benim gibi memleketini düşmanlardan kurtulmuş ve refah içinde mesut ve daimi görmek için çırpınıyor Onunla bütün bu noktalarda birleşerek konuştuk, kararlaştık, öyle nişanlandık... ve... işte...

Bu son kelimeye sözlerinden çıkacak bütün sonuçları, bütün hükümleri yükletmiş oluyordu.

Nihat sözlerini bitirip genç kızın nasıl bir ifade aldığını görmek için gözlerini açtığı vakit şimdi onun gözlerinin kapanmış olduğunu gördü. Fakat bu gözler pek acı bir keder hattıyla kapanmış ve pınarlarından sık sık birbirini takip eden yaşlar mazlum bir ifadeyle yanaklarında çizilen iz üzerinde akıyor, akıyor ve çenesinden damla damla dökülüyordu.

Bir dakika, uzun uzun, bitmez tükenmez bir dakika derin bir keder hüküm sürdü.

Daha sonra Beatrice'nin gözleri açıldı, kırık bir tavırla boynu bükük ve sesi işitilmeyecek kadar hafif:

— Zarar yok, dedi. Ne yapayım? Kaderim böyleymiş. Bu teklifi size İzmir'de yapsaydım ihtimal orada kabul ederdiniz, fakat çekeceğim acılar varmış!

Ve birdenbire kendini gülümsemeye zorlayarak masadan kalktı.

— Kalkıyoruz değil mi? Bakınız bu holde ne güzel resimler vardır, size onları göstereyim, diye sözü değiştirip Nihat'ı duvardaki tablolara bakmaya davet etti.

8

Merak ve Acı

Nihat, Ekrem Behiç'in kapısını çalarken büyük bir heyecan içindeydi. Behiç'in kendisini nasıl kabul edeceğini ve kim bilir nasıl sevineceğini düşünüyor ve kalbi şiddetli vuruşlarla çırpınıyordu. Hizmetçi kız değişmiş, başka birisi gelmişti. Bunun için Nihat umduğu şenlikli kabulü göremeyerek ona eliyle sus işareti edip birden içeri Ekrem Behiç'in odasına atıldı.

Odaya girdiği vakit Ekrem Behiç masasında bir yazıyla derin derin meşguldü. Kimin geldiğini anlamak için başını bile kaldırmadı. Nihat iki adım attı ve durdu, tir tir titriyordu.

Ekrem Behiç yarım dakika kadar böyle başını kaldırmaksızın çalıştı. Ve Nihat yarım dakika kadar kendini kahkaha atmamak için zor tutarak bekledi.

Bir an oldu ki binbaşı yazısını bitirdi, başını kaldırınca:

— O ne? diye deli gibi haykırdı...

Ve bir sıçrayışta kendini odanın ortasına atarak Nihat'a kollarını açtı.

İki subay yıllarca ayrı kalmış iki kardeş gibi birbirinin kollarının arasına atıldılar.

Nihat ağlıyor, Behiç ise gözleri dolu, delikanlıyı gözden geçiriyor, evirip çeviriyor ve söyleniyordu:

— Zavallı kardeşim, bak seni ne hale koymuşlar, fakat sağ ve salim kurtuldun ya ona şükredelim.

Sonra Nihat'ı bir koltuğa oturttu.

— Lakin ne kadar zayıflamışsın... Kim bilir ne kadar ıstırap çektin, dedi.

Şimdi o da bir sandalye çekip Nihat'ın yanına oturarak:

— Anlat bakalım, ne oldu, nasıl oldu? diye hararetli hararetli dinlemeye başladı.

Nihat köyde başına gelen aksiliği, sonra tutuklanışını, hapishanede geçirdiği hayatı ve sonunda dün sorgu için Harbiye'ye sevk olunduğu vakit orada Beatrice'yle karşılaşmasını ve genç kızın samimi dostu bir İngiliz miralayın yardımıyla hapishaneden nasıl kaçırıldığını, kısaca binbaşının bilmediği bütün olayları anlattı.

Ekrem Behiç hikâyeyi baştan aşağı dikkatli dikkatli dinleyip:

— E, dua et öyle ise bu kıza, dedi. Eğer rast gelmeseydin bu herifler seni tekrar hapse tıkacaklar ve ihtimal orada öldüreceklerdi, öyle mi? Ah şimdi şu anda oralarda senden başka daha kimler vardır? Yalnız orada değil, vatanın dört köşesinde düşman zinciri altında inleyen ne zavallı Türkler var. O Kroker Zindanı, o Arapyan Hanı, sanki hepsi de Türk kanı içmek için yapılmış azap bucakları.

Nihat başını sallayarak tasdik etti. Behiç devamla:

— Ben senin başına bir kaza geldiğini pek çabuk anladım, dedi. O esnada İstanbul'dan bazı milletvekilleri ve önemli kişiler filan kaçtığı için bizim köydeki Hacı Molla'yla her gün bir aracı yoluyla temasımız oluyordu. Aracılık eden adam senin gittiğinden üç gün sonra buraya geldi. Hacı Molla'nın yeniden ayaklarından başka şimdi kollarının ve ağzının da tutulmuş olduğunu haber verdi. Kızı Ayşe'nin anlattığına göre seni Jandarmalar götürmüş ve senden sonra seni tutuklattıran casus Hacı Molla'nın üzerine fenalık geldiğini görün-

ce kadından artık bir hayır beklenmeyeceğini anlamış, seni yakalattığı için galiba acıyı senden çıkarmaya karar vermiş, çıkmış gitmiş...

Ekrem Behiç burada iki saniye durup yüzüne ağırbaşlı bir ifade vererek devam etti:

— O zaman ben senin hapiste olduğunu anladım. Fakat neredeydin? Üsküdar'da mı, başka bir yerde mi? Çünkü şimdi İstanbul'da birçok hapisler var. Gizliden gizliye arattırmaya başladım. Evvela Üsküdar tevkifhanesini aradık, yoktun, sonra İstanbul tevkifhanesini arattırdım, gene yoktun. Bizim hapishanelerde olmayınca İngilizlerin eline geçtiğini anladım. O zaman Arapyan Hanı'nı, Glavani Sokağı'nı, Kroker zindanlarını teftiş gerekti. Kroker'e kapatılanların biraz daha serbest olduğunu biliyordum. Bunun için en evvel oraya adam gönderdim, orada da yoktun. Arapyan'a, Glavani'ye gönderdim, hiçbirisinde yoktun.

Nihat:

— Ne isimle aratıyordunuz? diye sordu.

— Yalnız isim değil, tarif de ettiriyordum. Fakat anlaşılan Glavani'deki alçak herifler domuzluklarından seni haber vermemişler. Böyle her yerden ümitsiz olunca merak etmeye başladım. Acaba bir suikasta mı uğradı? Yahut... Ha... o günlerde bir hanım gelmiş, seni sormuştu.

Nihat heyecanla:

— Mutlak kız kardeşimdir, dedi.

Ekrem Behiç kaşlarında bir çizgi titreyerek:

— Hayır, kız kardeşin değil, nişanlınmış... dedi...

İclal! Ah zavallı yavrucak... Buraya kadar gelmiş, onu aramıştı ha... Kim bilir buna karar vermek için ne uzun tereddütler arasında ne acı ıstıraplar içinde yanmış tutuşmuştu.

Mutlak Behiç'le aralarındaki samimiyeti bildiği için habersizlik, bilinmezlik faciası içinde gelip ondan bilgi almak istemiş olacaktı.

Ekrem Behiç şimdi coşmuş, daha ilgiyle anlatıyordu:

— Sen gideli bir aya yakın olduğu halde hâlâ bir haber almadığını ve merak ettiğini söylüyordu.

Kızcağız o kadar harap, o kadar perişandı ki... Şimdi ne cevap vereyim? Kadın bu... En önemsiz bir şeyden bin heyecan çıkarır. Hele o günlerde ben de aratıp aratıp bir sonuç alamadığımdan pek dertli, pek kederliydim. O zaman mümkün olduğu kadar işi hafifleterek köydeki hadiseyi anlattım, tutuklandığını söyledim. Seni arattığımı ve bir haber alır almaz küçük bir kâğıtla kendisini haberdar edeceğimi bildirdim. Zavallı derin bir ateşle, "Hayır, hayır, siz zahmet etmeyiniz, ben gelirim," dedi. Ben o zaman bu telaşı merakından evde duramayıp deli gibi sokakta dolaştığına yordum.

— Zavallı İclal!..

— Evet zavallı ki zavallı azizim... Sonra birkaç defa daha geldi ve her gelişinde kendinin ne ince, ne düzgün ve ne makul bir kız olduğunu anladım, takdir ettim.

— E, benim hakkımda havadis alamayınca ne yapardı?

— Ben hiçbir zaman karamsar haber vermedim ki her defasında ümitli, kaçamaklı cevaplar buluyordum, hatta son geldiği vakit, "İngilizler galiba onu Çanakkale'ye göndermişler," dedim. Şimdi gece gündüz dönüşünü dileyerek bekliyor ve barış olması için dua ediyor.

Nihat gözleri dolmuş, kalbi derin bir kırıklık içinde sızlayarak:

— Aman hemen telefon edeyim de müjde vereyim, dedi.

Ekrem Behiç yüzünde neşeli bir hamleyle:

— Tamam buldun, dedi. Hemen telefona koş. Hayatta olduğunu bildir.

Telefona atılan delikanlının arkasından kolunu tutarak geri çekti ve tekrar koltuğa oturarak:

— Pek acele etme azizim...

Nihat korkarak yüzü mosmor:

— Ne o, niçin, bir şey mi var? Ne oldu? Yoksa... diye kekeledi.

— Hem bir şey, hem pek çok bir şey... Fakat korkulacak bir şey yok, merak etme... Şimdi sen beni dinle. Sen köyden İstanbul'a getirilip hapse konulduğun zaman değerli bir İngiliz casusuna Hacı Molla'yla beraber reva gördüğünüz kötü davranış burada bilinen yerlerde epeyce tantanayla yayıl-

mış... Ötede beride anlatılmıştı. Tabii bu yerlerin en ileri geleni Saim Remzi'nin evi olduğundan senin böyle İstanbul'dan Ankara eşkıyasına kaçmakta olduğunu ve bu esnada karşına çıkan İngiliz dostlarımızın bir casusunun canına kastetmeye kalkıştığını öğrenince... Vay efendim, vay... Herif köpürmüş mü köpürmüş... Nasıl oluyor da sen kendisinin can düşmanı olan Anadolu'ya gidiyormuşsun? Nasıl oluyor da değerli dostlarının bir memurunu öldürüyormuşsun? Bu kadar lütufla, ihsanla ve yakınlık göstererek dost diye evine kabul ettiği bir adamın bu nankörlüğüne dayanılır mıymış? Seni yakalatıp hapsettireceğini, sürdüreceğini, astıracağını haykırmış, durmuş... Tabii bu sözleri İclal Hanım işitince çok üzülmüş ve korkmuş... Şimdi gelsen bile artık apartmana gitmen tehlikeli olacağını söyleyerek içi kan ağlıyordu. Ve işte bundan dolayıdır ki sana dair eve kâğıt yazmamamı bana rica etmişti.

Nihat elini hiddetle dizine vurarak:

— Bak şu olan işlere yahu... diyordu.

Ve sonra dönerek:

— Ben sanki onun evine uğursuz yüzü için gidiyormuşum gibi... diye kızdı.

Ekrem Behiç sobaya giderek karıştırdı, kömür attı, döndüğü vakit:

— E, şimdi ne yapacaksın? dedi.

Nihat şimdi düşünüyordu, Saim Remzi'ye ve evdekilere hiçbir şüphe vermeden İclal'e hapisten kurtulduğunu anlatmak için Ekrem Behiç'in hizmetçisini uyararak bir kâğıtla göndermeyi uygun görüyordu. Bu fikri binbaşı da uygun bulduğundan hemen delikanlı oturdu, bir kâğıt yazdı.

İclalciğim,

Evet, ben Nihat, senin Nihat'ın... Senden ayrı bulunduğu sürece geçirdiği bitmez tükenmez acı ve hicran saatlerini her an senin mukaddes ismini söyleyerek, aziz hayalini düşünerek kuvvet ve dayanma gücü bulmuş ve sonunda şimdi bu azaptan kurtulduğu için arzu ve saadetle sana koşan, sana atılan Nihat!

Behiç Beyefendi'den dayının hakkımdaki kötü düşüncelerini haber aldım ve onun için kendim gelmiyorum. Fakat seni Taksim'deki apartmanda bekliyorum. İhtimal şu mektubun gelişi senin apartmandaki durumunu ve güvenliğini bozup zarar verecektir ama hiçbir şeye önem verme, mektubu alır almaz koş gel... Eğer bir şüphe doğarsa uygun bir yalan söyleyip kurtulmaya çalışmak tabii hayırlıdır. Kâğıdı getiren hizmetçiyle yola çıkarsın. Seni bütün canımla bekliyorum, çabuk, çabuk...

Nihat'ın

Bu mektubu hizmetçiye verdiler ve ona sıkı sıkı apartmana girdiği vakit mektubu kimseye göstermemesi ve İclal Hanım'ı görmek istediğini söylemesini tembih ettiler. Kız zeki bir şey olduğundan vazifesinin inceliğini anlamıştı. Kapı açılıp onu hanıma götürdükleri vakit evvela kim olduğunu anlayacaktı. Ve yabancılara şüphe vermemek için tabii davranmaya çalışacaktı. Eğer pek çaresiz kalırsa mektubu çıkarıp yabancıların yanında da İclal Hanım'a teslim edecek ve bu halde, "Bizim hanımefendi gönderdi efendim," gibi uydurma bir de yalan söyleyecekti.

Kız tekrar tekrar uyarılarak kâğıdı alıp yola çıktı. Gittiği vakit Nihat aklına önemli bir şey gelmiş gibi neşeyle:

— Ha, benim size teslim edecek bir şeyim var, dedi.

Binbaşı hayretle bakıyordu. Nihat elini cebine sokarak bir zarf çıkardı ve merasimli bir tavırla binbaşıya takdim etti.

— Sıkı sıkı üstüm başım aranıldığı halde ele geçmeyerek benimle beraber sekiz ay Glavani zindanlarında çürüyen bu kâğıtları aynen zatıâlinize teslimle şeref duyarım, dedi.

Ekrem Behiç gülerek kâğıdı almış, masanın üzerine bırakmıştı.

— Ya, diyordu, bu kâğıtlar için ben ne kadar merak ettim. Acaba buldular mı diye ne çok korktum. Çünkü pek önemli şeylerdi. Buradan o esnada İngilizlerin korudukları cephanelikleri boşaltıyorduk, biliyorsun ya... İşte bunda hangi cephaneliklerin boşaltılacağını ve bu arada ne gibi silahların bulunduğunu ayrıntılarıyla yazıyordum.

Birdenbire Nihat:

— Ha... gelelim önemli meseleye... Ben şöyle böyle hemen bir seneye yakın Anadolu'da olan şeylerden habersizim. Şimdi tabii bunları öğrenmek isterim. Lütfen bunları anlatır mısınız?

Behiç:

— Sahi senin hiçbir şeyden haberin yoktur, değil mi? dedi.

— Nereden haberim olacak... Her gün gerçi gazeteleri getirirlerdi ama karanlıkta okuyamazdım.

— Yok, sanki gazeteler sahiden gelse bile istediğin şeyleri öğrenemez, onlarda bulamazdın ya...

Nihat gözlerini süzerek hapis hayatını düşündü ve tekrar içinden Beatrice'ye karşı kendini o cehennemden kurtardığı için şükran hamlelerinin taştığını ateşle hissetti. Ve bu minnettarlığını ona nasıl ödeyeceğini bilemeyerek harap oldu.

Ekrem Behiç masasının başında bir büyük dosya açmış, içindeki kâğıtları karıştırıyor ve birtakım haritalar arıyordu.

Binbaşı dalgın dalgın düşünerek sordu ki:

— Sen gittiğin vakitler neler olmuştu?

Nihat cevap verdi:

— 23 Nisan'da Büyük Millet Meclisi açılmıştı.

9

İsyanlar, Direnişler, Zaferler

Behiç önüne birtakım haritalar yayarak anlatmaya başladı:

— O sıralarda yeni oluşan Anadolu hükümetini ilk tanıyan devlet olmak üzere Bolşevik hükümetiyle dostluk başlamıştı. Her türlü engellere rağmen milletin istiklal aşkı ve bu hareketin başında bulunanların azim ve iradesi böyle açık ve parlak başarılar gösterince İstanbul'da kabinesinden padişahına kadar bütün hükümet ve bilhassa İtilaf devletleri adeta kudurmuşlardı. Ansızın baskına uğramak korkusuyla kesin tedbirler almaya mecbur oldular.

Yunanlıların baskısını azaltmak için hazırlığa başladılar. Mesela Süleyman Şefik'in kumandasında bir Kuvayıinzibatiye teşkiline başlamışlardı. Bu herifler bir sürü aç sefil serserilerdi ki ancak para almak için teşkilata dahil oluyorlar ve para alınca ilk fırsatta kaçıp gidiyorlardı. İstanbul'da uğursuz birtakım hocalar tarafından düzenlenen fetvalar Anadolu'ya yığın yığın dağıtılıyordu. Birtakım alçak ruhlu melunlar her gün şehirler arasında mekik dokuyor ve isyan çıkarmaya uğraşıyorlardı. Sanki padişah ve sadrazam memleketin düşmanlarıymış da onun hayrını değil, zararını istiyorlarmış gibi çalışıyorlar, belki düşmandan daha çok uğraşıyorlardı. O zaman Anadolu'nun çeşitli yanlarında isyanlar başladı. Yeni oluşan Ankara hükümetini zora sokmak, suikastla düşürmek ve düzenini ortadan kaldırarak sonunda memleketi altüst etmek, yıkmak, yakmak kastıyla yapılan bu isyanlardan birçok vahim buhranlar meydana geldi.

Ekrem Behiç burada elinin altındaki haritaların arasından birini seçerek masanın üzerine yaydı.

Ankara'da kurulan yeni hükümetin tam kuvvet ve yardıma muhtaç olduğu bugünlerde elinde olmayan silahları toplayıp bulmak, çeşitli köşelere dağılmış gitmiş subayları bir araya getirip askeri teşkilatı tamamlamak, çeşitli cephelerde kurulmuş olan milli müfrezeleri idare etmek ve yeni hükümetin teşkilatını tamamlamak gibi gayet önemli vazifeler arasında sarayın ve İstanbul hükümetinin elbirliğiyle bin türlü propaganda ve hilelerle Anadolu dahilinde çıkardıkları bu isyanlar milletin varlığına en korkunç ve çirkin bir suikasttı.

Ve Ekrem Behiç haritayı delikanlının gözünün önüne koyarak eliyle işaret edip göstermeye başladı.

Bu bir Anadolu haritasıydı. Türk sınırı mütareke şartları gereğince çizilmiş ve yabancı işgali altında bulunan mıntıkalar çizgilerle ayrılarak ilk bakışta göze batmakta bulunmuştu.

Böylece Trakya ta Edirne sınırına ve sonra Batı Anadolu Yunan'ın o tarihte işgal ettiği batı Anadolu'da Bursa ve Uşak'a kadar Yunanlıların olmak üzere gösteriliyor, güney-

de Mersin ve Kilis'ten Urfa'ya ve bu mıntıkanın kuzeyinde Haçin'e kadar Fransız işgali altında bulunuyor, Antalya, Konya İtalyan askeri tarafından, kuzeyde Zonguldak, Sinop ve Samsun, doğuda Sarıkamış, Ardahan filan hep böylece bir düşman tarafından işgalde bulunuyordu. Bunların arasında, Anadolu'nun çeşitli yerlerinde küçük artı işaretleriyle birtakım lekeler görülüyordu.

Binbaşı:

— İşte bunlar isyan mıntıkalarıdır, dedi.

Nihat gözünün önüne serilen bu haritada sanki vatanın anasını yaralı, harap ve can çekişir bir halde yatmış gibi gördü. Vücudunun çeşitli yerleri çeşitli yaralar bereler altında çürümüş, zavallı anamızın nazlı ve aziz vücudunu baştan başa çıbanlar kaplamıştı.

Nihat gözleri dolarak:

— Haydi düşmanlarımız çıkarları için savaştılar, galip geldiler, düşmanlıklarından fırsat bulunca köşemizi bucağımızı işgal ettiler diyelim. Ve haydi gene diyelim ki saray ve kabine yalnızca bir eşkıyalık olmak üzere Ankara'nın başarısını istemiyor, onu ezmeyi arzu ediyor. Fakat bu Anadolu'nun içerisinde yaşayan, oranın suyuyla, ekmeğiyle beslenen ve bunun için oraların barış ve sükûnet içinde bulunması gerektiğini bilen bu Anadolulara ne diyelim ki kendilerini kurtarmak için didinen, dövüşen Ankara karşısında böyle isyana kalkıyorlar.

Ekrem Behiç hışımla cevap verdi:

— Ne diyeceğiz, alçaklık demeli, menfaat demeli, eşkıyalık demeli... Bu isyanlar pek garip şeylerdir. Başta mutlaka bir veya iki üç kişi bulunur ve bu baştakiler yalnızca şahsi bir menfaat güderek işe kalkarlar. Bunlar sekiz on kişiyi parayla ve telkinle ele alırlar. Bu sekiz on kişinin her biri de tekrar başkalarını kandırırlar, öyle olur ki en başta menfaatle başlayan bu iş dağılıp yayıldıkça menfaat fikri belki yok olarak iş hislerle ilgili hale gelir. O vakit din meselesini çıkarırlar, şeriat meselesini çıkarırlar, vergi meselesini çıkarırlar, çıkarırlar... Böylece birçok kısım eşek gibi ne olduğunu, ne

istediğini ve ne yaptığını bilmeyerek budalaca kızdırılmış kafalarının sevkiyle ateşe girerler. Şimdi buraya dikkat ve şu elimi takip et.

İsyan deyince Anadolu'da en evvel ayaklanmış olan Anzavur'u anmak gerekir. Bu önce evvelki sene bir kere isyan etmişti. Bir ay kadar süren bu isyan evvela Manyas'ta başlamış, Susurluk, Gönen, Uluabat bölgelerine yayılmış, buralarda jandarmalarla isyana maruz olan memurlara ve ahaliye türlü zulüm yapılmış ve o esnada vücut bulmakta olan milli hareketi yok ederek düşmanların amacına hizmet etmek gayesiyle uğraşmıştır. O zaman bu kendilerine karşı gönderilen asker ve Kuvayımilliye tarafından bastırıldı ve Anzavur da kaçtı.

Fakat herif geçen sene şubatta bir daha isyan etti, gene aynı bölgede aynı kötülükleri yaptı. Fakat bu sefer kuvvetini ve programını saraydan ve İtilaf güçlerinden alıyordu. Fakat gene gönderilen askerler bozuldu ve dağıtıldı, aynı sona uğradı.

Bundan sonra geçen sene Düzce'de iki isyan daha oldu. Geçen sene başında Düzce'den başlayarak Hendek, Adapazarı, Bolu'ya kadar yayılan bu isyan İstanbul hükümetinin aralıksız propaganda ve yalanlarıyla tabii birtakım cahillerle çıkarları peşinde koşan alçaklar tarafından düzenlenmiştir. İkinci Düzce isyanı ağustosta oldu ve Adapazarı'na filan yayılarak İstanbul'dan gelen inzibat kuvvetleri komutanının katılmasıyla daha önemli oldu. Fakat Düzce isyanı bir daha başkaldırılamayacak surette haddi bildirilip yatıştırıldı.

Bu isyanların birisi de üç ay evvel Konya taraflarında oldu ve Karaman, Beyşehir, Bozkır, Alaiye, Yalvaç, Ilgın vesaire havaliye yayılarak geniş bir alan işgal etti. Bu isyan din propagandası altında saray entrikalarına alet olarak meydana çıkmış bir kötülüktü. Ve Ankara'yı çok güçlüklere uğrattı. Fakat o da sonunda başarıyla söndürüldü.

Bir de Demirci Mehmet Efe'nin isyanı vardır ki bu yakında, hemen iki ay evvel patladı. Isparta, Keçiborlu ve İğdecik

bölgelerinde görülen bu isyanda Demirci Efe devletin emirlerine uymuyordu. Bununla beraber Çerkez Ethem de aynı niyetle isyan etmiş ve sekiz on gün evvele kadar Ankara'yı epeyce korkutmuş ve yormuştu.

Şimdi binbaşının küçük eli haritanın üzerinden kayarak kuzeye çıkıyor ve Samsun'a yaklaşıyordu:

— Şimdi gel bakalım bir de Samsun yöresine, dedi.

Yozgat yöresinde Çapanoğulları denilen alçaklar, Zile'de Aynacıoğulları ismini alan melunlar ve daha başka çeteler ora halkını aldatıp çeşitli isyanlar çıkardılar. Bir taraftan Tokat'a kadar yayılan, bir taraftan Merzifon'a kadar çıkan ve Amasya'yı içine alan bu isyanlarda en feci olaylar oldu.

Çünkü bunlar tamamen İstanbul'un teşvikiyle, halife ve sultan adına işe başlamış gerici ve cahil adamlardı.

Hele bir postacı Erzurumlu Nâzım tarafından idare edilen Halife Ordusu vardı ki yapmadığı haydutluk kalmadı. Tuttukları subayların hepsini şehit ettiler. Fakat burada da sonunda galibiyet Ankara'nın oldu ve son günlere kadar askerimiz ve Kuvayımilliye uğraşarak, çalışarak elebaşılarından birçoklarını tutuklayarak İstiklal Mahkemesi'ne teslim ettiler.

Ekrem Behiç elini haritanın üzerinde daha kaydırarak iyice doğu sınırına geçti. Bayburt, Bitlis, Diyarbakır, Elazığ çevresini işaret ederek:

— Bu taraflarda da ufak tefek bazı isyanlar oldu ise de bunlar da bastırılmış ve şeyhlerin kafaları ezilmiş, aşiretler dağıtılmıştır. İşte sana isyan azizim, hem istediğin kadar. Fakat, fakat şu noktaya parmağını koy ki bunlar başka bir devirde bu seferki kadar önemli olmadığı halde de gayet büyük olaylar teşkil edip değil Ankara gibi kuruluş halinde bir hükümete, hatta her kuvvetine hâkim bir devlete bile iş açacak kadar önemli bela halini alırlar. Hepsi de beş on gün uğraşıdan sonra Büyük Millet Meclisi hükümetinin gönderdiği kuvvetlere karşı dayanamamışlar, perişan olmuşlardır. Şimdi isyanları anladın ya? Gelelim direnişe. Çünkü yeni

Türk hükümetinin hayatında bu geçen 1920 senesi önemli bir aşamadır. Bir kere Ankara'nın merkez kabul edilmesi ve orada Millet Meclisi'nin toplanışı ve isyanların bastırılmasıyla direnişin kuvvetlendirilip ve sürdürülmesi bakımından hükümetimiz ilk nefeslerini bu sene almıştır.

Ekrem Behiç bu konuya gelince ateşlenmiş ve haritayı değiştirerek şimdi bir yenisini masanın üzerine açmış, gözlerinde sevinçli parıltılarla, dudaklarında parlak gülüşlerle, adeta güzel bir eser seyreden bir ressamın can atışıyla haritada şehirler arasında dolaşan parmaklarını takip ediyordu.

— Biliyorsun ki, dedi, Anadolu'nun batısında ilk direniş Ayvalık'ta başladı. Buradan sırayla Soma, Akhisar, Salihli bölgelerine ve Aydın cephesine geçti. Düşman eğer girdiği yerlerde tek dursaydı belki efeler ve ahali ayaklanmazdı. Fakat geçtiği yerleri yakıp yıkarak ahaliye karşı türlü zulüm, türlü kötülüğü yaparak halkı ayaklandırıyordu. Böylece Batı Anadolu'da her nerede peyda olmuşsa karşısında da bir direniş cephesi kurulmuştur ve bu hal Yunanlılar sonra çeşitli tümenlerle Bursa ve Alaşehir yönünde genel saldırıya geçtikleri zamana kadar devam etmiş ve direniş heriflere bir an rahat vermeyerek baskınlarla, saldırılarla onları rahatsız etmiş ve ilerlemelerine mümkün olduğu kadar engel olmuştur. Sonra bu müfrezeler batı cephesi kumandanlığı emrinde birleştirilerek esaslı ordu teşkilatı yapılınca bilhassa İnönü Savaşı'nda mümkün olduğunca düzenlenerek ordu haline getirildi.

Nihat birdenbire sıçrayarak:

— Ay İnönü'de savaş mı ettik? diye heyecanlandı.

Ekrem Behiç kesin bir zafer tavrıyla:

— Elbet, dedi, hem savaş ettik, hem de kazandık. Yunanlılar sağdan geri ederek yüz geri kaçtılar kurtuldular.

Delikanlı sevincinden el çırpıyor ve geniş geniş "oh"lar çekiyordu.

Binbaşı burada uzun ve heyecanlı söz söyleyeceği zaman zayıf yüzüne gelen hararetli kırmızılıkla ve sesinin coşkulu varlığıyla:

— İşte Mustafa Kemal Ankara'da Büyük Millet Meclisi'ni kurduğu 23 Nisan 1920'den sekiz ay sonra İnönü'de Yunanlıların karşısına adeta düzenli bir ordu çıkarıp savaştı. Ordu çıkarıp bir şey yapamayanlar da vardır. Fakat Mustafa Kemal ordusuyla düşmanı ezdi, kaçırdı ve İnönü savaşını kazandı.

Bu o Mustafa Kemal'dir ki pek az evvel padişah tarafından "asi" suçlamasıyla aleyhine hükümler savruluyor ve asker, cephane, silah namına hiçbir şeye sahip bulunmuyordu. İşte azim, gayret, emek bak ne yapar azizim.

Bir kere İnönü savaşında... Daha iyisi biraz sabret de sırayla anlatayım:

— Batı cephesinden başka direnişlerimizin şanlı ve şiddetli bir cephesi de güneyde kuruldu ve bu cephede hâlâ bizimkiler ayakta dövüşüyorlar. Bilhassa Antep'te korkunç savaşlar oluyor. Gene biliyorsun ki Adana'da bizim Server Bey'in burada anlattığı gibi Fransızlar bir tümen kuvvetle yerleşmişler, batıya ve güneye doğru ilerleyerek Tarsus tarafındaki kuvvetlerle birleşip Yenihan'a kadar çıkmışlardı. Bu çarpışmalar Eylül'e kadar devam etti. Fakat asıl Fransızlarla Maraş'ta, Haçin'de ve bilhassa Antep'te vuruştuk ve hâlâ da vuruşuyoruz. Maraş'ta yerli Ermeni çetelerinin yardımıyla Fransızlar türlü yıkım, türlü zulüm yaparak ahaliyi sonunda ayaklanmaya mecbur ettiler. Bu taraflarda halk vatansever, coşkulu ve kahraman olduğundan ve başlarına geçen reislerin becerikli oluşu sayesinde milli müdafaalar çok iş gördüler. Sonunda Fransızlar tutunamadı. Maraş boşaltılarak İslahiye ve Antep yönüne çekildiler.

Haçin'e gelince, burada gene Ermeni çeteleri sayesinde zaman zaman etrafa saldırarak birçok zulümler yaptılar. Saldırılar, karşı saldırılar ve birçok çetin savaşlardan sonra nihayet Urfa, Haçin, Maraş bütünüyle boşaltılarak Fransızlar Adana'ya ve Antep'e kaçmaya mecbur oldular.

Binbaşı küçük boyundan ümit olunmaz bir kalkışla dikilerek:

— Hele burada, dedi, hele burada, Fransız dostlarımızın olağanüstü komiser unvanıyla bir General Querette herifi

vardı ki yayımladığı bir bildiri şaheserdir. Bak bu herif ne haltlar karıştırıyor, bir kere dinle de Avrupa uygarlığı hakkında doğru bir fikir edin. Ve kartondan çıkardığı kâğıtlar arasından bir küçük kâğıt ayırıp okumaya başladı:

> Kimin üzerinde silah bulunursa sebep sorulmaksızın kurşuna dizilecektir. Her nerede olursa olsun bir karışıklık sonucunda yaralanacak veya ölecek bir Fransız'a karşı yerliden iki kişi kurşuna dizilecektir ve bunlar kurayla seçilecektir.

Ve elindeki kâğıdı tokat atar gibi masanın üzerine çarparak:

— Görüyor musun uygarlığı?.. İşte böyle aklın, insafın dikine iş gördürür. Bu herifler vilayetlerimizde zavallı Türkçükleri türlü kötülüklerle dişlerini sökerek, canlarını yakarak savunma için ayaklandırıyorlar ve sonra korkutup susturmak için böyle rezaletler yapıyorlar. Mesela şu senin başına gelen iş... Bu sersemlikten, idaresizlikten, alçaklıktan başka nedir? Pis bir bakkala rast geldiği adamı istediği gibi tutuklamak için Üsküdar'ın köylerine kadar jandarmalara polislere emir vermek üzere geniş yetki bırakılırsa, Mülazım Nihat alçakça bir şekilde tutuklanıp alçak bir şekilde sekiz ay zindanda tutulursa böylece melun işgalcilere karşı bir kin, azgın, kanlı bir kin peyda olmaz mı?

Direniş Urfa'da daha şanlı ve daha etkili oldu. Burada Ali Saip Bey emrindeki Kuvayımilliye'yle Fransız karargâhına hücum etti ve herifler kovularak bayrakları indirildi, yerine bizim bayrak asıldı. Düşman Urfa'nın civar mahallelerine çekilerek sindi ve Kuvayımilliye tarafından kuşatma altına alınarak sonunda aman dilediler ve geri çekilmeye mecbur oldular.

Fakat en şanlı direniş şüphesiz Antep direnişiydi. Maraş'tan çekilen Fransızlar burada yerleşmek istediler. Bilhassa burada Ermenilerin yardımıyla baskı yaparak hükmetmek sevdasına düştüler. Fakat halk ve civardaki Kuvayımilliye

çarpışmaya başladı. Bugün hâlâ orada müthiş surette boğuşuyorlar. Savunanlar açık, himayesiz Antep'i cahil köylülerin yaptığı basit, kerpiç ve toprak siperleri savunmalarıyla başlı başına bir kale gibi bir direniş noktası yaptılar. Dokuz aydır burada savaş oluyor ve hâlâ devam ediyor. Yani Antep'in ilkel halkı Batı medeniyetinin bayraktarlarından biri olan Fransız milletini karşısında bağladı, tuttu.

Ekrem Behiç burada masa başındaki koltuğuna oturup:

— Şimdi gelelim Sadrazam Ferit'in yaptıklarına: Bu herif Anadolu'yu ezmek için ne yapıp yapıp bir barış imzalamaya çalışıyordu. Halbuki Anadolu kendi yolunu tutmuştu. İstanbul nasıl barış yaparsa yapsın Millet Meclisi metelik vermeyecekti. İşte bunu bildiklerinden bu herifler hep birlikte Anadolu'yu böyle "emrivaki" barışlarla kayıtsız şartsız itaate ve esarete yöneltmek için her ne pahasına olursa olsun Ankara'yı yıkmaya çalışıyorlardı. Bunun için Yunanistan'ı saldırıya yönelttiler ve Anadolu'daki zayıf Türk kuvvetlerine galip gelerek ve Kuvayımilliye'yi kolayca ezerek Yunanlılar ilerlemeye başladı. Zaten biliyorsun ki hiç silahımız, cephanemiz yoktu. Yunanlılar ise o zamana kadar kuvvetlerini çoğaltmışlar, gereken tedbirleri almışlardı. Düzenli ve tertipli bir askere karşı efelerin idare ettiği düzensiz çeteler ne iş görebilirler, silahsız, cephanesiz ve teşkilatsız bir asker ne yapar? Evvela Balıkesir, sonra Kirmasti,[1] daha sonra Karacabey filan Yunan'a geçti. İşte böyle ilerleye ilerleye kuzeyde Bursa, güneyde Uşak Yunanlıların elinde kaldı. Fakat iş bu kadarla kalmadı. Ermeniler de doğuda sınıra doğru ilerlemeye başlamasınlar mı? Şimdi bak düşün, güneyde Fransızlar, İngilizler, batıda Yunanlılar ve İtalyanlar, doğuda Ermeniler, kuzeyde Pontusçular ve İngilizler, Fransızlar olmak üzere dört tarafımızdan bir ateş çemberi içinde değil miyiz? Sınırlar böyle, içeriden de yer yer alevlenmiş isyanlar... Adeta yangın bütün Anadolu'yu sarmış, tutuşturuyor, fakat Mustafa Kemal bu ateşler ve alevler arasında yüksek alnı bir

1 Bursa'nın Mustafakemalpaşa ilçesi.

an eğilmeyerek, dâhi kafasından düzenler bularak, nereye baktıysa orada ezici kuvvetler yaratarak, nereye uzandıysa orada ezici direnişler peyda ederek bunların hepsine karşı geldi. Mesela ilk olarak doğuya döndü, orada Ermeniler rahat durmuyorlar, kımıldanıyorlar ve yürüyorlardı. Zaten Anadolu hükümeti etrafı saran bela ve musibetlerden en evvel ve en çok önemi doğuya vermişti ve programda en önde bu vardı. Evvela doğu temizlenecek, İngilizlerin sınırımızda kurdukları Gürcü ve Ermeni setleri yıkılacaktı. Fakat bu iş evvela Ruslarla hallolunacak meseleler olduğundan nihayet onlarla konuşup anlaştıktan sonra doğudaki ordumuz saldırıya geçti ve bu düzenli savaşta evvel Sarıkamış ele geçirildi, sonra Kars'ı ve sonra Gümrü'yü aldık. Ermeni ordusu bu kahredici darbeyle ezildi, yok edildi ve Ermeni hükümetiyle mütareke imzaladık, birçok silah ve ganimet aldık. Batıda Yunanlılara karşı tersine dönmüş görünen talih doğuda böylece lehimize doğdu.

Deminden beri binbaşının verdiği fena haberlerden kararan Nihat şimdi ferahlıkla gülüyordu.

Behiç bu memnuniyete geniş bir ferahlıkla bakarak:

— Yunanlılar Uşak'a ve Bursa'ya yürürlerken İstanbul hükümeti Sevr'e davet olunmuştu. İngilizler bizi diledikleri gibi kıskıvrak bağlamak için böyle bir hezimet zamanını özellikle seçmişlerdi ve Sevr'de kendilerinin düzenledikleri berbat barış anlaşmasını Osmanlı delegelerine imza ettirdiler.

Nihat atıldı:

— Ay barış oldu mu? Ve Sevr denilen şey bu barış mı?

Cevap olarak Ekrem Behiç önündeki haritalardan birini alarak delikanlının önüne koydu:

— İşte bu barışa göre Türkiye'nin sınırları, dedi:

Nihat uzanıp haritayı incelemeye başladı. Bunda Türkiye olarak yalnız Ankara, Yozgat, Tokat, Sinop, İnebolu, Zonguldak, Ereğli, İzmit, Bolu, Eskişehir, Balıkesir, Kütahya, Afyon, Uşak şehirleri bırakılmış, bütün Antalya, Konya ve Muğla yöresi İtalyanlara verilerek Samsun, Amasya

filan Pontusçulara ayrılmış, Kars, Erzurum ve Trabzon'dan başlayarak Sivas ve Haçin'e kadar inmek üzere büyük bir parça Ermenistan'a teslim edilmiş, aşağıda Elazığ, Malatya, Diyarbakır, Bitlis, Van filan Kürtlere verilerek daha güney tarafları tamamen İngiliz, Fransız bölgesine tahsis edilmişti. İstanbul, Bursa ve Çanakkale yöresi yani Marmara sahilleri karma boğazlar komisyonu idaresine bırakılarak Yunanistan'a Anadolu'da İzmir ve Ayvalık bölgesi, Rumeli'de Edirne, Kırkkilise,[1] Keşan filan bağışlanmıştı.

Nihat geniş bir küçümsemeyle:

— Oh babam, oh... Bu cömertliğe hayran olmamak mümkün değil, e bu barış kabul olundu mu?

Ekrem Behiç alaylı bir gülüşle:

— Dahası var... dedi. Bir de bu barışın siyasi, iktisadi ve manevi yönleri var ki bayılırsın. Mesela Türkler ordu besleyemeyecek. Kapitülasyonlar daha şiddetlenerek mesela Yunanlılara karşı da kayıtlı bulunacağız. Daha böyle bir sürü hukuki şartlar, kayıtlar... Fakat görüyorum ki sen hiç ümitsiz olmuyorsun, ümitsiz olmak değil, adeta yüzünde bir memnuniyet fark ediyorum, bu neden? İnsan bu kadar ters bir barışa böyle memnun olur mu?

Nihat masanın üstünde duran Sevr haritasına dokunmaktan iğreniyormuş gibi aşağılayıcı bir hareketle ve tırnağıyla iterek döndü, sobaya gitti.

— Çünkü bu barış değil, bir maskaralık, dedi. Mutlaka bunu bizi bulunduğumuz sıkıntılarda eğlendirmek, güldürmek için düzenlemişler de vermişler.

Behiç coşkulu bir tavırla:

— Bravo, dedi. Biz de elbette güleceğiz.

Biliyoruz ki bu ancak gülünecek bir paçavradır. Biz Misakı Milli'miz içinde sınırımızı alacağız değil mi? Bu alacağımıza ilk ispat aylarca hazırlanmış, kuvvetlerini toplamış, düzenli ordusuyla üzerimize yürümüş Yunan askerini bozguna uğratıp ezmemizdir.

---

1 Kırklareli.

İnönü'de Yunanlılarla karşılaşan ordumuz yeni teşkil olunmuş, pek talimli olmayan askerle ve kıt cephanemizle yarım bir ordu halindeydi. İşte bu ordu Avrupalıların bütün araçlarla donattıkları ve silahlandırdıkları Yunan ordusunu ezdi, kaçırdı. Şimdi bütün Türkler ve bütün Anadolu bu savaşın zaferiyle sarhoştur. Bugün Ocak 17 değil mi? Bu savaş 7 Ocak'ta başladı, 10 Ocak'ta bitti, yani dört gün devam etti.

Nihat:

— Ay daha dün gibi bir şey, dedi.

— Elbette ya, dün...

Bizim kuvvetlerimiz Yunanlıların üçte biri derecesindeydi. Yani bütün manasıyla cephanesiz ve araçsız bulunuyorduk. Ordu teşkilatının henüz başlangıcındaydık. Subay eksik, talim ve terbiye eksik, silah ve donanım eksik, yani yokluk içinde bir varlıkla savaşa girdik. Bu varlıksa batı cephesi kumandanı İsmet Beyefendi'nin yüksek idaresi ve kıtaların zengin yetenek ve yüce faziletidir. Bu dört gün süren savaşta Yunanlılar dayanamadılar, savaş meydanında yüzlerce leş bırakarak döndüler, kaçtılar.

Denilebilir ki bu İnönü savaşı Türkiye Büyük Millet Meclisi hükümetinin kaderinin zaferidir yahut Mustafa Kemal'in İsmet Bey'e yazdığı gibi, "Türklerin ters giden talihinin yenilmesidir!"

Çünkü eğer Yunanlılar kazansaydı biz bittik, mahvolduk demekti. O kadar konumumuz nazikti, çünkü savaşa başlamadan evvel kuvvetlerimizi biz Yunanlılara karşı değil, Kütahya'da isyan etmiş Çerkez Ethem'e karşı gönderiyorduk. Demek aşağıda Ethem'in takımı dişlerini göstermiş havlamaktaydı. Bizim mağlubiyetimizi öğrenir öğrenmez Ethem hemen araya girecek, Yunanlılardan kaçan kuvvetlerimizi arkalarından vurarak belki Ankara'ya kadar yetişecekti.

Bunun üzerine bu hal padişah taraftarlarının ötede beride ayaklandırdıkları ve ancak güçlükle bastırılmış isyanları yeniden alevlendirecekti. Kuzeyde Pontusçular pusuda duruyorlardı, tehlikeli bir harekete geçebilirlerdi.

Ve bu sırada memleketi dört taraftan sarmış Fransızlar, İngilizler, İtalyanlar vs. filan da tabii boş durmayacaklar, işte bunun sonucunda yeni doğmuş ve yeni yaşamaya başlamış Türkiye Büyük Millet Meclisi hükümeti sarsılacak ve belki yıkılacak ve işte Sevr Anlaşması o zaman daha fena olarak uygulanacaktı.

Demek İnönü zaferi bütün bu tehlikeleri bir darbede def etmiş ve Anadolu idaresinin kuvvetlenmesine sebep olmuştur.

Ekrem Behiç sözlerini artık çenesi yorulmuş gibi bir kurtuluş hareketiyle bitirerek ve elini masaya vurarak:

— İşte hapsolunduğun tarihten bugüne kadar Anadolu'da ve İstanbul'da geçen olaylar bunlardan ibarettir, dedi, bitirdi.

10

Ankara'ya Doğru

Nihat şimdi ayağa kalkmış, odada hiç durmadan, faal dolaşıyor ve çenesini eline almış düşünüyordu. Birdenbire durarak dedi ki:

— Ben zaten o vakit de Anadolu'ya gidiyordum. Biliyorum ki benim hayatım oranındır. Araya engel girdi, bu işi yapamadım. Ah ne kadar isterdim, hapiste geçen o günler Ankara'da veyahut oralarda geçseydi de oralarda çalışsaydım, boş yere o delikte çürüyeceğime milletime hizmet etseydim.

Ve sonra eliyle artık geçen geçmiş gibi bir yazık işareti yaparak:

— Fakat bir kere olan oldu, gelelim bundan sonrasına... Artık bugün tekrar gitmeye engel yok. Mademki orada da subay noksanı varmış, ben ne gün için doğdum? Fakat mesele nasıl gideceğim? Şimdi düzenli olarak rıhtımdan vapuru seçmek veyahut Üsküdar yolunu izleyerek karadan gitmek işime gelmez. Çünkü karayoluyla başıma bela geldiği gibi denizyolundan da korkarım. Allah korusun insanı rıhtımda

veya vapurda yaka paça çevirirlerse artık Glavani'ye gitmek arzusunda değilim.

Ekrem Behiç hemen cevap verdi:

— Eğer sen gene gitmek istersen o pek kolay, dedi. Seni ben bizim kaçak motorlarından biriyle gönderirim. Ben de pek yakında arkandan geleceğim ya, bir kere şu cephaneyle silahın arkasını alalım, ilk işim Ankara'ya düşmektir. Anadolu'da tek bir subay için ne kadar çırpındıklarını bilsen bir dakika kaybetmezsin. Biz ne için dünyaya geldik ve ne için yaşadık?

Nihat:

— Kaçak motorlar mı? dedi. Bunlar silah kaçıran motorlar mı olacak? E, ne vakit gidiyorlar?

— Hemen her gün hareket var, dur bakayım.

Masanın bir gözünden bir defter çıkararak sayfalarını çevirdi ve sırayla birçok isimler yazılmış bir sayfayı yukarıdan aşağıya eliyle okuyup:

— Bugün salı değil mi? Tamam, çarşamba günü bir tane gidecek, sonra bir tane de pazar günü var. Sen ne gün hazırlanabilirsen motorun kaptanını buraya çağırırım, konuşur, görüşürsün, nereden binebileceğini anlarsın, olur biter.

Tam bu esnada kapının zili çalındı. Nihat kulak kabartıp dinliyordu. İçeriden kapıyı açtılar, kadın sesleri işitildi.

Nihat İclal'in geldiğini anlamıştı. Ve heyecanından boğulurcasına duvara dayanmış bekliyordu.

Behiç'in kapısına tık tık vuruldu. Behiç aceleyle kapıyı açtı ve aralıkta Nihat İclal'inin zavallı yüzünü zayıf ve soluk görerek içi sızladı ve bu üzüntüyle kapıya atıldı.

İki genç kucak kucağa denilecek bir halde el ele geldiler. Elleri birbirini kavramış, gözleri birbirini yiyecek gibi aç ve susuz birbirine akmış, evvela tek bir kelime söylemeyerek sessiz ve heyecanlanmış kaldılar.

Nihat ağlıyor, İclal hıçkırıyordu. Genç kız nişanlısını bu kadar zayıf, bu kadar bitik görünce dayanamamış, harap ve helak olmuştu.

Bu esnada Ekrem Behiç onları yalnız bırakmak için nazikçe ve sır saklar bir tavırla çıkmış olduğundan genç kız aylarca süren acı, hicranlı bir hasretin ateşiyle nişanlısına sokulmuş ve sorular başlamıştı.

Oradan kanepeye oturdular, Nihat köydeki olayları, hapis hayatını ve sonra Beatrice'nin tesadüfünü –şimdilik lüzumsuz gördüğü ayrıntıya girmeyerek– ve hapishaneden nasıl kurtulduğunu anlattı.

İclal nişanlısını ölüm tehlikesinden o kadar âlicenaplıkla kurtarmış olan bu genç kıza karşı en derin şükranla kabarıyor ve onun asaletine hayran oluyordu.

Nihat:

— Ben dün geceyi sizin tarafta geçirdim, dedi. Miss Daster sizin yolun altında, Beşiktaş yokuşunun başında bir yeni evde oturuyor. Sabahleyin oradan çıktığım vakit evvela size uğramak ve seni görmek istedim.

Fakat iyi ki uğramamışım, çünkü dayı bey aleyhimde köpürüp duruyormuş. Miss Daster beni otomobille buraya getirdiği için iyi oldu. Akıllılık ettim de seni Ekrem Behiç Bey'den sonra görmek istedim.

Şimdi söz tekrar Anadolu'ya gitmeye döndü.

Nihat:

— Artık burada durmak istemiyorum. Ben gene Anadolu'ya gidiyorum, dedi.

Genç kız aceleyle atıldı:

— Bu sefer mutlak ben de... Ah kendi kendime kaç yüz kere, "Onu niçin yalnız bıraktım?" diye ne kadar yandım tutuştum bilsen... Artık kesin kararımı verdim. Bundan sonra sen nerede, ben de orada... Ama yol zorluğu, ama can tehlikesi, ama şu, ama bu, hiçbir şey dinlemem. Ölürsek beraber öleceğiz, kalırsak beraber kalacağız...

Nihat komik bir iddiayla:

— Ama ben cephane yüklü, yani ilk harekette parlamaya hazır bir motorla gideceğim. Sonra bu motor ne olsa Karadeniz'in yok edici dalgaları arasında bir yüksük gibi âciz kalacak bir tekneden ibarettir.

İclal azimle yemin ediyordu:

— Cephane, dalga değil, Allahın bütün yıldırımları yağsa, patlasa beni alıkoyamaz, gece gündüz ben bilsen nasıl başımı döver, nasıl pişman olurdum.

Nihat genç kıza hayran hayran bakarak gözleri dolu dolu:

— Ah, dedi, ah niçin bu kadar güzel, bu kadar nefis bir vücut, bu kadar altın, bu kadar zengin bir kalp, niçin mesut bir milletin rahat ve güzel bir şehrinde rahat ve güzel bir ömür sürmesin? diye inliyordu.

Fakat birdenbire içten gelen bir coşkuyla silkindi ve ayağa kalkarak bir eli göğsünde bir eli göğe doğru uzanmış huzur içinde:

— Allahım, dedi, Allahım, işte huzurunda yemin ediyorum, ben bu kadını mesut edeceğim ve kendime layık özgür bir memlekette ve güzel bir hayatta yaşatacağım.

Hep birden karar verdiler, Nihat bu akşam ablasına gidecekti. Yarın sabah buraya geldiği vakit binbaşı motorun kaptanını burada bulunduracağından ne vakit ve nerede motora binebileceklerini anlayacaktı.

İclal de kimseye bir şey söylemeden hazırlanacak, Nihat'ın telefonla vereceği haber üzerine belirli saatte ve belirli yerde Nihat'la buluşacaklar ve beraberce motor için hareket edeceklerdi.

İki genç bu esnada artık iyice akşam da olduğundan sokağa beraber çıktılar. Nihat bir otomobile atlayarak ablasına gitti, İclal dayısına döndü.

Öbür sabah Nihat, Ekrem Behiç'e geldiği vakit saat ondu. Motorun kaptanı orada onu bekliyordu.

Bu keskin bakışlı ve sert sözlü, çivi gibi bir Trabzon uşağıydı. Motorun akşamüstü saat dörde doğru İstanbul'dan kalkacağını söyledi ve dikkat çekmeden binmek için onları Kireçburnu taraflarından alacağını anlattı.

Ekrem Behiç:

— Tamam, dedi, siz İclal Hanım'la beraber daha evvelden Tarabya'ya gider, saat beşe doğru oralarda dolaşırsınız. Mahmut Reis geldiği vakit biner giderseniz, olur biter.

Bu kış günlerinde o sahiller pek tenhadır. Hiç dikkati çekmeden binebilirsiniz. En iyisi buradan otomobille Tarabya'ya karayoluyla gitmektir. Gider, mesela vapur iskelesinde inersiniz. Ağır ağır sahilde dolaşıyor ve vapuru bekliyor gibi yaparsınız. Motorun aşağıdan geldiğini görünce Mahmut Reis'in yanaştığı yere gider, oradan atlar gidersiniz.

Beatrice dün kendisine bu saatlerde bu sabah mutlaka telefonla haber vermesini rica etmişti. Artık yapılacak şeylere karar verildiğinden bunları Beatrice'ye bildirmeye vicdanen kendisini borçlu görüyordu. Telefonu aldı, kulağındaki alette billur bir ahenkle genç kızın sesi titreşti.

Nihat daha tek bir söz söylemeden evvel telefonda genç kızın sesi hemen:

— Siz misiniz Nihat Bey? diye sordu.

Beatrice demek telefon kulağında bekliyordu. Nihat kendini bu sadakatle, bu hararetle bekleyen genç kızın dünden beri kalbinde art arda gelen aşk ve keder fırtınalarını bütün korku ve yüceliğiyle görüyordu.

— Evet, ben... dedi, nasılsınız dünden beri, iyisiniz ya?

Genç kızın sesi bu soruya cevaben hüzünlü bir edayla inliyor gibiydi:

— Eh! dedi, ya siz?

— Ben bildiğiniz gibiyim. Dünden beri hazırlıklarımı yaptım. Bu akşam beş sularında Tarabya'da Kireçburnu'ndan bir motora binip gidiyorum.

Beatrice'nin sesi hüzünlü bir kaygıyla nemli ve titrek:

— Ya nereye gidiyordunuz?

— İnebolu'ya... Bakalım bu sefer kısmetimize ne çıkacak?

Genç kızın kaygılı sesi şimdi bir keder çınlamasıyla:

— Öyle ya, dedi, ne kadar çabuk olsa sizin için o kadar iyidir. İhtimal gene burada bir aksilik çıkar. E, gitmeden sizinle görüşemeyecek miyiz?

Genç kızla ciddi ve samimi vedayı kendisi için bir görev kabul ettiğinden Nihat:

— Elbette, elbette... dedi.

— E, nerede görüşebiliriz?

— Nerede ve ne zaman isterseniz orada. Ben bütün emirlerinize hazırım, diye cevap verdi.

Beatrice küçük, ani bir kararsızlıktan sonra:

— Bunu tayin edebilmek için başka gideceğiniz yerler, başka görüşeceğiniz insanlar olup olmadığını anlamalıyım. Yani size şimdi öğle yemeğini burada, bizde yemek üzere rica etsem ve Tarabya'ya buradan çıkınca gideceğinizi söylesem kabul eder misiniz?

Nihat İclal'e telefonla haber verir ve Tarabya'ya gidilecek saati ona bildirirse o vakit buluşup beraber gidebileceklerini düşünerek:

— Hayhay, dedi, teşekkürlerimle... İstanbul'da bu son günümü ve son saatlerimi hayatımı ve selametimi borçlu olduğum size ayırmakla bahtiyar olurum.

Beatrice bu kadar minneti çok gören bir küçük gülüşle:

— Öyle ise hemen buraya geliniz. Burada yemek yiyelim, sonra buradan alır Tarabya'ya sizi ben götürürüm ve gözümün önünde motora bindirir, gönderirim, dedi.

Nihat telefonu bırakıp koltukta arkasına dayandığı vakit gözünün önünde genç kızın ruhu adeta canlanıyordu. Onun kahramanlığına hayran oluyordu.

Bu aynı hal başka herhangi bir kalpte zehirli eğilimler peyda eder, düşmanlık ve intikam arzularını uyandırırken Beatrice bilakis feragatin ilahi görünümlerine coşku veriyordu.

İki defa hayatını ve aşkını takdim etmiş, ikisinde de çeşitli sebeplerle reddolunmuştu.

Başka kim olsa ya öfkeyle darılmak yahut vahşi arzularla karşı tavır takınmak mümkün olurken o bilakis acılarını kalbinin asaletinde boğup hâlâ aşkın şefkat semalarında dolaşıyordu.

Bu sırf altın bir kalp olmalıydı... Başka bir şey değil...

Behiç'le on on beş dakika yapılacak şeylere, Ankara'da görülecek adamlara, söylenecek sözlere dair ciddi görüştüler, sonra hararetle veda ettiler.

Çantasını otomobile koydurup Maçka'ya doğru giderken Beatrice'nin feragatini düşünüyordu.

Halit Bey Apartmanı'nın önünden geçerken içinden saygı ve coşkunlukla, şimdi bütün hazırlığını yapmış, bugüne kadar beraber yaşadığı dayısının evinden kaçmaya hazırlanmış genç kızın ne kadar heyecanla telefon beklediğini düşünerek geçti. Yokuşun başında Beatrice'nin evinin önünde otomobili durduğu vakit evin kapısı o geceki gibi saniyesi saniyesine açıldı ve merdiven sahanlığında Beatrice göründü.

Şoför sıçrayıp otomobilin kapısını açmış, Nihat çıkıyordu.

Merdivenlerden sıçrayıp atlayarak Beatrice'nin kendine uzanan eline sarıldı. Genç kız muhteşem bir kadife elbise giymiş, kadifenin koyu rengi üstünde gerdanı, boynu atlaslarının bütün güzelliğiyle ipekleniyordu.

Onlar hole girerlerken şoför çantayı çıkarmış içeri koyuyordu.

Şimdi genç kız delikanlıyı şövalyesini merasimle kabul eden bir şato prensesi gibi ağırlıyordu.

Onu evvela holün kenarında bir *boudoir*'a[1] odaya kabul etti ve ilk söz olarak:

— İstanbul'dan gideceğiniz bir günde sizi kendime ayırmak bilmem ne dereceye kadar doğrudur? dedi.

Nihat bu sözün manasını birdenbire kavrayamayarak sorarcasına baktı. Açıklamak zorunda kalınca Beatrice yüzü kendine has bir renkle pespembe olarak:

— Yani sizi nişanlınızdan ayırmaktan korkuyorum, sözlerini söyledi.

Delikalı gayet tabii ve gayet sade bir söyleyişle:

— Hayır, dedi, hiçbir vakit... Çünkü o burada kalmıyor, beraber gidiyoruz.

---

1 (Fr.) Bir kadının küçük özel odası.

Genç kızın göğsünden pek uzun ve pek derin manalarla süslü bir "Ya! " çıktı.

Bu haberden gayet memnun olmuş gibi ve fakat hummalı bir çehreyle:

— Ya... Beraber mi gidiyorsunuz? E, nerede bulaşacaksınız?

Nihat kısaca anlattı:

— Nişanlım bu caddenin üzerinde Halit Bey Apartmanı'nda oturur. Dün kendisiyle görüştük ve kararlaştırdık. Ben buradan telefonla gideceğim saati ona bildireceğim, o yavaşça apartmandan çıkarak benimle buluşacak ve beraber gideceğiz.

Beatrice şimdi yüzündeki humma renkleri daha kararmış, istekle sıçrıyor, çırpınıyordu.

— Nasıl, nasıl?.. Bu kadar yakında ha... Ne iyi, ne iyi... Fakat...

Birdenbire durdu, yüzü şiddetli bir kırmızılığa bürünmüş:

— Eğer kabul edeceğinizi bilseydim onu da buraya çağırıp beraber yemek yedikten sonra Tarabya'ya hep birlikte gitmekliğimizi rica ederdim, dedi. Fakat bilmem ki böyle bir teklif sizin için değilse bile onun için nasıl kabul olunur? O ki benim için en kıymetli bir kız kardeştir, acaba tenezzül eder de buraya kadar gelir mi?

Artık Nihat'a kabul etmek bir vazife olmuştu.

— Elbette, hem teşekkürlerle kabul eder. Zaten evvelki gece benim için yaptığınız lütufkârlığı anlattığım vakit çok derin şekilde duygulanmış ve müteşekkir olmuştu.

Genç kızın yüzünden hafif bir bulut geçti, biraz durularak:

— Ya... anlattınız mı? Demek kendisine her bir şeyi söylediniz?

Nihat ısrar etti:

— Son derece müteşekkir kaldı, nasıl edip size şükranını göstereceğini bilemiyordu.

Fakat şimdi telefonla kendisine söyler ve davetinizi anlatırsam o da bu fırsattan yararlanarak teşekkür imkânını elde edeceği için elbette memnun olur. Telefona gidelim.

Genç kız onu holde bir köşede duran telefona götürdü.

Nihat, Saim Remzi'nin numarasını istedi. Ve karşısına kim geleceğini bilmediğinden tereddütle bekliyordu. Bir taraftan da Beatrice'ye:

— Evde bir kuzini vardır, diyordu, fakat bir kuzin ki kıskanç ve kötü. Ondan gizli söylemek gerekir. Çünkü bugün nişanlım evden kimseye haber vermeden kaçacaktır.

Beatrice coşku ve hayretle dövünüyordu.

Nihat birdenbire ferahlıkla:

— Sensin değil mi İclal? dedi. Bana bak, hani sana söylediğim o beni hapishaneden kurtaran matmazel yok mu, şimdi onun evindeyim... Beni öğle yemeğine çağırdı da... Şimdi rica ediyor, yemeği sen de beraber hep birlikte burada yiyip sonra bizi Tarabya'ya kendi otomobiliyle götürmek istiyor, kabul edersin değil mi?

Cevap bekler gibi bir saniye durarak:

— İyi, dedi, sen hazır mısın? Peki öyleyse hemen alacağın şeyleri alarak sokağa çık. Sonra sizin sokaktan aşağı doğru gel. Beşiktaş'a inen yokuşun başında, sağ tarafta birinci değil, ikinci ev yok mu?.. İşte biz oradayız, seni kapının önünde bekliyoruz, haydi çabuk ol...

Ve telefonu kapayarak Beatrice'ye konuştuğu şeyleri İngilizce izah etti:

— Şimdi onu burada, kapıda bekleyeceğiz... O bizi görüp gelecek, dedi.

Beatrice sabırsızlığından duramıyor, kapıyı açıp merdivenin sahanlığına çıkmak istiyordu.

Nihat:

— Yok, daha acele etmeyiniz miss, dedi, üşürsünüz.

Bu söz üzerine Beatrice kapının önüne çıkmaktan vazgeçtiyse de söylenenleri dalgın dalgın dinliyor, aklı fikri sokakta bulunuyordu. Nihat genç kızın nişanlısını ne ihtirasla merak ettiğini görüyor, ona hak veriyordu ve şimdi İclal'in onun üzerinde yapacağı güzel etkiden büyük bir gurur duyuyordu.

Bir dakika oldu ki artık Beatrice daha fazla sabredemeyecek gibi söz dinlemiyor, hep pencereden sokağa bakıyordu.

Sonunda duramadı, kapıyı açarak sahanlığa çıktı ve yola bakarak:

— Daha kimse yok, dedi.

Ve artık orada kapının önünde kaldılar. Hava güneşli fakat soğuktu. Yollar çamurlu, uzanıyor ve ötede beride, sağda solda otomobil boruları işitiliyordu.

Nihat birdenbire:

— İşte, dedi.

Beatrice aceleci bir hamleyle atıldı, baktı.

İclal iyice yaklaşmış, elinde bir küçük paket, onları görünce nur yüzünde canlı bir gülümseme parladığı halde ilerliyordu.

Genç kızın arkasında ağır, zarif, kahverengi bir kürk vardı. Başını gene kahverengi bir örtüyle sıkmış, eteklerinin altından bir stor-bot görülüyordu. Yaklaştıkça gülümsemesine daha cazip renkler ekleniyor, gamzeleri şuh bir eda alıyordu. Adımlarını sıklaştırarak o esnada kapının merdivenine gelmiş olduğundan iki üç adımını koşarak attı ve kendini karşılamak için basamakları inen Nihat'a ve Beatrice'ye küçük bir fıkırtıyla kavuştu. Nihat bu esnada Beatrice'nin halinde ne gibi değişiklikler olduğunu ve ne gibi hislerden geçeceğini merak ederek dikkatle kontrol ediyor ve bir tepki görmekten korkuyordu. Halbuki Beatrice ondan evvela tam bir dostlukla elini uzatmış ve takdime lüzum görmeden İclal'in aynı halde kendine aceleyle uzanan elini kavramıştı. Genç kızlar mesut bir tebessümle birbirlerine bakarken kavuşmuş elleri hararet ve samimiyetle birbirini sıkıyorlardı.

Nihat sadece isimlerini söyledi:

— Miss Beatrice Daster... İclal Nihat...

Beatrice, İclal'i elinden tutarak içeri hole götürdü, elinden paketini alarak oradaki masaya koydu, kürkünü çıkarıp başını açmak için genç kıza yardım etti.

Genç kızlar henüz birbirine söz söylememişlerdi. Nihat birdenbire hatırlamış gibi İngilizce olarak:

— Ha, dedi, İclal Fransızca da anlar, İngilizce de... İstediğiniz gibi konuşunuz.

O zaman genç kızlar arasında bir cıvıltı başladı. Onlar ilk görüşen kadınlar gibi birbirleriyle samimi ilk merasimi ifa ederlerken Nihat karşılarında bir koltuğa uzanmış seyrediyor ve elinde olmaksızın ikisini birbiriyle karşılaştırıyordu ve garip tesadüf olarak ikisinin de birbirlerine pek çok benzediklerini görüyordu.

İkisi de uzun olmaktan çok kısa denilecek bir boyda ve şişman olmaktan çok zayıf denilecek bir endamdaydılar. İkisinin de saçları kestane, kaşları siyaha yakın bir kestane, gözleri sarı denilecek kadar açık ela renginde, parlak, derin ve şahane bakışlıydı.

İkisinin de burunları biçimli ve düzgün, küçük dudakları cazip ve parlak renkli, o kadar ki bakışları, tebessümleri, yüzlerinde oynayan hatlar, parıldayan manalar, gölgelenen hisler hep eş bulunuyordu. Yalnız Beatrice'nin çehresi biraz daha fazla yuvarlak, İclal'inki daha uzunca, Beatrice'nin rengi daha buğday rengi, İclal'inki daha beyaz ve parlaktı. Göğüsler aynı yuvarlıkla şişiyor, kalçalar aynı şekilde kabarıyordu.

Varlıkları bu kadar birbirinin aynı olan bu iki beden genel hatlarında bu aynılığı göstermekle beraber hayat belirtilerinde öyle ince farklarla ayrılıyorlar, o kadar cazip farklar sergiliyorlardı ki, birbirinin eşi denilebilecek oldukları halde ikisi de öyle özel şahsiyetler, o kadar belirgin kimlikler gösteriyorlardı ki karşıdan bakıldığında birbirinden ayırt edilemeyecek bu iki genç kız konuştukları vakit kesinlikle birbirlerine benzemiyorlardı.

Nihat karşılarında onların ruhlarını seçiyor, görüyor, ikisini de pek iyi bildiği yüzlerindeki hatlardan, seslerinin dalgalarından, gözlerinin bakışlarından neyi saklayıp, neyi söylediklerini ve sözlerinin ruhlarına sadık bir tercüman olup olmadığını, küçük dudak hatlarını, ince kaş eğimlerini,

hissedilmeyen göz parıltılarını, her şeylerini okuyarak geçirdikleri bütün değişiklikleri, bütün anları anlıyordu.

İclal tabii hiçbir şeyden haberli olmadığı için son derecede samimiydi. Özellikle nişanlısına karşı o kadar büyük iyilik göstermiş olan Beatrice'ye kalbinde kabaran minnettarlıkları ödemek için en sıcak varlığını sarf ediyordu.

Beatrice'ye gelince genç kız evvela İclal'i içeri aldığı vakit gayet hararetli bir samimiyetle soymuş ve koltuğa oturtmuştu.

Kapının önünde ateşli bir kabulle karşılamış, fakat söze başladıkları vakit yüzünde bir durgunluk peyda olmuş, Nihat kendi kendine, "Kontrol ediyor ve inceliyor ve ümit ettiğinden daha iyi buluyor..." demişti.

Ve eğer İclal'i kendine üstün bulursa elbet kıskanmaktan kendini alamayacağını düşünüyor, fakat hiçbir vakit kendine saygısının rakibesinin kendine üstün olduğuna müsaade edemeyeceğini kabul ediyordu.

Bir an oldu ki Beatrice'nin yüzündeki o durgunluk da yok oldu. İki genç kız artık samimi bir ahbapmışlar gibi coşkulu bir konuşmaya daldılar.

Beatrice, İclal'e Anadolu hakkında gerçekten genç kızın Nihat'a bir hayat arkadaşı olup olmayacağını imtihan etmek ister gibi sorular soruyor, İclal'in bu işler hakkında bilgisini yokluyordu.

Ve Nihat, İclal'in bu konuda anlattığı bilgiye hayretten kendini alamıyordu.

Meğer o farkında olmadığı halde nişanlısı bu meseleler hakkında ne kadar derin fikirlere sahipmiş, ne kadar özlü ifadelerle Ankara'nın yüksek idealini, Mustafa Kemal'in derin vatanseverliğini ve azmini, sağlamlığını övüyor ve Anadolu'da hüküm süren ülkünün yüceliğini nasıl hararetle savunuyordu.

— Ben, diyordu, Mustafa Kemal'e vicdanımın bütün samimiyetiyle tapıyorum. O olmasaydı bugün biz Türkler yok olmuştuk. Gerçi ötede beride kahramanlıklar yapılmadı değil, orada burada kendilerini tehlikeye atarak düşmana karşı gelenler pek çok oldu. Fakat asıl Mustafa Kemal'dir ki bu

çeşitli ve dağınık kahramanlıklara bir mana, bir kimlik, bir canlılık verdi. Kesin bir hedef tayin etti ve onları takip etmeleri gereken yola sevk etti. Anadolu'nun bugünkü ülküsü tek bir manayla Mustafa Kemal ülküsüdür.

Bu sözleri gözlerinde derin hasretler, dudaklarında titreyen hasetlerle dinleyen Beatrice ani bir coşkuyla Nihat'a döndü:

— Sizi tebrik ederim Nihat Bey, dedi, size hakkıyla ve istediğiniz gibi bir hayat arkadaşı olmaya İclal Hanım cidden layık... Hem ne güzel İngilizce konuşuyor.

Bu esnada yemek için salamanjeye geçtiler, yemekte ve yemekten sonra salonda genç kızlar birbirlerine iyice kaynamışlar ve Nihat Beatrice'nin gösterdiği ani his değişikliklerini mazur görerek bu kızdaki ruhun yüceliğine yetişmenin mümkün olmadığını tasdik etmişti.

Sonunda Beatrice:

— Nihat Bey, dedi, hanımefendiyi buldum, affınıza sığınarak sizi unuttum. Elbette mazur görürsünüz. Biz konuştuk, konuştuk, konuştuk, şunu anladım ki kendisi gayet iyi kalpli, gayet zeki ve çok duygulu bir kadındır. Vatana karşı üzerinize aldığınız çetin vazifeyi sizinle beraber sonuna kadar yapacak dayanıklılığa sahiptir. Bahtiyar olunuz!

Bu son saadet dileğini söylerken Beatrice'nin boğazında Nihat acıyla bir hıçkırık kırıldığını fark etmişti.

Saat üç buçuğa geliyordu.

Hareket vakti yaklaştığından kalktılar, hazırlandılar. Kapının önüne Beatrice'nin otomobili gelmişti. Nihat'ın çantasını Beatrice'nin emri üzerine şoför otomobile koydu.

Genç kız Nihat'a:

— Kaç gün yolculuğunuz var? diye soruyordu.

— Pek bilmiyorum ama iki gün iki gece sürer zannederim.

— Yiyecek bir şey aldınız mı?

— Ufak tefek tabii aldım.

Burada Beatrice'nin yüzünü buruşturduğu görüldü:

— Ne yazık, dedi, bense size öte beri hazırlatmıştım. Ama ne zararı var, bunları da alınız, denizde yerken beni hatırlarsınız.

Böyle söylerken hizmetçi kız bir küçük sepeti şoföre veriyordu.

Otomobile bindiler, Şişli'den Tarabya yoluna, oradan sahile indiler. Saat dört buçuk sularında Tarabya'da, rıhtımda bulunuyorlardı...

Sefaretleri geçip Kireçburnu'na doğru giderlerken denizde önlerinde bir motorun makinesi işitiliyordu.

Nihat uzaktan bakarak:

— Acaba bizim motor mu? diye merak etti.

Onlar Fransız sefaretinden sonra koyu dönüp İngiliz sefaretinin burnuna geldikleri vakit motor kestirmeden koyu geçmiş ve şimdi sahile iyice yaklaşarak Kireçburnu fenerine doğru yanaşıyordu.

Nihat şoföre:

— Biraz yaklaş, dedi.

Ve oto, yol vererek motorun yanından geçerken Nihat dikkatle baktı ve dümen dolabında serdümeni tanıdı. Bu Mahmut Reis'ti.

— Tamam odur, dedi. Fakat dikkat edelim gelen giden olmasın, görürler de belki şüpheye düşerler.

Mahmut Reis de şimdi onları tanımış ve orada fenerin ilerisinde tenha buruna yanaşıyordu. Nihat şoföre tekrar, "Dur!" emrini verdi. Ve oto durur durmaz sıçradı, yere atladı. Şoför de yerinden atlayarak sepetle bavulu kapmış, rıhtıma götürüyordu. Bu esnada İclal'le Beatrice de inmiş konuşarak kendilerine doğru geliyorlardı.

Nihat hummalı ve sinirliydi:

— Haydi İclal durma, çabuk ol, diyordu.

Orada İclal ve Beatrice el sıkıştılar ve öpüştüler. Şimdi sıra Nihat'a gelmişti. Nihat saygıyla ve yücelterek genç kızı selamlıyor ve elini dudaklarında sıkıyordu.

— Benim için yaptığınız iyiliği unutmak imkânı yoktur. Ne kadar dilerim ki unutmadığımı size bir gün ispat edeyim,

sözlerini söyledi. Onlar motora atladılar. Orada Beatrice taşların üzerinde ayakta kalmış, motor açılıp süratle uzaklaşırken elindeki mendili sallıyordu.

Motor birçok çeşitte, birçok şekilde birçok yüklerle doluydu. Onlara oturmak için yalnız üç dört kişilik yer kalmıştı. Karı koca burada oturacak, burada yatacak, burada uyuyacaklardı. İnebolu'ya kadar böyle gideceklerdi.

Boğaza doğru uzaklaşırlarken İclal hep Beatrice'nin mendiline mendille karşılık veriyor ve Nihat'a, "Çok tatlı ve çok asil bir kız!" diyordu.

Şimdi Nihat da mendilini çıkarmış etraftan inen akşamın ilk karanlığı içinde Beatrice'ye karşı o da mendil sallıyordu.

Gittikçe sahilde Beatrice'nin hayali küçülüyor ve etrafına inen gecenin siyah kanatları altında gömülüyor, kayboluyordu. Bir taraftan mendil sallarlarken bir taraftan da gözleriyle iyi görmeye çalışıyorlardı. Bir an oldu ki sahilde kendilerine karşı hummalar içinde sallanan mendil karanlık içinde güç fark olunuyordu. Ve Nihat bu mendilin genç kızın akan yaşlarını silmek için gibi gözlerine kalkıp yüzünü kapadığını gördü.

Bunu İclal de görmüş ve hazin bir düşünceye dalmıştı.

Zaten bu apaçık bir şey değil miydi? İzmir'de bir yabancı kızla bir Türk subayı arasında kurulan yakınlık nasıl oluyor da bu derece fedakârlıklara neden olan bir samimiyet derecesine çıkıyordu?

Mutlaka bu genç kız Nihat'a karşı bir aşk duyuyordu. Ve ancak bu aşkın yüceliği, bu aşkın etkisiydi ki tehlikeleri göze alıp onu hapisten kaçırmaya, evine kabul etmeye ve kendisi bir İngiliz kızı olduğu halde İngilizlerin elinden kaçan bu Türk subayını firar edeceği boğaza kadar yolcu etmeye sevk etmişti.

Bu esnada Nihat hâlâ oturmamış, orada ayakta serdümenle konuşuyor ve onun verdiği cevaplardan hükümler çıkararak sorularını derinleştiriyordu. Bu tarafta İclal'in zihni düşündüğü şeylerin ağırlığıyla yorulmuş, nişanlısına bakıyor

ve onu her haliyle daha derin, daha ateşli sevgilere layık bularak kendi kocası olmasını eşsiz bir saadet buluyordu.

Birdenbire uzandı, eteğinden tutup çekerek yanına oturttu.

— Artık buraya gel, dedi.

Ve Nihat oturunca sıcak sıcak ona sokularak ta kulağına kadar girmiş, tatlı sesiyle fısıldayarak:

— Benim seni pek göreceğim geldi! sözlerini söyledi.

Beyoğlu, Şubat 1927-Nisan 1928
Mehmet Rauf

TÜRK EDEBİYATI KLASİKLERİ DİZİSİ

1. KUYRUKLUYILDIZ ALTINDA BİR İZDİVAÇ
   Hüseyin Rahmi Gürpınar

2. MÜREBBİYE
   Hüseyin Rahmi Gürpınar

3. EFSUNCU BABA
   Hüseyin Rahmi Gürpınar

4. İNTİBAH
   Namık Kemal

5. ŞAİR EVLENMESİ
   Şinasi

6. VATAN YAHUT SİLİSTRE
   Namık Kemal

7. KÜÇÜK ŞEYLER
   Samipaşazade Sezai

8. FELÂTUN BEY İLE RÂKIM EFENDİ
   Ahmet Mithat Efendi

9. TAAŞŞUK-I TALAT VE FİTNAT –TALAT VE FİTNAT'IN AŞKI–
   Şemsettin Sami

10. MAİ VE SİYAH
    Halit Ziya Uşaklıgil

11. REFET
    Fatma Aliye

12. TURFANDA MI YOKSA TURFA MI?
    Mizancı Murat

13. ÖMER'İN ÇOCUKLUĞU
Muallim Naci

14. DOLAPTAN TEMAŞA
Ahmet Mithat Efendi

15. GULYABANİ
Hüseyin Rahmi Gürpınar

16. SALON KÖŞELERİNDE
Safveti Ziya

17. FALAKA
Ahmet Rasim

18. A'MÂK-I HAYAL –HAYALİN DERİNLİKLERİ–
Filibeli Ahmet Hilmi

19. ŞEYTANKAYA TILSIMI
Ahmet Mithat Efendi

20. ÇİNGENE
Ahmet Mithat Efendi

21. SERGÜZEŞT
Samipaşazade Sezai

22. ZEHRA
Nabizade Nâzım

23. GENÇ KIZ KALBİ
Mehmet Rauf

24. BİZE GÖRE -VE BİR SEYAHATİN NOTLARI-
Ahmet Haşim

25. SEYAHAT JURNALİ
Âli Bey

26. GÖNÜL BİR YEL DEĞİRMENİDİR SEVDA ÖĞÜTÜR
Hüseyin Rahmi Gürpınar

27. HAZAN BÜLBÜLÜ
Hüseyin Rahmi Gürpınar

28. AŞK-I MEMNU
Halit Ziya Uşaklıgil

29. KÜRK MANTOLU MADONNA
Sabahattin Ali

30. LEVAYİH-İ HAYAT –HAYATTAN SAHNELER–
Fatma Aliye

31. İÇİMİZDEKİ ŞEYTAN
Sabahattin Ali

32. KUYUCAKLI YUSUF
Sabahattin Ali

33. HENÜZ 17 YAŞINDA
Ahmet Mithat Efendi

34. DEĞİRMEN
Sabahattin Ali

35. SIRÇA KÖŞK
Sabahattin Ali

36. YENİ DÜNYA
Sabahattin Ali

37. KAĞNI
Sabahattin Ali

38. EYLÜL
Mehmet Rauf

39. HALAS -KURTULUŞ-
Mehmet Rauf

40. GUREBAHANE-İ LAKLAKAN -GARİBAN LEYLEKLER EVİ-
Ahmet Haşim

TÜRK EDEBİYATI KLASİKLERİ - 39

Halas Mehmet Rauf'un kaleme aldığı son romandır. Konusunu İstiklal Savaşı'ndan alan eser özellikle İzmir'in Yunanlılar tarafından işgalinin anlatıldığı ve şehrin bu yıllardaki sosyal yaşamından kesitler aktaran bölümleriyle ilgi çekicidir. Hayatının son döneminde vücudunun sağ tarafına inen felç nedeniyle kitabını zaman zaman eşine dikte ettirerek tamamlayabilen yazar duygusal, heyecanlı ve bazen öfkeli bir üslup kullanmıştır.

Mehmet Rauf (1875-1931)

İstanbul'da doğan Mehmet Rauf, Soğukçeşme Askeri Rüştiyesi'ni bitirdikten sonra Bahriye Mektebi'nde okudu. Staj için bir buçuk yıl Girit'te kaldı, daha sonra görevli olarak Almanya'ya gönderildi. İstanbul'a dönünce Tarabya'da bulunan elçilik gemilerinin irtibat subaylığına atandı. II. Meşrutiyet'in ilanından sonra askerlikten ayrıldı ve geçimini yazarlıkla sağlamaya çalıştı; hikâye, roman, tiyatro gibi türlerde pek çok eser verdi. *Mehasin* ve *Süs* adlı kadın dergilerini çıkardı. Bir süre ticaretle uğraştıysa da son yılları maddi sıkıntılar içinde geçti.

Henüz on altı yaşındayken yazdığı ve Halit Ziya Uşaklıgil'e *Hizmet* gazetesinde yayımlaması için gönderdiği "Düşmüş" adlı hikâyeyle edebiyat dünyasına girdi. Daha sonra *Mektep* dergisinde yazdı. *Servet-i Fünun* dergisinde hikâye, roman, makale ve mensur şiirler yayımladı.

Mehmet Rauf asıl şöhretini *Eylül* adlı romanıyla kazandı. Türk edebiyatında psikolojik romanın ilk başarılı örneği kabul edilen *Eylül*'de Fransız romanında çok yaygın olan aşk üçgeni ele alınmıştır. Ruh çözümlemeleri açısından dönemin en yetkin örneği sayılan yapıtın başarı kazanmasında Mehmet Rauf'un diğer Edebiyat-ı Cedide yazarlarına göre daha akıcı bir dil kullanmasının payı büyüktür.

Hikâye ve romanlarında aşk, ıstırap, arayış, ihtiras gibi daha çok bireysel duygulara eğilen ve Servet-i Fünun topluluğunun en meşhur yazarlarından olan Mehmet Rauf'un eserlerine Türk Edebiyatı Klasikleri Dizimizde yer vermeyi sürdüreceğiz.

14 TL